

การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ

นางสาวรณฤทัย รอดสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROPOSED GUIDELINES TO TEACH THAI ART FOR LOWER SECONDARY
SCHOOLS BASED ON EXPERTS' VIEWPOINTS

Miss Reunruthai Rodsuwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Education Program in Art Education

Department of Art Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ

โดย

นางสาวรวิญญา รอดสุวรรณ

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์ วัฒนรัตน์ พิษณุไพบูลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ปรีทยานิตย์)

рінฤทัย รอดสุวรรณ : การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ (PROPOSED GUIDELINES TO TEACH THAI ART FOR LOWER
SECONDARY SCHOOLS BASED ON EXPERTS' VIEWPOINTS)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อ. ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ, 266 หน้า.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของ
หลักสูตรในปัจจุบันทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผล
ประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนศิลปะไทย 5 ปีจำนวน 32
ท่าน ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย จำนวน 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม
แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตกิจกรรมการสอน สำหรับครูศิลปศึกษา แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย สำหรับ
ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐานวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า **ด้านการกำหนดจุดประสงค์** นักเรียนควรสามารถอธิบายคุณค่าในงานศิลปะไทย
ได้ ($\bar{X}=4.44$)และเสนอให้สอนครบตามทฤษฎี DBAEคือ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะ
ปฏิบัติ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้นักเรียนรู้ที่มาและแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย **ด้านการ
กำหนดเนื้อหา** ควรระบุแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย ($\bar{X}=4.44$)ในการสอนปฏิบัติทั้งครูศิลปศึกษาและ
ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้เน้นการสอนกระบวนการเขียนลายไทย **ด้านการจัดกิจกรรมการสอน** ควร
คำนึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญ ($\bar{X}=4.66$)และเสนอให้สอนภาคทฤษฎีโดยการบรรยายในโบราณสถาน
และพิพิธภัณฑ์ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้สอนโดยการแนะนำรายบุคคล **ด้านการใช้สื่อการสอน**
ควรใช้ผลงานจริงในการสอน ($\bar{X}=4.28$) ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเสนอให้ไปดู ตามโบราณสถาน **ด้าน
การประเมิน** ควรประเมินทั้งก่อนระหว่างและหลังการเรียนทุกครั้ง ($\bar{X}=4.44$) ส่วนผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ประเมิน
ทั้งกระบวนการทำงาน **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่น
มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย

ภาควิชา ..... ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา ..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา..... ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา..... 2554.....

5283419627 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : GUIDELINE TO TEACH / THAI ART / LOWER SECONDARY SCHOOLS

REUNRUTHAI RODSUWAN: PROPOSED GUIDELINES TO TEACH THAI ART FOR LOWER SECONDARY SCHOOLS BASED ON EXPERTS' VIEWPOINTS. ADVISOR: ASSOC. PROF, APICHART PHOLPRASERT, Ph.D., 266 pp.

This research was to study Thai art instruction in order to propose guidelines for teaching Thai art in lower secondary schools level. This study included objectives, contents, activities, instructional media and evaluation.

The samplers were 32 visual art teachers and 10 specialists in Thai art field. The data were collected by rating-scale questionnaires, interview and observation of Thai art classes. The data from rating-scale questionnaires were analyzed by Percentile, Means and Standard Deviation. The data from the interview were analyzed by content analysis. The results can be summarized as follows: 1) The objectives aspect: art teachers mostly agreed that students should be able to explain the value of Thai art ($\bar{X} = 4.44$) and suggested that Thai art teaching should cover Discipline-Based Art Education (DBAE). The specialists suggested that students should know the origins of Thai art and guidelines to conserve Thai art. 2) The contents aspect: the art teachers mostly agreed that the contents should contain conservation of Thai art ($\bar{X} = 4.44$). In the teaching of Thai art practice, art teachers and specialists suggested to teach the process of Thai ornaments drawing. 3) The activities aspect: the art teachers mostly agreed that the instructors should consider the development of individual students ($\bar{X} = 4.66$) and suggested that the teaching should take place at the location of original art work. Specialists suggested that teachers should teach by individual guiding. 4) The instructional media aspect: the art teachers mostly agreed that to teach students to appreciate Thai art, art teachers should use original art products ($\bar{X} = 4.28$). The specialists suggested that teachers should take students to study art objects at the archaeological sites. 5) The evaluation aspect: the art teachers mostly agreed that the evaluation should be assessed before, between, and after teaching ($\bar{X} = 4.44$). The specialists suggested that the evaluation covers all processes of creating the art work. Suggestion from this research: Thai art teachers should encourage students to use materials available in their community to create Thai art.

Department : Art, Music and Dance Education

Student's Signature .....

Field of Study : Art Education .....

Advisor's Signature .....

Academic Year : 2011 .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทาง รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ในการวิจัยด้วยความจริงใจและเอาใจใส่เสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ปริยวินิตย์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ให้สมบูรณ์ และกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณมิตรภาพและกำลังใจจากเพื่อนๆ หลักสูตรปริญญาโทศิลปศึกษารุ่น 25 ทุกคนที่คอยถามไถ่ ช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอรุณโรจน์ เกียรติจินดารัตน์ ที่คอยช่วยเหลือทั้งเรื่องขั้นตอนเอกสาร และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยอดทนและทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ได้ อีกทั้งต้องขอบคุณสำหรับเจ้าหน้าที่และผู้ที่ยกย่องช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงในที่นี้ได้หมด

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดของผู้วิจัย คุณสงวน รอดสุวรรณ คุณลำดวน รอดสุวรรณ คุณสุเทพ รอดสุวรรณ คุณวาทีศักดิ์ รอดสุวรรณ คุณพิชัย จันทมาศ และคุณไกรรัตน์ สมแก้ว ผู้คอยสนับสนุน คอยเป็นกำลังใจอันยิ่งใหญ่ และผู้ให้ความรัก ความเอาใจใส่เสมอมา รวมถึงคอยแนะนำและตักเตือนผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษาได้ในวันนี้

อนึ่ง ค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งของการทำวิจัยได้รับมาจากทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ศิลปะไทย.....	11
การสอนศิลปะไทย.....	27
ศิลปะไทยในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	37
สภาพการสอนศิลปะไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	42
พัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น.....	44
แนวทางการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	70
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
การศึกษาค้นคว้าข้อมูล.....	82
การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	82
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	84

บทที่ หน้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	86
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	89
การสรุป การอภิปราย และการรายงานผลการวิจัย.....	90
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	149
สรุปผลการวิจัย.....	153
อภิปรายผลการวิจัย.....	163
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	199
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	199
รายการอ้างอิง	200
ภาคผนวก	213
ภาคผนวก ก.....	214
ภาคผนวก ข.....	216
ภาคผนวก ค.....	218
ภาคผนวก ง.....	223
ภาคผนวก จ.....	241
ภาคผนวก ฉ.....	249
ภาคผนวก ช.....	255
ภาคผนวก ซ.....	263
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	266

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา.....	93
2	ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของศิลปะไทย	95
3	ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านองค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน	96
4	ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านรายละเอียดขององค์ประกอบการสอน	99
5	ตารางที่ 5 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากจำนวนทั้งหมด 32 คน	107
6	ตารางที่ 6 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน	108
7	ตารางที่ 7 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา	110
8	ตารางที่ 8 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน	112
9	ตารางที่ 9 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน	116
10	ตารางที่ 10 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผล	120
11	ตารางที่ 11 ระดับความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสอน ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	122

ตารางที่		หน้า
12	ตารางที่ 12 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย.....	133
13	ตารางที่ 13 ระดับความถี่ของความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	136
14	ตารางที่ 14 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน.....	139
15	ตารางที่ 15 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา.....	140
16	ตารางที่ 16 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน.....	141
17	ตารางที่ 17 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน.....	143
18	ตารางที่ 18 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผล.....	146
19	ตารางที่ 19 ระดับความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	147

ตารางแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้ศิลปะไทยสรุปตามกรอบแนวคิดแบบ DBAE	24
2	แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของการสอนศิลปะไทย.....	36
3	แผนภูมิสรุปแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา.....	198
4	กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	215

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานศิลปะไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งงามของชาติ อันสะท้อนความเป็นไปของคนในชาติทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ ค่านิยม และความเชื่อของแต่ละยุคแต่ละสมัย ศิลปะยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคม อันควรค่าแก่การปลูกฝังให้คนในสังคมรู้จักและนำไปประยุกต์ใช้โดยการอนุรักษ์และพัฒนาให้คงอยู่ตลอดไป และจากเหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมทำให้เราเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ดังพระราชทานพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้กล่าวไว้ว่า

“...งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นงาน
สร้างสรรคความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจซึ่งเป็นทั้งเหตุและ
องค์ประกอบไม่ได้เป็นความเจริญด้านอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่
จะช่วยให้รักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป...”

เรื่องวัฒนธรรมได้รับความสนใจไปทั่วโลกโดยทุกคนได้เห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนา โดยสหประชาชาติได้ประกาศให้ พ.ศ. 2531-2540 “เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม” (World Decade Cultural Development) รัฐบาลไทยประกาศให้ปี 2537 เป็น “ปีรณรงค์เพื่อวัฒนธรรมไทย” และปี พ.ศ. 2538-2540 เป็น “ปีการสืบสานวัฒนธรรมไทย” และปี พ.ศ. 2541-2550 เป็น “ทศวรรษวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา” รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับงานวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพคุณธรรม ตามนโยบายที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545)

ในเอเชียเองก็มีการกระตือรือร้นในเรื่องศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และจีน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเพราะรัฐได้มีการสนับสนุนอย่างจริงจัง อย่างประเทศเกาหลีใต้ซึ่งได้สร้างกระแสเกาหลีพีเพอร์จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้และชื่อเสียงอย่างมหาศาลแก่ประเทศ โดยมีกระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ผลักดันนโยบายและส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมี The Korean Culture and Arts Foundation เป็นหน่วยงานสนับสนุนทางการเงินเพื่อการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม และศิลปศึกษาคือหน้าที่หลักหน้าที่หนึ่งของกระทรวง ทั้งนี้รัฐบาลยังมีนโยบายเปิดโอกาสให้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นเมืองของตนเอง โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล และพัฒนาระบบที่เรียกว่าสวัสดิการทางวัฒนธรรม(Culture Welfare)ขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของประเทศ โดยเรียกศตวรรษใหม่นี้ว่า “ศตวรรษแห่งวัฒนธรรม” (New Century for Culture) ที่เน้นการผลักดันกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ และ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ในรายงานที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรม 2000 เกาหลีใต้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ด้านวัฒนธรรม ซึ่งได้ระบุถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและการพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติที่จะนำไปสู่การรวมชาติไว้ด้วย (เศรษฐสุพันธ์ กระจำวงศ์, 2549) ซึ่งนางปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล ผอ.สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของไทยยอมรับว่าเกาหลีใต้เป็นต้นแบบการส่งเสริมประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ดีมาก จึงเห็นว่ากระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการควรจะศึกษาแนวทางดังกล่าว เพื่อหาทางทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติขึ้นในประเทศไทย นางปริศนากล่าวในการสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (เดลินิวส์, 2553) สำหรับประเทศญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษา กระทรวงวิทยาศาสตร์ และกระทรวงวัฒนธรรมได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การทำงานของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกภาคทั้งภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรม และภาคประชาชน โดยรวม ในยุทธศาสตร์การปฏิรูปในศตวรรษที่ 21 นั้นมีอยู่ 7 ประการ ซึ่งมี 2 ประการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมคือ การกระตุ้นให้เยาวชนเข้ามามีส่วนในการช่วยเหลือและบริการชุมชน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อแก่การเรียนรู้ โดยเน้นที่ตัวผู้เรียนและสถานที่ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีศิลปวัฒนธรรมปรากฏชัดอยู่ตามที่ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นสถานที่และบุคคล ดังนั้นจึงมีการสนองตอบยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กญี่ปุ่นได้มีโอกาสศึกษาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปะ โดยครูจะนำเด็กไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้กับเด็กในเชิงบูรณาการได้หลายวิชา ทั้งในเรื่องศาสนา คติความเชื่อ และวัฒนธรรม ได้ศึกษาแนวคิดของพุทธศาสนา และศาสนาชินโตจากสวนญี่ปุ่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ กลศาสตร์ ภาษา และวรรณคดี (เพ็ญนี้ บุญอาษา, 2554) และที่ขาดไม่ได้คือสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนมีการจัดนิทรรศการงานเทศกาลศิลปวัฒนธรรมจีนในประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นการรุกคืบทางศิลปวัฒนธรรม รูปแบบหนึ่งที่จีนใช้ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเวทีหนึ่งที่ชาติตะวันตกจับตามองคืองานประชุมและจัดแสดงประจำปีที่จัดขึ้นในนครเสิ่นเจิ้น ภายใต้ชื่อ "นิทรรศการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนานาชาติ" (พรชัย ตระกูลวรานนท์, 2554)

สำหรับศิลปะไทยกับบทบาทหนึ่งในประชาคมอาเซียน ตามหลักของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก อันได้แก่ 1. ประชาคมการเมือง 2. ประชาคมเศรษฐกิจ และ 3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ศิลปะไทยเป็นศิลปะประจำชาติซึ่งจัดอยู่ในส่วนของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ทั้งนี้ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซียน ได้กล่าวใน การบรรยายพิเศษ ในหัวข้อ มิติวัฒนธรรมในการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ว่า

“ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นเสาสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความมั่นคงของอีก 2 เสาหลัก เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงคนด้วยศิลปวัฒนธรรม มิใช่ด้วยกำไรหรือวัตถุ เนื่องจากเรื่องของศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องของสุนทรียภาพ ความดีมีค่า ซึ่ง GDP วัดไม่ได้ บ่งบอกด้วยปริมาณตัวเลขไม่ได้ เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นมนุษย์ในสังคม อาเซียนในปัจจุบัน มีกำลังซื้อมากขึ้น โดยเฉพาะที่มาจากกลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งมีความต้องการบริโภคสิ่งใหม่ๆมากขึ้น โดยมนุษย์ต้องการสิ่งที่เหนือกว่าวัตถุ เศรษฐกิจ จึงเป็นความท้าทายของอาเซียนว่าจะทำอย่างไรให้คนชั้นกลางที่อยากเห็นคุณภาพชีวิตที่ดีของตัวเองได้รับการเกื้อหนุน เราต้องการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นอาเซียน โดยให้เป็นอัตลักษณ์ที่สอง รองมาจากอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ ...”

ซึ่งสอดคล้องกับนายสมชาย เสียงหลาย ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ในการบรรยายในหัวข้อ มรดกวัฒนธรรมอาเซียน ว่า “...การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันจึงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม ความเป็นตัวตนของเราเอง ขณะที่ต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ ..” สำหรับกลไกสำคัญในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอาเซียน คือ คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสนเทศ (ASEAN-COCI) ซึ่งได้มีการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2523 โดยคณะกรรมการที่ประกอบด้วย ผู้แทนจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศสมาชิก เสริมสร้างความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจซึ่งกันและกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศสมาชิก ตลอดจนเสริมสร้างการพัฒนาในระดับภูมิภาค เสริมสร้างความพยายามร่วมกันในการเร่งรัดความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเพื่อความสงบสุขและความมั่งคั่งรุ่งเรืองของประชาคมอาเซียน ส่งเสริมการกระจายข่าวสารและสารสนเทศระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อสร้างความตระหนักในเอกลักษณ์ของชาวอาเซียน และเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีของอาเซียนต่อประชาคมโลก ซึ่ง

เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการรู้จัก รักษา และการพัฒนาอัตลักษณ์ของประเทศชาติตนก่อนทั้งสิ้น เพื่อสร้างความพร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป

ประเทศไทยมีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมประเพณีเป็นฉบับเฉพาะตนทำให้การสร้างสรรคงานศิลปะออกมาอย่างมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยปรากฏอยู่ในงานทัศนศิลป์ประเภทต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากงานศิลปะของชาติอื่น โดยศิลปะไทยจะมีความเกี่ยวเนื่องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม พุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ โดยเฉพาะพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นนับว่าเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างสรรคศิลปะประจำชาติ และในการศึกษาศิลปกรรมและการช่างของไทย ก็จะทำให้ชาวไทยได้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปกรรมของชาติ และเรียนรู้ถึงความเป็นมาของศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามอุดมคติของศิลปินประจำยุค (วิทย์ พิณคันเงิน, 2503) และการที่เด็กได้สัมผัสกับศิลปะไทยตั้งแต่เด็กๆ จะเป็นการสร้างความคุ้นเคย และทัศนคติที่ดีต่อศิลปะไทย พร้อมทั้งซึมซับความละเอียดประณีต สร้างความอดทนในตนเองและสะท้อนให้เห็นความอดทนละเอียดอ่อนของครูช่างไทย อันจะนำไปสู่ความเคารพยกย่องและเห็นคุณค่าของศิลปะไทยในที่สุด(โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550) ดังนั้นเด็กจึงควรเข้าใจถึงลักษณะของศิลปะไทยว่ามีลักษณะ และรูปแบบของศิลปะประจำชาติของตนอย่างไร ควรรู้ถึงที่มาของการสร้างงานและขั้นตอนการทำงานศิลปะไทยทั้งแบบโบราณและแบบปัจจุบันอย่างถูกต้องตามขั้นตอน ตามหลักการเรียนการสอนที่เหมาะสม

การเรียนการสอนวิชาศิลปะไทยแบบประเพณีนิยมคือช่วงก่อนสมัยรัชกาล 5 จะเป็นไปตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคลโดยเรียนจากครูช่างไม่มีการบังคับ ดังนั้นเพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้และความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะไทยตั้งแต่ระดับเยาวชนในระบบการศึกษาสมัยใหม่วิชาศิลปะไทยจึงเริ่มถูกบรรจุเป็นรายวิชาครั้งแรกในหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยระบุเป็นวิชาเลือก (วุฒิ วัฒนสิน, 2541) และในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ระบุความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ใน สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ ของมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.1-3 เช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551ในสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นม. 1-3 และได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเกี่ยวกับศิลปะประจำชาติไว้อย่างชัดเจนในส่วนของคุณภาพผู้เรียน (ด้านทัศนศิลป์) เมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรม และสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่างๆ แต่ในด้านการศึกษา

ศิลปะและวัฒนธรรมยังคงมีปัญหายูกกล่าวคือ ยังคงมีการละเลยไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และการถูกรวบงำโดยวัฒนธรรม ต่างชาติ ศิลปะและประเพณีของชาติยังไม่ได้รับการสืบสานอย่างเพียงพอ ผู้ทรงภูมิปัญญาไม่ได้ รับการดูแลและยกย่องจากสังคมให้อยู่อย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรี การบริหารจัดการด้านศิลปะ และวัฒนธรรมขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถดูแลรักษาให้ทรงคุณค่าอย่างที่เป็นมาในอดีต ใน ขณะเดียวกันการสร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิด ผลสำเร็จเท่าที่ควร รวมทั้งศิลปินก็ยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างเหมาะสมเพื่อให้ กำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) และครูช่างทั้งหลายในสมัยโบราณมักถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะหรือเล่าต่อกันมาให้ ท่องจำ ไม่บันทึกความรู้ของตนไว้ อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิชาการช่างของไทยจำนวนมากสูญ หายไปพร้อมกับตัวช่าง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2547) และจากรายงานการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและ แนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่าปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนก็คือ การขาดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนทักษะทางศิลปะ โดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลว่า แต่เดิม เคยมีกิจกรรมแข่งขันทางศิลปะอย่าง การแข่งขันผลงานศิลปะหัตถกรรม แต่ปัจจุบันไม่มีกิจกรรม ดังกล่าว ทำให้สถานศึกษาไม่ได้ฝึกฝนหรือส่งเสริมนักเรียนทางด้านนี้ (สำนักเลขาธิการสภา การศึกษา, 2552) และจากการสรุปผลการวิจัยของ สุนิสา โกศลจจะ(2546)ในส่วนของผลการ วิเคราะห์ข้อมูลสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด ชลบุรี ด้านหลักสูตรพบว่า ปัญหาการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ในหลักสูตรมีการ นำภูมิปัญญาไทยทั้งภูมิปัญญาพื้นบ้านและภูมิปัญญาร่วมสมัยมาใช้ จากผลการวิจัยของ บรรจง จิต เรือนรงค์ (2551) พบว่า ด้านแนวคิดของครูในการจัดการเรียนรู้ศิลปะ(ทัศนศิลป์) พบว่า ใน ส่วนของศิลปะในประเทศไทยควรให้นักเรียนเรียนรู้จากครูและสื่อต่างๆ และการสอนให้ตระหนัก ถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ควรปลูกฝังขณะสร้างสรรค์ผลงาน การ สืบทอด การทำงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ควรรู้จากครู และจากผลการวิจัย ของวิบูลย์ จันทรย์แย้ม (2531) ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องเวลาเรียนไว้ว่ามีน้อยเกินไปไม่เพียงพอในการ จัดการเรียนการสอน มีผลทำให้นักเรียนปฏิบัติงานในเวลาเรียนไม่สำเร็จกิจกรรมขาดความ ต่อเนื่อง และสังคม ทองมี (2533) ได้แนะนำเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาโครงสร้างหลักสูตรไม่ เหมาะสมไว้ว่า ควรแยกวิชาศิลปะศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ และจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชา เดียว และเพิ่มเวลาเรียนวิชาบังคับแกนเป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค ดังนั้นการที่จะบูรณาการ 3 วิชา

ไว้ด้วยกันครูสอนต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานวิชาอย่างแท้จริงและการสอนต้องมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมที่ดี

จากรายงานวิจัยเรื่อง การกำหนดลำดับความสำคัญของขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางการศึกษาไทยได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ 9 ข้อ ดังนี้ 1 ภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ 2 การวิจัยเชิงพัฒนาการเรียนการสอนด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย 3 การประเมินผลการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 การวิจัยบทบาทของสถานศึกษาในการบริการทางวิชาการ ทางด้านอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม นันทนาการ และข่าวสาร 5 องค์ประกอบและปัจจัยที่ก่อให้เกิดศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น 6 ศักยภาพที่ส่งเสริมท้องถิ่นให้ทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรม 7 รูปแบบการให้การศึกษาจากภูมิปัญญาไทย(สุภาษิต คำพังเพย วรณคดี ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม วรรณกรรม) 8 การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 การวิจัยวิธีการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในชีวิตประจำวัน (ศูนย์ส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ, 2541) และจากสาระที่ 1 ทักษะศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.2 ในส่วนของสาระการเรียนรู้แกนกลาง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะด้านงานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกศิลปะของไทย ควรมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงศิลปะไทยให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้ดังกล่าว แต่จากผลการวิจัยของโยธิน เผือกผ่อง (2539) มีข้อเสนอแนะในส่วนของเนื้อหาเอกลักษณ์ไทยว่าควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ควรเน้นการเรียนปฏิบัติมากกว่า ทฤษฎี และการประเมินผลควรเน้นในภาคปฏิบัติ และอมร ศรีพจนารถ (2514) ได้กล่าวเกี่ยวกับวิชาจิตรกรรมไทยหรือภาพลายไทย ว่าส่วนใหญ่หมายถึงเรื่องรามเกียรติ์ ชาดก พุทธประวัติ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังคงมีช่างบางท่านที่เขียนงานอย่างคลาดเคลื่อนกันอยู่ ทั้งนี้เพราะเขียนไปโดยขาดหลักวิชาและเขียนไปเพียงเพื่อให้เสร็จเป็นครั้งๆ ไป ไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ภายหลัง ทำให้ศิลปะไทยที่มีทั้งความละเอียดอ่อนและความประณีตงดงามขาดคุณค่าในทางศิลปะไป โดยเฉพาะวิชานี้เป็นวิชาวาดเขียนสำหรับตกแต่งประดับประดาฝาผนังของสถาปัตยกรรมไทยต่างๆ ซึ่งเป็นงานประณีตศิลป์ที่คนไทยทุกคนควรช่วยกันผดุงรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ประเทศชาติต่อไป และเลิศ อานันทนนะ(2523) ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ในประเทศไทยไว้ว่า ส่วนมากมักจะไม่สามารถดำเนินการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จดังความมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งนอกจากสาเหตุการขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องเขียนต่างๆ และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ทันสมัยแล้วยังขาดครูศิลปะที่สามารถเข้าถึงจิตใจของเด็กๆด้วย และความล้มเหลวอีกประการหนึ่งคือ วิธีสอนเก่าๆ และทัศนคติผิดๆ โดยไม่คำนึงถึง

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละวัย ทั้งนี้ยังแนะนำแนวการสอนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ไว้ว่าวิธีสอนควรพิจารณาถึงวัยและโลกทัศน์ของผู้เรียนเพราะไม่มีวิธีสอนใดที่ใช้ได้ดีตลอดไป โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุง ผู้สอนจึงควรค้นคว้าทดลองหาวิธีสอนใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันอยู่เสมอ เพราะยุคสมัยและพัฒนาการเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มเฉพาะเวลาซึ่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีพัฒนาการที่เหมาะสมต่อการทำงานศิลปะไทย และสามารถซาบซึ้งต่อคุณค่าในงานศิลปะได้ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของโลเวนเพลด์และบริตเตน ส่วนพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ สามารถเข้าใจในเรื่องสุนทรียะและความสวยงาม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538) และเมื่อทุกคนได้ศึกษาศิลปะไทยและได้นำความรู้ต่างๆ มาใช้กับการปฏิบัติทางด้านกราฟิก ภาพเขียนภาพ และงานปั้น ตลอดจนการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะในลักษณะต่างๆ ได้เป็นอย่างดีแล้ว จะสามารถวิจารณ์ผลงานศิลปะได้ นำมาใช้ประโยชน์แก่ตนเองได้ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่อย่างมีความสุข (สุดีใจ ทศพร และ โชติก เก่งเขตรกิจ, 2535) อย่างไรก็ตาม ในการเรียนการสอนในระดับมัศึกษามีลักษณะเฉพาะหลายประการ ทั้งนี้วิธีการถ่ายทอดแบบโบราณอาจใช้ไม่ได้ผลเต็มประสิทธิภาพด้วยเวลาของคาบเรียนที่มีจำกัด การมีลักษณะและความสนใจเฉพาะตามวัยและยุคสมัย นอกจากนี้แนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบันก็นำมาใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ DBAE ที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ครบถ้วนทั้งประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ

จากรายงาน การสังเคราะห์รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูต้นแบบ ได้แนะนำนวัตกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ DBAE สำหรับระดับอุดม ประถม และมัธยมศึกษา เพราะสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปคือ ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทยหรือศิลปะพื้นบ้านกล่าวคือ สอนให้ได้ครบทั้ง 4 แขน คือ ศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ แต่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาไม่ควรใส่เนื้อหาองค์ความรู้ให้มากนัก(สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) และจากผลการวิจัยของคณิงหา สุภานนท์ (2544) พบว่า ครูศิลปะศึกษาเห็นด้วยกับภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาตามทฤษฎี DBAE และจากผลการวิจัยของศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) พบว่าครูศิลปะศึกษาเห็นด้วยกับภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปะศึกษาตามทฤษฎี DBAE

ทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education) นั้นเป็นแนวทางการสอนศิลปะศึกษาที่เน้นการสอนในด้านเนื้อหาแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการสอนแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยสาระสำคัญทางศิลปะใน 4 แขนความรู้ คือ แขนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นแกนความรู้ที่ถ่ายทอด

ถึงความเป็นมาของศิลปะแขนงต่างๆ ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ และศิลปินในบริบทที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของตนเอง แก่นความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ซึ่งจะช่วยสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะ สามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อมและช่วยให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น แก่นความรู้ด้านศิลปวิจารณ์เป็นแกนความรู้ที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความในการประเมินผลงานศิลปะ ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบรู้ละเอียดลออ มีความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน แก่นความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติเป็นแกนความรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานศิลปะ ทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งในปัจจุบันแนวการสอนศิลปศึกษาแบบ DBAE ได้เป็นกระบวนทัศน์สำหรับการฝึกอบรมครู การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผลในโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา (Clark, Day and Greer, 1987 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เชื้ออานันท์, 2542) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดแนวทฤษฎี DBAE นั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งเบทส์ (Bates, 2000) ได้เสนอว่าอาจจะใช้แกนความรู้แกนใดแกนหนึ่งเป็นศูนย์กลาง และใช้แกนความรู้อื่นๆ มาสนับสนุนในการวางแผนการเรียนการสอน โดยขอบเขตของเนื้อหาและกิจกรรมนั้นๆ จะต้องยึดหลักสูตร และสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

การศึกษาด้านศิลปะ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของการศึกษานั้นได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตจะมีลักษณะเป็นการเรียนแบบช่างฝึกหัด ผู้สอนจะถ่ายทอดวิชาตามที่ตนถนัดและมีวิธีสอนในแบบเฉพาะตนซึ่งแตกต่างกัน (วินัย โสมดี, 2528) ทำให้ยากต่อการนำไปใช้ในระบบการศึกษา การจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันจึงต้องมีการประยุกต์ดัดแปลงวิธีการสอนของครูช่างโบราณให้เหมาะสมกับผู้เรียน สภาพแวดล้อม และลักษณะของหลักสูตรในปัจจุบัน โดยผู้สอนควรค้นคว้าทดลองหาวิธีสอนใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันอยู่เสมอ (เลิศ อานันท์นะ, 2523)

การศึกษาแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจึงมีความสำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการสอนศิลปะไทยที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย และเป็นไปในทิศทางที่หลักสูตรกำหนดไว้ พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยแก่เยาวชนรุ่นใหม่ให้ได้เรียนรู้คุณค่า และเห็นความสำคัญของศิลปะไทยด้วยวิธีที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบันทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบัน ด้วยการศึกษเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย และสอบถาม สัมภาษณ์ รวมทั้งสังเกตการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะของครูศิลปศึกษาที่มีความชำนาญในการสอนศิลปะไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถศิลป์ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ ศิลปะไทยแบบประเพณีนิยม ที่มีแบบปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานทั้งในเรื่องรูปแบบและวัสดุ และศิลปะไทยแบบสมัยใหม่ ซึ่งมีการนำวัสดุที่หาได้ง่ายในปัจจุบันมาใช้ทดแทนวัสดุแบบดั้งเดิม

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง ระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน มีทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคล 2 กลุ่ม ที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทย

กลุ่มที่ 2 ครูผู้มีความชำนาญและมีประสบการณ์ในด้านการสอนศิลปะไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและตรงกับความต้องการของหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

2. เกิดการสนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นคุณค่าศิลปะไทย และเกิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างจริงจัง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้รวบรวมและนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยจำแนก ดังนี้

1. ศิลปะไทย
2. การสอนศิลปะไทย
3. ศิลปะไทยในหลักสูตรศิลปศึกษา
4. สภาพการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา
5. พัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
6. แนวทางการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศิลปะไทย

ศิลปะไทยมีต้นกำเนิดมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ โดยเริ่มจากที่มนุษย์รู้จักการขีดเขียนลวดลายต่างๆ บนร่างกายของตนเอง เพื่อให้เกิดความสวยงามและน่าเกรงขามต้องผู้พบเห็นหรือศัตรู ยังพบหลักฐานว่ามนุษย์หินรู้จักนำกระดูกสัตว์มาแกะสลักเพื่อใช้ประดับร่างกาย รู้จักตกแต่งบนภาชนะดินเผา ต่อมารู้จักดัดแปลงเส้นต่างๆ เพื่อประกอบเป็นลวดลายขึ้นใหม่ด้วยการสังเกตจากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ นำมาใช้ผูกเป็นลวดลาย และนำวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย และพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน (สุดใจ ทศพร และโชคก เก่งเขตรกิจ, 2535)

จากองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยสามารถสรุปแกนความรู้ตามหลักทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education) ได้ดังต่อไปนี้

ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย

เดิมศิลปะไทยก็ได้รับอิทธิพลเริ่มต้นมาจากความเชื่อเรื่องอำนาจลี้ลับเช่นเดียวกับศิลปะในทุกสมัย แต่ได้เปลี่ยนแรงบันดาลใจมาเป็นศิลปะเพื่อศาสนาเมื่อพราหมณ์หรือฮินดูเข้ามา

ส่วนพุทธศาสนาฝ่ายหินยานหรือเถรวาทเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดี แต่หลักฐานทางศิลปะส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยทวารวดี โดยลำดับวิวัฒนาการศิลปะไทยนั้นสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

ศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16)

สมัยทวารวดีวิเศษส่วนใหญ่เป็นอิฐหรือหินศิลาแลงและไม้ งานจิตรกรรมไม่หลงเหลืออยู่เลย ส่วนประติมากรรมเป็นงานที่หลงเหลืออยู่มากที่สุด โดยเฉพาะพระพุทธรูป มีทั้งพระพุทธรูปที่สลักจากศิลา ห่อสำริด ดินเผา และปูนปั้น โดยพระพุทธรูปแบบทวารวดีจะมีลักษณะใกล้เคียงกับพระพุทธรูปตามแบบศิลปะอินเดียแบบคุปตะ ลักษณะพื้นเมืองจะเกิดขึ้นภายหลังและจะมีการแสดงลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น จนราวพุทธศตวรรษที่ 16 ศิลปะทวารวดีจึงถูกกลืนอยู่ในวัฒนธรรมขอม ลักษณะพิเศษของพระพุทธรูปคือในพระอิริยาบถยืนตรีกัมภ์ คือพระพุทธรูปเอียงไหล่ (สะโพก)

ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18)

ศิลปะศรีวิชัยเจริญมากทางภาคใต้ของไทยโดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีจนถึงจังหวัดสงขลา ศิลปกรรมที่น่าจะมีอายุเก่าแก่ที่สุด คือ ประติมากรรมศิลารูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรค้นพบที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้แล้วยังมีการสร้างพระพุทธรูปอย่างพระพุทธรูปนาคปรก และการสร้างพระพิมพ์ด้วย พระพิมพ์ส่วนมากทำด้วยการเอากระดูกและงาช้างของพระสงฆ์ที่มรณภาพแล้วผสมกับดินดิบ ซึ่งสร้างตามคติฝ่ายมหายาน สถาปัตยกรรมศรีวิชัยที่โดดเด่นคือ เจดีย์บรมธาตุไชยา ซึ่งยอดมีลักษณะซ้อนเป็นชั้นๆ และมีเจดีย์ขนาดเล็กล้อมเจดีย์ประธานองค์กลาง

ศิลปะลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

ศิลปะลพบุรีหรือศิลปะขอมในประเทศไทยพบได้ทางภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยประติมากรรมและสถาปัตยกรรมมีลักษณะคล้ายศิลปะในประเทศกัมพูชาปัจจุบัน ศิลปะสกุลช่างลพบุรีมักสัมพันธ์กับศาสนาพุทธลัทธิมหายานและศาสนาพราหมณ์ โดยส่วนใหญ่เป็นการจำหลักศิลา และการปั้นหล่อสำฤทธิ์ ส่วนปูนปั้นและงานดินเผาพบน้อยมาก ประติมากรรมที่เก่าแก่ที่พบในประเทศไทยคือประติมากรรมศิลารูปพระเทวี พบที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สถาปัตยกรรมสมัยลพบุรีมักเป็นอาคารรูปเหลี่ยมมียอดเป็นชั้นๆ ซ้อนกันไปจนแหลมมน มียอดมุม วิเศษส่วนใหญ่ที่ใช้คืออิฐและหิน

ศิลปะเชียงแสน (พุทธศตวรรษที่ 18-23)

ศิลปะสมัยเชียงแสนพบมากทางภาคเหนือของไทย สถาปัตยกรรมที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 1840 อย่างพระเจดีย์สี่เหลี่ยม ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์แบบทวารวดีที่วัด กู่กู่ จังหวัดลำพูน

ลักษณะโดยรวมของเจดีย์สมัยเชียงแสนองค์พระเจดีย์จะเป็นวงกลมแบบลังกา ส่วน โบสถ์และวิหาร ในสมัยเชียงแสนจะมีลักษณะอิทธิพลของศิลปะพม่าปนอยู่ พระพุทธรูปในสมัยเชียง แสนเป็นพระพุทธรูปที่มีพระรัศมีเป็นรูปดอกบัวตูม ขมวดพระเกศาใหญ่ พระพักตร์กลมอมยิ้ม พระหนุเป็นปม พระองค์อวบอ้วน

ศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 19-20)

สมัยสุโขทัยพุทธศาสนาลัทธิหินยานรุ่งเรืองอย่างมาก จึงมีการสร้างปูชนียสถานเพื่อ ส่งเสริมพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายทั้งโบสถ์และวิหาร โดยได้รับอิทธิพลมาจากแบบลพบุรีอย่าง เขมร ปรับให้สูงชะลูดขึ้นให้เป็นปราสาทอย่างปราสาทที่วัดมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก พระเจดีย์ แบบสุโขทัยแท้จะมีฐานสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ถึงองค์เจดีย์เหลี่ยมย่อมุม ยอดเป็นพุ่มทรงข้าวบิณฑ์อย่าง พระเจดีย์ที่วัดมหาธาตุเมืองสุโขทัยเก่า พระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากศิลปะลังกาเป็นส่วนใหญ่ อย่างพระพุทธรูปสี่หีนส์ สมัยนี้นิยมสร้างพระพุทธรูป 4 อริยาบถ คือ นั่ง นอน ยืน และเดิน วัตถุที่ ใช้มีทั้งศิลาและปูนปั้นประดับอาคาร ในสมัยนี้ยังมีการหล่อพระพุทธรูปสำฤทธิ์และนิยมสร้าง พระพุทธรูปด้วย

ศิลปะอุททอง (พุทธศตวรรษที่ 17-20)

ศิลปะแบบอุททองเกิดขึ้นทางภาคกลางของประเทศไทย ศิลปะสมัยอุททองจึงได้รับอิทธิพล ของศิลปะในหลายๆ รูปแบบ พระพุทธรูปสมัยอุททองมีลักษณะแข็งกร้าว มีไรพระศก ชายจีวร หรือสังฆิยาวปลายตัดเป็นเส้นตรง ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย และฐานเป็นแบบหน้า กระดานแฉนเป็นร่องเข้าข้างในสถาปัตยกรรมมีการสร้างทั้งโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ต่างๆ ลักษณะ ของโบสถ์และวิหารจะสร้างเป็นทรงยาวชั้นหลังคาเดี่ยว ไม่เจาะหน้าต่าง ส่วนเจดีย์มักมีลักษณะ ฐานแปดเหลี่ยม เรือนธาตุแปดเหลี่ยมมีซุ้มจระนำรับฐานบัวลูกแก้ว และองค์ระฆัง

ศิลปะอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20-23)

ศิลปะแบบอยุธยาเริ่มตั้งแต่สมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สร้างกรุงศรี อยุธยา เมื่อ พุทธศักราชที่ 1893 จนเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ในพุทธศักราชที่ 2310

เริ่มตั้งแต่สร้างกรุงจนถึงพุทธศักราชที่ 1991 ระยะเวลาที่ยังนิยมศิลปะแบบลพบุรี โดย สถาปัตยกรรมระยะนี้จะไม่มีหน้าต่าง มีแต่ช่องลม วัสดุที่ใช้ในการสร้างส่วนใหญ่เป็นอิฐ

ประติมากรรมมีลักษณะโดยรวมจะดูแข็งแรงบึกบึน จิตรกรรมสมัยอยุธยาเป็นจิตรกรรมสีฝุ่น ซึ่งนิยมเขียนเป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งเรียบเป็นแถว มีเรือนแก้ว และต้นโพธิ์ สีที่ใช้ส่วนใหญ่คือสีแดง สีดำ และสีเหลือง ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถถึงสมัยพระเจ้าทรงธรรมกลับไปนิยมศิลปะแบบสุโขทัยเพราะสมเด็จพระไตรโลกนาถเป็นกษัตริย์ที่มีเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัย จึงทำให้สถาปัตยกรรมระยะนี้นิยมสร้างสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัย ส่วนพระพุทธรูปจะมีความอ่อนหวานกว่าระยะแรก ตั้งแต่สมัยพระเจ้าปราสาททองถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ ศิลปกรรมโดยเฉพาะสถาปัตยกรรมมีการสร้างหน้าต่างที่เปิดปิดได้ อีกทั้งเริ่มนิยมเส้นที่ฐานและหลังคาด้วยเส้นโค้ง มีการมุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบ เจดียมักเป็นเจดีย์ย่อเหลี่ยมไม้สิบสอง สมัยพระเจ้าบรมโกศจนเสียกรุงศรีอยุธยาในพุทธศักราชที่ 2310 พระเจ้าบรมโกศได้ปฏิสังขรณ์ศิลปกรรมต่างๆ มากกว่าการสร้างชิ้นใหม่ จิตรกรรมระยะสุดท้ายเป็นจิตรกรรมที่มีการใช้สีต่างๆ มากขึ้นและไม่คำนึงสัดส่วนจริง และมักเป็นภาพเล่าเรื่องที่มีภาพบุคคลอยู่ภายใน

ศิลปะรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-25)

ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นศิลปะได้อิทธิพลมาจากศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย รวมทั้งการสร้างเมืองด้วย ศิลปกรรมต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นทำขึ้นมาเพื่อทดแทนศิลปะที่สูญหายไป ศิลปะรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นแบบผสม โดยผสมทั้งแบบยุโรปและแบบจีน โดยเฉพาะแบบจีนจะมีจำนวนมาก เช่น การสร้างอาคารที่มุงกระเบื้องเคลือบสีตามหน้าบันชั้นหลังคา ไม่นิยมช่อฟ้าใบระกา ในด้านจิตรกรรมมีการจัดภาพ และให้สีที่วิจิตรงดงามและมีความสัมพันธ์กันระหว่างภาพบุคคลภายในภาพ ศิลปกรรมสมัยรัชกาลที่ 4 กลับมานิยมศิลปะแบบดั้งเดิมทั้งการสร้างวิหาร โบสถ์ และเจดีย์ สถาปัตยกรรมสมัยนี้มีบางแหล่งที่ได้รับอิทธิพลจากการแพร่เข้ามาของศิลปะแบบยุโรปด้วยการสร้างตึกอย่างยุโรปเป็นต้น จิตรกรรมและประติมากรรมได้รับวิธีการแบบตะวันตก สมัยรัตนโกสินทร์สมัยต่อๆ มามีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในหลายๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะสมัยนี้มีการล่าเมืองขึ้นจากชาติมหาอำนาจ สถาปัตยกรรมไทยจึงมีการผสมแบบอย่างยุโรปเช่นพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ด้านจิตรกรรมและประติมากรรมได้ใช้วิธีการแบบสากล โดยการคำนึงถึงสัดส่วน ระยะใกล้ไกล และโครงสร้างตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลจนถึงปัจจุบัน

วิชาการช่างของไทยมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทก็มีกรรมวิธีที่แตกต่างกันออกไปตามแนวปฏิบัติ เราเรียกวิชาการช่างของไทยนี้ว่า “ศิลป์ไทย” อันหมายถึงศิลปะทุกประเภทรวมกันนั่นเอง ศิลปะไทยมีความสำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. เป็นศิลปประจำชาติ
2. เป็นการสร้างหรือประดิษฐ์คิดขึ้นมาเพื่อเป็นการเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา เช่น มีการสร้างพระบรมมหาราชวัง พระมหาปราสาทและพระราชมณเฑียรขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับทรงประทับและเพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองคู่ชาติไทย มีการสร้างวัดวาอาราม โบสถ์วิหาร การเปรียญ ฯลฯ เพื่อเป็นพุทธบูชาเป็นต้น
3. เป็นการแสดงออกซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของไทยมาแต่โบราณ ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมสมัยก่อนอันมีระเบียบแบบแผนที่ตั้งงามเป็นมรดกที่สูงค่ายิ่งของชาวไทยอย่างไรจนถึงสมัยปัจจุบันได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ (อมร ศรีพจนารถ, 2514)

ด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทย

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) ได้กล่าวถึงประเภทและลักษณะของศิลปะไทย ดังนี้ ศิลปะไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคม ความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย การละเล่น ตลอดจนสาระเรื่องอื่นๆ อันเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย ให้ปรากฏในศิลปกรรมแต่ละประเภท ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนศิลปะพื้นบ้านหรือหัตถกรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งศิลปะไทยที่เป็นวิจิตรศิลป์แต่ละประเภทยังมีรายละเอียด ดังนี้

จิตรกรรมไทย

จิตรกรรมไทย หมายถึง ภาพที่แสดงเรื่องราวตลอดรวมไปถึงการเขียนลวดลายประดับตกแต่งในการช่างต่างๆ เช่น ภาพพุทธประวัติ ภาพชาดก ลวดลายรดน้ำตู้พระธรรม เป็นต้น จิตรกรรมไทยเป็นวิจิตรศิลป์อย่างหนึ่งซึ่งมักแสดงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย การแสดงการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ และสาระอื่นๆ ของแต่ละยุคให้ปรากฏ ซึ่งนอกจากจะส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาติแล้ว ยังมีคุณค่าทางศิลปะที่ช่วยส่งเสริมสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษย์ได้ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

จิตรกรรมไทย แบ่งออกตามลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรมได้อย่างเด่นชัดเป็น 2 แบบ คือ

1. จิตรกรรมไทยประเพณี

จิตรกรรมไทยแบบประเพณี มีลักษณะพิเศษในการจัดภาพเล่าเรื่องเป็นตอนๆ ตามผนังช่องหน้าต่างโดยรอบพระอุโบสถและวิหาร ผนังด้านหน้าพระประธานส่วนใหญ่นิยมเขียนภาพ

พุทธประวัติตอนมารผจญ และหลังพระประธานเขียนภาพพุทธประวัติตอนเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรื่องยมกปาฏิหาริย์ หรือภาพสวรรค์ และบางแห่งเขียนภาพไตรภูมิ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้พระประธานดูเด่นสง่า ด้วยความสัมพันธ์จากการจัดองค์ประกอบจากเรื่องที่มีความสมดุลกันทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของภาพ ส่วนผนังด้านซ้ายและด้านขวาตอนบนเหนือขอบหน้าต่าง ส่วนใหญ่จะนิยมเขียนเรื่องเทพชุมนุมหรืออดีตพุทธนั่งอันดับเรียงเป็นแถว

เอกลักษณ์ของจิตรกรรมไทย ซึ่งการทำความเข้าใจเรียนรู้ในจิตรกรรมไทยประเพณีมีสิ่งที่น่าสนใจในลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น ดังนี้

1. 1 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราว ทศนคติในการเขียนภาพจิตรกรรมไทย แต่เดิมเคยเขียนเฉพาะภาพพระอดีตหรือพุทธประวัติและชาดกต่างๆ ต่อมาได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระไปตามโอกาส จิตรกรรมไทยเท่าที่ปรากฏ พอจะสรุปแบ่งเนื้อหาออกได้เป็น 6 ประเภท คือ ภาพพุทธประวัติหรืออดีตพุทธ 24 ภาพชาดกหรืออดีตชาติของพระพุทธรูปเจ้า ภาพประเพณี ภาพประวัติศาสตร์ ภาพนิทาน สุภาพษิต คำพังเพย ปริศนา ชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้าน และภาพเบ็ดเตล็ดต่างๆ

1.2 รูปแบบ จิตรกรรมไทยเป็นศิลปะแบบอุดมคติ ดังนั้นภาพเขียนของไทยจึงมีรูปแบบแตกต่างไปจากธรรมชาติ แม้ว่าแหล่งที่มาของรูปแบบไม่ว่าจะเป็นภาพคน สัตว์ ต้นไม้ หรืออื่นๆ จะได้มาจากธรรมชาติก็ตาม ศิลปินจะผสมผสานเข้ากับความคิดจินตนาการ จนได้เป็นรูปแบบที่มีลักษณะพิเศษ กระทั่งถือเป็นเอกลักษณ์ของจิตรกรรมไทย ซึ่งลักษณะพิเศษของรูปแบบในจิตรกรรมไทย พอสรุปได้ดังนี้

เป็นภาพเขียนแบบสองมิติ แสดงความรู้สึกของภาพด้วยเส้นและท่าทาง แสดงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยสี แสดงจุดสนใจโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วน เป็นภาพแบบเล่าเรื่อง และเป็นภาพที่มีทัศนียภาพแบบตานกมอง

2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

จิตรกรรมไทยร่วมสมัยได้นำเอาลักษณะจิตรกรรมแบบตะวันตกเข้ามาปรับผสม เช่น การลงสีแสดงแสงเงาให้เกิดเป็นระยะมิติ การคำนึงถึงหลักความเป็นจริงตามธรรมชาติ ตลอดจนหลักทางทัศนียภาพ เป็นต้น ซึ่งการผสมผสานกันของรูปแบบไทยกับตะวันตกก็ได้ทำให้เอกลักษณ์ของจิตรกรรมไทยสูญสิ้นไปแต่อย่างใด กลับเปิดกว้างในโลกทัศน์และแนวทางการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมให้ศิลปินได้เลือกสรรอย่างไม่สิ้นสุดตราบจนถึงทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระแสอิทธิพลของศิลปะทางตะวันตก จะถูกนำมาปรับผสมเข้ากับเอกลักษณ์ทางจิตรกรรมไทย จนกระทั่งส่วนหนึ่งได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะแบบอย่าง

ตะวันตก จนเป็นจิตรกรรมสากลเต็มรูปแบบ แต่ก็ยังมีบุคคลผู้สนใจที่จะอนุรักษ์สืบทอดแบบอย่างจิตรกรรมไทยประเพณีอยู่ไม่น้อย จึงสามารถทำให้พบเห็นจิตรกรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งจิตรกรรมไทยประเพณีประยุกต์ จิตรกรรมไทยร่วมสมัย และจิตรกรรมไทยสากล พร้อมๆ กันในยุคสมัยเดียวกัน ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอิสระในการเลือกสร้างสรรค์ผลงานตามความสนใจของศิลปินเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของศาสนาหรือการปกครองดังเช่นอดีต

ประติมากรรมไทย

ประติมากรรมไทย ได้แก่ ผลงานที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีการปั้น หล่อ และการแกะสลัก ซึ่งขึ้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขอิทธิพลของคตินิยมและเงื่อนไขทางสังคมเช่นเดียวกับจิตรกรรมไทย นั่นคือมีความจำกัดอยู่ที่อำนาจทางศาสนาและอำนาจทางการปกครอง ประติมากรรมไทยที่รองรับอำนาจดังกล่าวนี้ ก็มีรูปแบบเป็นประติมากรรมไทยประเพณีที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของลักษณะไทย คือ ไม่แสดงความแตกต่างของพื้นผิว ไม่แสดงกล้ามเนื้อในภาพคน-สัตว์ ไม่นิยมปั้นแกะสลักภาพคนเหมือน ประติมากรรมมักแฝงอยู่ในลักษณะเครื่องตกแต่ง

ประติมากรรมตามความรู้สึกของคนไทย ในช่วงก่อนรับอิทธิพลรับอิทธิพลตะวันตก หมายถึง พระพุทธรูปปฏิมา คือ พระพุทธรูปเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องด้วยเงื่อนไขทางสังคมและคติความเชื่อในทางศาสนา ทำให้พระพุทธรูปนี้เปรียบเสมือนหัวใจของศิลปวัตถุทางพุทธศาสนา การสร้างสรรค์ศิลปกรรมของไทยประเพณี จึงเน้นที่รูปแบบการสร้างพระพุทธรูปซึ่งถือเป็นอุเทสิกเจดีย์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสำคัญ รองลงมา คือ การแสดงเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และการประดับตกแต่งให้ดูสวยงาม น่าเลื่อมใสศรัทธา หรือเสริมให้เรื่องราวทางศาสนามีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ครั้นเมื่ออิทธิพลศิลปะทางตะวันตกแพร่เข้ามาในประเทศไทยรูปแบบและเนื้อหาเรื่องราวในทางประติมากรรมก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปจนมีลักษณะเป็นสากลเช่นที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน

สถาปัตยกรรมไทย

ไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมในการสร้างอาคารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมาแต่โบราณ ดังจะเห็นจากสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น ปราสาท สถูป เจดีย์ ปราสาท โบสถ์ วิหาร ตลอดจนบ้านเรือน เป็นต้น อิทธิพลที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมไทยนั้น ได้แก่ อิทธิพลทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม อิทธิพลทางด้านภูมิศาสตร์และดินฟ้าอากาศ และอิทธิพลของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง

ลักษณะพิเศษของสถาปัตยกรรมไทยประเภทอาคารบ้านเรือนที่มีรูปแบบสืบเนื่องกันมา แสดงถึงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย พอจำแนกออกได้ดังนี้คือ มีโครงสร้างอย่างง่าย ๆ และ เปิดเผย หลังคาทรงสูง

หลังคามีลักษณะซ้อนกันหลายชั้น มีประตูหน้าต่างน้อย นิยมสร้างอาคารชั้นเดียว อาคารทรงไทย นอกจากจะมีลักษณะเฉพาะดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการออกแบบสร้าง เครื่องประดับตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์ไทยอีกเพื่อประดับตกแต่งให้สถาปัตยกรรมไทยดูวิจิตร ตระการตาซึ่งได้แก่ ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ นาคสะดุ้ง ชุมประตูหน้าต่าง ฐาน รวบบันได ตลอดจนลวดลายประติมากรรมไทยประดับหน้าบัน หรือภาพจิตรกรรมฝาผนังดังนี้ เป็นต้น

หัตถศิลป์ไทย

งานหัตถศิลป์ หมายถึง งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์สิ่งวิจิตรขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางด้านการ ใช้สอย แต่คุณค่าทางด้านการใช้สอยที่เป็นจุดประสงค์หลัก ยังด้อยกว่าคุณค่าทางด้านความงาม ซึ่งเป็นจุดประสงค์รอง ดังนั้น การใช้สอยจึงเป็นไปในรูปการประดับหรือสร้างเสริมบารมีที่มีวัตถุ นั้นอยู่ในครอบครองมากกว่าที่จะมุ่งใช้สอยวัตถุนั้นอย่างจริงจัง ดังนั้น งานหัตถศิลป์จึงมิใช่ งานวิจิตรศิลป์โดยตรง เพราะจุดประสงค์ในการสร้างคือเพื่อการใช้สอย แต่คุณค่าทางด้านความงาม และฝีมือในการสร้าง ก็ทำให้ชิ้นงานมีความงามและมีคุณค่ามากกว่างานหัตถกรรมหรืองาน ประยุกต์ศิลป์ทั่วไป งานหัตถศิลป์ไทยที่สร้างสรรค์สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และ นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยมีดังนี้ การเขียนลายรดน้ำ การลงรักปิดทอง เครื่องเงิน เครื่องถมเครื่องลงยา การประดับมุก คร่ำเงินคร่ำทอง(ประเสริฐ ศรีรัตนา, 2542)

ด้านสุนทรียะในศิลปะไทย

สุนทรียะในทัศนศิลป์ประจำชาติ จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของประเทศไทย เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นคนไทย ชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวเมืองไทยต่างก็มุ่งประสงค์ที่จะ มาดูศิลปะประจำชาติไทยแทบทั้งสิ้น ด้วยความที่ทัศนศิลป์ไทยมีเอกลักษณ์ของตนเองเป็นเครื่อง แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติหนึ่งของโลก โบราณสถาน 3 แห่ง ของไทยจึงได้รับการยก ย่องเป็นมรดกโลก ได้แก่ โบราณสถานสุโขทัย ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร โบราณสถานจังหวัด พระนครศรีอยุธยา โบราณสถานบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ทัศนศิลป์ประจำชาติของไทย ได้แก่ จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย และ สถาปัตยกรรมไทย ล้วนมีรูปแบบอุดมคติที่ลงตัวอย่างถึงที่สุดยากที่จะดัดแปลงเป็นอื่น อย่างไรก็ตามทัศนศิลป์ประจำชาติส่วนหนึ่งจะต้องอนุรักษ์เอาไว้ อีกส่วนหนึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา

ต่อไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลให้วิถีชีวิตของคนไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้(ทวีเกียรติ ไชยยงยศ, 2538)

สุนทรียภาพหรือ Aesthetic หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่ยาม ไพเราะ หรือ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะของธรรมชาติหรืองานศิลปะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) ซึ่งความงามในศิลปะไทยสามารถแยกความประเภทงานได้ต่อไปนี้

ความงามของจิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมไทยสมัยโบราณ เป็นความงามที่เด่นชัด ประการแรกคือภาพการสื่อพุทธประวัติเป็นหลัก เพื่อโน้มนำพุทธศาสนิกชนให้ยึดมั่นในหลักพุทธศาสนาเป็นภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติเป็นหลัก หลักจากนั้นจะสอนเรื่องของนรกและสวรรค์ เป็นการเปรียบเทียบที่เข้าใจได้ง่าย ประการที่ 2 คือการจัดองค์ประกอบของเรื่องโดยถือเอาฉากสำคัญ เช่น พระพุทธรูปองค์เป็นหลัก มีกองทัพमारเป็นองค์ประกอบ แสดงให้เห็นภาพการต่อสู้ระหว่างกองทัพमारและกองทัพธรรม ประการที่ 3 คือการใช้สีสันทึบหลากหลายสดใส และผูกเรื่องเป็นขั้นตอน ดูได้ง่าย สัมพันธ์กันไปอย่างต่อเนื่อง และประการสุดท้าย คือฝีมือของนายช่างศิลป์ (ปัจจุบันนิยมเรียกตัวเองว่าจิตรกร - ศิลปิน) ที่ได้อุทิศความกล้าหาญและเสีบละเพื่อวาดภาพต่างๆ (กรมศิลปากร, 2547)

ความงามในประติมากรรมไทย

ในอดีตนั้น ประติมากรรมมักจะเป็นผู้รับใช้ศาสนาด้วยการสร้างสรรค์งานประติมากรรมโดยไม่คำนึงถึงสิ่งตอบแทน ดังนั้นผลงานประติมากรรมจึงถูกสร้างขึ้นอย่างวิจิตร งดงาม ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป ลวดลายหรือรูปสัตว์ต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบจากการคิดประดิษฐ์ โดยมีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ แล้วนำมาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เกิดความงามอย่างมีคุณค่า อันเกิดจากความกลมกลืนของรูปทรง จังหวะและลีลาของเส้นที่อ่อนหวานสวยงามอย่างลงตัว ดังเช่นประติมากรรมที่เป็นลวดลายจะมีการจัดจังหวะช่างไทย ได้อย่างกลมกลืนกับน้ำหนัก ความสูงต่ำ ผสมผสานกับตัวลายที่อ่อนช้อย งดงาม เช่นเดียวกับรูปสัตว์ได้ถูกประดิษฐ์ให้มีความงามเหนือธรรมชาติ โดยการนำลักษณะของสัตว์ต่างชนิดมารวมเข้าด้วยกัน แล้วออกแบบให้เกิดรูปสัตว์ชนิดใหม่ ซึ่งไม่มีในโลกนี้ได้อย่างแปลกตา ด้วยการจัดกิริยาท่าทางให้สง่างาม แต่มีท่วงที่อ่อนอ่อนหวาน มีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบซึ่งเกิดจากจังหวะของเส้น น้ำหนัก ลีลา สัดส่วน ความกลมกลืนที่เหนือความเป็นจริงจากธรรมชาติและนับความเป็นความงามในศิลปะไทย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะแบบอุดมคติ แม้ว่าช่างไทยจะสร้างขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาก็ตาม แต่ช่างไทยก็สามารถสร้างสรรค์ความงามทางด้านรูปแบบที่ให้อารมณ์ความรู้สึกอันทรงคุณค่าทางสุนทรียมาทุกยุคทุกสมัย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น

พระพุทธรูปสำริดปางลีลาศิลปะสุโขทัย นับว่ามีความงามเป็นเลิศของศิลปะไทย เพราะเป็นการสั่งสมความสมบูรณ์ทั้งทางด้านรูปแบบการสร้างสรรคดีลา ท่าทางอันอ่อนช้อย ฯลฯ จึงให้อารมณ์ที่นุ่มนวล สร้างความรู้สึกศรัทธาแก่ผู้ชม ตัวอย่างประติมากรรมไทยที่จัดว่ามีความงดงาม เช่น พระพุทธรูปนาคปรกศิลปะลพบุรี ลายปูนปั้นวัดนางพญาศรีสุชนาลัย ศิลปะสุโขทัย และ พระพุทธรูปปฏิมากรทรงเครื่องพระประธานวัดนางนองหล่อด้วยโลหะ เป็นต้น (นันทวัลย์ ตั้งพรประเสริฐ, 2552)

ความงามในสถาปัตยกรรมไทย

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างชาติแล้วว่า อาคารแบบไทยในพระบรมมหาราชวังนั้นมีความสวยงามเพียงไร ความสง่า ความสงบบรมเย็น และความหรูหรา มีอยู่เปรียบพร้อมในสถาปัตยกรรมไทย ปรากฏให้เห็นถึงความเป็นอัจฉริยะของช่างไทยอย่างชนิดที่ไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้

เรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นสำหรับสามัญชนคนธรรมดา ลักษณะโครงสร้างของเรือนไทยเป็นแบบเดียวกันกับสถาปัตยกรรมของวัด และวัง จะต่างกันก็ที่เครื่องตกแต่งและวัสดุเท่านั้น เรือนไทยสร้างด้วยไม้ จึงมีความสวยงามแบบไม้อ่อนไหวให้เห็นคุณสมบัติของไม้อย่างแท้จริง เช่น การต่อเชื่อมด้วยการทำสลัก และเดือยทั้งหลาย ถ้าจันทันให้อ่อน แคะสลัก ฉลุ และกลึง ที่หย่องได้หน้าต่าง ออกเลา และลายเครือวัลย์ที่ผนังระเบียง ฝาปะกน ทุกแบบล้วนแต่ประกอบกันขึ้นด้วยการเข้าปากไม้ตลอดทั้งแผง สามารถถอดออกเป็นชิ้นๆ เวลาเรือ รื้อได้โดยไม่มีเสียหาย แต่ต้องมีวิธีถอด เพราะช่างไทยจะทำสลักกลหรือปากกลเอาไว้ เทคนิควิธีการดังกล่าวมานี้ไม่สามารถทำได้กับวัสดุที่เป็นปูน นับว่าเรือนไทยเป็นประดิษฐกรรม ที่เหมาะกับวัสดุที่ทำด้วยไม้โดยเฉพาะ การที่ช่างไทยเลือกใช้ไม้สักมาทำฝาเพราะเมืองไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้สัก ไม้สักมีคุณภาพที่เหมาะสมคือเนื้อนิ่ม มีลาย สวยงามตามธรรมชาติ ง่ายต่อการจัดท และมีความคงทนพิเศษกว่าไม้อื่นคือปลวกและแมลงไม่กัดกิน

บุคลิกอันสำคัญของเรือนไทยคือความอ่อนหวาน ซึ่งเกิดจากเส้นซึ่งประกอบเป็นรูปร่างของเรือนไทย เช่น เส้นที่อ่อนหวานอย่างมีจังหวะ ทรงหลักคาร์กับเสาที่เอนเข้าหาตัวเรือนเล็กน้อยอย่างนุ่มนวล ประกอบกับใต้ถุนโปร่งทำให้เกิดความรู้สึกเบาโล่ง เกิดจุดเด่นที่ตัวเรือนอย่างเด่นชัด ที่ว่างใต้ถุนเรือนช่วยส่งเสริมให้การจัดองค์ประกอบเรือนไทยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ศิลปะไทยแขนงต่างๆ ล้วนแต่มีลักษณะที่อ่อนหวานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น รำไทย ลายแคะสลักไม้ ลายปูนปั้นตามหน้าบันโบสถ์ ลายไทย และงานจิตรกรรมไทย ล้วนประกอบไปด้วยเส้นโค้งที่อ่อนหวาน อันสอดคล้องกับบุคลิกอันนุ่มนวลของคนไทย ดังนั้น เรือนไทยจึงเป็นศิลปะที่มี

ความสัมพันธ์กับอุปนิสัยใจคอของคนไทยโดยแท้ มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อนอย่างแท้จริง (นฤกุล ชมภูนิช, 2530)

ความงามในหัตถศิลป์ไทย

หลายนครหลายเมืองและหลายหมู่บ้านมีช่างหัตถศิลป์ทั้งหญิงและชายไม่ประเภทใดก็ประเภทหนึ่ง ช่างปั้นหม้อ ช่างทำเครื่องประดับอัญมณี ช่างทำเครื่องเรือน ช่างออกแบบลวดลายเสื้อผ้า ช่างถัก ช่างทอ ช่างเข้าเล่มหนังสือ ช่างกลึงไม้ ช่างเป่าแก้ว ช่างโลหะ ช่างสานตะกร้า ช่างเครื่องหนัง คนเหล่านี้ล้วนชวนชวายเป็นเพื่อการยังชีพและสร้างผลงานและมีประโยชน์ นอกจากนี้ก็ยังมีช่างอีกหลายๆ ประเภทซึ่งล้วนอุทิศตนทำงานอย่างเอาใจใส่ในการใช้ฝีมือ แรงงาน และคางาม ทำหน้าที่เติมเต็มช่องว่างที่หลงเหลือจากกระบวนการอุตสาหกรรมที่ถูกนำเข้ามาใช้อย่างไม่นำพาต่อสิ่งใด ความอิมอกอิมใจพันธะหน้าที่ของมนุษย์ ความสำเร็จในผลงานของผู้คนเหล่านี้สร้างความยินดีให้แก่เราได้เป็นอย่างดี น่าชื่นเต้น แล้วยังเป็นงานหัตถศิลป์ไทยที่ต้องสร้างสรรค์สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมก็ยิ่งต้องใช้แรงกายแรงใจ ความปราณีตในฝีมือ และความพิถีพิถันในการคัดสรรคั้งวัสดุอุปกรณ์ลวดลายเพื่อแสดงความงามที่เหนือคุณประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้นโดยตรง

ด้านศิลปวิจารณ์ศิลปะไทย

การจะวิเคราะห์หรือวิจารณ์ศิลปะประเภทใดต้องมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ อย่างประวัติความเป็นมาของศิลปิน เรื่องราว เทคนิค และกระบวนการเฉพาะ โดยเฉพาะศิลปะไทยที่ผู้สร้างงานศิลปะซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นช่างที่สร้างงานตามแบบประเพณีนิยม และเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นไปตามความเชื่อในทางพุทธศาสนา อีกทั้งเทคนิคกระบวนการยังมีรูปแบบเฉพาะตามคุณสมบัติของวัสดุเฉพาะถิ่น บวกกับการแสดงออกที่เป็นไปตามลักษณะและอุปนิสัยของคนไทย แต่ศิลปะไทยก็มีลักษณะร่วมกับศิลปะในแขนงอื่นๆ อยู่เช่นกัน กล่าวคือ

จากการประชุมสัมมนาเรื่องการวิจารณ์ศิลปะของมหาวิทยาลัยศิลปากรได้สรุปลักษณะร่วมของศิลปะไทยกับศิลปะในแขนงต่างๆ ไว้ดังนี้

1. ศิลปะทุกประเภทมนุษย์เป็นผู้สร้าง
2. ศิลปะทุกประเภทมีเป้าหมายทางการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และตามสภาพวัฒนธรรม
3. ศิลปะทุกชนิดมีเป้าหมายที่สะท้อนสภาพวัฒนธรรม

4. ศิลปะทุกประเภทมีเป้าหมายที่จะสื่อสารระหว่างกันในสังคม ซึ่งอาจจะมีวิธีสื่อสารระหว่างกันในสังคม ซึ่งอาจจะมีวิธีสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด และวิธีสื่อสารโดยใช้สื่อกลางสากล

5. ศิลปะทุกประเภทมีส่วนส่งเสริมและจรรโลงสังคม ทั้งที่บางประเภทอาจถูกจำกัดด้วยความรับผิดชอบของสังคม

6. ศิลปะทุกประเภทนอกจากจะมีการพัฒนาภายในของตนเองแล้ว ผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น ปรัชญา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ก็สามารถมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการสร้างสรรค์ศิลปะในทำนองเดียวกัน (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524)

และที่สำคัญคือศิลปะไทยเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทหนึ่ง ที่สามารถใช้การวิจารณ์ร่วมกับงานทัศนศิลป์ทั่วไปได้

การวิจารณ์ศิลปะหรือศิลปวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะอย่างมีหลักการผู้วิจารณ์จะต้องอาศัยความรู้ทางสุนทรียศาสตร์และองค์ประกอบศิลป์ ในการพิจารณาและตัดสินว่างานศิลปะที่เห็นนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร เป็นการฝึกฝนและสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียทางการเห็น เพื่อความซาบซึ้งในศิลปะ ซึ่งการทำศิลปวิจารณ์กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การพรรณนา เป็นการตอบปัญหาว่า มีอะไรปรากฏที่งานศิลปะ สิ่งที่ต้องตอบก็คือ เรื่องราว และมูลฐานของศิลปะซึ่งมองเห็นนั้น
2. การวิเคราะห์ เป็นการตอบปัญหาว่า ศิลปะนั้นถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่ต้องตอบก็คือ หลักการของศิลปะ
3. การตีความ เป็นการตอบปัญหาว่า ศิลปะนั้นแสดงความหมายอย่างไร
4. การตัดสินคุณค่า เป็นการตอบปัญหาว่า ศิลปะนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร (ทวีเกียรติ ไชยยงยศ, 2538)

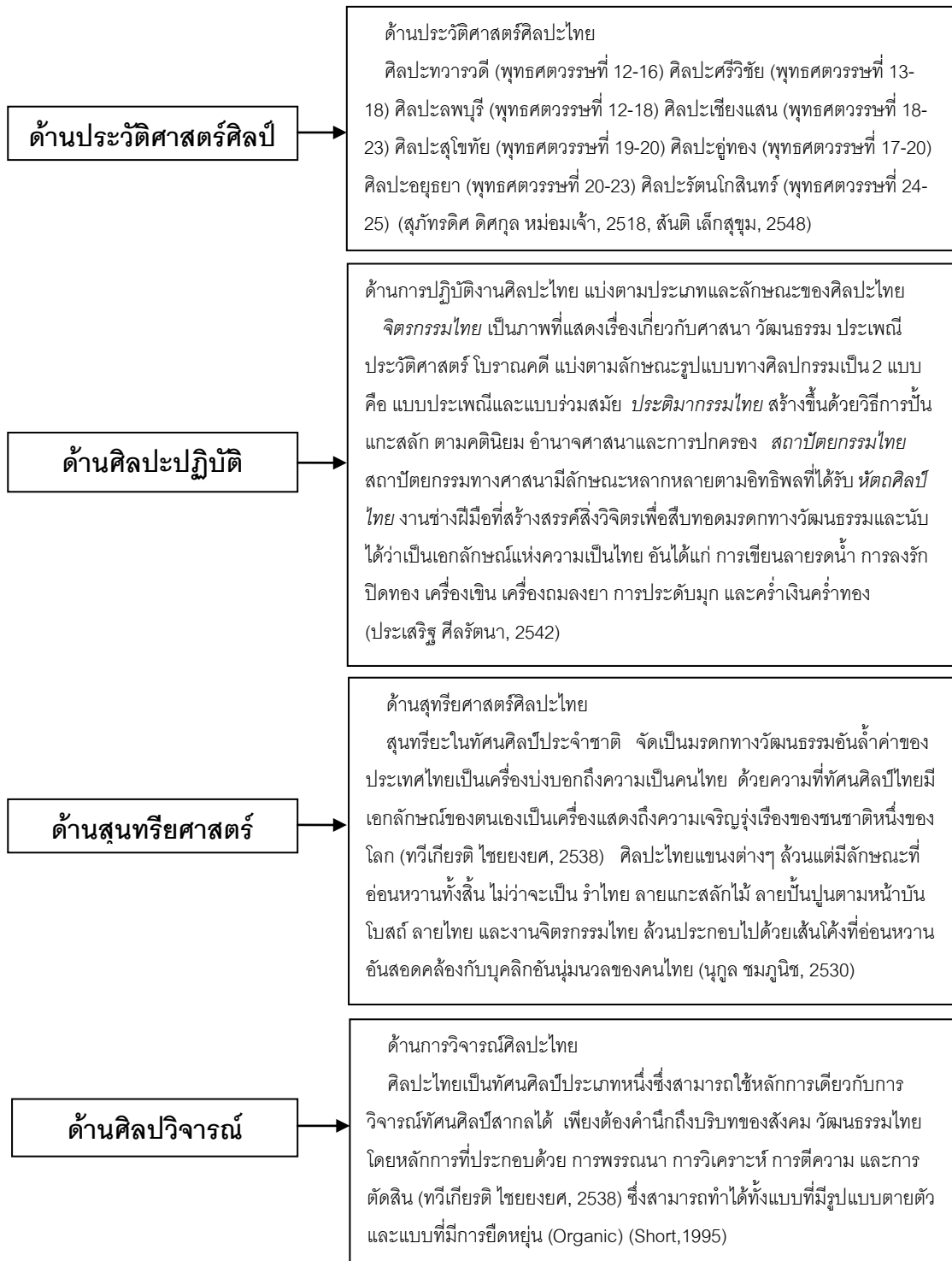
สำหรับเกณฑ์การวิเคราะห์และวิจารณ์ศิลปะที่ใช้ได้กว้างขวางครอบคลุมงานทัศนศิลปะทุกแขนง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พิจารณาเนื้อหาสาระในงานศิลปะ มีประเด็นพิจารณาดังนี้
  - 1.1 พิจารณาแนวความคิดของศิลปินที่ปรากฏในงานศิลปะ
  - 1.2 พิจารณาความคิดริเริ่ม
  - 1.3 พิจารณาถึงประโยชน์แห่งความคิดนั้น
2. พิจารณาการแสดงผลออก มีประเด็นควรพิจารณาดังนี้

- 2.1 พิจารณาการเลือกรูปแบบศิลปะ
- 2.2 พิจารณาการเลือกรูปแบบที่เหมาะสม
3. พิจารณากาละและเทศะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ มีประเด็นควรพิจารณาดังนี้
  - 3.1 พิจารณาถึงความเหมาะสมระหว่างงานศิลปะกับเวลาที่งานศิลปะนั้นนำออกเผยแพร่
  - 3.2 พิจารณาถึงความเหมาะสมระหว่างงานศิลปะกับสถานที่ที่จัดแสดง
4. การประเมินคุณค่าทางศิลปะ มีประเด็นควรพิจารณาดังนี้
  - 4.1 พิจารณาความชัดเจนในความคิดทางศิลปะกับการแสดงออกของศิลปิน
  - 4.2 พิจารณาความเป็นต้นแบบ
  - 4.3 พิจารณาถึงความเป็นไปได้ของแนวทางศิลปะในอนาคต (สน สีมাত্রัง, 2527)

กฎเกณฑ์หรือมาตรการที่จะนำมาตัดสิน หรือประเมินค่าในงานศิลปะแต่ละชิ้น แบ่งออกได้เป็นมาตรการเฉพาะตัว ซึ่งได้แก่ ดุลยพินิจที่ใช้จิตและความรู้สึกของตนเป็นเกณฑ์ในการประเมิน ซึ่งผลจากการประเมินก็แตกต่างกันออกไป สุดแต่แต่ความรู้สึกของใครจะมีอย่างไรต่องานชิ้นนั้นๆ และสามารถมีได้หลากหลายรูปแบบและสามารถพิจารณาได้จากหลากหลายประเด็น หลากหลายนุ่มนอม อันเป็นการวิจารณ์แบบยืดหยุ่นไม่ตายตัว ส่วนมาตรการต่อมา คือ มาตรการที่เป็นกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ว่าด้วยเรื่องขององค์ประกอบและหลักการจัดองค์ประกอบ ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้เป็นแกนร่วมสากลในการประเมินผลงานศิลปะ (ประเสริฐ ตรีรัตน, 2542)

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความรู้ในศิลปะไทยและแนวทางการสอนศิลปะไทย ข้างต้น จะเห็นได้ว่าศิลปะไทยสามารถจัดองค์ความรู้ให้ครอบคลุมตามแบบ DBAE ได้ดังสรุปในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้ศิลปะไทยสรุปตามกรอบแนวคิดแบบ DBAE

การสร้างสรรคงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมของไทยและศิลปะตะวันตกมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่าง ส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากทัศนะเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและภูมิหลังทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบแนวคิด เนื้อหา และเทคนิคการสร้างงานในศิลปะไทยและศิลปะตะวันตกได้ (ศิลปากร, กรม. 2547. จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545 พิชญ์ ศุภนิมิต, 2549 สุธี คุณาวิชยานนท์, 2546 สันติ เล็กสุขุม, 2548) ดังต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบการออกแบบงานศิลปะไทยและศิลปะตะวันตก

ศิลปะไทย	ศิลปะตะวันตก
<p>รูปแบบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - จิตรกรรมมีลักษณะเป็น 2 มิติ แสดงทัศนียภาพแบบตานกมอง - จิตรกรรมแสดงจุดสนใจโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วน - จิตรกรรมใช้สีแสดงความแตกต่างของบุคคลและบ่งบอกตัวละครสำคัญๆ - จิตรกรรมเป็นภาพเล่าเรื่อง - จิตรกรรมแสดงความรู้สึกของภาพด้วยเส้นและท่าทาง - ศิลปะเป็นแบบอุดมคติ เช่นประติมากรรมที่ไม่แสดงอายุหรือเพศ ไม่แสดงความแตกต่างของพื้นผิว 	<p>รูปแบบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - จิตรกรรมมีลักษณะเป็น 3 มิติ และแสดงทัศนียภาพสมจริงตามที่ตาเห็น และดูมีชีวิต - จิตรกรรมถ่ายทอดภาพบุคคลหรือการจัดภาพตามขนาดความเป็นจริงสมส่วน และสร้างจุดเด่นด้วยหลักการจัดองค์ประกอบ - จิตรกรรมมีแนวทางในการใช้สีตามทฤษฎีวิทยาศาสตร์ และสามารถแสดงอารมณ์ภายในงาน - จิตรกรรมช่วงแรกเป็นภาพเล่าเรื่องแต่ปัจจุบันเน้นในการแสดงแนวคิดเป็นหลัก - จิตรกรรมแสดงความรู้สึกด้วยสีหน้าท่าทางและบรรยากาศภาพ - ศิลปะมีทั้งรูปแบบเหมือนจริง อุดมคติ เชิงสัญลักษณ์ และแบบไร้รูปอย่างศิลปะมินิมอล และนามธรรม เป็นต้น
<p>แนวคิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานโดยเจตนาช่วยส่งเสริมหลักธรรม จริยธรรม ความเชื่อ ให้แก่ผู้ชม ซึ่งสร้างให้ผลงานมีความน่าศรัทธา 	<p>แนวคิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในระยะแรกศิลปินสร้างสรรค์ผลงานโดยเจตนาช่วยส่งเสริมหลักธรรม จริยธรรม ความเชื่อ ให้แก่ผู้ชม และภายหลังจึงมุ่งไปในการ

ศิลปะไทย	ศิลปะตะวันตก
<p>เลื่อมใส และช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ในช่วงหลังมีการสร้างสรรค์มากขึ้นแต่ยังคงเอกลักษณ์บางอย่าง เช่น รูปลักษณะ เนื้อหา หรือการดำรงไว้ซึ่งคำสอนแห่งพุทธศาสนา อย่างศิลปะไทยไว้</p>	<p>แสดงความเป็นปัจเจกเฉพาะตัวมากขึ้น ผ่านเรื่องราวที่ช่วยสะท้อนแง่คิด และมุมมองในการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่</p>
<p>เนื้อหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานทัศนศิลป์ไทยนิยมถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา วรรณคดี และประเพณีเรื่อยมา - สมัยรัตนโกสินทร์จึงเริ่มมีการเขียนเล่าเรื่องพระราชกรณียกิจ และมีการเขียนเรื่องราวของบุคคลทั่วไป และแสดงวิถีชีวิตประจำวัน ตามค่านิยมแห่งยุคสมัยนั้นๆ 	<p>เนื้อหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีพัฒนาการตามยุคสมัย ยุคแรกเริ่ม มุ่งแสดงความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับที่มองไม่เห็น และเริ่มนิยมน้อยลงในช่วงการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ ผลงานแนวจิตนิยม (Romanticism) - ศิลปะสมัยใหม่ได้เกิดการสร้างสรรค์งานหลายลัทธิหรือหลายแบบ หลายเนื้อหา เช่น ผลงานแนวประทับใจ (Impressionism) และทุกเรื่องทุกความคิดสามารถนำมาเสนอผ่านมุมมองศิลปะได้ทั้งสิ้นในศิลปะร่วมสมัย
<p>เทคนิค</p> <ul style="list-style-type: none"> - เทคนิคและวิธีในการสร้างงานโดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ จากธรรมชาติ อย่าง ไม้ อิฐ ดิน หรือ ปูนปั้น จิตรกรรมนิยมเขียนลวดลายไทย การปิดทองคำเปลวในภาพ การระบายสีบนพื้นราบ ประติมากรรมไทยช่วงแรกจะทำจากหิน แกะสลัก และภายหลังนิยมการหลอมทองและหล่อสำริด 	<p>เทคนิค</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการใช้เทคนิคและวัสดุหลากหลาย เช่น จิตรกรรมเทคนิคสีปูนเปียก ภาพประดับหินสี การลงยาสี การทำกระจกสี และการทำพรม ในศิลปะสมัยใหม่ มีเทคนิคและวิธีการสร้างงานโดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่มีความหลากหลาย และเป็นการทำงานที่มีลักษณะที่เป็นไปตามลักษณะและจุดประสงค์ของผู้สร้างงาน และขั้นตอนการสร้างงานสามารถสลับกันไปมาได้

2. การสอนศิลปะไทย

จากอดีตถึงปัจจุบัน ศิลปินทุกยุคทุกสมัยได้มีการถ่ายทอดฝีมือความรู้ ความชำนาญ ให้แก่บุคคลในสังคมของตนต่อเนื่องกันมาโดยตลอด และวิธีการถ่ายทอดก็มีพัฒนาการเพื่อความเหมาะสมมาทุกยุคทุกสมัย วิธีการถ่ายทอดเหล่านั้นเราเรียกกันง่ายๆ ว่า การเรียนการสอน อาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนศิลปะหรือการช่างต่างๆ มีมาแล้วเป็นเวลายาวนาน นับแต่มนุษย์เริ่มรู้จักการเขียนภาพตามผนังถ้ำ การแกะสลัก ตลอดจนการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2546) เช่นเดียวกับศิลปะไทยที่ช่างได้ถ่ายทอดออกมาในรูปจิตรกรรมฝาผนัง พุทธปฏิมา พุทธสถาน และงานหัตถศิลป์ต่างๆ ซึ่งมีการสั่งสมและสานต่อมาสู่รุ่นลูกหลานด้วยการเรียนการสอนตามแบบฉบับของช่างไทย

จากการทบทวนเอกสารจากหลายแหล่งสามารถสรุปลักษณะการศึกษาศิลปะได้ดังต่อไปนี้

การศึกษาศิลปะก่อนสมัยรัตนโกสินทร์

ธรรมเนียมในการถ่ายทอดวิชาความรู้จะเริ่มจากการฝากตัวเป็นศิษย์ เพราะในสมัยโบราณนั้น ถือเอาตัวบุคคลเป็นเกณฑ์พิจารณาความนับถือเลื่อมใส ครู - อาจารย์ ผู้ใดมีชื่อเสียงทางฝีมือเป็นที่รำลือกันก็จะมีผู้เข้าฝากตัวเป็นศิษย์มาก โดยมีดอกไม้ธูปเทียนและผู้ใหญ่ นำตัวมาฝาก แต่ก็มีอยู่ไม่น้อยที่คอยติดตาม ตั้งแต่อายุยังน้อยจนครู - อาจารย์ ได้สังเกตเห็นแววของความมีใจรักก็รับมาเป็นศิษย์ในลักษณะอย่างนี้ดูจะมีมานะอดทนมากกว่าเพราะเป็นเสมือนลูกหรือคนในครอบครัว (วิทย์ พิณคันเงิน, 2547)

ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้การช่างสมัยโบราณมักจะเป็นพระภิกษุหรือการศึกษาจากสกุลช่างหรือสำนักช่าง ซึ่งผู้สอนในสมัยโบราณนั้นจะเป็นคนเลือกผู้เรียน กล่าวคือแม้ผู้เรียนจะเป็นคนเข้ามาฝากตัวเป็นศิษย์ แต่ผู้สอนสามารถเลือกได้ว่าจะสอนหรือไม่ ทั้งนี้อาจดูจากความตั้งใจจริงในการเข้าศึกษา พิจารณาจากความนับถือเลื่อมใสที่แสดงออก หรือการสังเกตว่ามีแววมใจรัก และความมานะอดทนในการปรนนิบัติมากน้อยเพียงใด

การเริ่มต้นงานช่างเขียนของไทยสมัยก่อนนั้น ผู้เข้าฝึกหัดส่วนมากจะเป็นเด็กในวัย 10-15 ปี ด้วยในวัยนี้ยังไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ และส่วนมากจะเป็นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เป็นช่าง หรือใกล้ชิดกับสกุลช่างต่างๆ ด้วย ผู้ใหญ่ปรารถนาจะให้สืบทอดอาชีพนี้ไว้ เพื่อดำรงวงศ์สกุลซึ่งก็มีอยู่บ้างพอสมควร การที่ได้คนที่มีเชื้อสายได้เคยพบเห็นผู้ใหญ่ทำางานช่างเขียนมาแล้วก็น่าจะเกิดความนิยมชมชอบประกอบกับวิสัยเด็กย่อมมีความอยากรู้อยากเห็นอยู่แล้ว ซึ่งมักจะขีดเขียนเล่นจนผู้ใหญ่ในสกุลช่างเขียนได้ ก็จะนำตัวไปฝากกับ

ครูอาจารย์ผู้ใหญ่ในสกุลช่าง โดยมีดอกไม้ ฐูปเทียน ใส่พานประคองเข้าไปเป็นศิษย์แล้วก็จะให้โอวาทตามประเพณี

ศิลปะไทยหรือภาพไทยนั้นมีมาแต่โบราณและถ่ายทอดสืบเนื่องต่อกันมา การเรียนเขียนภาพไทยจึงต้องยึดถือการจดจำจากผู้สอนที่กรุณาช่วยสอนช่วยแนะนำ และต้องมีความพยายามในการหมั่นฝึกหัดจนเกิดความชำนาญขึ้นเองอีกทางหนึ่ง เพราะสมัยก่อนนั้นไม่มีการรวบรวมความรู้เป็นเล่มตำราเลยก็ว่าได้ (ช่วง สเลลานนท์, 2493) และด้วยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้มีอิทธิพลศิลปะตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ต้องการฟื้นฟูศิลปะไทยแบบประเพณีขึ้นมาใหม่ จนในปีพุทธศักราช 2486 อธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้นจึงได้เห็นชอบให้พระเทพวชิรมิตรเขียนสมุดตำราลายไทยขึ้นเป็นครั้งแรก โดยท่านได้รวบรวมแบบลายโบราณไว้ถึง 234 แบบ หลังจากนั้นก็มีผู้ผลิตตำราเพิ่มขึ้นซึ่งตำรายุคแรกๆ ได้แก่ ตำราวาดเขียน-ภาพไทย ของช่วง สเลลานนท์(2493) หนังสือพุทธศิลป์สถาปัตยกรรมภาคต้น ของพระพรหมพิจิตร (2495) คู่มือลายไทย ของโพธิ์ ใจอ่อนนุ่ม(2496) ตำราภาพลายไทย ของบริษัท คณะช่างจำกัด(2497) ตำราสถาปัตยกรรมและลายไทย ของเลิศ พ่วงพระเดช(2511) และหนังสือภาษาต่างประเทศเล่มหนึ่งที่เก่าแก่มากแต่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์คือ KUNSTUND KUNSTGEWERBE IN SIAM ของKARL DOHRING (ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ, 2538) ซึ่งบ้างก็เป็นการรวบรวมแบบลายจากโบราณ วิธีการฝึกเขียน และที่มาของศิลปะไทย โดยแต่ละฉบับแสดงรายละเอียดทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป โดยรวมการเรียนเขียนภาพไทยสมัยโบราณได้วางหลักไว้ คือ ก่อนจะฝึกหัดเป็นช่างเขียนต้องฝึกหัดเรียนเขียนภาพ กนก นารี กระปี่ คชะ หรือที่โบราณเรียกว่า กนก นาง ช้าง ลิง ให้ชำนาญ และภาพไทยมักมีลายกนกผสมอยู่เสมอ ฉะนั้นการฝึกหัดเขียนภาพไทยจึงต้องฝึกหัดเขียนลายกนกหรือลายไทยด้วยการเขียนภาพไทยหรือลายไทยต้องฝึกหัดให้มือมีความเที่ยงแม่นยำ และคล่องแคล่ว(ช่วง สเลลานนท์, 2494) ด้วยการฝึกเขียนเส้นในลักษณะต่างๆ ส่วนการผูกลายสำคัญที่สุดคือผู้ฝึกหัดต้องสามารถคิดออกมาเป็นรูปได้และรู้จักการปรับให้เข้ากับรูปหรือกรอบในลักษณะต่างๆ และมีการจัดจังหวะช่องไฟที่พอดีทั้งตัวภาพและพื้น(พระพรหมพิจิตร, 2495) แต่ทั้งนี้ก่อนจะเขียนผู้ฝึกหัดต้องพยายามศึกษาและตรวจดูสิ่งที่จะลงมือเขียน โดยใช้การสังเกตเปรียบเทียบส่วนต่างๆ ให้เข้าใจเสียก่อน(ช่วง สเลลานนท์, 2494) ว่าเส้นแต่ละเส้นมีทิศทางเคลื่อนไหวอย่างไร เช่น การเขียนลายกนกต้องดูทั้ง เถา หางไหลปากกาบ เหนงปากกาบ และริ้วสะบัด(ยอด)(พระพรหมพิจิตร, 2495) ตลอดจนตรวจกระดาษและเนื้อที่ทั่วๆ ไป ก่อนลงมือเขียนว่าจะวางรูปอย่างไรจึง

จะเหมาะสมกับเนื้อที่นั้นๆ เมื่อแน่ใจจึงร่างแต่ละส่วนลงไปแต่เพียงเบาๆ และเมื่อตรวจดูแล้วว่า ส่วนสำคัญและลักษณะของภาพนั้นถูกต้องดีแล้วจึงค่อยลงเส้นหรือตัดเส้น ลงไป (ช่วง สเลลลันนท์ , 2494)

ด้านการจัดการเรียนการสอน อารี สุทธิพันธุ์ (2515) ได้สรุปไว้ว่ามีค่านิยม 4 ประการด้วยกันคือ

1. การเน้นที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอด ลักษณะการแสวงหาความรู้โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดแต่ผู้เดียวนี้ เป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนมากในทางศิลปศึกษา จะพบว่าเริ่มต้นด้วยการไหว้ครูอันเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นค่านิยมแรกที่สำคัญยิ่งในการแสวงหาความรู้ทางศิลปะ หรือการเข้าศึกษาศิลปะ เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับในการจำกัดเสรีภาพของผู้สมัครเข้าเรียนโดยปริยาย เพราะครูช่างจะต้องครอบให้ ถ้าหากว่าผู้เรียนไม่เคารพยำเกรงครูช่างผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แล้ว ก็มีความเชื่อว่าจะมีอาการผิดปกติอาจเป็นบ้ำทำให้ขาดการยอมรับนับถือจากสังคมได้ ค่านิยมนี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาศิลปะเป็นการยอมมอบตัวรูปหนึ่งซึ่งเกี่ยวพันกับอำนาจลี้ลับหรืออิทธิฤทธิ์ต่างๆ ตามความเชื่อของสังคมโดยปราศจากเหตุผล
2. การเน้นการเรียนแบบให้ทำตามตัวอย่าง ลักษณะสำคัญของระบบศิลปศึกษาของไทยอีกประการหนึ่งก็คือการเน้นการเรียนแบบอย่างของครู เพราะอย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนยินยอมตกลงเลือกครูคนใดคนหนึ่งแล้วก็เท่ากับยอมรับรูปแบบของครูคนนั้นด้วย เริ่มตั้งแต่ช่วยเหลือทางการงานส่วนตัว เป็นลูกมือ ช่วยปิดกวาดเช็ดถูก บิบนวด ไปจนถึงการเลียนแบบครู ซึ่งจริงๆ ก็เป็นความเต็มใจของศิษย์เองด้วย ศิษย์คนใดที่สามารถเลียนแบบครูได้ใกล้เคียงมากที่สุดก็ได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถสูงกว่าคนอื่น และมีโอกาสที่จะรู้สูตรลี้ลับอันเป็นที่หวงแหนของครูมากกว่าคนอื่น กลายเป็นตัวตายตัวแทน
3. การเน้นการใช้ความจำ ลักษณะระบบศิลปศึกษาของไทย นอกจากจะเน้นการเรียนแบบแล้ว ยังเน้นความจำเป็นอันมาก เป็นความจำทั้งทางรูปร่างและรูปทรงของแบบอย่างในอดีต นักเรียนคนใดที่มีทักษะในการใช้มืออย่างคล่องแคล่ว แต่ปราศจากความจำในรูปร่าง ลีลา เช่น ตัวเอกในเรื่องรามเกียรติ์ พระ นาง ยักษ์ ลิง หรือกนก นารี กระบี่ คช นักเรียนคนนั้นก็หาได้ประสบความสำเร็จในการเรียนศิลปศึกษาตามระบบค่านิยมไม่
4. การเน้นการควบคุมและลักษณะพิเศษของแต่ละบุคคล ลักษณะค่านิยมของศิลปศึกษาข้อนี้ รวมลักษณะต่างๆ ทั้งสามประการดังกล่าวเข้าไว้ด้วยกัน ผู้เรียนต้องได้รับการควบคุมสม่ำเสมอ เป็นลูกมือครูอาจารย์ชั่วคราวหนึ่ง จนครูผู้สอนตกลงใจว่ามีความพร้อมที่จะเลียนแบบตนได้ แล้วจึงยินยอมให้ลงมือทำงาน และกำหนดว่า ครูมีเจตคติไม่ดีต่อนักเรียน

เช่น นักเรียนกระด้างกระเดื่อง พยายามค้นหาแนวทางของตน ไม่ปฏิบัติตามแนวทางของครู ครูก็อาจจะทักท้วงว่านักเรียนผู้นั้นไม่มีหัว ไม่มีพรสวรรค์ เป็นเรื่องของอินทร์พรหมสิ่งที่ไม่เคยเห็นไป ผลสุดท้ายก็ไม่ต่อลวดลายต่างๆ ให้

การศึกษาศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2547) ได้แบ่งการศึกษาศิลปะในสองร้อยปีหรือการศึกษาศิลปะในกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเริ่มต้นจากวัดและสกุลช่างหรือสำนักช่างแล้วพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ระยะแรก กรุงรัตนโกสินทร์จากสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2325 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 การศึกษายังอยู่ในลักษณะการเรียนการสอนแบบช่างโบราณ ซึ่งมักสอนกันแบบพ่อสอนลูก ครูสอนศิษย์ แบบสอนด้วยปากประกอบกับการฝึกฝนเป็นลูกมือ อาจสอนกันในวัดโดยพระภิกษุที่เป็นช่าง หรือสอนกันในสกุลช่าง ซึ่งจะเป็นช่างหลวงหรือช่างข้าราชการเสียเป็นส่วนใหญ่ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการสอนวิชาช่างในโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก

ระยะที่สอง ในปีพุทธศักราช 2456 ได้มีการตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนสอนวิชาศิลปะที่ติดกรรมโดยเฉพาะแห่งแรกของประเทศไทย เพื่อสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่ทรงห่วงใยงานช่างของไทยกลัวว่าจะเสื่อมสลาย และเห็นสมควรให้รักษาไว้สืบไป โดยก่อนนี้มีชื่อว่าโรงเรียนหัตถกรรมราษฎรบำรุง และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานนาม “โรงเรียนเพาะช่าง” ในปี 2456 ด้วยแนวคิดชาตินิยมและความต้องการที่จะรักษาศิลปะไทยประเพณีไว้ โดยวางจุดมุ่งหมายของโรงเรียนไว้ดังนี้ ฝึกหัดครูสำหรับสอนวาดเขียนและการช่างให้โรงเรียน ฝึกหัดหาทางเลี้ยงชีพที่ดีและเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน บำรุงวิชาศิลปะหัตถกรรมให้เจริญขึ้นเพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพ และพัฒนาสินค้าต่างๆ ให้มีคุณภาพดีและจำหน่ายในราคาถูกรักษาและบำรุงหัตถกรรมเก่าๆ ของไทยมิให้สูญหายไป เช่นวิชาทำเครื่องถม และฝึกหัดช่างก่อสร้าง ซึ่งเมืองไทยต้องการอย่างยิ่ง (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2546) และมีแผนกช่างเขียนโดยสอนให้เขียนลายไทยอย่างจริงจัง โดยขุนศรีศุภหัตถ์อาจารย์แห่งศิลปะไทยได้วางหลักการสอนให้ครูโพธิ์ใจอ่อนนุ่มเป็นผู้สอน (ปฏิพัทธ์ ดาราดาษ, 2539) ต่อมาจึงมีการปรับปรุงหลักสูตรในสมัยอาจารย์จิตร บัวบุศย์ เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยเริ่มผลิตครูศิลปะระดับมัธยมขึ้น จนปี 2511 จึงได้ยกฐานะเป็นวิทยาลัยการปรับปรุงหลักสูตรก็มีอยู่เรื่อยมาจนปัจจุบันได้พัฒนาเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเพาะช่างวิทยาเขตเพาะช่าง ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการเรียนการ

สอนวิชาช่างหรือวิชาศิลปะในโรงเรียน การสอนจึงมุ่งไปในลักษณะการบำรุงฝีมือช่าง เพื่อให้วิชาช่างโบราณคงอยู่มากกว่าสอนให้รู้จักสร้างสรรค์ เช่น การสอนในโรงเรียนเพาะช่างสมัยแรกๆ จะสอนเพื่อผลิตช่างฝีมือออกไปรับจ้างทำงานช่างต่างๆ และสอนเพื่อผลิตครูช่างออกไปสอนวิชาช่างตามโรงเรียน

ระยะที่สาม เป็นช่วงที่มีการตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมปีพุทธศักราช 2477 เพื่อฝึกอบรมวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมแก่ข้าราชการและเด็กรุ่นใหม่ มีการเปิดสอนแผนกจิตรกรรม ประติมากรรม และการสอนศิลปะประจำชาติโดยมีผู้เชี่ยวชาญควบคุม เช่น ลายไทย สอนโดยพระเทวภิณมิต สถาปัตยกรรมไทย สอนโดยศาสตราจารย์พระพรหมพิจิตร นอกจากนี้ยังมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะไทยร่วมสอนอีกหลายท่าน และมีแผนกช่างรักและช่างสิบหมู่ (น. ณ ปากน้ำ, 2543) ซึ่งในปี 2480 เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากร และถูกยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากรในปี 2486 ซึ่งนับเป็นสถาบันศิลปะอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย โดยเป็นระยะที่แนวโน้มทางการศึกษาศิลปะได้เปลี่ยนจากการมุ่งการอนุรักษ์วิชาช่างโบราณ มาเป็นการให้ความสำคัญในการสร้างศิลปะขึ้นได้ด้วยตนเองไปพร้อมๆ กับความรู้เรื่องศิลปะไทยโบราณ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาแนวทางของศิลปะไทยโบราณขึ้นมาเป็นศิลปะร่วมสมัยทัดเทียมกับอารยะประเทศ แนวทางนี้ได้เริ่มดำเนินมาตั้งแต่สมัยที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เริ่มตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมเรื่อยมา

ระยะที่สี่ เป็นช่วงเวลาของการศึกษาศิลปะในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นว่าการศึกษาศิลปะมีแนวโน้มที่ก้าวหน้าขึ้นมาเท่าเทียมกับวิชาการด้านอื่นๆ สถาบันศิลปะต่างๆ สามารถผลิตผู้มีวิชาความรู้ทางศิลปะออกไปสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศได้อย่างกว้างขวาง

องค์ประกอบของการสอนศิลปะไทย

การถ่ายทอดศิลปะไทยสามารถสรุปตามองค์ประกอบของการสอนของอารมณ์ ใจเที่ยง (2537) โดยจะนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ **การสอนแบบประเพณีนิยม** ซึ่งเป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานทั้งวิธีสอน รูปแบบ เรื่องราว การใช้วัสดุ และ**การสอนแบบสมัยใหม่** ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนทั้งวิธีสอน รูปแบบ เรื่องราว และ การใช้วัสดุให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการตั้งจุดประสงค์การสอน แบบประเพณีนิยม

การศึกษาในอดีตเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเพื่อให้สืบเนื่องกับสิ่งที่เคยกระทำมาในสมัยโบราณ และมุ่งเน้นหนักการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือการประกอบอาชีพของบรรพบุรุษเป็นหลัก (ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิตติวิบูลย์, 2525)

แบบสมัยใหม่

ปัจจุบันยังคงมุ่งรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยแต่สามารถพัฒนารูปแบบ กระบวนการ และการใช้วัสดุให้ร่วมสมัยมากขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการนำไปใช้งานจริง มากกว่าเป็นเพียงการอนุรักษ์เท่านั้น และให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจตามที่หลักสูตร กำหนด โดยหลักสูตรปัจจุบัน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มีการกำหนดตัวชี้วัดให้นักเรียนระบุและบรรยาย เกี่ยวกับลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นตนเองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ ศึกษาอธิบายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรม เปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ ของภาคต่างๆ ในประเทศไทย เปรียบเทียบความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของ วัฒนธรรมไทยและสากล เปรียบเทียบแนวคิดในการออกแบบงานทัศนศิลป์ที่มาจากวัฒนธรรม ไทยและสากล และมีทักษะในการสร้างงานทัศนศิลป์อย่างน้อย 3 ประเภท (หมายรวมถึงการสร้าง งานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล)(กระทรวงศึกษา, 2551)

ด้านการกำหนดเนื้อหา

แบบประเพณีนิยม

ศิลปกรรมไทยได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประดับจรรโลงพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศิลปกรรมไทยเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ นอกจากนั้นยังเชื่อมโยงไปถึงจิตใจประชาชนให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาที่จะ เกิดทุนพระพุทธศาสนา ชาติไทยจึงสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยตามรสนิยมที่คลุกเคล้าปะปนอยู่ ด้วยคติทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง (จิตร บัวบุศย์ และคณะ, 2516) ซึ่งพอจะสรุปแบ่งเนื้อหา ออกได้เป็น 6 ประเภท คือ ภาพพุทธประวัติหรืออดีตพุทธ 24 ภาพชาดกหรืออดีตชาติของ พระพุทธเจ้า ภาพประเพณี ภาพประวัติศาสตร์ ภาพนิทาน สุภาพษิต คำพังเพย ปริศนา และภาพเบ็ดเตล็ดต่างๆ

การแบ่งหมวดตัวละคร วิทย์ พิณคันเงิน (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าแนวทางการศึกษาวิชาช่าง เขียนไทยในอดีต ท่านได้วางหมวดการศึกษาไว้ 4 หมวด คือ กนก นารี กระปี่ คชะ ใน 4 หมวดนี้ ช่าง สเลลานนท์ จำแนกเป็นหมวดใหญ่ได้ 2 หมวด คือ หมวดลายกนก ซึ่งทั่วไป

เรียกว่า “ลายไทย” และหมวดภาพไทย ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ภาพไทยเทวดา ภาพยักษ์ ภาพลิง (จำพวกลิงสิบแปดมงกุฎในรามเกียรติ์) ภาพสัตว์หิมพานต์” (ช่วง สเลลลันท์, 2494) การแบ่งเนื้อหา เนื้อหาในจิตรกรรมไทยสามารถแบ่งเป็น 5 แบบคือ เนื้อหาเกี่ยวกับพระอดีตพุทธเจ้า นิทานชาดกและวรรณคดี พระพุทธประวัติ ไตรภูมิ และเนื้อหาอื่นๆ (มโน พิสุทธิธัต นานนท์, 2547)

แบบสมัยใหม่

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทักษะศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1 และ 1.2 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยได้ดังนี้ คือ ลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยของแต่ละยุคสมัย (กระทรวงศึกษา, 2551) สำหรับเนื้อหาในงานศิลปะไทยแบบสมัยใหม่ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ให้เข้ากับสมัยนิยม โดยปัจจุบันมีเนื้อหาสาระที่แสดงออกซึ่งชีวิตประจำวัน ชีวิตร่วมสมัย และนำเสนอแนวคิดในการสะท้อนสังคมเข้ามาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยมากขึ้น

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

แบบประเพณีนิยม

กิจกรรมการเรียนการสอนแบบประเพณีนิยมจะยึดครูเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ จะเป็นการสอนที่อาศัยการบอกเล่าหรือเป็นลักษณะมุขปาฐะ การสาธิต การถามตอบตัวต่อตัว หรือเป็นเพียงลักษณะครูปักหลักจำ และฝึกหัดกันเป็นกลุ่มของตนตามความชำนาญของแต่ละกลุ่มซึ่งผู้เรียนต้องเริ่มด้วยการเลียนแบบครูและทำซ้ำๆ โดยกิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดภายในวัด หรือบ้านของครูช่าง

แบบสมัยใหม่

กิจกรรมการเรียนการสอนสมัยใหม่นั้นมีการศึกษาค้นคว้าและทดลองอย่างต่อเนื่องจึงมีหลากหลายทฤษฎี อาทิเช่น ทฤษฎีการสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Approaches) โดยเป็นการให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล และตระหนักว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในหลายด้านการสอนจึงควรคำนึงถึงนักเรียนเป็นหลัก(อำไพ ตรีณสาร, 2554) และทฤษฎี DBAE (Discipline-Based Art Education) โดยเป็นแนวการสอนที่ต้องสอนให้ครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) และมีการจัดกิจกรรมหลากหลายลักษณะ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลายด้าน เช่น วิธีการสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย ซึ่งนักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวาง หรือวิธีสอนแบบทดลองสืบสวนสอบสวน ซึ่ง

นักเรียนจะต้องค้นคว้าหาข้อเท็จจริงจากวิธีที่หลากหลายด้วยตนเอง ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับสิ่งที่อยู่รอบตัวได้

ด้านการใช้สื่อการสอน

แบบประเพณีนิยม

ใช้ฝีมือช่างรุ่นเก่าๆ ที่มีผลงานอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นภาพฝาผนัง ภาพปูนปั้น หรือภาพแกะสลัก ฯลฯ มาเป็นสื่อในการสอนการเรียนรู้ (อำนาจ เย็นสบาย, 2524)

แบบสมัยใหม่

ปัจจุบันสื่อการสอนมีความทันสมัยยิ่งขึ้น อาทิเช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่าง Microsoft Office Power Point ในการนำเสนอผลงาน การใช้โปรแกรม Illustrator ในการสร้างภาพลายเส้นที่มีความคมชัดสูง และใช้โปรแกรมแต่งภาพอย่าง โปรแกรม Photoscape โปรแกรม Photoshop โปรแกรม Picasa และใช้โปรแกรม Flash เพื่อสร้างภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น อีกทั้งยังมีการใช้ซีดีสำเร็จรูปที่แสดงขั้นตอนในการสาธิตการทำงาน หรือเป็นภาพเรื่องราวของศิลปินมาประกอบการสอน และการพัฒนาแบบฝึกทักษะหรือแบบฝึกปฏิบัติศิลปะไทย การใช้ชุดกิจกรรมศิลปะไทย และส่วนหนึ่งยังคงใช้แหล่งเรียนรู้อย่างตำราของครูช่างและการศึกษาศิลปะจากสถานที่จริงอยู่

ด้านการวัดผลประเมินผล

แบบประเพณีนิยม

การวัดผลประเมินผลขึ้นอยู่กับตัวผู้สอนเป็นเกณฑ์ อาทิเช่น การฝึกช่างเขียนจะเริ่มจากการให้กระทบเส้นหากทำแล้วผู้สอนไม่เห็นแนวความเป็นช่างก็จะให้ทำเช่นนั้นเรื่อยไป ต่อจากนั้นจึงให้ขีดเป็นเส้นหนักโดยคำนึงถึงคำว่า “คดีให้ด้วง ตรงให้ได้เส้น” ทับลงบนแนวที่กระทบเส้นไว้พอได้ผ่านขั้นตอนนี้ไปแล้วจึงได้ขึ้นลายขึ้นภาพ ถือกันว่าถ้าขึ้นลายดูซึ่งขังดีจึงจะขึ้นภาพได้ การขึ้นลายขึ้นภาพนั้นท่านก็वादให้ดูเป็นแบบเสียก่อน (วิทย์ พิณคันเงิน, 2547) โดยการจะฝึกขั้นต่อๆ ไปก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้สอน และเมื่อฝึกจนทำงานแทนครูได้ก็จะได้เป็นผู้ช่วยครูทำงาน และได้เขียนงานของตนเองในที่สุด

พระพรหมพิจิตร(2495) ได้ให้ข้อควรพิจารณาถึงความงามของศิลปะไทยไว้ 3 ประการ คือ รูปทรง ลักษณะ และจังหวะ ในส่วนของรายละเอียด โพร้ใจอ่อนนุ่ม (2496) ได้ระบุถึงสิ่งที่ต้องสังเกตในการดูลายไทยไว้ว่า ผู้ที่มีฝีมือในเชิงประดิษฐ์ลายไทยที่ดีนั้นจะสังเกตได้ด้วย 1. ความอ่อนโยนของเส้นตัวลาย วางจังหวะตัวที่ใกล้เคียงกันต้องต่างกัน 2. แบ่งระยะตัวลาย

พอเหมาะกัน ไม่มีที่ๆ ห่างๆ 3. ช่องไฟต้องมีระยะพอเหมาะ 4. การใช้เงาฉายอ่อนช้อยได้วง
ก้าน และการใช้ลูกเล่น (การประดิษฐ์) มีการพลิกแพลงต่างๆ เช่น ประดิษฐ์ตัว กาบ นกคาบ
หน้าขาบ ยอดเถาฉายที่ลื่นสุดก็ดูไม่ตาย (คือดูยอดไม่ด้วน) 5. ลายที่ผูกก็ต้องดูให้อยู่ในหมู่
เดียวกัน ลายที่ได้ลักษณะดังกล่าวนี้จะดูเปลิดเปล็นไม่จืดตา

แบบสมัยใหม่

การประเมินลักษณะผลงานยังคงตามแบบโบราณ แต่เพิ่มเติมในส่วนของการ
เรียนรู้หรือตัวชี้วัดตามหลักสูตรมาเป็นตัวช่วยในการประเมินให้มีหลักเกณฑ์มากขึ้น ซึ่งจาก
ตัวชี้วัดเกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบันต้องประเมินถึงความรู้ความสามารถของนักเรียนทั้ง
เรื่องความเข้าใจในที่มาของศิลปวัฒนธรรมไทยทั้งทางด้านรูปแบบ แนวคิด และจุดประสงค์ของ
การสร้างงานทัศนศิลป์ของชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทย
และความสามารถในการวิเคราะห์เปรียบเทียบศิลปะไทยกับศิลปะรูปแบบอื่นๆ และมีทักษะในการ
สร้างสรรค์งานศิลปะไทย(กระทรวงศึกษา, 2551) โดยใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการ
ประเมินมีทั้งการสอบแบบปรนัยและอัตนัย และเกณฑ์ในการประเมินผลมีแนวโน้มจะเป็นแบบอิง
เกณฑ์ที่สามารถยืดหยุ่นได้ (อํารงค์ดี อํารงเลิศฤทธิ์, 2540)

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย สามารถสรุปเป็นแผนภูมิตาม องค์ประกอบของการสอนได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของการสอนศิลปะไทย

3. ศิลปะไทยในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากหลักสูตรศิลปศึกษาในอดีตจนถึงปัจจุบันมีการบรรจุความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ทั้งในระดับประถม และมัธยมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2498

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2498 ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในหลักสูตรระดับเตรียมอุดมศึกษา ในรายวิชาเขียนภาพ โดยมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

- ให้นักเขียนภาพและวาดลายไทยง่ายๆ เมื่อเป็นทางให้เข้าใจและนิยมศิลปะไทย สอนให้รู้จักวิธีเขียนภาพด้วยสื่อชนิดต่างๆ ตามแบบสากล เพื่อให้สามารถแสดงออกทางการเขียนภาพตามที่เห็นสวยงาม หรือมีความเพลิดเพลินในการเขียนให้เห็นและรู้จักแบบฉบับของภาพที่เขียนตามแบบสากลยุคต่างๆ ซึ่งบางยุคมีอิทธิพลเหนือศิลปะการเขียนภาพของศิลปินไทยปัจจุบัน

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2503

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2503 ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในระดับต่างๆ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.4) โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย ดังนี้
  - ให้ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของบุคคลและชุมชน ให้ความชื่นชมและรู้คุณค่าในศิลปะของชาติ
2. หลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5-ป.7) โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย ดังนี้
  - ให้เรียนรู้และเข้าใจที่มาของศิลปะไทยและศิลปะที่เป็นของต่างประเทศ

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย คือ การลากเส้นเป็นรูปแบบไทยและสากล

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในรายวิชาต่อไปนี้

1. รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับ โดยมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้
  - ความรู้ทั่วไปและการทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับการวาดเขียน การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ องค์ประกอบศิลปะ การออกแบบศิลปะไทยและศิลปะสากล กิจกรรมและการแสดงออกในระดับนี้ กำหนดความรู้ทางด้านทฤษฎีที่เหมาะสมกับกิจกรรมปฏิบัติ ส่งเสริมความสามารถความถนัดให้พัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อการศึกษาต่อทางด้านศิลปะแขนงต่างๆ ในระดับสูงขึ้นไป และเน้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและได้
2. รายวิชาเลือกชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ วิชาศิลปะไทย 1 และศิลปะไทย 2

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในวิชากลุ่มศิลปกรรม รายวิชา ศิลปะไทย 1- 4 โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย ดังนี้

- เพื่อให้รู้คุณค่าของศิลปะ อันจะทำให้เกิดความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทย และสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ (พลานามัยและศิลปศึกษา) โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทย ดังนี้

- เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

และได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในรายวิชาเลือกเสรีต่อไปนี้

1. รายวิชาศิลปะไทย 1(ศ 0114) โดยมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

-ศึกษาลักษณะทั่วไปของศิลปะไทย ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการเขียนภาพ การเขียนลวดลายเบื้องต้น การร่างด้วยวิธีการกระทบเส้น และวิธีใช้สีแบบไทย เพื่อให้มีความรู้

ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของศิลปะไทย สามารถเขียนภาพและลวดลายไทย และนำไปใช้ในการสร้างงานศิลปะอื่นๆ ได้

2. รายวิชาศิลปะไทย 2(ศ 0115) โดยมีคำอธิบายรายวิชา

- สำรวจและศึกษาลักษณะความเป็นมาของศิลปะไทยทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม เห็นคุณค่าของศิลปะนั้นๆ และนำไปประยุกต์ในที่ต่างๆ ได้อย่างประสานกลมกลืน

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้บรรจุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ในรายวิชาเลือกเสรีต่อไปนี้

1. รายวิชาศิลปะไทย 1(ศ 0119) และรายวิชาศิลปะไทย 2(ศ 0120) โดยมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

- ศึกษาศิลปะและการช่างไทยด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมในเรื่อง ความงาม รูปแบบ วัสดุที่ใช้ และความเป็นมา ฝึกปฏิบัติออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทยจากวัสดุท้องถิ่น เพื่อให้มีความเข้าใจเห็นคุณค่าสามารถสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

2. รายวิชา ศิลปะไทย 3(ศ 0121) และรายวิชาศิลปะไทย 4(ศ 0122) โดยมีคำอธิบายรายวิชา

- ศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างและรูปแบบงานศิลปะและการช่างไทยฝึกปฏิบัติออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปกรรมประเภทต่างๆ โดยเน้นเอกลักษณ์ไทย เพื่อให้มีความเข้าใจ เห็นคุณค่าสามารถสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทยและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532, วุฒิ วัฒนสิน, 2521)

หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ, 2546)

หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ระบุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ใน ส่วนต่างๆ ดังนี้

1. สาระที่ 1 ทักษะศิลป์มาตรฐาน ศ. 1.2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

2. มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1-3 มีรายละเอียด ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

- เข้าใจความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปะ - ช่างซึ่งเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมไทยมีส่วนร่วมในการสร้างงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล	- อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างงาน ศิลปะยุคต่างๆ - คุณค่าศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุสาระเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ใน ในส่วนต่างๆ ดังนี้

1. คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

- รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่างๆ

2. สาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1 ได้ระบุถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 - การสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล

3. สาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.2 ได้ระบุถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - ลักษณะ รูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น

- งานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ในประเทศไทย

- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 - วัฒนธรรมที่สะท้อนในงานทัศนศิลป์ปัจจุบัน

- งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย
- การออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 - งานทัศนศิลป์กับการสะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรม

- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของ
 วัฒนธรรมไทยและสากล

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1 และ 1.2 ในชั้น
 มัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยได้ คือ ลักษณะ รูปแบบ
 เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยของแต่ละยุคสมัย

ในส่วนของสาระการเรียนรู้ที่ไม่ได้ระบุถึงศิลปะไทยโดยตรง แต่สามารถนำเนื้อหาหรือ
 รูปแบบการสร้างงานศิลปะไทยมาจัดเพื่อให้ตรงกับสาระการเรียนรู้หรือตัวชี้วัดอื่นได้เช่นกัน อาทิ
 เช่น

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

- ความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืน ความสมดุล

สามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยมาใช้ได้ ดังนี้

หลักสำคัญของการออกแบบ ประกอบด้วย เอกภาพ สัดส่วน ความกลมกลืน ความ
 ชัดแย้ง จังหวะ การทำซ้ำ การลดหลั่น และทิศทาง สำหรับศิลปะไทยมีกฎเกณฑ์ตาม
 ประเพณีอยู่ก่อนแล้ว เช่น การจัดองค์ประกอบของเรื่องมักให้พระพุทธรองค์เป็นหลัก มีองค์ที่พม่า
 มีองค์ประกอบ แสดงให้เห็นภาพการต่อสู้ระหว่างกองทัพพม่ากับกองทัพธรรม เป็นต้น (กรม
 ศิลปากร, 2547)

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- การวาดภาพถ่ายทอดนุคลิกลักษณะของตัวละคร

สามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยมาใช้ได้ ดังนี้ ตัวภาพ ตัวภาพในงานศิลปะไทยมี
 ทั้งหมด 4 หมวด คือ กนก นารี กระบี่ คชะ (วิทย์ พิณคันเงิน , ม.ป.ป.) การสร้างตัวภาพที่

สมบูรณมีเอกภาพควรคำนึงถึง สัดส่วน ความประสานของจังหวะลีลา ความสมดุล และ
ช่องไฟ และการแสดงความรู้สึกและอารมณ์ของเส้น

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทักษะศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- การประกอบอาชีพทางทัศนศิลป์

สามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยมาใช้ได้ ดังนี้

อาชีพที่ใช้ทักษะทางศิลปะไทยมากที่สุดคืองานช่างอย่าง ช่างเขียน ช่างกระดาษ ช่างแกะ ช่างหุ่น ช่างปั้น ช่างปูน ช่างรัก ช่างบุ ช่างกลึง ช่างหล่อ ช่างไม้สูง ช่างสลัก ช่างชาดสุก เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2547) นอกจากนี้ยังสามารถเป็นศิลปินและนักออกแบบต่างๆ ได้อีกด้วย

4. สภาพการสอนศิลปะไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะไทยในอดีตนั้นอาจารย์หรือครูช่างเป็นผู้เลือกลูกศิษย์เข้าสกุลช่างของตน โดยการสร้างงานต้องยึดรูปแบบของครูหรือสกุลช่างเป็นสำคัญ ดังนั้นลักษณะการถ่ายทอดฝีมือและวิทยาการต่างจึงเป็นแบบทั่วไปตามแบบฉบับที่เคยมีมา สำหรับการสอนในสถานศึกษาในช่วงแรกนั้นจะมีการจัดการศึกษากับอยู่ภายในวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นครูสอนซึ่งเป็นแบบแผนที่มีมาช้านานตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยวิชาที่สอนก็คือวิชาไตรภาค ประกอบด้วย อ่าน เขียน และคิดเลขเป็นสำคัญ งานช่างและงานศิลปะต่างๆ เป็นไปตามความถนัดและความสนใจของเด็กแต่ละคนที่จะชวนชวาย

เมื่อเกิดการศึกษาระบบโรงเรียนขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในระยะแรกก็ยังไม่ให้ความสำคัญต่อวิชาช่างหรือศิลปะ ต่อมาหลักสูตรก็เปลี่ยนแปลงไป วิชาศิลปะจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้นเป็นลำดับ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2546) โดยในช่วงแรกศิลปะไทยที่ปรากฏในหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิชาวาดเขียนซึ่งระบุให้เขียนภาพวาดลายไทยพื้นฐาน และมีการบรรจุเป็นรายวิชาศิลปะไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยระบุเป็นวิชาเลือกเสรีในหลักสูตรศิลปศึกษา พุทธศักราช 2521 และในหลักสูตรปัจจุบัน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาระที่ 1 ทักษะศิลป์ โดยเฉพาะด้านงานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกศิลปะของไทย กำหนดให้มีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงศิลปะไทยให้สอดคล้องกับตัวชีวิตและสาระการเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏในมาตรฐาน ศ. 1.2 ระบุให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย

และสากล โดยระบุสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในเรื่องลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยแต่ละยุคสมัย ในส่วนของเวลาเรียนโรงเรียนส่วนใหญ่จะเรียนจำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ คาบละประมาณ 50 นาที ซึ่งเป็นเวลาที่น้อยมากเมื่อเทียบกับการปฏิบัติงานในเวลาเรียนให้สำเร็จ และขาดความต่อเนื่องในการทำงาน

สภาพการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบันครูศิลปศึกษาเน้นการสอนพื้นฐานการเขียนงานลายไทย ภาพไทย แล้วลงสีด้วยสีไม้ สีน้ำ หรือสีโปสเตอร์ และประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในยุคประวัติศาสตร์ การสอนประวัติศาสตร์มักเป็นการบรรยายประกอบสื่อและเอกสารที่ผู้สอนสร้างสรรค์ขึ้นเองและการใช้สื่อวัสดุที่ผลงานของช่างของครูและนักเรียนเอง รวมทั้งสื่อที่พัฒนาขึ้นใหม่อย่างการใช้โปรแกรมนำเสนอผลงานอย่าง Power Point การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสร้างแบบฝึกทักษะหรือแบบฝึกปฏิบัติศิลปะไทย และการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะของตน แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะจัดในห้องเรียนปกติและห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ ซึ่งสภาพห้องปฏิบัติการทางศิลปศึกษา โดยรวมประสบปัญหาเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการมีไม่เพียงพอ ขาดแคลนก็อกน้ำ อ่างน้ำ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ส่วนใหญ่จะใช้ห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการซึ่งมีพื้นที่ห้องที่คับแคบและปัจจุบันยังขาดงบประมาณ เพื่อการปรับปรุงและซ่อมแซมจากทางโรงเรียน (พัชริน สงวนผลไพโรจน์, 2538)

สำหรับการนำศิลปะไทยและภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการสอนวิชาศิลปศึกษาในระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นนั้นยังประสบปัญหาอยู่ กล่าวคือปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียนเพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าการเลือกเสรี ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีโอกาสแนะนำเรื่องศิลปะพื้นบ้านให้กับครูศิลปศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่นไม่นำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นพบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ศิลปะท้องถิ่น เพราะปราชญ์ท้องถิ่นไม่ใช่ผู้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยตนเอง (สน วัฒนสิน, 2544) แต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการให้นักเรียนเรียนรู้ประเพณี ภูมิปัญญา และการทำงานเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากครูผู้สอนเอง และควรปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ขณะที่กำลังสร้างสรรค์ผลงาน (บรรจงจิต เรือนรงค์, 2551) ในด้านการวัดผลประเมินผล มีวิธีการประเมินผล และวัดผล

ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และกระบวนการปฏิบัติงาน แต่ทั้งนี้จากการศึกษาของจิรววัฒน์ พิระสันต์(2540) พบว่านักเรียนยังไม่แน่ใจในความรู้หรือการรับรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังไทยทั้งด้านหลักวิชาการในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไทย เรื่องราวที่ปรากฏในภาพ และการรับรู้ในคุณค่า

5. พัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

การจัดแบ่งระดับของความเจริญเติบโต (Periods of Growth)

1. ช่วงเด็กตอนต้น (Early Childhood) อายุ 1-6 ปี
2. ช่วงเด็กตอนกลาง (Middle Childhood) อายุ 7-10 ปี
3. ช่วงเด็กตอนปลาย (Later Childhood) อายุ 11-13 ปี
4. ช่วงวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 14-15 ปี
5. ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (Later Adolescence) อายุ 16-20 ปี
6. ช่วงเยาวชน (Youth) อายุ 21 ปีขึ้นไป

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์, 2533)

พัฒนาการวัยรุ่น

ลักษณะพัฒนาการของเด็กจะมีต่อเนื่องกันตั้งแต่วัยเด็กจนเข้าสู่วัยรุ่น มีการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกายและความรู้สึกนึกคิด เป็นระยะพัฒนาของชีวิตที่จากเด็กเริ่มต้นเป็นผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ในระยะของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น ในการสอนนักเรียนควรคำนึงถึงลักษณะธรรมชาติของวัยเด็กนี้ เพื่อการสอนและการจัดกิจกรรมได้เป็นไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องไปกับระยะความเปลี่ยนแปลงของวัย การมีความรู้ทางด้านพัฒนาการ รวมทั้งจิตวิทยา จะทำให้ครูประสบผลสัมฤทธิ์ และทำให้การดำเนินการสอนมีประสิทธิภาพด้วย

ระยะเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษา

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) อายุระหว่าง 13-16 ปี
2. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) อายุระหว่าง 17-19 ปี

ความเจริญและพัฒนาการทางกายของวัยรุ่น

ความเจริญเติบโตของร่างกายจะเพิ่มขนาดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งความสูงและน้ำหนัก เด็กหญิงเริ่มสาวประมาณ 12-14 ปี โดยจะมีประจำเดือน มีหน้าอก เหวคอด สะโพกผาย เสียงเปลี่ยนเป็นแหลม มีขนที่รักแร้และอวัยวะเพศ เด็กผู้หญิงจะเริ่มสูงตั้งแต่อายุ 8-9 ปี

เด็กผู้ชายเริ่มแตกเนื้อหนุ่มประมาณ 14-16 ปี เสียงเริ่มแตกห้าว ส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มอย่างรวดเร็ว ไหล่กว้าง หน้าอกใหญ่ขึ้น มีกล้ามเนื้อมากขึ้น ทำให้ดูเป็นเพศที่แข็งแกร่ง มีหนวดเครา มีขนตามรักแร้และอวัยวะเพศ

ความเจริญเติบโตทางร่างกายมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเพศคู่กันไปเด็กวัยรุ่นจะมีกำลังเพิ่มขึ้นเร็ว เพราะกล้ามเนื้อทุกส่วนเจริญขึ้นมาก เด็กวัยรุ่นชอบใช้กำลังและออกกำลังกาย ซึ่งเด็กผู้ชายจะแข็งแรงกว่าเด็กผู้หญิง เพราะเด็กผู้ชายชอบออกกำลังกายมากกว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านส่วนของร่างกาย ด้านโภชนาการ สุขภาพ ภูมิอากาศและอื่นๆ มีผลทำให้แต่ละคนมีลักษณะแตกต่างกันไป(ก่อ สวัสดิพิธานิชย์, 2518)

พัฒนาการด้านจิตวิทยาวัยรุ่น

การเจริญเติบโตของเด็กวัยรุ่นนี้ กรรมพันธุ์มีผลต่อความสามารถทางสติปัญญาของเด็กด้วย ความแตกต่างทางสติปัญญาจะหว่าเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง คือ เด็กผู้ชายมักมีความสามารถทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เครื่องยนต์กลไก เด็กผู้หญิงมีความสามารถสูงทางความจำ ภาษา และศิลปะต่างๆ เด็กผู้ชายควรส่งเสริมทางด้านการปฏิบัติ เด็กผู้หญิงควรอบรมในเรื่องความคิดที่ละเอียดอ่อน

เด็กวัยรุ่นมักมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงได้รวดเร็ว รู้จักคิดใช้เหตุผล แต่ยังขาดความรอบคอบ มักแสดงความสามารถในการสร้างสรรค์ให้เห็น บางทีออกมาในรูปแบบและแผนผังผู้ใหญ่ที่ไม่เข้าใจจะเกิดความคิดไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้นๆ เด็กวัยรุ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหาและเหตุการณ์ได้ มักสรุปความคิดออกมาย่างๆ ขาดความคล่องตัว บางคนถ้าได้ทำงานที่พอใจเขาจะทำได้ดีมาก (ก่อ สวัสดิพิธานิชย์, 2518)

พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

จากทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erik Erikson) เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในช่วงการรู้เอกลักษณ์ตนเองหรือการสับสนในเอกลักษณ์ตนเอง ในวัย 12-17 ขวบนี้ ร่างกายของเด็กเจริญและมีวุฒิภาวะเข้าสู่วัยรุ่น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจว่าจะเกิดอะไรขึ้น เขาต้องเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ เพื่อให้มั่นใจว่า เขาเป็นเหมือนเพื่อนซึ่งอีริกสัน ได้สังเกตว่า บางสังคมได้มีการช่วยเหลือเด็กวัยรุ่นให้มั่นใจมากขึ้น โดยการมีพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต้อนรับเด็กวัยรุ่น

วุฒิภาวะในวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ

1. ตัวตนในด้านบุคลิกภาพซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ id ego และ superego โดยเด็กวัยนี้มีความสมดุล เพราะในวัยนี้เด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ดังนั้นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาจึงเป็นผลของการประนีประนอมกันระหว่างตนเองเบื้องต้นและตนในคุณธรรม

2. ร่างกายได้พัฒนาระบบอวัยวะเพศเต็มที่ ทำให้ตนเองเบื้องต้นต้องการมีกิจกรรมทางเพศ แต่ความต้องการนี้ก็ไม่ขัดแย้งกับตนในคุณธรรม เพราะไม่ขัดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ในวัยนี้ตนปัจจุบันมีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การเชื่อมประสบการณ์ในอดีตและอนาคตเข้าด้วยกัน นั่นคือ เป็นระยะของการสร้างมาตรฐานของตนเอง พยายามแสวงหาความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

เด็กวัยนี้จะเห็นว่า การที่เขาเลียนแบบเอกลักษณ์ (identity) ตัวเองกับตนในอุดมคติ (ego ideal) หรือบุคคลที่เขานิยมคนใดคนหนึ่งนั้นไม่ใช่ตนเขาอย่างแท้จริง ฉะนั้น เขาก็จะค้นหาความเป็นตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งโดยการที่เขาจะค่อยๆ รวมผสมผสานสิ่งที่เขาเคยเลียนแบบมาแล้วในอดีต กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตนของเขาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ อีริคสัน ได้เปรียบเทียบระยะวัยรุ่นนี้ว่าคล้ายๆ กับเป็นระยะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองบทบาทต่างๆ ก่อนที่จะเริ่มเป็นผู้ใหญ่อย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งที่เด็กควรรู้จักทดลองปฏิบัติและปรับตัวก่อนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่มีดังนี้

1. การรู้จักใช้เวลาให้ถูกต้อง และมีประโยชน์ และจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา
2. สร้างความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะทำตามความสามารถของตนและกล้าเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปโดยไม่ปล่อยปัญหาให้ลวงเลยไป
3. ทดลองบทบาทต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้
4. การทำงาน ต้องมีความหวัง และตั้งระดับความสำเร็จในการทำงาน
5. พัฒนารูปแบบของเพศให้เหมาะสมตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม
6. รู้จักการเป็นผู้นำหรือผู้ตาม
7. สร้างอุดมคติเป็นของตนเอง และรู้จักพิจารณาเปรียบเทียบศึกษาอุดมคติของบุคคล

อื่น

ทั้ง 7 ลักษณะนี้ ถ้าผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเปิดโอกาสให้เด็กอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กมีโอกาสทดลอง เพื่อหาประสบการณ์ ก็จะทำให้เด็กวัยนี้ไม่มีปัญหา ปรับตัวได้สำเร็จ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้โอกาสการพัฒนาเอกลักษณ์ของตนก็จะทำให้เด็กสับสนตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกแนวทางชีวิตของตนอย่างไร

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ ในวัยนี้พ่อแม่ไม่สามารถจะมีอิทธิพลเหนือเขาได้เพราะเด็กวัยรุ่นมีความคิดเปิดกว้างสำหรับสิ่งแปลกใหม่ เขาจะไม่ยึดติดกับคำสั่งสอนดั้งเดิมของพ่อแม่แต่จะเลียนแบบคนที่มีอุดมคติตรงกับเขา ในตอนนี้พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สั่งสอนค่านิยม ทัศนคติต่างๆ อีก เพราะเขาต้องการทดลองด้วยตนเอง เด็กวัยรุ่นจะหันมาหาคนที่ที่มีสภาพเหมือนตนเอง คือ เพื่อน ฉะนั้นลักษณะของพ่อแม่ที่เด็กวัยรุ่นต้องการ ก็คือทำที่ที่แสดงการเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขและเข้าใจความต้องการของเขา (พรพรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญชัย, 2547)

พัฒนาการด้านความคิด

จากทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีพัฒนาการทางความคิดอยู่ในขั้นปฏิบัติการเชิงนามธรรม พัฒนาการขั้นนี้ปรากฏในเด็กวัยรุ่นประมาณ 11 ถึง 14 ปี เด็กวัยรุ่นสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งที่เป็นนามธรรม นั่นคือสามารถเข้าใจถึงสิ่งอันเป็นปัจจุบันที่พบเห็น ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และคาดหมายถึงความเป็นไปได้อื่นๆ หนทางอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานนั้นๆ สามารถใช้ความคิดในลักษณะสมมติฐานเชิงนิรนัย (hypothetico-deductive) คือ ความคิดหาเหตุผลจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย เด็กสามารถสรุป ดีความ และนำเสนอสมมติฐาน ความคิดของพวกเขามีลักษณะยืดหยุ่นและมีพลัง เด็กวัยรุ่นนี้เชื่อว่าสามารถกระทำดังนี้

1. สามารถวิเคราะห์หาหนทางและความเป็นไปได้เชิงผสมผสานระหว่างสาเหตุหนึ่งว่าทำให้เกิดผลประการหนึ่ง เด็กสามารถคิดถึงความเป็นไปได้ว่ามีหลายหนทาง
2. สามารถคิดตั้งข้อสันนิษฐาน เด็กวัยรุ่นสามารถคิดในเชิงเสนอข้อสันนิษฐาน
3. สามารถสรุปหลักการทั่วไปจากข้อสันนิษฐานต่างๆ ที่มีรากฐานมาจากเนื้อหาเดียวกับเนื้อหาที่หลากหลายแตกต่างกัน กระบวนการคิดของเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นการคิดแบบพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง “ต้นสายปลายเหตุ” ภาษาที่ใช้สื่อถึงสมมติฐานเชิงนิรนัย พวกเขาสามารถคิดเชิงวิทยาศาสตร์ด้วยเหตุและผลแบบ “ถ้า...แล้วละก็ ดังนั้น...” ทฤษฎีของเพียเจต์นั้นระบุว่าความคิดแบบนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กเล็ก ดังนั้นครูจึงควรจะตระหนักว่า การที่จะนำเด็กสู่การรู้และคิดในลักษณะนี้ไม่ควรทำก่อนช่วงวัยรุ่น (มะลิฉัตร เอื้ออานนท์, 2545)

พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีพัฒนาการของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในขั้นเหมือนจริงขั้นพัฒนาการขั้นนี้เป็นขั้นวิกฤติของพัฒนาการในชีวิต เพราะเหตุว่าสภาวะที่ไม่ปกติทางสรีระ

และอารมณ์ที่กำลังผันแปรอย่างเข้าสู่วัยรุ่น เป็นผลกระทบให้ความคิดสร้างสรรค์ให้วิกฤติไปด้วยอะไรก็ตามแต่ที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก็เหมือนกับการชี้ชะตาอนาคต ดังนั้น คำแนะนำของครูจะมีผลต่อการสร้างหรือทำลายความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก

เด็กวัยนี้รู้จักการวิจารณ์วิเคราะห์ตัวเอง มีความกระแฉับต่อสิ่งแวดล้อมมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เด็กสามารถดูงานออก ดูผลงานศิลปะได้เข้าใจธรรมชาติมากขึ้น แสดงออกได้ดี ถ่ายทอดได้ตามความต้องการ ช่วงนี้ครูจะต้องฉลาดในการให้คำแนะนำไปพร้อมๆ กับให้กำลังใจเด็กให้มีความคิดที่ถูกต้องและมีความเข้มแข็งสร้างความเป็นตัวของตัวเอง (ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์, 2533)

พัฒนาการทางศิลปะ

ทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของโลเวนเฟลด์และบริตเตน(Lowenfeld and Brittain) ได้กล่าวถึงวัยระหว่าง 12-14 ปี ว่าเป็นวัยเลียนแบบธรรมชาติ (Pseudo-naturalistic stage) : วัยของการใช้เหตุผล

ลักษณะของการวาด (Drawing Characteristics)

- เริ่มตระหนักถึงความสามารถทางศิลปะในระยาะสั้นของตน
- อาจมีการวาดลวดลายเป็นชิ้นๆ(แทนการสร้างงานที่มีการจัดองค์ประกอบสัมพันธ์ เช่น รูปสุนัข)
- เด็กบางคนส่อว่าสนใจใส่รายละเอียด เช่น รอยยับรอยย่นลงในภาพวาดของตน
- ถ่ายทอดสื่อสารถึงความหมายของวัตถุและเหตุการณ์ด้วยสัญลักษณ์ที่มีใช้ภาษาการใช้เนื้อที่ในการวาด (Space Representation)
- ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น แต่ส่วนที่สำคัญเท่านั้นจึงจะวาดให้มีรายละเอียด
- สำหรับเด็กที่ถนัดเชิงทัศน์ (Visually minded) จะตระหนักถึงมิติความลึกตื้นในภาพเด็กถนัดด้านนี้จะวาดรูปแสดงทัศนียภาพวิทยาในลักษณะคล้ายกับตนเป็นผู้สังเกตการณ์ (ถึงเหตุการณ์ในภาพ) สำหรับเด็กถนัดเชิงผัสสะ (haptic minded) เด็กจะถ่ายทอดมิติในภาพวาดในลักษณะว่าตนมีส่วนร่วมในการกระทำ (เหตุการณ์ในภาพ)

โลเวนเฟลด์และบริตเตน จำแนกพัฒนาการสร้างสรรค์ของเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประเภทเด็กถนัดเชิงทัศน์ (visual type) และเด็กถนัดเชิงผัสสะ (haptic type) เด็กถนัดเชิงทัศน์ คือ เด็กกลุ่มที่สร้างผลงานศิลปะในลักษณะว่าตนเป็นผู้สังเกตการณ์ในภาพที่ตนวาด และผลงานจะถูกนำเสนอในลักษณะของการรับรู้ด้วยตาเป็นสื่อ เช่น ถ่ายทอดจากมุมมองระยะไกล

ถ่ายทอดความประทับใจของสิ่งที่เห็น เช่น แสง-เงารายละเอียด ส่วนเด็กกลุ่มถนัดเชิงผัสสะนั้นก็ก็เป็นเด็กมีดวงตาปกติเช่นกัน แต่ตอบสนองในลักษณะราวกับตาบอด คือถ่ายทอดความรู้สึกเชิงสัมผัส การรับของร่างกายกล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหว ในขณะที่เด็กกลุ่มถนัดเชิงทัศนวิสัยราวกับว่าจะหมดหนทางในการถ่ายทอดเหตุการณ์ในความมืดที่ตามองไม่เห็น เด็กถนัดเชิงผัสสะจะตรงข้าม เด็กกลุ่มนี้จะถ่ายทอดเหตุการณ์ในภาพราวกับว่าตนมีส่วนในการกระทำแบบที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ

การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation)

- เริ่มวาดถูกสัดส่วนใกล้เคียงกับความเป็นจริง
- เริ่มตระหนักถึงเรื่องความถูกต้องของข้อพับต่างๆ ของร่างกาย
- แสดงความรู้สึกในใบหน้าแตกต่างกันตามแต่อารมณ์หรือความรู้สึก
- ชอบวาดรูปการ์ตูนยอดนิยม
- รูปคนสำหรับเด็กวัยนี้ไม่ครบตัว
- เน้นคุณสมบัติที่สื่อแสดงเพศเกินความเป็นจริง (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ 2545)

พฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นกับงานศิลปะศึกษา

ความต้องการและความสนใจของเด็กวัยรุ่น เป็นสิ่งที่ครูควรเข้าใจและสังเกต เพราะเด็กวัยนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงตัวเองให้ทันกับสังคม และเข้าใจตนเองว่าเป็นผู้ใหญ่พอที่จะดำเนินการเองได้ การควบคุมดูแลของครูผู้สอนต้องเป็นวิธีที่ไม่ให้เด็กรู้ตัว และก็พร้อมที่จะให้คำแนะนำหรือช่วยแก้ปัญหาที่เขาติดขัดได้ ที่สำคัญคือ วัยนี้เป็นวัยที่แสดงออกในทางคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางศิลปะได้สูงกว่าทุกวัย เด็กที่สนใจจะคิดพิจารณาสิ่งที่ตนได้พบเห็น สามารถจำได้ เขียนได้ ปรับปรุงให้แปลกขึ้นได้ อย่างไรก็ตามความต้องการและความสนใจของวัยรุ่นย่อมมีความแตกต่างกันในระหว่างเพศชายและเพศหญิง

สำหรับเพศชาย ทางความคิดพิจารณาและการใช้สติปัญญาทางการแสดงออกทางศิลปะจะแสดงความรุนแรงหนักแน่น เป็นตัวของตัวเอง และชอบงานที่ทำหยาบการแสดงออกของตนเอง ไม่ชอบงานอย่างง่าย ๆ ธรรมดาๆ ชอบแปลกใหม่ แข็งกร้าวและโลดโผน ในการใช้เส้นและสีจะรู้จักเลือก คั่นคว้า ทดลอง เปรียบเทียบ และคิดว่าตนเองมีความสามารถเหนือคนอื่น แต่จะมีอารมณ์อ่อนไหวถ้างานไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจเป่าหมายไว้สำหรับเพศหญิง อารมณ์อ่อนไหวง่าย ของงานประเภทประดิษฐ์ ออกแบบงานที่เกี่ยวกับการจัดตกแต่ง การใช้สีชอบความนุ่มนวล สีอ่อนหวาน ใช้สีเก่ง ชอบงานประณีตกว่าเพศชาย สีก็ไม่รุนแรงเท่าของ

เพศชาย สนใจในกิจกรรมแปลกๆ ไม่กล้าแสดงออกทางโลดโผน แต่มักจะไปทางประณีต สวยงามมากกว่า

ดังนั้นในการสอนศิลปะศึกษา ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็ก การแนะแนวทางเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ควรส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็ก พยายามส่งเสริมเด็กในทุกด้านที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอน

2. การมีศรัทธาในงานเด็ก เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การยอมรับนับถือเป็นสิ่งต้องการของเด็กวัยนี้ เด็กจะเห็นตนเองสำคัญและจะเกิดความพยายามทำให้เด็กดีขึ้นเรื่อยๆ ครูต้องเข้าใจว่าเด็กต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้ผลงานดีเด่นกว่าคนอื่น เด็กบางคนจะพยายามแข่งขันกับเพื่อนๆ และต้องการเห็นผลงานของตนเองอยู่ในระดับสูง ถ้าครูแสดงความสนใจเป็นรายบุคคล จะช่วยให้เด็กนักเรียนกระตือรือร้น อยากจะแสดงออกมาและเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น

3. การติดตามดูแลการทำงานของเด็กอย่างใกล้ชิด เด็กบางคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง การที่มีครูคอยให้คำแนะนำเด็กจะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การดูแลการทำงานของเด็กจะแก้ปัญหาการลังเลใจของเด็กได้มาก เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งจะทำให้เด็กอบอุ่นใจ มีความรู้สึกเหมือนกับมีที่พึ่ง และทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อครูและวิชาเรียนด้วย

4. การให้ความอิสระในการทำงาน เป็นสิ่งที่เด็กชอบมาก ยิ่งเป็นเด็กวัยรุ่นการมีเสรีในการทำงานจะทำให้เด็กไม่ยึดอัดใจในการแสดงออกอย่างที่ตนอยากทำ ครูต้องการให้เสรีที่มีขอบเขตไม่ใช่ปล่อยให้เด็กทำอะไรตามสบาย หมายถึงว่าการให้เสรีครูต้องคอยดูแลบ้างโดยไม่มี การควบคุม เด็กจะปลอดโปร่งใจ และรู้สึกอิสระ

5. การเสริมกำลังใจ เป็นสิ่งจำเป็นแก่เด็กเป็นอันมาก ครูผู้สอนต้องไม่ใช้อารมณ์และเมื่อเด็กทำงานแล้ว ผลงานของเด็กต้องถือว่ามีค่าควรแก่การสนองตอบที่ให้กำลังใจแก่เด็ก เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด การให้รางวัลในด้านความคิดแปลกใหม่ การให้รางวัลในการที่เด็กทำงานได้ดีสมบูรณ์สม่ำเสมอ การออกปากชมเชยงานและการทำงานของเด็กเป็นต้น ส่วนการตีนั้นควรเป็นไปในทำนองแนะนำ ไม่ใช่กล่าวกันจนเด็กเกิดความอายและความท้อถอย ควรใช้การตีเป็นส่วนตัวและไม่ใช้ถ้อยคำรุนแรง

6. การจัดนิทรรศการผลงานเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กพอใจเป็นอย่างมาก ถึงเด็กจะทำงานไม่ได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ก็พอใจจะแสดงความสามารถของเขา เป็นการทำให้เด็กอยากทำงานให้ดีขึ้น อยากแสดงฝีมือ และสนใจในการเรียนมากขึ้น

7. การให้เวลาในการทำงานปฏิบัติ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่น ไม่เร่งรัดเกินไป หรือให้เวลาทำงานมากเกินไปหรือให้เวลาทำงานมากเกินไป การจัดงานให้เด็กทำเป็นหน้าที่ของ ครูผู้สอน ซึ่งต้องอาศัยหลายๆ อย่างประกอบกัน งานกับเวลาปฏิบัติต้องเหมาะสมสัมพันธ์กัน มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาและการเรียนการสอนจะไม่ประสบความสำเร็จ

8. การวางแผนงานของครูผู้สอน และการแก้ปัญหาให้แก่เด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของ ครู ครูต้องเห็นความสำคัญในการให้งานปฏิบัติแก่เด็กแต่ละครั้ง งานต้องเหมาะสมกับวัยวุฒิ ภาวะ การให้เวลาทำงานแต่ละชิ้นต้องดูให้เหมาะสม มิฉะนั้นจะทำให้เกิดปัญหาขึ้น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจของเด็ก เด็กจะเบื่อ เลิกสนใจ และเกิดทัศนคติไม่ดีกับตัวครูและกับ วิชาเรียนด้วย งานต้องไม่ยุ่งเกินไปไม่ยากเกินไป และเป็นงานที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึก อยากรู้ อยากทำ หลักสูตรและการเลือกเนื้อหาการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

9. การให้ความยุติธรรมแก่เด็ก เป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง เกี่ยวกับพฤติกรรมของ เด็กวัยรุ่น วัยนี้เป็นวัยที่เชื่อฝีมือตัวเองเป็นอันมาก ต้องการความถูกต้อง ความเป็นจริง ครู ต้องเป็นผู้มีความรู้ ตัดสินใจถูกต้อง มีการใช้หลักวิชามาพิจารณาในการตัดสิน ตรวจงานให้ คะแนน การวัดผล การประเมินผล โดยถูกต้องเที่ยงธรรม ต้องใช้วาทศิลป์ทั้งจิตวิทยาพร้อม กันไปด้วยกับความรู้ในการวิจารณ์งาน

10. การใช้สื่อการเรียนการสอน การเรียนศิลปศึกษา วัสดุการเรียนเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ครูต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า วางแผนงาน และต้องมีความรู้ในเรื่องแหล่งวัสดุ แหล่งความรู้ ที่นักเรียนจะไปหาได้ไม่ยากนัก วัสดุการเรียนควรมีการให้เลือกและทดแทนกันได้ ถ้าหากของที่ต้องการหายากและไม่มี รวมทั้งอุปกรณ์การสอนของครูในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ก่อน ลงมือปฏิบัติงานสำหรับการสอนทุกครั้ง เพื่อเป็นการชี้แนะแนวทางแก่เด็ก วัยนี้เป็นวัยที่ยากแก่การปกครอง การใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก การให้ความเป็นธรรม การให้ ความเสมอภาคเป็นเรื่องจำเป็นมาก ครูจะเป็นที่ไว้วางใจหรือไม่อย่างไร จะเป็นที่น่าพอใจของเด็ก หรือไม่นั้น อยู่ที่ตัวครูเป็นสำคัญ ครูต้องไม่เป็นตัวปัญหา ต้องเป็นผู้แก้ไขปัญหา จึงจะทำให้ การเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายและประสบผลสำเร็จในการสอน (ชลด พงษ์สามารถ 2536)

โดยสรุปพัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์, 2533) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) อายุระหว่าง 13-16 ปี ความ เจริญเติบโตของร่างกายจะเพิ่มขนาดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งความสูงและน้ำหนัก การเปลี่ยนแปลง

ทางด้านส่วนสัดของร่างกาย ด้านโภชนาการ สุขภาพ ภูมิอากาศและอื่นๆ มีผลทำให้แต่ละคนมีลักษณะแตกต่างกันไป จิตวิทยาวัยรุ่น เด็กวัยนี้มักมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงได้รวดเร็ว รู้จักคิดใช้เหตุผล แต่ยังขาดความรอบคอบ มักแสดงความสามารถในการสร้างสรรค์ให้เห็น เด็กวัยรุ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหาและเหตุการณ์ได้ มักสรุปความคิดออกมาง่ายๆ ขาดความคล่องตัว บางคนถ้าได้ทำงานที่พอใจ เขาจะทำได้ดีมาก (ก้อ สวัสดิพาณิชย์, 2518) ในด้านงานศิลปะเด็กวัยนี้ ชอบการแสดงออกและชอบริเริ่มสร้างสรรค์ต้องการอิสระทำงานด้วยตนเอง วัยนี้ถ้าครูส่งเสริมให้ถูกทางการให้เด็กได้เข้าถึงสุนทรียรสในธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ความรู้ทางสากลและงานร่วมสมัย ความรู้สึกทางด้านความรัก หวังแทนและคิดอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก (สุชา และ สุรงค์ จันทร์เอม, 2515) จากทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิด นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีพัฒนาการทางความคิดอยู่ในขั้นที่ 4 ปฏิบัติการเชิงนามธรรม พัฒนาการขั้นนี้ปรากฏในเด็กวัยประมาณ 11 ถึง 14 ปี เด็กวัยนี้สามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งที่ป็นนามธรรม นั่นคือ สามารถเข้าใจถึงสิ่งอันเป็นปัจจุบันที่พบเห็น ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และคาดหมายถึงความเป็นไปได้อื่นๆ หนทางอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานนั้นๆ สามารถใช้ความคิดในลักษณะสมมติฐานเชิงนิรนัย คือ ความคิดหาเหตุผลจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย เด็กสามารถสรุป ตีความ และนำเสนอสมมติฐาน ความคิดของพวกเขามีลักษณะยืดหยุ่นและมีพลัง (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์, 2545) การจัดแบ่งขั้นแห่งพัฒนาการของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีพัฒนาการของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในขั้นเหมือนจริง เด็กวัยนี้รู้จักการวิจารณ์วิเคราะห์ตัวเอง มีความระแวดระวังต่อสิ่งแวดล้อมมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เด็กสามารถดูงานออก ดูผลงานศิลปะได้เข้าใจธรรมชาติมากขึ้น แสดงออกได้ดี ถ่ายทอดได้ตามความต้องการ (ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์, 2533) และทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของโลเวนเฟลด์และบริตเตน ได้กล่าวถึงวัยระหว่าง 12-14 ปี ว่าเป็นวัยเลียนแบบธรรมชาติ วัยของการใช้เหตุผล (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์ 2545) ส่วนพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นกับงานศิลปะศึกษานั้นวัยนี้จะเป็นวัยที่แสดงออกในทางคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางศิลปะได้สูงกว่าทุกวัย เด็กที่สนใจจะคิดพิจารณาสิ่งที่ตนได้พบเห็น สามารถจำได้ เขียนได้ ปรับปรุงให้แปลกขึ้นได้ (ชลอ พงษ์สามารถ 2536) และแม้วัยนี้จะเป็นวัยที่พัฒนาไปสู่ขั้นของความเป็นเอกลักษณ์แต่กลับมีความสับสนในบทบาทของตนเองสูง ซึ่งเกิดขึ้นจากความขัดแย้งในเรื่อง เวลา ความเชื่อมั่นในตนเอง บทบาท งาน เพศ อำนาจ อุดมการณ์และค่านิยม (กฤษศรี คำชาย, 2542) ดังนั้นในการสอนศิลปะผู้สอนจึงควรคำนึงถึงพฤติกรรมของเด็กวัยนี้เป็นหลัก

6. แนวทางการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การดำเนินงานที่ดีนั้นไม่ว่าจะเป็นงานประเภทใดก็ตาม ผู้รับผิดชอบควรจะมีแนวทางหรือทิศทางในการดำเนินการ ส่วนองค์ประกอบของแนวทางหรือทิศทางในการดำเนินสอนศิลปศึกษานั้นอาจจะมีหลายประการหรือเพียงประการเดียวก็ได้ ซึ่งผู้สอนสามารถเลือกมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีต่างๆ ดังนี้

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา

การสอนศิลปะ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งให้มีประสบการณ์และมีกิจกรรมทางศิลปะ เพื่อต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้หลายด้าน ในปัจจุบัน การสอนตามความเชื่อหรือทฤษฎีพื้นฐาน มีหลายทฤษฎีด้วยกัน คือ

1. **ทฤษฎีเหมือนจริง (Naive Realism)** ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเด็กสามารถเห็นได้เหมือนผู้ใหญ่ การเรียน คือ การให้นักเรียนฝึกทักษะตามที่ครูต้องการ กล่าวคือ ครูจะเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนทำตาม ซึ่งไม่เหมาะกับการสอนศิลปะระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา แต่เหมาะสำหรับอุดมศึกษา ซึ่งมีแนวทางการเรียนเพื่อมุ่งรักษา ถ่ายทอดวัฒนธรรมเดิม เช่น วิชาจิตรกรรมไทย หรือวาดภาพคนเหมือน เป็นต้น เป็นทฤษฎีที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เข้าใจวิธีการและมีแบบแผน เป็นกรเรียนเพื่อฝึกทักษะและความรู้โดยตรง เป็นการดำรงรักษาไว้เพื่อการอนุรักษ์โดยแท้จริง บางครั้งทฤษฎีนี้ก็ใช้ในระดัับมัธยมศึกษาบ้าง เพื่อเป็นรากฐานในการเรียนรู้ศิลปะประจำชาติ (จิตรกรรมไทย) แต่ครูผู้สอนต้องวางแผนการสอนให้เหมาะสม

2. **ทฤษฎีแห่งปัญญา (Intellectual Theory)** เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า นักเรียนเขียนตามที่ตนรู้ เหมาะแก่การสอนทุกระดับ เป็นทฤษฎีที่ให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถตามที่ตนเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนแบบนี้เป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการแสดงออกของเด็กโดยตรง เด็กสามารถจะแสดงรายละเอียดที่ตนรู้ แตกต่างกันตามความคิดรวบยอดของตนเอง

3. **ทฤษฎีพัฒนาการรับรู้ (Perceptual Development Theory)** ทฤษฎีนี้เป็นของเกสตอลท์ (Gestalt) ซึ่งมีความเชื่อว่าเด็กเขียนตามที่ตนเห็น ตามความเป็นจริง เด็กจะเห็นแต่เค้าโครงใหญ่ และเห็นส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ไม่สนใจรายละเอียด ทฤษฎีนี้เหมาะสมกับการสอนเด็กระดับอนุบาลและประถมศึกษา เด็กจะถ่ายทอดความรู้ออกมาเป็นแบบง่ายๆ ส่วนความละเอียด ความสลับซับซ้อนจะเพิ่มขึ้นตามวัยของเด็กเอง

4. ทฤษฎีความรู้สึกและการเห็น (The Haptic & Visual Child Theory) ทฤษฎีนี้เป็นความเชื่อของ Dr. Viktor Lowenfeld ซึ่งมีความเชื่อว่าความเข้าใจและการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมของเด็ก จะมีผลแก่อารมณ์ของเด็ก ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้เด็กแสดงออกตามอารมณ์ของตน การวิจัยของ Lowenfeld เชื่อว่าเด็กที่มีเสรีจะแสดงออกทางร่างกายและอารมณ์อย่างเปิดเผย Witkin and Linton ได้วิจัยหาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อนี้ว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเสรี ความเจริญเติบโตของเด็กทำให้สามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูอย่างขาดเสรีภาพ การสร้างสรรค์จะแสดงออกมาจากอารมณ์ภายในของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของเด็กเอง

5. ทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางความคิดและอายุ (Age-Based Concepts) ทฤษฎีนี้หมายความว่า ความเจริญงอกงามของเด็กจะพัฒนาไปตามขั้นอายุ ซึ่งหมายถึงความพร้อมด้านวุฒิภาวะ คือ ทั้งร่างกายและการกระทำเป็นไปตามลำดับของวัยอันควร ดังเช่น การวิจัยการพัฒนาทางศิลปะตามขั้นระดับอายุของ Viktor Lowenfeld (ชลช พงษ์สามารถ, 2536)

องค์ประกอบของการสอน

การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้นมีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสอนไว้ ดังนี้
 สุปิน บุญชูวงศ์ (2532) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอน สรุปได้ดังนี้

1. ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะนำ แนะนำ และจัดมวลงประกอบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

ลำพอง บุญช่วย (2530) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. ครูผู้สอน

2. ผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. วิธีสอน
5. วัตถุประสงค์ของการสอน
6. สื่อการสอน
7. การประเมิน

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2526) กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการสามเส้าอันประกอบด้วย OLE ได้แก่

1. O = Objective = จุดมุ่งหมาย
  2. L = Learning Experience = การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน
  3. E = Evaluation = การประเมินผล
- รวมกันเรียกว่า “ไตรยางศ์การสอน”

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวถึงองค์ประกอบการสอนว่ามี 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย

- 1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร
- 1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน
- 1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา การสอน การเลือกใช้วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา องค์ประกอบข้อนี้ หมายถึงรวมถึง การเลือกและการจัดลำดับเนื้อหาที่สอนด้วย การกำหนดเนื้อหาจะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ใดบ้าง ประสบการณ์ใดได้รับก่อน และในขอบเขตมากน้อยเพียงใดจึงจะ

เหมาะสมการกำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้าจะทำให้การสอนมีสาระค้ำกับเวลาที่ผ่านไป และมีคุณค่าแก่ผู้เรียน

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญเช่นกัน เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการสอนหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม อาจใช้วิธีเดียวหรือหลายวิธีในการสอนแต่ละครั้ง โดยจะต้องเป็นวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชา กับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

2.4 การใช้สื่อการสอน สื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยสร้างความสนใจได้ดี สื่อการสอนที่ดีจะช่วยให้การสอนดำเนินไปได้ราบรื่นและสะดวกคล่องตัวแก่ผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนทำให้ผู้สอนทราบว่า จะใช้อะไรเป็นสื่อช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2.5 การวัดผลประเมินผล องค์ประกอบข้อนี้ช่วยให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดผลประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน

การสอนนั้นเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง และมนุษย์ย่อมมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างระหว่างกลุ่ม หรือความแตกต่างระหว่างบุคคลก็ตาม ดังนั้นวิธีสอนแบบต่างๆ จึงมิได้เหมาะสมหรือตายตัวว่าจะต้องใช้ได้ผลดีในสภาพหรือสถานการณ์ที่มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกัน ดังนั้นการเลือกวิธีการสอนเพื่อไปดำเนินการสอนในห้องเรียนนั้น จึงต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือข้อจำกัดบางประการ

สิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงและเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการสอนมีอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง วิธีการนั้นมีอยู่มากมายหลายแบบ ผู้สอนต้องเข้าใจลักษณะและวิธีการสอนแต่ละแบบพอสมควร และสามารถนำวิธีการสอนหลายๆ แบบมาผสมผสานกัน เพื่อช่วยให้นักเรียนน่าสนใจและช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย

ประการที่สอง การสอนแต่ละครั้งจะต้องมีการวางแผนในการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมที่สุด สิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรืออาจเป็นคำถามที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงก่อนการตัดสินใจเลือกวิธีการสอนแบบหนึ่งๆ หรือหลายๆ แบบก็ตาม คือ

- วิธีการสอนแบบใดที่จะทำให้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้บรรลุถึงเป้าหมาย
- วิธีการสอนแบบใดที่จะเหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้

- วิธีการสอนแบบใดที่ต้องอาศัยสื่อการสอน และสื่อการสอนนั้นโรงเรียนมีให้พร้อมหรือไม่
- วิธีการสอนแบบใดที่จะเหมาะสมและสอดคล้องกับภูมิหลังของผู้เรียน
- วิธีการสอนแบบใดที่เหมาะสมกับขนาด หรือจำนวนของกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนอีกด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2524)

วิธีสอนศิลปะแบบต่างๆ

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร(2549) อธิบายถึงวิธีการสอนศิลปะศึกษา โดยแบ่งตามแบบต่างๆ ดังนี้

Directed Teaching

สอนโดยมีลำดับขั้นตอนระบุไว้ มีการทำแบบฝึกหัดให้ก้าวหน้าไปตามลำดับ ยึดหลักว่านักเรียนมาโรงเรียนเพื่อเรียน และครูเป็นคนให้ความรู้ เทคนิค บอกให้ทำตามหลักความจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชำนาญ วิธีนี้ต้องการให้เด็กมีงานทำอยู่เสมอ และรับประกันได้ว่าเด็กจะผลิตงานออกมาได้เหมือนกันและถูกต้อง แต่ทำให้เด็กไม่มีความริเริ่ม ความรู้สึกในความสำเร็จก็ถูกบดเบือนไป และความเจริญในการพัฒนาตนเองก็ชะงัก ประโยชน์ของวิธีนี้เหมาะสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา หรือการศึกษาผู้ใหญ่ หรือสำหรับมัธยมปลาย ถ้าใช้อย่างระมัดระวังและไม่มากเกินไปนัก เพราะในการเรียนชั้นสูงบางครั้งก็มีความจำเป็นทางเทคนิคที่ครูจะต้องช่วยแสดงหรือแนะวิธีให้

Free Expression

วิธีนี้ต่างจาก Directed Teaching ในข้อที่ว่านักเรียนทำงานไปตามสบายเกิดจากตัวเอง ครูไม่บังคับ ให้มีโอกาสดำเนินการตามความต้องการและความสามารถของตน ซึ่งแม้ทางการศึกษาและจิตวิทยาจะเห็นว่าควรให้เด็กมีเสรีภาพในการแสดงออกเพื่อเจริญเติบโต แต่ก็เห็นว่าการแนะแนวของครูก็เป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งการที่จะให้เด็กมีพัฒนาการทางความคิดริเริ่ม ก็ต้องมีการเตรียมแรงกระตุ้นและการจูงใจที่สมควร หากถ้าปล่อยให้เด็กทำงานตามใจชอบอยู่เสมอ พอถึงระยะหนึ่งก็จะกลายเป็นการทำงานที่ไม่มีจุดหมาย ไม่มีความหมายอะไร ทำไปเรื่อยๆ เพราะถ้าไม่มีใครแนะนำ เด็กก็จะทำไปอย่างนั้นซ้ำๆ กัน และทำของง่ายๆ ที่ไม่อุปสรรคและทำซ้ำซากอยู่แบบเดิม

Core Teaching

เน้นเรื่องสังคมและปัญหาส่วนบุคคล และจัดโครงการเรียนในชั้นโดยมุ่งแก้ปัญหาโดยใช้เนื้อหาจากวิชาต่างๆ ที่ต้องการมาช่วยในการตอบปัญหานั้น วิชา เช่น ดนตรี ศิลปะแม้จะไม่มีเนื้อหาที่จะนำมาตอบปัญหาได้ แต่ก็ใช้เป็นเครื่องประกอบในการแก้ปัญหา ตัวอย่างของการสอนแบบนี้ เช่น ตั้งปัญหาว่า “ทำไมจึงจำเป็นที่จะทำให้โรงเรียนของเราสะอาด” ครูและนักเรียนอาจนำเอาความรู้ทางสุขศึกษามาพูดเรื่องของประโยชน์ของความสะอาด ความรู้ทางสังคมศึกษา มาใช้ในเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการร่วมมือกันทำงาน ช่วยกันไม่ทิ้งผง และช่วยกันทำความสะอาด นึกถึงผู้อื่น นำความรู้ทางคณิตศาสตร์มาใช้ เช่น ถ้านักเรียน 1,067 คน ที่ทิ้งกระดาษคนละ 2 ชิ้น จะเป็นกระดาษทั้งหมดกี่ชิ้น ใช้วิชาศิลปะวางแผนช่วยกันทำประกาศเตือนแต่งเพลง (ดนตรี) หรือคำขวัญ (ภาษาไทย) เรื่องการไม่ทิ้งกระดาษ เป็นต้น

Correlated Teaching

ครูศิลปะพยายามศึกษาว่า เด็กเรียนวิชาอื่นๆ เรื่องอะไรบ้างแล้วเตรียมการสอนศิลปะที่จะส่งเสริมวิชานั้นๆ แต่ความเกี่ยวพันจากเรื่องที่เรียนจากวิชาอื่นๆ กับวิชาศิลปะเป็นเรื่องที่ครูคิดขึ้นเอง เด็กไม่ได้เห็นจริงจั่งด้วยเหมือนกับการเรียนแบบ Core Teaching (แต่ก็มีข้อแม้ว่าถ้าครูมีความสามารถก็อาจแก้ปัญหานี้ได้) อีกทั้งยังเป็นการบังคับความสนใจของเด็กให้อยู่ในวงที่จำกัด และศิลปะก็จะกลายเป็นส่วนประกอบของวิชาอื่นไปทำให้คุณค่าของการแสดงออกทางศิลปะมีความสำคัญน้อยลงครูควรพิจารณาว่าวิธีสอนแบบใดเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ครู และนักเรียนมากที่สุดวิธีที่ดีอาจใช้ไม่ได้ ถ้าครูใช้ไม่เป็น ถ้าครูมีความคิดริเริ่มก็จะสามารถเลือกเฉพาะส่วนที่ดีของวิธีต่างๆ มาใช้ได้

วิธีสอนศิลปศึกษาระดับมัธยม

สุจินต์ วิศวะชีรานนท์ (2536) เสนอว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาก่อนที่จัดสำหรับผู้เรียนที่มีอายุประมาณ 12-17 ปี เป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากประถมศึกษา ในบางประเทศจัดให้การศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาภาคบังคับที่เยาวชนทุกคนต้องเรียน จะเห็นว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 12-17 ปี และเป็นการศึกษาต่อจากการศึกษาระดับประถมศึกษา และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา และดังคำกล่าวของคาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good) ที่ว่า มัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาแก่เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี เน้นเนื้อหาด้านการค้นคว้า การเรียนรู้ การแสดงออกให้เข้าใจในความ เป็นไปของชีวิต การพัฒนาด้านเจตคติ สังคม ร่างกาย และสติปัญญา นั่นคือมัธยมศึกษา

เป็นการศึกษาระดับกลางเชื่อมการศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษามีหน้าที่ให้ความรู้ความชำนาญด้านการฝึก เน้นการประกอบอาชีพเป็นกำลังของประเทศ (วุฒิ วัฒนสิน, 2521)

การสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาผู้สอนอาจใช้วิธีสอนได้หลายวิธี ซึ่งต้องคำนึงถึงเนื้อหา กิจกรรมและเวลาที่เหมาะสม ไม่จำเป็นว่าจะต้องสอนวิธีเดียว อาจใช้หลายวิธีร่วมกันได้ คือ

1. *วิธีสอนตามศูนยสนใจ* ผู้สอนต้องสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้การสอนแบบนี้สัมฤทธิ์ผล เช่น ในเวลานั้นมีเรื่องราวอะไรที่กำลังเป็นที่สนใจของนักเรียนหรือประชาชน ครูต้องนำเรื่องราวนั้นขึ้นมาเป็นบทเรียนให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ อาจเป็นวันสำคัญทางศาสนา ทางขนบธรรมเนียมประเพณี ทางบ้านเมือง เหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางวิชาการ เหตุการณ์สังคมปัจจุบัน หรืออื่นๆ

2. *วิธีสอนแบบบรรยาย* (Lecture) หรือแบบครูเป็นผู้นำ (Directed Method) เป็นการสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะและการทำงานเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้เด็กปฏิบัติตาม ครูจะเป็นผู้บอกให้โดยตลอด เนื้อหานั้นจะต้องเป็นเนื้อหาวิชาที่เฉพาะเจาะจงลงไปทำนองเดียวกับทฤษฎีเหมือนจริง เด็กเรียนรู้ได้จากครูเป็นผู้ชี้แนะทั้งสิ้น

3. *วิธีสอนโดยให้แสดงออกด้วยตนเอง* (Self Expression หรือ Free Expression) ครูเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นเร้าให้กำลังใจ ให้เด็กได้แสดงออกตามความถนัดของตนเอง และเป็นการสอนที่เป็นไปตามธรรมชาติ โดยสนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ครูเป็นผู้แนะแนวทางเท่านั้น

4. *วิธีสอนแบบสาธิต* (Demonstration) ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรม โดยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และแสดงวิธีทำเป็นลำดับขั้น ในการสาธิตนี้ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์เป็นอย่างดีเดียวกับที่เด็กใช้ ให้เด็กรู้จักเครื่องมือเครื่องใช้วัสดุก่อน และเมื่อแสดงวิธีทำต้องเป็นไปตามขั้นตอนให้เด็กเข้าใจเป็นลำดับอย่างแจ่มแจ้ง ตั้งแต่เริ่มลงมือจนถึงขั้นสำเร็จ เด็กจะจดจำได้โดยตลอด และครูต้องย้าให้เด็กเข้าใจเป็นตอนๆ ไป และเปิดโอกาสให้เด็กถามได้ แต่ละขั้นตอนที่ครูสาธิตให้ดู

5. *วิธีสอนแบบสหสัมพันธ์* (Co-Relation) ครูศิลปะต้องสนใจกับวิชาอื่นๆ ด้วยการสอนที่สัมพันธ์กับวิชาต่างๆ จะทำให้เด็กมีโอกาสนำเอาศิลปะ ไปคิดใช้สร้างสรรค์มากขึ้นและสามารถนำวิชาศิลปะไปช่วยในการเรียนและทำกิจกรรมในวิชาอื่นดีขึ้นด้วย

6. **วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน (Discussion)** วิธีนี้ต้องแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม เมื่อครูตั้งปัญหาให้นักเรียนไปค้นหาข้อเท็จจริง หากความรู้เรื่องปัญหาที่ครูตั้งแล้วให้แต่ละกลุ่มนำมาอภิปราย แสดงข้อมูลต่างๆ ที่ได้ค้นคว้ามา ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับรู้อย่างกว้างขวาง

7. **วิธีสอนแบบทดลองสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method)** เป็นวิธีสอนที่ครูตั้งปัญหาให้และให้ข้อเสนอแนะแบ่งกลุ่มย่อย 4-6 คน นักเรียนเป็นผู้หาประสบการณ์เอง โดยการศึกษา ค้นคว้าทดลองหาข้อเท็จจริงด้วยการอ่าน การสัมภาษณ์ ทดลองปฏิบัติจริง ทำรายงานหรือรายงานหน้าชั้น นักเรียนอาจไปหาข้อมูลจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลมาแสดงขั้นตอนในการสอนวิธีนี้คือ

ขั้นการให้สังเกตปัญหา โดยครูปูพื้นด้านความรู้และสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียน

ขั้นสังเกต ครูสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนสังเกตเพื่อฝึกการวิเคราะห์

ขั้นอธิบาย ครูกระตุ้นให้นักเรียนหาคำอธิบายสาเหตุของปัญหา ใช้เหตุผลวิเคราะห์

ตั้งสมมุติฐานขึ้น

ขั้นทำนายและทดสอบ ครูช่วยให้นักเรียนหาวิธีพิสูจน์สมมุติฐาน

ขั้นนำไปใช้สร้างสรรค์ ครูส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่อยู่รอบตัว

8. **วิธีสอนแบบทีม (Team Teaching)** เป็นการสอนวิชาที่กว้างเนื้อหามากและใช้ครูที่มีความสามารถเฉพาะเป็นผู้สอน ซึ่งครูต้องไม่น้อยกว่า 2 หรือ 3 คน ครูต้องร่วมกันปรึกษาวางแผนการสอน เป็นการสอนที่ดีขึ้นอยู่กับการนำเอาความสามารถพิเศษ ความรู้และทักษะของครูออกมาใช้ แนวความคิดของครูแต่ละคนจะทำให้นักเรียนได้รับรู้อย่างกว้างขวาง

9. **วิธีสอนแบบเกมส์ (Games)** เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนผ่อนคลายอารมณ์และจิตใจให้นักเรียนเพลิดเพลินไปกับกิจกรรม สอนโดยแบ่งนักเรียนเตรียมอุปกรณ์มาและบอกปัญหาในห้องเรียน ให้นักเรียนลงมือร่วมกันแต่ละกลุ่ม ทำบนกระดานดำครั้งละ 2 หรือ 3 กลุ่ม เช่น พิมพ์ภาพ เป็นต้น (ชลอ พงษ์สามารถ, 2536)

ทฤษฎี DBAE (Discipline-Based Art Education)

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2542) กล่าวว่าแนวการสอนแบบ DBAE (Discipline-based Art Education) เป็นแนวการสอนที่ประกอบไปด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกน คือ แกนความรู้ DBAE (Discipline-based Art Education) 4 แกน ได้แก่

1. **แกนประวัติศาสตร์ศิลป์** (Art History) เป็นแกนที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะ และศิลปินที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ ตลอดจนความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนเองช่วยให้นักเรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชาติตน และยอมรับซาบซึ้งในความงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้อื่น

2. **แกนสุนทรียศาสตร์** (Art Aesthetic) เป็นแกนที่สะท้อนให้เห็นผลของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะสามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงาม อันเป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งการสอนให้นักเรียนเกิดความรับรู้ศิลปะจากประสาทสัมผัสต่างๆ โดยการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง

3. **แกนศิลปะวิจารณ์** (Art Criticism) เป็นแกนที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความ ในการประเมินผลงานศิลปะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์ หรือศึกษาศาสตร์วิจารณ์ของนักวิจารณ์ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบรู้ ละเอียดลออมีความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน

4. **แกนศิลปะปฏิบัติ** (Art Production) เป็นแกนที่สนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานทางศิลปะทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์โดยสัมพันธ์กับการจัดองค์ประกอบศิลป์

อ่ำไพ ตีรณสาร (2554) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนศิลปะปฏิบัติไว้ 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally)

เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์ โดยการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ลักษณะการสอนเชิงประสบการณ์นี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้นั้นจะต่อเนื่องกันไป การเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ นอกจากผู้เรียนจะได้พัฒนา

ทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้างและไม่มีข้อกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกท้าทาย เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ และก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตัวอย่างการจัดการสอนในแนวนี้ ได้แก่ การจัดประสบการณ์ปิด (Closure experience) ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะที่จบในตัวของมันเองซึ่งฉีกรูปแบบจากปฏิบัติงานศิลปะตามปกติ เช่น การสอนเกี่ยวกับการวาดภาพโดยปกติแล้ว จะวาดด้วยดินสอ ปากกา หรือพู่กัน และสี แต่ในประสบการณ์ปิดนั้น ครูจะชี้ให้นักเรียนหาวัสดุที่แปลกไปจากปกติมาทำการวาด เป็นต้นว่า กิ่งไม้ ก้อนหิน หรือกาบมะพร้าว สิ่งนี้นักเรียนจะเรียนรู้ คือ ทำอย่างไรให้เกิดเส้น หรือลวดลายในลักษณะต่างๆ อย่างไรก็ตามการสอนแบบนี้ ประสบการณ์นี้ การเลือกและจัดกิจกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ หากผู้สอนเลือกกิจกรรมไม่เหมาะสม กิจกรรมง่ายหรือยากเกินไป ขั้นตอนของกิจกรรมชัดเจนจนไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ด้วยตัวเอง หรือกิจกรรมแต่ละกิจกรรมไม่ต่อเนื่องกัน เชื่อมโยงได้ยาก ก็อาจทำให้ผู้เรียนเกิดปัญหาในการเรียนรู้ได้

2. การสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) แนวคิดนี้ เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนให้ใกล้เคียงการทำงานศิลปะในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสนั้น จะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน การเรียนรู้มาจากกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การทำความรู้จักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถ โดยโรงเรียนอาจให้ศิลปินมาทำงานและประจำการอยู่ที่โรงเรียน หรือใช้วิธีเชิญมาเป็นครั้งคราว หรืออาจจัดทัศนศึกษาพานักเรียนไปเยี่ยมชมการทำงานของศิลปิน ณ สถานที่ทำงานของศิลปินเองก็แล้วแต่ความเหมาะสม บทบาทหน้าที่ของครูในการจัดการสอนแบบนี้ คือ เป็นผู้แสวงหา และคิดสรรศิลปินที่มีลักษณะที่ต้องการ ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เช่น ต้องการเน้นการแสดงออกที่แปลกใหม่ หรือ ต้องการเน้นการเป็นผู้มีทักษะ ความชำนาญในการใช้สื่อเฉพาะอย่าง นอกจากนั้นแล้ว ครูยังมีหน้าที่ประสานงานกับศิลปินระหว่างการสอน โดยควรไวต่อความรู้สึกของนักเรียน และเปิดการสนทนาให้เกิดขึ้นระหว่างศิลปินกับนักเรียน

3. การสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Approaches) เป็นการให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล นั่นคือ การตระหนักว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในหลายด้าน มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป การเรียนการสอนจึงไม่ควรเน้นที่ครู แต่ควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวการสอนนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ แบบเปิดเสรี และแบบการศึกษาแนวลึก

3.1 แบบเปิดเสรี นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม ครูจะป้อนคำถามต่างๆ ที่ท้าทาย กระตุ้นความคิดและทำให้นักเรียนสามารถสรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน ครูอาจปล่อยให้ นักเรียนคิด และลงมือทำงานตามลำพังโดยอิสระหากนักเรียนต้องการ โดยครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.2 แบบการศึกษาแนวลึก เน้นการให้ความสำคัญ ต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล แบบการศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียน แต่การเรียนการสอนจะเป็นในรูปที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถดำเนินการ และวิเคราะห์ ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน

4. การสอนแบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies) หลักการสำคัญการศึกษาควรมีการประสมประสานศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ในภาพกว้าง สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ เข้าหากัน และนำไปใช้ได้จริง ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงการประสมประสานกันระหว่างศาสตร์ต่างๆ อย่างแท้จริงแทนที่จะเป็นเพียงการปะติดปะต่อเรื่องเข้าด้วยกัน การสอนอาจใช้ครูคนเดียว หรือครูหลายคนร่วมกันสอนก็ได้ แต่ควรมีการวางแผนในการสอนและการเชื่อมโยงมาเป็นอย่างดี รูปแบบการสอนแบบประสมประสานนี้สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งจะขอเสนอแนะในที่นี้ไว้ 2 วิธีคือ การให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน และการจัดหลักสูตรระยะสั้น

4.1 การให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน ครูกับนักเรียนจะร่วมมือกันพัฒนาแผนการเรียนการสอน โดยครูจะเริ่มต้น ด้วยการแนะนำ ศาสตร์ต่างๆ แล้วจึงประชุมวางแผนกันกับนักเรียนถึงเรื่องต่างๆ ที่จะจัดอยู่ในโครงการหลักการสำคัญในการดำเนินการดังกล่าวคือจะต้องมีความยืดหยุ่นสูงในการตัดสินใจ วางแผนและครูต้องสามารถนำนักเรียนไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกๆ ฝ่าย

4.2 การจัดหลักสูตรระยะสั้น ครูจะเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอนให้นักเรียนลงมือทำด้วยตนเอง ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการถ่ายทำภาพยนตร์จะประกอบไปด้วยการรวม ความรู้หลายๆแขนงเข้าด้วยกัน เช่น เทคนิคการถ่ายทำ การจัดการ การแสดง การจัดแสงเสียง การออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้สอนจะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ มาร่วมกันให้ความรู้แก่นักเรียน เช่น ช่างกล้อง ผู้กำกับการแสดง นักออกแบบ และนักแสดง เป็นต้น หลังจากนั้นจึงให้นักเรียนลงมือทำกระบวนการทั้งหมดภายใต้การดูแลของครูและผู้เชี่ยวชาญ

การสอนศิลปะแบบพหุวัฒนธรรม

การสอนศิลปะแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural Art Education) เป็นแนวคิดหนึ่งของการเรียนการสอนศิลปะศึกษาตามแนวคิด Postmodern โดยต้องการเชื่อมโยงการเรียนการสอนไปสู่ความสอดคล้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลายทั่วโลก โดยมีมุมมองว่าการสอนศิลปะตามทฤษฎีที่มีมาแต่ดั้งเดิมนั้นมีลักษณะซ้ำซาก เพราะเป็นรูปแบบการสอนที่คัดลอกแบบแผนความคิดและวิธีการปฏิบัติที่ใช้ได้ผลดีกับผู้เรียนชาวยุโรปเท่านั้น ไม่เหมาะกับการจัดการเรียนการสอนของชนชาติอื่นที่มีความแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะโลกปัจจุบันที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural) ระบบการศึกษาแบบเก่าจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการ หรือความสนใจของคนรุ่นใหม่ และไม่สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงกับชีวิตและสถานการณ์ประจำวัน (สันติ คุณประเสริฐ, 2547)

แนวทางการสอนศิลปะแบบพหุวัฒนธรรมของ Jane K. Bates

Jane K. Bates ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะศึกษา อาจารย์ผู้สอนประจำหลักสูตรศิลปะศึกษาที่ Towson University ผู้วางหลักสูตรศิลปะศึกษาประจำรัฐ Arizona และ Maryland ได้เขียนหนังสือชื่อ *Becoming an Art Teacher* (2000) โดยรวบรวมความรู้ที่จำเป็นสำหรับครูศิลปะและรูปแบบการสอนศิลปะแบบต่างๆซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียน

Bates ได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญของการสอนศิลปะแบบพหุวัฒนธรรมไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ วิธีการนำเสนอวัฒนธรรมที่แตกต่าง วิธีการเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่แตกต่างกับวัฒนธรรมของผู้เรียน และวิธีการนำไปจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน

1. วิธีการนำเสนอวัฒนธรรมที่แตกต่าง

– ผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงการนำเสนอวัฒนธรรมอื่นโดยเข้าใจถึงแนวคิดนั้นอย่างแท้จริง และนำเสนอโดยชื่นชมในความแตกต่าง โดยมีข้อควรระวังดังนี้

- พูดถึงอย่างเฉพาะเจาะจง เน้นไปที่วัฒนธรรมเพียงหนึ่งวัฒนธรรมอย่างเจาะจง เพื่อให้ผู้เรียน เห็นถึงความพิเศษ และความเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น พูดถึงศิลปะของเผ่า Ashantis แทนที่จะพูดว่าเป็นศิลปะของชาวแอฟริกา

- ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้เพียงพอต่อการนำไปถ่ายทอด โดยเฉพาะในเรื่องวิถีชีวิต ค่านิยม และมุมมองทางสุนทรียะ

- นำเสนอประเด็นที่เปราะบางอย่างระมัดระวัง โดยเฉพาะในด้านค่านิยมและความเชื่อ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเข้าใจไปผิดๆ

2. วิธีเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่แตกต่างกับวัฒนธรรมของผู้เรียน

ศิลปศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจะสัมฤทธิ์ผลเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่เรียนรู้ใหม่กับวัฒนธรรมของตนเองได้ กล่าวคือ

การเรียนรู้จำเป็นต้องมีทั้งการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ หรือ “Outside Part” และการตระหนักถึงวัฒนธรรมของตนเอง หรือ “Inside Part” ควบคู่กันไป โดยมีวิธีการดังนี้

- นำเสนองานศิลปะของวัฒนธรรมอื่นพร้อมกับบริบทของวัฒนธรรมนั้นๆ อาจอธิบายกันว่า ของสิ่งนี้สร้างด้วยวัตถุประสงค์อะไร? ใช้อย่างไร? ใครเป็นผู้สร้าง? ใช้วัสดุอะไร? เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนมองงานศิลปะนั้นโดยไม่ตัดสินตามบริบทของตนเอง แต่เข้าใจถึงคุณค่าตามบริบทของวัฒนธรรมนั้นๆ

- นำเข้าสู่ประเด็นที่มีความเป็นสากล เพราะส่วนใหญ่แล้วพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นหลัก เช่น ธรรมชาติ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความรัก ครอบครัว ฯลฯ การนำผู้เรียนเข้าสู่ความหมายที่มีความเป็นสากลจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวัฒนธรรมอื่นได้ดีขึ้น

- เชื่อมโยงจากประเด็นสากลเข้าสู่วัฒนธรรมของผู้เรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของ งานศิลปะชิ้นนั้นๆ และสามารถแสดงออกในมุมมองของตนเองได้

3. วิธีการนำไปจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน

โดยการจัดกิจกรรมนั้นไม่ควรให้นักเรียนเลียนแบบงานที่ได้เห็น แต่ควรให้นักเรียนทำความเข้าใจถึงแนวคิดหลักของงานชิ้นนั้น และนำเสนอในรูปแบบของตนเอง โดยอาจคงไว้ซึ่งเนื้อหา หรือวิธีการ ตามแต่วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนครั้งนั้นๆ

3.1 ขั้นนำเข้าสู่การสอน

ก. เริ่มด้วยตัวอย่าง นำเสนองานศิลปะจากวัฒนธรรมนั้นๆ เพื่อสร้างประเด็นในการสังเกตและอภิปราย เช่น

- วัตถุประสงค์และการนำไปใช้
- วัสดุและวิธีการสร้าง
- การแสดงออกทางวัฒนธรรม หรือความหมายในตัวเอง
- คุณค่าตามบริบทของวัฒนธรรมนั้นๆ
- งานศิลปะนี้มีรูปแบบที่หลากหลายหรือไม่ อย่างไร

ข. เชื่อมโยงกับความรู้ด้านสังคมศาสตร์ นำเข้าสู่เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผู้สร้างงานศิลปะชิ้นนั้น

- วิถีชีวิต
- ที่อยู่อาศัย
- เครื่องแต่งกาย
- แนวคิดด้านศิลปะ

ค. เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนในวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น

- ครอบครัว หรือโครงสร้างทางสังคม
- ชีวิตประจำวัน การดำรงชีพ
- ความเชื่อ ศาสนา
- รูปแบบการแสดงออกทางศิลปะ

ง. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างวัฒนธรรมที่ได้เรียนกับวัฒนธรรมของตนเอง

3.2 มุ่งเป้าที่งานศิลปะ ซึ่งเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม หลังจากเรียนรู้ข้อมูลทั่วไปแล้ว เริ่ม นำผู้เรียนเข้าสู่การเรียนรู้เชิงสุนทรีย์ โดยมองงานศิลปะในด้านศิลปะอย่างแท้จริง ในประเด็นต่อไปนี้

- วัสดุและกระบวนการ
- องค์ประกอบศิลป์
- ความหมาย ฯลฯ

3.3 ขั้นการสร้างสรรค์งาน เพื่อแสดงออกถึงการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจในศิลปะที่ได้ศึกษามากเพียงใด และสามารถเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อสร้างงานที่มีเอกลักษณ์ได้หรือไม่ โดยผู้สอนอาจกำหนดการสร้างงานโดยเน้นที่ประเด็นต่างๆ

ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน เช่น เน้นที่ชิ้นงาน เน้นที่เทคนิควิธีการ หรือเน้นที่การออกแบบเพื่อแก้ปัญหา เป็นต้น

3.4 ขั้นการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ผลงานของตนเองและผู้อื่น และแสดงความคิดเห็น อาจใช้การพูด หรือการเขียนบรรยายผลงาน สิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้มากน้อยเพียงใดจากบทเรียนที่ได้รับ นอกจากนี้ อาจให้นักเรียนเขียนสรุปถึงความเหมือนหรือความแตกต่างของวัฒนธรรมที่ได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม และวัฒนธรรมของตนเอง

ศิลปศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม เมื่อนักเรียนได้รู้จักวัฒนธรรมที่หลากหลาย นักเรียนจะเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษยชาติ เรียนรู้ที่จะมองตนเองเป็นส่วนหนึ่งของโลก ในทางกลับกันนักเรียนจะค้นพบสิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นมีเอกลักษณ์ ศิลปศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจึงทำให้ผู้เรียนมองตนเองเล็กลง แต่เห็นความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น ศิลปศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างโลก “ภายใน” ตัวผู้เรียน กับโลก “ภายนอก”

ตัวอย่างการบูรณาการกระบวนการสอนของอาจารย์สมปอง อัครวงษ์ (คณะศิษย์เก่า แผนกวิชาจิตรกรรมไทย คณะศิลปประจำชาติ โรงเรียนเพาะช่าง, 2550) อดีตครูช่างศิลปะไทยคนสำคัญของโรงเรียนเพาะช่าง มีกระบวนการสอนที่เป็นการสังเคราะห์วิธีการสอนขึ้นโดยมีที่มาจากแนวคิดหลัก อันเป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือ

1. หลักสูตรของสถานศึกษา
2. กระบวนการแบบครูช่างโบราณ
3. หลักการทางพุทธศาสนา

ผสมผสานกับองค์ประกอบของคุณสมบัติที่ผู้สร้างสรรค์งานศิลปะที่ดีต้องมีตามคำกล่าวของครูช่างโบราณ ซึ่งประกอบด้วย

1. จิต หมายถึง การมีจิตวิญญาณ หรือจิตใจที่มุ่งมั่น มีสมาธิ อันรวมถึงความคิด (ปัญญา) และความรู้ลึกอันละเอียดอ่อนลึกซึ้ง จนกระทั่งเข้าถึงสุนทรียภาพได้
2. ตา หมายถึง การมีประสบการณ์และความสามารถในการมองเห็น ที่นำไปสู่การวิเคราะห์และจดจำภาพสิ่งต่างๆ ซึ่งการสัมผัสความงามด้านกายภาพหรือรูปธรรมนั้นสายตามีความสำคัญอย่างยิ่ง
3. ฝีมือ หมายถึง ทักษะการเขียนหรือการใช้มือในการถ่ายทอดและสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ ซึ่งช่างโบราณมักเรียกผู้มีฝีมือว่า “มีเกสรมือ”

อาจารย์สมปอง ได้ผนวกแนวคิดและวิธีการทั้ง 3 เข้าด้วยกัน แล้วกำหนดเป็นแนวทางในการสอนชั้นโดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และตัวผู้เรียนอยู่เสมอ ท่านมีความเอาใจใส่ให้ความรู้แก่ศิษย์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้น แนวทางของท่านจึงบูรณาการไว้ด้วยหลักการ และทฤษฎีอันหลากหลายนำมาสู่กลวิธีต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้และการสั่งสอนแก่ศิษย์ กล่าวคือท่านจะเน้นเรื่องของ จิตใจ เป็นลำดับแรก เพื่อให้ศิษย์เกิดพลังสร้างสรรค์มาจากภายใน และอยู่ในครรลองที่ถูกที่ควร

อาจารย์สมปองสร้างบรรยากาศในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติงานด้วยการเปิดเสียงธรรมชาติ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงพื้นบ้านต่างๆ เป็นสิ่งที่จะกล่อมเกลาจิตใจและสร้างค่านิยมในการรักศิลปวัฒนธรรมของไทย ตลอดจนเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน นอกจากนี้ทุกสุดสัปดาห์ท่านจะร่วมสวดมนต์ แม่เมตตาภิรมย์ จากนั้นท่านจะชี้แนะอบรมตักเตือนและสนทนาอย่างเป็นกันเองกับศิษย์อยู่เสมอ

ด้านการฝึกสายตาหรือการมองเห็น อาจารย์สมปองมักกระตุ้นให้ศิษย์เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ทั้งมอบหมายงานด้านการค้นคว้า และจัดประสบการณ์การเรียนรู้นอกสถานที่ให้แก่ศิษย์ ด้วยการพาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่เป็นประจำ โดยจะพักตามวัดหรือโรงเรียนที่อยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานอันเป็นสถานที่ให้ความรู้ และท่านจะนำศิษย์สวดมนต์ก่อนนอนหลับพักผ่อนทุกครั้ง อนึ่ง การพักแรมลักษณะนี้อาจมองได้ว่าเพื่อต้องการให้ศิษย์รู้จักความสมถะ ประหยัด อ่อนน้อมถ่อมตน รวมถึงการได้พบเห็นและสัมผัสวิถีชีวิตผู้คนได้อย่างใกล้ชิด

ส่วนทักษะด้านฝีมือ อาจารย์สมปองมีความเอาใจใส่ที่จะเข้มงวดศิษย์ให้ฝึกฝนมากๆ และต่อเนื่องกันนานๆ ไม่ละวางอย่างง่ายดาย เพื่อเป็นการทำให้มือสัมพันธ์กับตาและจิต จนเกิดความชำนาญและสามารถจดจำสิ่งเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น ในการฝึกทักษะฝีมือนั้นท่านได้กระทำเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์อยู่เสมอทั้งในห้องเรียนและในการศึกษานอกสถานที่หลักสามประการที่ว่าด้วย จิต ตา และมือ นั้น เปรียบดั่ง “น้ำหยดลงหิน” หรือ “หยดน้ำกลายเป็นมหาสมุทร” ซึ่งทฤษฎีนี้สามารถพิสูจน์ได้กับผู้ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ

สำหรับการเปิดกว้างทางความคิด ไม่ยึดติดกับรูปแบบ อาจารย์สมปองต้องการให้เข้าใจในเหตุแห่งการเกิดรูปลักษณ์ (ศิลปะ) นั้นๆ โดยการให้เริ่มศึกษาตามแนวทางของครูช่างโบราณเสียการ กล่าวคือเป็นการศึกษาอดีตให้เข้าใจ เพื่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งแนวคิดนี้จะเห็นได้จากที่ท่านเปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ใช้ความคิดและความสามารถตามความถนัดของตนเอง ในการแสดงออกมาเป็นผลงานที่ต้องการนำเสนอ ดดยท่านเป็นผู้ชี้แนะและคอยปรับปรุงให้เมื่อเห็นว่ามีส่วนใดบกพร่อง มิได้ปิดบังอำพราง หรือปิดกั้นความคิดอันอิสระของคน

รุ่นใหม่แต่อย่างไร หรือแม้แต่การยึดยึดแนวคิดที่มุ่งเน้นแต่ศิลปกรรมส่วนกลาง (ราชประเพณี) โดยมองข้ามวิถีวัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีมุมมองด้านสุนทรียภาพที่ต่างกัน อันเนื่องด้วยเป็นบริบทแวดล้อมหรือภูมิหลังดั้งเดิมของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจารย์สมปองจะมุ่งสอนบรรดาศิษย์จากพื้นฐานและรากเหง้า จนกระทั่งปล่อยให้พัฒนาแนวทางตามวุฒิปัญญาของแต่ละบุคคล ประการสำคัญที่พิเศษไปกว่าหลักสูตรใด คือการสอนที่เน้นหลักพุทธธรรม โดยอาจารย์สมปองได้สอดแทรกไว้ในทุกกิจกรรมทั้งในและนอกเวลาการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ศิลปะไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีลักษณะที่ชัดเจน คือ การสร้างงานเกี่ยวกับศาสนา และพัฒนาตามวัฒนธรรมประเพณีไทยแต่ละยุค โดยการสอนศิลปะไทยเริ่มต้นจากการเรียนรายบุคคลจากครูช่าง ด้วยวิธีการลอกแบบผลงานของช่างโบราณหรือครูช่างตามสกุลช่าง จนมาถึงยุคของการเรียนในระบบโรงเรียนจึงมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นการเรียนร่วมกันในชั้นเรียนภายใต้หลักสูตรเดียวกัน โดยเนื้อหายังคงเน้นการเรียนรู้งานแบบประเพณีนิยม แต่มีการใช้เทคนิคและวัสดุเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและรสนิยมของคนยุคนั้นๆ และเทคโนโลยีก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการเลือกใช้วัสดุประกอบการสอนมากขึ้น ในขั้นตอนการประเมินนอกจากจะมีทฤษฎีและวิธีการให้คะแนนที่หลากหลายแล้วยังครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และมีการระบุตัวชี้วัดในการวัดผลการเรียนรู้แต่ละระดับชั้น ทำให้ศิลปะไทยได้รับการสืบทอดรูปแบบและความรู้ตามความสามารถและพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย ความคิด และพัฒนาการทางศิลปะ อีกทั้งครูยังสามารถปรับใช้วิธีสอนที่มีการคิดค้นพัฒนาอันเผยแพร่อยู่ทั่วไป ทั้งวิธีการสอนแบบบรรยายและวิธีการสอนแบบสาธิตที่ใช้กันมาแต่อดีต หรือทฤษฎี DBAE ที่มีการสอนอย่างครอบคลุมเนื้อหาตามแกน 4 แกน คือ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ และการบูรณาการนำเอาวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงกันเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในปัจจุบัน

โดยทฤษฎีหรือวิธีสอนที่กล่าวมาข้างต้นมีการนำมาใช้จริง และได้รับการพัฒนาปรับปรุงหรือปรับใช้ให้เหมาะกับรายวิชา ระดับผู้เรียน และวัฒนธรรมการสอนของแต่ละช่วงสมัยอยู่เสมอ สำหรับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรได้รับการพัฒนาร่วมกันจากผู้ที่มีประสบการณ์การสอนศิลปะระดับมัธยมเองและผู้สร้างงานศิลปะไทยอย่างครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย เป็นต้น

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ธำรงค์ดี ธำรงเลิศฤทธิ์ (2540) ศึกษาเรื่อง ทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักการศึกษาด้านศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นในทศวรรษหน้า ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่มีความ หลากหลายของเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะ ส่งเสริม จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเลือกและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ สร้างงานศิลปะ มีสุนทรียภาพและเห็นคุณค่าของศิลปะภูมิปัญญาไทยที่สัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีโครงสร้างของหลักสูตรที่จัดเนื้อหาส่วนหนึ่งสำหรับผู้เรียนได้ เลือกตามความถนัดและความสนใจ มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงเนื้อหาแบบสหวิทยาการ พร้อมทั้ง สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้นการใช้สื่อของจริงในท้องถิ่น สำหรับวัดทัศนคติและโปรแกรม คอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทมากขึ้น การวัดและประเมินผลมี จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการวัดที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งทางด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลผลิตของ ผลงานเน้นการปฏิบัติจริงโดยจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน ใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย เกณฑ์ใน การประเมินผลมีแนวโน้มจะเป็นแบบอิงเกณฑ์ที่ใช้สามารถยืดหยุ่นได้

คณิงหา สุภานนท์ (2544) ศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมการ เรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในระดับเห็นด้วย และเมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจำแนกตามแกนความรู้ตามทฤษฎี DBAE พบว่าครู ศิลปศึกษามีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่างๆ ตามลำดับดังนี้ แกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดง ความคิดเห็นในระดับสูงสุดคือศิลปปฏิบัติ รองลงมาคือ แกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ และแกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุด คือในแกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์

นาคณูช หน่อพัฒน์ (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกศิลปะไทย หลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง โดยศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกศิลปะไทย ด้านผู้เรียน ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การดำเนินการเรียนการสอน ด้านการควบคุมคุณภาพการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน โดยศึกษาจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาด้วยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้สอนในสาขาวิชาเอกศิลปะไทย ผลการวิจัยพบว่า ด้านผู้สอน จุดประสงค์การเรียนการสอนและเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เป็นสภาพที่ตรงกับความเป็นจริงที่เห็นด้วยมาก ด้านผู้เรียน การดำเนินการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนให้ความคิดเห็นในระดับปานกลาง ด้านการควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนในระดับเห็นด้วยน้อย ผู้สอนยังขาดวุฒิทางการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับชั้นที่ต้องสอน และไม่ได้จบการศึกษาทางศิลปะโดยตรง แต่มีประสบการณ์จึงมีวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลาย ผู้สอนมีความพึงพอใจในตัวผู้เรียน ผู้เรียนต้องการให้ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ก่อนการสอน เนื้อหาไม่สอดคล้องกับเวลา และใช้อุปกรณ์ช่วยสอนมาก ห้องเรียนไม่อำนวยความสะดวกในการเรียน อากาศถ่ายเทไม่สะดวก แสงสว่างไม่เพียงพอ

ศุภชัย นทีตานนท์ (2549) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เป็นการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะไทยระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ด้วยแบบสอบถาม แบบแสดงความคิดเห็น และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไทย ผู้สอนควรมีความรู้ทางด้านศิลปะไทยโดยตรง จุดประสงค์และเนื้อหาควรให้ความสำคัญแก่ความเป็นไทยและการอนุรักษ์ ควรมีการส่งเสริมการทำโครงการและแหล่งการเรียนรู้ สรุปรูปต้องการให้สอดคล้องกันในทุกๆ ฝ่าย

กานต์ทิศา สีหมากสูง(2549) ศึกษาเรื่อง กรรรมวิธีงานลายรดน้ำ และลักษณะของลวดลาย: กรณีศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง เพื่อศึกษางานลายรดน้ำในกรรมวิธีที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษารูปแบบลวดลายในลักษณะต่างๆ ของงานลายรดน้ำที่ปรากฏ ผลการวิจัยพบว่าทางมหาวิทยาลัยมีสอนลายรดน้ำใน 2 คณะ คือ คณะหัตถกรรม และคณะศิลปะประจำชาติ แต่ด้วยมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ (โรงเรียนเพาะช่างเดิม) จึงยังยึดแบบการเรียนการสอนแบบโบราณอยู่

ด้วย สำหรับลักษณะลวดลายทางคณิตกรรมซึ่งแบ่งเป็น 8 แผนก ลวดลายโดยรวมจะเป็นแบบที่อาจารย์เป็นผู้แจกให้ ซึ่งมักเป็นแบบจากตู้พระธรรมโบราณในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และบายที่นักศึกษาออกแบบเองก็มักจะได้แรงบันดาลใจจากตู้พระธรรมโบราณเช่นกัน ส่วนคณะศิลปะประจำชาติแบ่งออกเป็น 3 แผนก แผนกจิตรกรรมไทยเรียนเขียนลายอย่างจริงจังและสามมารตผูกลายขึ้นใหม่โดยยึดหลักเดิมในกรอบรูปร่างต่างกันได้ ผลิตผลงานเฉพาะที่เป็นแผ่นภาพขนาดใหญ่เท่านั้น แผนกประติมากรรมไทยเรียนวิชาลายรดน้ำเพียงปฏิบัติตามกรรมวิธี เขียนภาพมีลวดลายเกือบเต็มแผ่น แผนกทัศนศิลป์เน้นการทำหัวโขน เขียนลายรดน้ำเป็นงานรอง และเป็นลายรดน้ำที่ตกแต่งบนผลิตภัณฑ์ โคนเขียนเป็นลวดลายเต็มพื้นที่

เบ็ญจวรรณ วรณระบุรณ์(2550) ศึกษาเรื่อง บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องลายรดน้ำ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และกลุ่มผู้เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 กลุ่มวิชาศิลปะไทย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาลายรดน้ำ ของวิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณ ปีการศึกษา 2549 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีการสอนปกติ แล้วจึงเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้ง 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มผู้เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ งานลายรดน้ำเป็นงานฝีมือซึ่งโดยปกติต้องเป็นการเรียนแบบปฏิบัติจริงที่ได้ในด้านทักษะและความชำนาญ แต่การเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะได้เพียงความรู้ด้านวิชาการแต่ไม่ได้ปฏิบัติจริงจัดเป็นจุดด้อย เพราะธรรมชาติของงานลายรดน้ำเป็นงานที่ต้องเรียนแบบปฏิบัติจึงจะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานงานลายรดน้ำได้จริง

อุษา ทองจันทา(2550) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการสอนศิลปะไทยในท้องถิ่น โดยใช้วัดลำพญา เป็นแหล่งเรียนรู้ ของนักเรียน การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการสอนศิลปะไทยในท้องถิ่น โดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 เพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะไทยในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดลำพญา ก่อนและ หลังเรียนโดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาประสิทธิภาพของการสอนศิลปะไทยในท้องถิ่นโดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์ 80/80 หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตร K.R.20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ t – test dependent หาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(IOC) และการหาค่าร้อยละ 1) ผลของการหาประสิทธิภาพ ของการสอนศิลปะไทยในท้องถิ่นโดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้ มีผล การทดลองดังนี้ผลการทดลองแบบหนึ่ง ต่อ หนึ่ง ได้ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.88 / 85.00 ผลการทดลองแบบกลุ่มเล็ก ได้ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.46 / 84.15 ผลการทดลองแบบภาคสนาม ได้ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.17/85.40 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนศิลปะไทยในท้องถิ่นโดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้มีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าก่อนการเรียนศิลปะไทยในท้องถิ่นโดยใช้วัดลำพญาเป็นแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าวัดลำพญาเหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาการสอนศิลปะไทยในท้องถิ่น

สุขุม ลอยประโคน(2550) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนลายไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะเรื่อง การเขียนเถาลาย กาบ กนก และนกคาบขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดสุรินทร์. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนลายไทย และหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการกับผลลัพธ์ (E1/E2) ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทย กลุ่มตัวอย่างทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2550 ที่เลือกเรียนสาระการเรียนรู้จิตกรรมไทย รหัสวิชา ศ30203 จำนวน 19 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 22 แผน ระยะเวลาทดลอง 37 ชั่วโมง รูปแบบทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (The one group pretest-posttest design) แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2003 ในการคำนวณ ซึ่งเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบสมมติฐานที่ (t-test for Dependent sample) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการทดลองและวิจัยพบว่า 1. แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยชุดที่ 1-5 ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ฝึกทักษะการเขียนลายไทยให้แก่ นักเรียน ผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพกระบวนการกับผลลัพธ์ (E1/E2) หลังการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทดลองมีค่าเท่ากับ 82.09/82.3 ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.65 และค่าร้อยละที่เพิ่มขึ้นหลังเรียนเท่ากับ 65.4 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานกำหนด 2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 11.7 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 5.7

มากกว่าก่อนเรียนซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 65.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 13.01 เมื่อนำค่าเฉลี่ยมาทำการทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยใช้ที่ (t-test for dependent sample) ผลการทดสอบ ค่า t คำนวณ = 60.53 > ค่า (.01, 18) = 2.555 แสดงว่า นักเรียนมีพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้น โดยค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้แบบฝึกทักษะการเขียนลายไทยโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท (Likert's Rating Scale) จำนวน 12 ข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ถือว่าเป็นระดับความพึงพอใจที่มีคุณภาพ แสดงว่าแบบฝึกทักษะเรื่อง การเขียนเถาลาย กาบ กนก และนกคาบชั้นพื้นฐาน ได้รับความสนใจจากนักเรียน และสามารถทำให้นักเรียนมีทักษะเพิ่มขึ้น

ทินกร พันธุ์วร(2551) ศึกษาเรื่อง ผลการใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างแบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) หาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย ให้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ขึ้นไป (3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ (4) ประเมินทักษะปฏิบัติ เรื่อง การเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ (5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนาคำไฮวิทยา จำนวน 28 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ (1) แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8 เล่ม (2) แผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย จำนวน 8 แผน (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยวัดความรู้ความเข้าใจ จำนวน 20 ข้อ (4) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานการเขียนลายไทย จำนวน 8 ชุด (5) แบบประเมินระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย จำนวน 15 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1. แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 85.00/85.28 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2. คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้มาจากการทดสอบความรู้ โดยใช้แบบทดสอบปรนัย และอัตนัย คิดเป็นร้อยละ 88.29

พบว่าคะแนนรายบุคคลเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ อยู่ในระดับดีมากทุกคน 4. ผลจากการประเมินทักษะปฏิบัติ เรื่อง การเขียนลายไทย พบว่าคะแนนรายบุคคลเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ระดับดีมากทุกคน 5. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าแบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมในการนำมาใช้

วิไลรัตน์ ทองลอย(2552) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 3) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 35 คน ได้มาโดยการเลือกแบบสุ่มกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบฝึกทักษะ จำนวน 10 ชุด แบบทดสอบวัดคะแนนทางการเรียน ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลคะแนนทางการเรียน ภายในกลุ่ม โดยใช้ t-test (Dependent Samples) ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพและมีดัชนีประสิทธิผลเหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาเป็นอย่างดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทำงานได้อย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการของผู้เรียน เป็นสื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติตามให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนเป็นตัวช่วยในการพัฒนาในรายวิชา อื่น ๆ ต่อไป

จากการศึกษาการวิจัยในประเทศเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยพบว่าการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้งการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสำรวจสภาพในรายวิชาเกี่ยวกับศิลปะ สำหรับการศึกษาระดับมัศึกษามักเป็นการศึกษาในรายวิชาศิลปะศึกษามากกว่าการเจาะจงศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย สำหรับการศึกษาศิลปะ

ไทยมักเป็นการพยายามนำแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และการนำปราชญ์ท้องถิ่นมา ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะไทย และการพัฒนาการใช้สื่อช่วยสอนในการ เสริมสร้างทักษะ ซึ่งเป็นการศึกษาด้านศิลปะปฏิบัติ แต่ยังคงขาดการศึกษาแนวทางในการสอน ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะ และแนวทางที่ครบถ้วนทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และการพัฒนาให้ครบในแต่ละองค์ประกอบการสอน ซึ่งประกอบด้วย การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียน การสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

งานวิจัยต่างประเทศ

Kolar and Walter (1979) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ศิลปะและหัตถกรรมของบัลแกเรีย โดยเป็นการสำรวจงานหัตถกรรมพื้นบ้านของบัลแกเรีย อันเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนวิชามรดกทาง ชาติพันธุ์ ในวัฒนธรรมบัลแกเรีย โดยโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้นักเรียนในระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าใจและทราบซึ่งในชาว บัลแกเรีย และวัฒนธรรมของชาวบัลแกเรีย งานศิลปะและงานหัตถกรรมที่ได้กล่าวถึง ได้แก่ หน้ากาก เครื่องปั้นดินเผา เซรามิค ภาชนะโลหะ ไม้แกะสลัก เครื่องเย็บปักถักร้อย งาน สถาปัตยกรรม พรม เครื่องประดับ เสื้อผ้า รูปเคารพ การตกแต่งขนมปังและการประดับ ตกแต่งไข่อีสเตอร์ งานหัตถกรรมแต่ละอย่างจะมีข้อมูลที่น่าสนใจในลักษณะภูมิหลังรูปร่างและ สีสัน เรื่องราว การออกแบบและลวดลาย การใช้งาน การก่อสร้าง ความหลากหลายตาม ภาควิชาต่างๆ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศาสนา หรือการเฉลิมฉลองที่เป็นพิธีกรรมต่างๆ และการ ถ่ายทอดเทคนิคงานฝีมือจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

Lewis (1979) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรศิลปะเพื่อการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เพื่อออกแบบ รูปแบบของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ที่สัมพันธ์กับกระบวนการ เรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับ ความต้องการและวัยของผู้เรียน ซึ่งเป็นวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การศึกษา บรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของหลักสูตรที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายของวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ศึกษาบทความที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในปัจจุบันพร้อมทั้งศึกษาความ ต้องการพื้นฐานมนุษย์และวัยรุ่น วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาใน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในด้านโครงสร้าง รูปแบบและเป้าหมายของหลักสูตรว่ามีความ เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ผลจากวิจัยสรุปได้ว่า เกณฑ์ในการประเมินผลรูปแบบของ

หลักสูตรที่สร้างขึ้นต้องพิจารณาในเรื่องมีโครงสร้าง และจุดประสงค์ของหลักสูตรว่าจะต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษา และโครงสร้างของหลักสูตร ควรยืดหยุ่นเพียงพอที่ครูและนักเรียน สามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน

Hodgson-Thomas (1995) ศึกษาวิจัยเรื่อง ประเพณีของพิธีกรรมทางจิตรกรรมบนเกาะบาห์ลีที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนศิลปะ วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาประเพณีปฏิบัติของจิตรกรในคามาสานบนเกาะบาห์ลีประเทศอินโดนีเซีย มีการจัดแสดงงานจิตรกรรมที่พวกเขาทำขึ้น พวกเขาอาศัยโดยไม่ติดต่อกับใครภายนอก เป็นที่ซึ่งมีความสงบสุขทำให้เป็นที่สนใจของบุคคลภายนอก การสอนเทคนิคทางจิตรกรรม พ่อแม่เป็นผู้ถ่ายทอดให้ลูก เป็นวิธีการที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมานานนับศตวรรษ ศิลปินจากต่างวัฒนธรรมสามารถเรียนรู้อะไรได้บ้างจากเทคนิคและวิถีชีวิตของชาวบาห์ลี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและทางจิตรกรรม ศิลปินหรือนักการศึกษาที่มีความรู้จะเบื่อง่ายเพราะการกระทำซ้ำๆ ของพิธีกรรมอันน่าขงนี้ การทำงานเพื่อสนองความต้องการของตัวเป็นเหตุผลหลักในการสร้างงานศิลปะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะไปทำงานกับครอบครัวที่มีการทำงานจิตรกรรมที่คามาสานนี้ การทำงานทุกๆที่บนเกาะบาห์ลีมีอิทธิพลจากพิธีกรรมทางศาสนาทำให้แนวคิดหรือปรัชญาของผู้วิจัยเปลี่ยนแปลงไป การวิจัยนี้ได้อธิบายประสบการณ์บางอย่างที่เกี่ยวกับนักเรียนบาห์ลี หลักเกณฑ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ที่แคนาดา เพื่อนำเสนอให้มีการยอมรับพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น และสามารถให้ประโยชน์ทางวิธีการทางการศึกษาทางศิลปะได้

Alghame (1986) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจผลกระทบต่อการเตรียมครูศิลปะ และอุปกรณ์ ในหลักสูตรศิลปศึกษาในซาอุดีอาระเบีย วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อจำแนก และสำรวจปัญหาในปัจจุบัน ของการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในซาอุดีอาระเบียผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการออกสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ศึกษาเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาในประเทศ และทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยการจำแนกประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ อาจารย์สอนศิลปะ นักศึกษาศิลปะ ศึกษานิเทศก์ศิลปะ ครูศิลปะ และบุคคลทั่วไป การวิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกเป็น 2 ส่วน ข้อมูลส่วนที่วิเคราะห์ทางสถิติ และข้อมูลที่เป็นการอภิปรายผลการวิจัยพบว่า มีปัญหามากมายเกี่ยวกับการเตรียมครูศิลปศึกษา ซึ่งจำแนกออกเป็น (1) ครูศิลปะถูกเตรียมขึ้นมาจากความจำกัดของเนื้อหาวิชา อันเป็นมาจากตำราอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะสอน (2) สัดส่วนในโปรแกรมภาคปฏิบัติ และภาคทฤษฎีไม่สมดุลกัน (3) นักศึกษาศิลปะระดับปริญญาตรีถูกจำกัดความเข้าใจต่อศิลปะอิสลาม (4) เป้าหมายและ

วัตถุประสงค์ของศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมและมัธยมของรัฐแสดงอยู่ในหลักสูตรซึ่งไม่กระจายสู่ครูผู้สอน และเป็นหลักสูตรที่ขาดความทันสมัย ไม่เหมาะสมกับการสอนในปัจจุบัน (5) การสอนศิลปะในโรงเรียนของรัฐถูกจำกัดอยู่เพียงภาคปฏิบัติ ขาดการพัฒนาความรู้ทางภาคทฤษฎี (6) ประชาชนทั่วไปและในวงการศึกษายังมองว่าศิลปศึกษาไม่มีความสำคัญต่อการสืบค้นค้น ดังนั้นผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งหมายสำหรับการปรับปรุงพัฒนาศิลปศึกษาของซาอุดีอาระเบีย

De Vera (1996) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการพัฒนาครูศิลปศึกษาให้เป็นที่ไปตามทฤษฎี DBAE ในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องเร่งให้มีการปรับปรุง เกี่ยวกับสภาพของศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ โดยเน้นที่จะศึกษาในด้านศิลปะปฏิบัติที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของวิชาศิลปศึกษา การให้คำนิยามใหม่ของพื้นฐานทางทฤษฎีของวงการศิลปศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ ด้านการประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา เมื่อมีการนำทฤษฎี DBAE มาใช้ ซึ่งทฤษฎี DBAE ได้เปลี่ยนแปลงกรอบการสอนศิลปศึกษาและพื้นฐานความรู้ในด้านศิลปะไปมาก และเมื่อมีการนำการสอนทั้งความรู้และทักษะในวิชาสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ และการผลิตผลงานศิลปะมาสอนรวมกัน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อจะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกหัดครูในแนว DBAE ในระดับมหาวิทยาลัยในแง่ของแนวคิด คุณค่าและกระบวนการในวิชาศิลปะซึ่งได้จัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในลักษณะของการบูรณาการทั้ง 4 แขนงแต่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์โดยสร้างทัศนคติ ให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปะโดยมีความประสงค์ที่จะนำเอาศิลปวัฒนธรรมประจำชาติของฟิลิปปินส์มาประยุกต์ใช้ร่วมในการสอนการศึกษาในด้านของวิธีการในการสอน ด้านความเข้าใจของครู และวิธีการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ด้านการประยุกต์ใช้เกี่ยวกับวิธีการในการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านแนวโน้มและความก้าวหน้าในด้านของโครงการพัฒนาครู และมีลู่วางไต่บ้างที่จะสามารถส่งเสริมโครงการเหล่านี้ จากผลการวิจัยพบว่า แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จในบางประการ แต่ผลการวิจัยนี้ก็แสดงให้เห็นว่าการสอนศิลปศึกษานั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และมีทิศทางที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

Taran (1997) ศึกษาวิจัยเรื่อง DBAE จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สิ่งที่ทำทนายที่ควรได้รับการส่งเสริม โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี DBAE ใน 3 ประเด็น คือ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและพัฒนาการของทฤษฎี การอภิปรายและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะและคำจำกัดความของทฤษฎีโดยเฉพาะในบริบทของความหลากหลายในวัฒนธรรม และการนำ

ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำการวิจัยโดยการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถาม กับผู้ร่วมโครงการพัฒนาวิชาชีพที่จัดขึ้นเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยสมาคม DBAE แห่งมินเนโซต้า (Minnesota DBAE Consortium) ในรัฐมินเนอาโพลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงภาคฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1995 ประชากรเป็นครูผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6 คน ผลการวิจัยพบว่า ประชากรในการวิจัยมีความคิดเห็นว่าการทำทนายที่จะเกิดขึ้นคือประเด็นที่ 3 ประเด็นของการนำทฤษฎี DBAE ไปสู่การปฏิบัตินั้นควรมีการส่งเสริมให้นำไปสอนในชั้นเรียน โดยเฉพาะในด้านของการสอนศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์

Jaw, Shuenn-Ju (1998) ศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาการและการวิเคราะห์การบูรณาการศิลปศึกษาแบบประเพณีของจีน และศิลปศึกษาตามหลักเกณฑ์ (DBAE) ในพิพิธภัณฑสถานวัตถุประสงค์ของการศิลปศึกษาแบบประเพณีของจีน และศิลปศึกษาตามหลักเกณฑ์ โดยประเมินประสิทธิภาพของการบูรณาการทฤษฎีและวิธีการ ในสภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑสถานประกอบด้วย (a) การพัฒนาวิธีการสอนโดยการบูรณาการศิลปศึกษาแบบประเพณีของจีนและศิลปศึกษาตามหลักเกณฑ์ (DBAE) (b) กระบวนการแปลความหมายทฤษฎีการบูรณาการไปสู่ผลงานปฏิบัติในสมุดพกนำเที่ยวด้วยตนเอง และ (c) การประเมินประสิทธิภาพของการบูรณาการทฤษฎีไปสู่การสอนแบบใหม่ในสภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑสถาน ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอนแบบบูรณาการมีผลในการปลูกฝังการเรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัยของนักเรียน การประเมินผลการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ สนุกสนานกับการนำชมพิพิธภัณฑสถานด้วยตนเอง และอยากจะไปเข้าชมพิพิธภัณฑสถานอีกครั้ง ผลของการเปรียบเทียบจากแบบตรวจสอบ Pre-intervention และ Post-intervention พบว่านักเรียนนำการเรียนรู้ตามแกนทั้ง 4 ของ DBAE มาปฏิบัติหลังจากที่ได้รับกระบวนการตามเงื่อนไขการวิจัย ผลจากเครื่องมือตรวจสอบของครู แสดงให้เห็นว่าสมุดพกนำเที่ยวด้วยตนเองสะดวกในการใช้งาน มีสาระ และมีส่วนช่วยให้ความรู้แก่นักเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการศิลปศึกษาแบบประเพณีของจีนและศิลปศึกษาตามหลักเกณฑ์ (DBAE) ในพิพิธภัณฑสถานนั้นมีความเหมาะสมให้ประโยชน์ในทางปฏิบัติจริงและมีประสิทธิภาพ

Chung, Sheng Kuan (2004) ศึกษาการส่งเสริมการฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในศิลปศึกษา: ศิลปะวิธีการสอนและการให้อำนาจในการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในศิลปศึกษามุ่งมั่นให้หน่วยงานเข้าใจและเปลี่ยนแปลงสังคมที่ไม่ยุติธรรมโดยผ่านประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเกณฑ์จากทฤษฎีส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในศิลปศึกษาที่

ถูกมองว่าเป็นไปได้ และสัมพันธ์กับการสอนของครูสอนศิลปะในห้องเรียน การศึกษาครั้งนี้ ศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นถึงความเข้าใจในการกระทำอันเนื่องมาจาก หลักสูตรส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในศิลปศึกษานำมาซึ่งการฟื้นฟูวัฒนธรรมของศิลปศึกษา จากวิชาอื่นๆ เหมือนเป็นสังคมวิทยาลัยสนับสนุนศิลปศึกษาสำหรับการทำให้สังคมดีขึ้น ครูศิลปะ นักเรียนและชุมชนจะต้องเข้าใจและมีทัศนคติเกี่ยวกับความคิดทางสุนทรียศาสตร์

Wang, Ching-Yi (2004) ศึกษาการสำรวจผลผลิตทางวัฒนธรรม: ศิลปะพื้นบ้านใน หลักสูตร K-12 ศึกษาบทบาทของศิลปะพื้นบ้านในหลักสูตรทางวัฒนธรรมระดับ K-12 การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาสำรวจประวัติศาสตร์และพื้นหลังของศิลปะพื้นบ้าน เพื่อสำรวจทัศนคติและความ คิดเห็นของนักการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และเพื่อกำหนดหนทางศิลปะพื้นบ้านให้สามารถ สอนศิลปศึกษาโดนที่สนใจว่านักการศึกษารวมศิลปะพื้นบ้านไว้ในหลักสูตรได้อย่างไร เป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรคือครูจำนวน 27 คน ครูฝึกสอนจำนวน 19 คน เก็บข้อมูลจาก กันยายน 2002 ข้อค้นพบของการศึกษาครั้งนี้เป็นพื้นฐานของการวิจัยศิลปะพื้นบ้านศึกษา ศึกษาในด้านประวัติศาสตร์และทฤษฎีของศิลปะพื้นบ้านศึกษาทัศนคติและความเห็นของครูศิลปะ ที่มีต่อศิลปะพื้นบ้าน วิธีสอนและปัญหาในการสอนศิลปะพื้นบ้าน วิธีที่เหมาะสมในการรวบรวม ศิลปะพื้นบ้านไว้ในศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ศิลปะพื้นบ้านจะขยายสู่การศึกษาและช่วย นักเรียนพัฒนาวัฒนธรรมและมุมมองให้กว้างขึ้น ช่วยให้คุณเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

Lisa K. Neuman (2006) ได้ทำการศึกษา วัฒนธรรมการทำงานจิตกรรม: ศิลปะและชาติ พันธุ์วรรณนาที่โรงเรียนของชาวอเมริกันพื้นเมือง ช่วงระหว่างศตวรรษที่ 20 ใน Oklahoma ศิลปินรุ่นเยาว์ที่โรงเรียนสำหรับชาวอินเดียนเชื้อสายอเมริกาได้เลือกใช้เรื่องราวประชาชาติของ วัฒนธรรมอเมริกันดั้งเดิม ซึ่งถูกเขียนขึ้นโดยนักมานุษยวิทยา เพื่อที่จะเพิ่มพูนวิธีการนำเสนอทาง ศิลปะของพวกเขา ขณะที่การสร้างสรรคศิลปะอินเดียนได้กลายเป็นส่วนสำคัญของการอนุรักษ์ ความรู้ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรมดูเหมือนจะมีความสำคัญมาก และ เป็นเป้าหมายสำคัญในการผลิตศิลปินอินเดียนที่เชี่ยวชาญ ผู้ซึ่งต้องดำรงชีวิตโดยอาศัยการ อุปถัมภ์ของนักสะสมและพิพิธภัณฑน์นักศึกษาศิลปะใช้ประโยชน์จาก เรื่องราวของวัฒนธรรม ประจำชาติของอินเดียน เพื่อที่จะช่วยให้พวกเขาประสบความสำเร็จ แต่ทว่าอาจารย์ของพวกเขาได้ ปฏิเสธนักมานุษยวิทยาโดยสิ้นเชิง ในฐานะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลกับวัฒนธรรมของพวกเขา ตลอดจน การให้พวกเขามามีส่วนร่วมในการแข่งขันทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอินเดียนโดยเฉพาะ

ทำให้พวกเขาได้ใช้วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ และทำให้เขาได้ปฏิเสชนักมานุษยวิทยา ศิลปินอินเดียรุ่นใหม่ควรที่จะสร้างสรรค์ เอกลักษณ์ดั้งเดิมในแบบฉบับใหม่ของตน

จากการศึกษาการวิจัยในต่างประเทศพบว่า มีการศึกษาเพื่อหาแนวทางการนำศิลปะพื้นบ้านและประเพณีการสร้างงานศิลปะระดับท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิธีการสอนศิลปะศึกษาและบรรจุในหลักสูตรศิลปะศึกษา และศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมครูศิลปะศึกษาให้สนองต่อหลักสูตรศิลปะศึกษา อีกทั้งยังมีการศึกษาเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมในการสอนศิลปะศึกษา และการศึกษาเพื่อออกแบบรูปแบบของหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา เพื่อให้สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนมัธยมศึกษา สำหรับทฤษฎี DBAE (Discipline-Based Art Education) ในต่างประเทศมีการศึกษาทั้งด้านการพัฒนาครูศิลปะศึกษาให้เป็นไปตามทฤษฎี DBAE และการบูรณาการศิลปะศึกษาตามหลัก DBAE กับการศึกษาแบบประเพณี ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยยึดทฤษฎีนี้มาพัฒนาโครงสร้างของเครื่องมือ เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากครูศิลปะศึกษาของไทย และอภิปรายออกมาเป็นแนวทางในการสอนศิลปะไทยภายใต้แกนความรู้ตามทฤษฎี DBAE อันได้แก่ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนสุนทรียศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปะวิจารณ์ และแกนศิลปะปฏิบัติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล
2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย
8. การสรุป การอภิปราย และการรายงานผลการวิจัย

ในการศึกษาดังกล่าวมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล

ศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสารที่เกี่ยวกับศิลปะไทย

1.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยทั้งในไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนศิลปะศึกษา

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 42 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ครูศิลปศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ที่มีประสบการณ์การสอนด้านศิลปะไทยอย่างน้อย 5 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 32 ท่าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ครูจากโรงเรียนของรัฐ จำนวน 16 ท่าน เพื่อสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง คัดเลือกจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 118 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) เลือกเฉพาะโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนศิลปะไทย โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียนเพื่อให้ครอบคลุมถึงสภาพและปัจจัยความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันตามขนาด โดยแบ่งขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 4 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน และเลือกครูมาโรงเรียนละ 1 ท่าน รวมเป็น 16 ท่าน เพื่อทำการสอบถามและสัมภาษณ์

2.1.2 ครูจากโรงเรียนเอกชน จำนวน 16 ท่าน เพื่อสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

คัดเลือกจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 179 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2554) เลือกเฉพาะโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนศิลปะไทย โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียนเพื่อให้ครอบคลุมถึงสภาพและปัจจัยความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันตามขนาด โดยแบ่งขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 4 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน และเลือกครูมาโรงเรียนละ 1 ท่าน รวมเป็น 16 ท่าน เพื่อทำการสอบถามและสัมภาษณ์

จากครู 32 ท่านข้างต้น เลือกมา 8 ท่าน เพื่อสังเกตการสอนแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเลือกครูที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่โดดเด่น ซึ่งพิจารณาจากโรงเรียนที่มีประวัติได้รับรางวัลการสอนศิลปะไทยอย่างต่อเนื่อง มีผลงานของนักเรียนเกี่ยวกับศิลปะไทยชัดเจน และมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.3 จากโรงเรียนของรัฐ ประเภทโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 1 โรงเรียน รวม 4 ท่าน

2.1.4 จากโรงเรียนเอกชน ประเภทโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 1 โรงเรียน รวม 4 ท่าน

2.2 ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย ที่มีประสบการณ์การทำงานศิลปะไทย อย่างน้อย 10 ปี และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะ จำนวน 10 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์แบบกึ่ง มีโครงสร้าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (สำหรับครูศิลปศึกษา) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านองค์ประกอบการเรียนรู้การสอน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนรู้การสอน ดังนี้

ทัศนคติทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับศิลปะไทย

องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน

1. ครู
2. นักเรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบด้านรายละเอียดการสอน

1. การกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. การกำหนดเนื้อหา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
4. การใช้สื่อการสอน
5. การวัดผลประเมินผล

3.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับครูศิลปศึกษา) ใช้คู่กับแบบสอบถามเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านการใช้สื่อการสอน
5. ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 แบบสังเกตกิจกรรมการสอนเพื่อการวิจัยการเรียนการสอน เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกตเป็น 5 ประการ ดังนี้

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด
2. กระบวนการถ่ายทอด
3. บรรยากาศการถ่ายทอด
4. การแสดงออกของผู้เรียน
5. อื่นๆ

3.4 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทย) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการสอนด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ด้านการใช้สื่อการสอน

5. ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะ
ไทย สำหรับนักเรียนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสังเกต แบบสอบถาม และแบบ
สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีลำดับ
ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัย รายงาน หรือเอกสารสัมมนาทางด้าน
การสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและดำเนินการสร้าง
เครื่องมือสำหรับวิจัย

4.2 ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติมก่อนนำโครงร่างเครื่องมือที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

4.3 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปตรวจสอบความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน อันประกอบด้วย

- นักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 1 ท่าน
- ครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 ท่าน
- ครูช่างศิลปะไทย จำนวน 1 ท่าน

4.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

4.5 ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปทดลอง(Try-out) กับครู
ศิลปศึกษาและผู้รู้ด้านศิลปะไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา เพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยง จำนวน 5 ท่าน โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค 0.9 และนำปัญหาที่พบมา
ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4.6 ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูศิลปศึกษา

- 5.1.1 ติดต่อสอบถามข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย
- 5.1.2 ขอนหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากฝ่ายวิชาการหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการขอสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตการจัดกิจกรรมการสอน
- 5.1.3 นำส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยพร้อมตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย และบทสรุปสาระสำคัญของโครงการวิจัยยังโรงเรียนที่ได้ติดต่อไว้
- 5.1.4 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสอบถาม และสัมภาษณ์
- 5.1.5 เก็บรวบรวมข้อมูลในการสอบถาม และสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วจึงคัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่โดดเด่น เพื่อการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป
- 5.1.6 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 5.1.7 เก็บรวบรวมข้อมูลในการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง
- 5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย
- 5.2.1 ติดต่อสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย
- 5.2.2 ขอนหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากฝ่ายวิชาการหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการขอสัมภาษณ์
- 5.2.3 นำส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยพร้อมตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย และบทสรุปสาระสำคัญของโครงการวิจัยยังผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย
- 5.2.4 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์
- 5.2.5 เก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC+

Statistical Package for the Social Sciences/ Personal Computer) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check-list) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำมา แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยได้ กำหนดความหมายไว้ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น

เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 5

เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเท่ากับ 4

เห็นด้วยปานกลาง ค่าคะแนนเท่ากับ 3

เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเท่ากับ 2

เห็นด้วยน้อยที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 1

จากนั้นนำค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิตที่ได้มาแปลความหมายและวิเคราะห์ โดย แปลความหมายโดยถือเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.50-3.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.49 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (สำหรับครูศิลปศึกษา)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าก่อนการวิเคราะห์เนื้อหา แล้ว
นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียงตามลำดับความถี่

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต

ข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียง

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าก่อนการวิเคราะห์เนื้อหา แล้ว
นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียงตามลำดับความถี่

7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

7.1 การหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

7.2 หาค่ามัชฌิมเลขคณิต โดยใช้สูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของคะแนนของแบบสอบถามทั้งหมด}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}$$

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

7.3 หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากสูตร

$$S_x = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{n} - \left(\frac{\sum fx}{n}\right)^2}$$

$$\begin{aligned} S_x &= \text{ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน} \\ n &= \text{จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด} \\ \sum fx &= \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด} \end{aligned}$$

(อวยพร เรื่องตระกูล, 2552)

8. การสรุป การอภิปราย และการรายงานผลการวิจัย

เมื่อตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ นำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบันตามองค์ประกอบของการสอนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล ส่วนการอภิปรายผลการวิจัย เป็นการสรุปรวมผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและสาระสำคัญ และอภิปรายถึงข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ การรายงานผลนำเสนอในรูปแบบความเรียง

การศึกษาในครั้งนี้ได้เสนอเผยแพร่บทความงานวิจัยในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา OJED (An Online Journal of Education) ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2555

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ” ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา แบบสังเกตการสอนศิลปะไทย แบบสัมภาษณ์สำหรับครูศิลปศึกษา และแบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ ศิลปะไทย อย่างละ 1 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามครูศิลปศึกษา สภาพทั่วไปนำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ เพื่อนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่และเสนอในรูปแบบความเรียง โดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

ทัศนคติทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับศิลปะไทย

องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน

1. ครู
2. นักเรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบด้านรายละเอียดการสอน

1. การกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. การกำหนดเนื้อหา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการสอน
5. การวัดผลประเมินผล

2. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษา สภาพทั่วไปนำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ เพื่อนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปแบบความเรียง โดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านการใช้สื่อการสอน
5. ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการสอนศิลปะไทย นำมาแจกแจงความถี่เพื่อนำเสนอในรูปความเรียง โดยแบ่งประเด็นของการสังเกตเป็น 5 ประการ ดังนี้

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด
2. กระบวนการถ่ายทอด
3. บรรยากาศการถ่ายทอด
4. การแสดงออกของผู้เรียน
5. อื่นๆ

4. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทย) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการสอนด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านการใช้สื่อการสอน

5. ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะ
ไทย สำหรับนักเรียนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา

ข้อ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ (N=32)
1	เพศ		
	ชาย	13	40.63
	หญิง	19	59.37
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 30 ปี	6	18.75
	31 – 40 ปี	9	28.125
	41 – 50 ปี	5	15.625
	51 - 60 ปี	12	37.50
3	วุฒิการศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต	-	-
	ปริญญาบัณฑิต	27	84.375
	ปริญญาโท	5	15.625
	ปริญญาตรี	-	-
4	สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา		
	ศิลปศึกษา	10	31.20
	ศิลปกรรม	13	40.625
	อื่นๆ	9	28.125
5	ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา		
	5 - 10 ปี	9	28.125
	11 – 15 ปี	6	18.75
	16 – 20 ปี	4	12.5

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ (N=32)
	21 – 25 ปี	5	15.625
	26 – 30 ปีขึ้นไป	8	25.0
6	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่รับผิดชอบสอน		
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1	3	9.375
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2	7	21.875
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3	9	28.125
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2	2	6.25
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3	2	6.25
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3	1	3.125
	มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3	5	15.625

จากตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.37

เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 40.63

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.125 อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.75 และอยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.625 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญา

บัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 84.375 รองลงมาคือจบระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 15.625

สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่สำเร็จ

การศึกษาในสาขาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 40.625 รองลงมาคือสำเร็จการศึกษาในสาขา

ศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 31.20 และสำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 38.125

ตามลำดับ

ประสบการณ์ในการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีประสบการณ์

ในการสอนศิลปศึกษาระหว่าง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.125 รองลงมาคือ ระหว่าง 26 – 30 ปี

ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.0 ระหว่าง 11- 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.75 ระหว่าง 21 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.625 และระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.5

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่รับผิดชอบสอน สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่รับผิดชอบสอนระดับชั้นเดียว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 28.125 รองลงมาคือสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 21.875 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 9.375

กลุ่มที่รับผิดชอบสอนมากกว่า 1 ระดับชั้น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่สอนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 15.625 รองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 6.25 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 3.125

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นในแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับความหมายและลักษณะของศิลปะไทย

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ความหมายและลักษณะของศิลปะไทย				
1	ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีเรื่องราวเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	3.91	0.76	เห็นด้วยมาก
2	ศิลปะไทย คือ งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ทางด้านการใช้สอยภายในวัด และวัง	3.88	0.86	เห็นด้วยมาก
3	ศิลปะไทย คือ งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ในท้องถิ่น	3.69	0.88	เห็นด้วยมาก
4	ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย	4.81	0.39	เห็นด้วยมากที่สุด
5	ศิลปะไทยประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ที่สุดสถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม	4.81	0.46	เห็นด้วยมาก
6	ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่ควรได้รับการอนุรักษ์ทั้งด้านกระบวนการ ที่สุดสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราว	4.78	0.48	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
7	ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่ควรได้รับการพัฒนาทั้งด้านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราวที่สร้างสรรค์ให้เข้ากับสมัยนิยม	4.28	0.80	เห็นด้วยมาก
8	เราควรเรียนรู้ศิลปะไทยเพื่อนำไปประกอบอาชีพ	3.47	0.87	เห็นด้วย
	รวม	4.20		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาโดยรวมปรากฏว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของศิลปะไทย โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x}=4.20$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่าการออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย($\bar{x}=4.81$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ ศิลปะไทยประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม ($\bar{x}=4.81$) ลำดับต่อมาคือ ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่ควรได้รับการอนุรักษ์ทั้งด้านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราว($\bar{x}=4.78$) และเราควรเรียนรู้ศิลปะไทยเพื่อนำไปประกอบอาชีพ($\bar{x}=3.47$)มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านองค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน				
ครู				
1	ครูควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานศิลปะไทยเป็นอย่างดี	4.38	0.65	เห็นด้วยมาก
2	ครูควรศึกษาแบบอย่างการทำงานของช่างหรือศิลปิน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดด้านศิลปะไทยในสถานศึกษา	4.25	0.56	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
3	ครูควรมีการสร้างสรรค์ผลงานส่วนตัวในด้านศิลปะไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง	4.13	0.74	เห็นด้วยมาก
4	ครูควรสำรวจความสนใจและความต้องการการเรียนรู้ด้านศิลปะไทยของผู้เรียนก่อนการเรียนจริง	4.13	0.82	เห็นด้วยมาก
5	ครูควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะไทย	4.75	0.43	เห็นด้วยมากที่สุด
6	ครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน	4.53	0.71	เห็นด้วยมากที่สุด
7	ครูควรมีการชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในการประกอบอาชีพ	4.03	0.73	เห็นด้วยมาก
นักเรียน				
1	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝังส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยประเภทต่างๆ	4.25	0.87	เห็นด้วยมาก
2	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรเขียนลายไทยพื้นฐานได้	4.31	0.81	เห็นด้วยมาก
3	นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.31	0.77	เห็นด้วยมาก
4	นักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย	4.34	0.64	เห็นด้วยมาก
หลักสูตร				
1	หลักสูตรศิลปศึกษาควรนำองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย	4.47	0.61	เห็นด้วยมาก
2	หลักสูตรศิลปศึกษาควรกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน	4.72	0.51	เห็นด้วยมากที่สุด
3	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยที่ระบุในหลักสูตรศิลปศึกษา	3.31	1.07	เห็นด้วย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
	ปัจจุบันเหมาะสมกับเวลาหรือจำนวนคาบเรียนดีแล้ว			
4	หลักสูตรศิลปศึกษาควรเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้านให้มากขึ้น	4.38	0.65	เห็นด้วยมาก
		รวม	4.28	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาโดยรวมปรากฏว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านองค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x}=4.28$)

ด้านครู เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ครูควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนตระหนัก และเห็นคุณค่าของศิลปะไทย($\bar{x}=4.75$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ ครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน($\bar{x}=4.53$) ลำดับต่อมาคือ ครูควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานศิลปะไทยเป็นอย่างดี($\bar{x}=4.38$) และครูควรมีการชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในการประกอบอาชีพ($\bar{x}=4.03$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านนักเรียน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วยมากทุกข้อ โดยข้อนักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย($\bar{x}=4.34$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรเขียนลายไทยพื้นฐานได้($\bar{x}=4.31$) นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในชีวิตประจำวัน($\bar{x}=4.31$) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝัง ส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยประเภทต่างๆ($\bar{x}=4.25$)มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านหลักสูตร เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่าหลักสูตรศิลปศึกษาควรกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน($\bar{x}=4.72$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรศิลปศึกษาควรนำองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย($\bar{x}=4.47$) ลำดับต่อมาคือหลักสูตรศิลปศึกษาควรเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติหรือการจัด

กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่นและศิลปะพื้นบ้านให้มากขึ้น($\bar{x}$ =4.38) และ
 สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยที่ระบุในหลักสูตรศิลปศึกษาปัจจุบันเหมาะสมกับเวลาหรือ
 จำนวนคาบเรียนดีแล้ว($\bar{x}$ =3.31)มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา
 เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านรายละเอียดของ
 องค์ประกอบการสอน

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
รายละเอียดขององค์ประกอบการสอน				
การกำหนดจุดประสงค์				
1	การกำหนดจุดประสงค์เกี่ยวกับศิลปะไทยควรยึดตามหลักสูตร เป็นสำคัญ	3.81	0.88	เห็นด้วยมาก
2	การกำหนดจุดประสงค์เกี่ยวกับศิลปะไทยควรยึดตามสภาพ ความพร้อมและความต้องการของชุมชน	4.22	0.70	เห็นด้วยมาก
3	นักเรียนควรสามารถอธิบายลักษณะรูปแบบ แนวคิด และ จุดประสงค์ของงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นไทย จากอดีตถึงปัจจุบันได้	3.94	0.79	เห็นด้วยมาก
4	นักเรียนควรสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้	4.44	0.70	เห็นด้วยมาก
5	นักเรียนควรสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันของงานศิลปะไทยในแต่ละท้องถิ่นของไทย	4.16	0.67	เห็นด้วยมาก
6	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรสอนให้เด็กรู้จักการประยุกต์ ศิลปะไทยให้เข้ากับชีวิตประจำวันมากที่สุด	4.38	0.70	เห็นด้วยมาก
7	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรยึดถือตามอย่างวิธีการของ ช่างโบราณให้มากที่สุด	3.63	0.99	เห็นด้วยมาก
8	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการประยุกต์ให้เข้ากับ วัสดุสมัยใหม่	4.28	0.67	เห็นด้วยมาก
9	นักเรียนควรสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้ทุกประเภท	3.28	0.84	เห็นด้วย
10	ด้านสถาปัตยกรรมไทยนักเรียนควรเขียนแบบอย่างง่ายหรือ	3.31	0.81	เห็นด้วย

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
สร้างแบบจำลองสถาปัตยกรรมไทยได้				
การกำหนดเนื้อหา				
1	การกำหนดเนื้อหาศิลปะไทยในรายวิชาทัศนศิลป์ควรยึดตามสาระการเรียนรู้แกนกลางในหลักสูตรปัจจุบันเป็นหลัก	4.19	0.77	เห็นด้วยมาก
2	กำหนดเนื้อหาศิลปะไทยควรยึดตามหนังสือประกอบการเรียนที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นหลัก	3.53	0.71	เห็นด้วยมาก
3	การกำหนดเนื้อหาควรมีการระบุแนวทางในการอนุรักษ์	4.44	0.66	เห็นด้วยมาก
4	ควรมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในเอกสารการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลปะไทย	4.41	0.65	เห็นด้วยมาก
5	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้านประวัติศาสตร์ศิลปะไทยเป็นสำคัญ	3.94	0.79	เห็นด้วยมาก
6	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นการวิเคราะห์ความงามในศิลปะไทยเป็นสำคัญ	4.16	0.79	เห็นด้วยมาก
7	การกำหนดเนื้อหาศิลปะไทยควรมีการเปรียบเทียบงานศิลปะไทยกับงานศิลปะสากล	4.19	0.81	เห็นด้วยมาก
8	ในการสอนการวิจารณ์ศิลปะไทย ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติที่ชัดเจน	4.41	0.86	เห็นด้วยมาก
9	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้านการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ	4.31	0.73	เห็นด้วยมาก
10	การกำหนดเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์ควรเรียงตามยุคสมัยเป็นสำคัญ	4.34	0.64	เห็นด้วยมาก
11	การกำหนดเนื้อหาเชิงปฏิบัติการควรเรียงตามลำดับขั้นตอนการสร้างงาน	4.38	0.65	เห็นด้วยมาก
12	ควรกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง ลักษณะรูปแบบ วัตถุประสงค์ในการสร้างงาน เนื้อหาเรื่องราว และแนวคิดในการออกแบบงาน	4.25	0.61	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
13	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนได้รู้จักวัฒนธรรมที่หลากหลายและได้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับพุทธศาสนา	4.17	0.61	เห็นด้วยมาก
14	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนแยกแยะความเป็นไทยในศิลปะสมัยใหม่ได้	4.22	0.74	เห็นด้วยมาก
15	ควรกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญในงานศิลปะไทย	4.41	0.74	เห็นด้วยมาก
16	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนรู้จักวัสดุอุปกรณ์ก่อนการสอนขั้นตอนปฏิบัติงาน	4.38	0.78	เห็นด้วยมาก
17	การกำหนดเนื้อหาการปฏิบัติงานควรเป็นการใช้วัสดุที่มีอยู่ในปัจจุบันแต่ควรมีความรู้เกี่ยวกับวัสดุโบราณด้วย	4.28	0.84	เห็นด้วยมาก
18	การกำหนดเนื้อหาควรนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆมาใช้ในการคิดหาวิธีการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบใหม่	4.31	0.63	เห็นด้วยมาก
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
1	การจัดกิจกรรมการสอนในทุกชั้นตอนให้คำนึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญ	4.66	0.54	เห็นด้วยมากที่สุด
2	การจัดกิจกรรมการสอนควรให้ความสำคัญกับความสามารถและความสนใจเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล	4.53	0.66	เห็นด้วยมากที่สุด
3	การจัดกิจกรรมการสอนในวัยนี้ควรเน้นเรื่องความจำและการเลียนแบบจากงานช่างโบราณหรือจากแบบที่ผู้สอนเตรียมไว้ก่อนการสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง	3.94	0.79	เห็นด้วยมาก
4	การจัดกิจกรรมการสอนควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อย่างพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน เพื่อทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม	4.38	0.78	เห็นด้วยมาก
5	การจัดกิจกรรมการสอนควรคำนึงถึงการเกี่ยวข้องของศิลปะไทยกับศาสตร์อื่นๆ	3.94	0.79	เห็นด้วยมาก
6	การจัดกิจกรรมการสอนควรกำหนดให้ผู้เรียนนำความประทับใจ	4.16	0.71	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
ในศิลปะไทย หรือศิลปะท้องถิ่นมาเป็นฐานความคิดในการทำ งานศิลปะ				
7	การจัดกิจกรรมการสอนควรสอนให้นักเรียนได้วิจารณ์และ วิเคราะห์ผลงานของตนเอง	4.47	0.71	เห็นด้วยมาก
8	ควรจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อศิลปะไทยโดยการเล่า เรื่องหรือให้ศึกษาภาพศิลปะไทยโบราณๆ ที่ทรงคุณค่าต่อ จิตใจของคนไทย	4.53	0.71	เห็นด้วยมากที่สุด
9	การจัดกิจกรรมการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์ วิจารณ์งานศิลปะในประเด็นความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทย	4.53	0.56	เห็นด้วยมากที่สุด
10	การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรสาธิตการปฏิบัติงานก่อนให้ นักเรียนปฏิบัติงานจริง	4.44	0.75	เห็นด้วยมาก
11	การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรแนะนำและควบคุมการ ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด	4.63	0.65	เห็นด้วยมากที่สุด
12	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยควร สอนให้ปฏิบัติตามแบบประเพณีอย่างเคร่งครัด	4.47	0.66	เห็นด้วยมาก
13	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยไม่ควร สอนโดยใช้วิธีบังคับ ควรให้อิสระนักเรียนในการสร้างสรรค์ผลงาน อย่างไม่จำกัด	4.28	0.78	เห็นด้วยมาก
14	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรนำหัวข้อหรือเนื้อหา ในวิชาอื่นๆ มาบูรณาการเป็นโจทย์ในการทำงานศิลปะเพื่อให้ เข้าใจวิชานั้นๆ ได้ง่ายขึ้น	4.28	0.80	เห็นด้วยมาก
15	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติศิลปะไทยควรมีการ นำเรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบันมาเป็นสื่อในการแสดงออก ไม่ควรเน้นเรื่องราวในวรรณคดีหรือพุทธประวัติเท่านั้น	4.31	0.88	เห็นด้วยมาก
16	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรสร้างกิจกรรมศิลปะที่ นักเรียนสามารถกระทำได้ร่วมกัน	4.38	0.65	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
17	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยในชั้นตอนการปฏิบัติงาน ควรให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเองในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียม อุปกรณ์จนงานสำเร็จ	4.25	0.56	เห็นด้วยมาก
18	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรเชิญวิทยากรที่เป็นช่าง ช่างนาฏงานมาสาธิตการทำงาน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากผู้ ปฏิบัติงานจริง	4.13	0.74	เห็นด้วยมาก
19	การจัดกิจกรรมการสอนควรให้นักเรียนนำเสนอผลงานแสดง นิทรรศการพร้อมข้อความอธิบายความรู้ที่ได้รับจากการเรียน การใช้สื่อการสอน	4.13	0.82	เห็นด้วยมาก
1	ปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างกรรมวิธีของช่างโบราณหายาก ขึ้นการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันจึง ควรใช้วัสดุอุปกรณ์ สมัยใหม่ในการสอนเพื่อความสะดวกและทันสมัย	3.94	0.70	เห็นด้วยมาก
2	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่าง โบราณให้มากที่สุดเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย	3.75	0.83	เห็นด้วยมาก
3	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการผสมผสานระหว่างวัสดุ อุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณและแบบสมัยใหม่ตามความ เหมาะสม	4.25	0.71	เห็นด้วยมาก
4	ในการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งควรใช้สื่อที่เป็นผลงานจริง	4.28	0.90	เห็นด้วยมาก
5	ในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนโรงเรียนควรเชิญช่าง ช่างนาฏงานมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำเอกสารประกอบการ เรียนการสอน	3.91	0.91	เห็นด้วยมาก
6	ควรใช้สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นสื่อการสอนให้เหมาะสมกับ เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้	3.94	0.93	เห็นด้วยมาก
7	ควรใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือ อินเทอร์เน็ตในการประกอบการสอน	3.94	0.79	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
การวัดผลประเมินผล				
1	ในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ควรมีการประเมินทั้งก่อนระหว่าง และหลังการเรียนทุกครั้ง	4.44	0.70	เห็นด้วยมาก
2	ในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ควรมีการประเมินครบทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ	4.38	0.65	เห็นด้วยมาก
3	ในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ภาคทฤษฎี ควรใช้ข้อสอบแบบปรนัย เกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบวัตถุประสงคื เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงานศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้	3.75	0.66	เห็นด้วยมาก
4	ในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ภาคทฤษฎี ควรใช้ใช้การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบวัตถุประสงคื เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงานศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้	3.88	0.70	เห็นด้วยมาก
5	ควรประเมินด้านทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะไทยโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และความประทับใจต่อคุณค่าในงานศิลปะไทย	4.41	0.65	เห็นด้วยมาก
6	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยด้านการวิจารณ์ โดยให้นักเรียนสร้างเกณฑ์การประเมินและการวิจารณ์งานศิลปะไทยพร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยแก่บุคคลอื่นได้	4.28	0.80	เห็นด้วยมาก
7	ควรประเมินผลงานศิลปะไทยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ	3.34	1.02	เห็นด้วย
8	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติตามสภาพจริงด้วยการสังเกตการทำงานของนักเรียนในทุกขั้นตอน	4.28	0.87	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็น				
9	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติโดยให้นักเรียนสร้างสรรค์งานศิลปะไทยประเภทต่างๆ ได้โดยใช้เทคนิคและวัสดุที่เหมาะสม	4.34	0.69	เห็นด้วยมาก
10	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติโดยการให้เพิ่มสะสมงานเป็นวิธีการประเมินที่ทำให้เห็นพัฒนาการการทำงานของแต่ละบุคคลได้ง่ายและทั่วถึง	4.28	0.72	เห็นด้วยมาก
11	ควรประเมินผลงานโดยอิงตน (ดูความก้าวหน้าเฉพาะบุคคล)	4.38	0.74	เห็นด้วยมาก
12	ควรประเมินผลงานโดยอิงเกณฑ์	4.00	1.03	เห็นด้วยมาก
13	ควรประเมินผลงานโดยอิงกลุ่ม	3.75	0.87	เห็นด้วยมาก
รวม		4.14		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาโดยรวมปรากฏว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์ประกอบการสอน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x}=4.14$)

ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า นักเรียนควรสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้ ($\bar{x}=4.44$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ การสอนศิลปะในปัจจุบันควรสอนให้เด็กรู้จักการประยุกต์ศิลปะไทยเข้ากับชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ($\bar{x}=4.38$) ลำดับต่อมาคือ การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการประยุกต์ให้เข้ากับวัสดุสมัยใหม่ ($\bar{x}=4.28$) และนักเรียนควรสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้ทุกประเภท ($\bar{x}=3.28$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการกำหนดเนื้อหา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมากทุกข้อ คือการกำหนดเนื้อหาควรมีการระบุแนวทางในการอนุรักษ์ ($\bar{x}=34.44$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในเอกสารการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลปะไทย ($\bar{x}=34.41$) ลำดับต่อมาคือในการสอนการวิจารณ์ศิลปะไทย ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือหลักปฏิบัติที่ชัดเจน ($\bar{x}=34.41$) ควรกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญในงานศิลปะไทย ($\bar{x}=34.41$) และการกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้านประวัติศาสตร์ศิลปะไทยเป็นสำคัญ ($\bar{x}=33.94$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการจัดกิจกรรมการสอน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า การจัดกิจกรรมการสอนในทุกชั้นตอนให้ค่านึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญ ($\bar{x} = 4.66$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด ($\bar{x} = 4.63$) ลำดับ ต่อมาคือการจัดกิจกรรมการสอนควรให้ความสำคัญกับความสามารและความสนใจเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล ($\bar{x} = 4.53$) ควรจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อศิลปะไทยโดยการเล่าเรื่องหรือให้ศึกษาภาพศิลปะไทยโบราณๆ ที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจของคนไทย ($\bar{x} = 4.53$) การจัดกิจกรรมการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะในประเด็นความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทย ($\bar{x} = 4.53$) และการจัดกิจกรรมการสอนในวัยนี้ควรเน้นเรื่องความจำ และการเลียนแบบจากงานช่างโบราณหรือจากแบบที่ผู้สอนเตรียมไว้ก่อนการสร้างสรรคขึ้นมาเอง ($\bar{x} = 3.94$) การจัดกิจกรรมการสอนควรคำนึงถึงการเกี่ยวข้องของศิลปะไทยกับศาสตร์อื่นๆ ($\bar{x} = 3.94$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการใช้สื่อการสอน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ในการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งควรใช้สื่อที่เป็นผลงานจริง ($\bar{x} = 4.28$) มีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการผลิตผลงานระหว่างวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณและแบบสมัยใหม่ตามความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.25$) ลำดับต่อมาเป็นปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างกรรมวิธีของช่างโบราณหายากขึ้นการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันจึง ควรใช้วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ในการสอนเพื่อความสะดวกและทันสมัย ($\bar{x} = 3.94$) ควรใช้สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.94$) ควรใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรืออินเตอร์เน็ตในการประกอบการสอน ($\bar{x} = 3.94$) และ การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณให้มากที่สุดเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ($\bar{x} = 3.75$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการประเมิน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยพบข้อที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากข้ออื่นๆ คือควรประเมินผลงานศิลปะไทยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วย ($\bar{x} = 3.34$)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ใช้ข้อมูลเดียวกับครูศิลปศึกษาที่ทำแบบสอบถาม ซึ่งได้นำเสนอไปแล้วในหน้า 85-86

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 5 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากจำนวนทั้งหมด 32 คน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	ความหมายและลักษณะของงานศิลปะไทย	
	- ศิลปะไทย หมายถึง งานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติ รวมทั้งงานศิลปะท้องถิ่นด้วย	15
	- ศิลปะไทย หมายถึง ภูมิปัญญาของศิลปินในการสร้างงานที่มีรูปสัญลักษณ์ 9 อย่างไทย	
	- ศิลปะไทย หมายถึง ลวดลายไทย งานช่างไทยที่อยู่ในรูปของงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานหัตถศิลป์	3
	- ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา	2
	- ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งงานศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์	2
	- ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่คนไทยทำ ซึ่งอยู่ได้ในทุกรูปแบบแต่ต้องมีแรง บันดาลใจเกี่ยวข้องกับความเป็นไทย	1
ประเด็นที่ 2	ความสำคัญของการสอนศิลปะไทย	
	- ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก ควรสอนให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นมา ปฏิบัติได้และตระหนักในคุณค่า และควรสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา	13
	- ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก เพราะแสดงถึงวิถีความเป็นไทยที่ควรสอนให้ เด็กเกิดความซาบซึ้งโดยไม่เน้นปฏิบัติ	10
	- ศิลปะไทยมีความสำคัญมากเพราะเป็นพื้นฐานความเป็นไทยที่ควรปลูกฝัง และต่อยอดก่อนทำงานศิลปะรูปแบบอื่นๆ	7
	- ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก และควรปลูกฝังตั้งแต่ระดับอนุบาล 2	

จากตารางที่ 5 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

ความหมายและลักษณะของงานศิลปะไทย ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดคือ ศิลปะไทย หมายถึง งานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติ รวมทั้งงานศิลปะท้องถิ่นด้วย(15คน) รองลงมาคือ ศิลปะไทย หมายถึง ภูมิปัญญาของศิลปินในการสร้างงานที่มีรูปสัญลักษณ์อย่างไทย(9คน) ศิลปะไทย หมายถึง ลวดลายไทย งานช่างไทยที่อยู่ในรูปของงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานหัตถศิลป์(3คน) ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา(2คน) ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งงานศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์(2คน) และศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่คนไทยทำ ซึ่งอยู่ได้ในทุกรูปแบบแต่ต้องมีแรงบันดาลใจเกี่ยวข้องกับความเป็นไทย(1คน)

ความสำคัญของศิลปะไทยต่อการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก และควรสอนให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นมา ปฏิบัติได้ และตระหนักในคุณค่า และควรสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา(13คน) ศิลปะไทยแสดงถึงวิถีความเป็นไทยที่ควรสอนให้เด็กเกิดความซาบซึ้งโดยไม่เน้นปฏิบัติ(10คน) เป็นพื้นฐานความเป็นไทยที่ควรปลูกฝังและต่อยอดก่อนทำงานศิลปะรูปแบบอื่นๆ(7คน) และครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการปลูกฝังศิลปะไทยตั้งแต่ระดับอนุบาล(2คน)

ตารางที่ 6 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	จุดประสงค์สำคัญของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- เพื่อให้เด็กรู้ที่มา ปฏิบัติได้ และตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทย	10
	- เพื่อให้เด็กรู้จักศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สืบไป	10
	- เพื่อให้รู้จักรูปแบบของงานศิลปะไทย รู้จักอนุรักษ์ และเผยแพร่ได้	6
	- เพื่อให้เด็กรู้ที่มาและปฏิบัติได้	6
ประเด็นที่ 2	สถานศึกษากับการส่งเสริมเกี่ยวกับศิลปะไทย	
	- ส่งเสริมโดยจัดอยู่ในลักษณะของกิจกรรม เช่น สัปดาห์สืบสานวัฒนธรรมไทย	18
	หรือการจัดกิจกรรมตามประเพณี และรณรงค์ให้อยู่อย่างวิถีไทย เป็นต้น	
	- ไม่เน้นด้านการส่งเสริมความเป็นไทย	14

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 3	ความสอดคล้องของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับแนวทางการสอนตามทฤษฎี DBAE อันประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และ ศิลปะปฏิบัติ	
	- ควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน และให้ความสำคัญเท่าๆ กัน	12
	- ควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน แต่ควรเน้นด้านสุนทรียศาสตร์เป็นหลัก	4
	- ควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน แต่ควรเน้นด้านศิลปะปฏิบัติเป็นหลัก	4
	- ด้าน ศิลปวิจารณ์ยังไม่ควรเรียนในวัยนี้ เพราะเด็กยังไม่มีประสบการณ์การทำงานมากพอ	6
	- ควรสอนปฏิบัติอย่างเดียว	3
	- ควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน และเน้นการวิจารณ์	1

จากตารางที่ 6 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน ดังนี้

จุดประสงค์สำคัญของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือควรสอนเพื่อให้เด็กรู้ที่มา ปฏิบัติได้ และตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทย(10คน) เพื่อให้เขารู้จักศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สืบไป(10คน) เพื่อให้รู้จักรูปแบบของงานศิลปะไทย รู้จักอนุรักษ์ และเผยแพร่ได้(6คน) และเพื่อให้เด็กรู้ที่มาและปฏิบัติได้(6คน)

ลักษณะการส่งเสริมของสถานศึกษา ส่งเสริมโดยจัดอยู่ในลักษณะของกิจกรรม เช่น สืบค้นหาสืบสานวัฒนธรรมไทย หรือการจัดกิจกรรมตามประเพณี และรณรงค์ให้อยู่อย่างวิถีไทย เป็นต้น(18คน) และอีกหลายโรงเรียนไม่เน้นด้านการส่งเสริมความเป็นไทย(14คน)

ความสอดคล้องของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับแนวทางการสอนตามทฤษฎี DBAE คือควรสอนให้ครบทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และ ศิลปะปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่ากันทุกด้าน (12คน) รองลงมาคือ การสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน แต่ควรเน้นด้านสุนทรียศาสตร์เป็นหลัก(4คน) การสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน แต่ควรเน้นด้านศิลปะปฏิบัติเป็นหลัก(4คน) ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าศิลปวิจารณ์ยังไม่ควรเรียนในวัยนี้ เพราะเด็กยังไม่มีประสบการณ์การทำงานมากพอ(6คน) หรือควรสอนปฏิบัติอย่างเดียว(3คน) และควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้านโดยเน้นการวิจารณ์(1คน)

ตารางที่ 7 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- สอนตามยุคสมัยของศิลปะไทย	21
	- สอนตามที่หนังสือแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาอนุญาตให้ใช้ประกอบการการสอน กำหนด	6
	- สอนเฉพาะสมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์	3
	- ไม่มีการจัดการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ศิลปะไทย	2
ประเด็นที่ 2	เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการปฏิบัติศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ควรสอนเฉพาะลายไทย 17	
	- ควรสอนลายไทยและภาพไทย	7
	- ควรสอนลายไทย ภาพไทย และการออกแบบ	4
	- ไม่ควรกำหนดเนื้อตายตัว ให้ดูความสนใจของนักเรียนแต่ละห้อง	4
ประเด็นที่ 3	ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยต่อวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- มีความเหมาะสมเพียงดีแล้ว 17	
	- มีการบรรจุสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยมากเกินไป 15	
ประเด็นที่ 4	จำนวนคาบเรียนศิลปะไทยต่อหนึ่งเทอมที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทย ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	
	- 6 คาบ	8
	- 4 คาบ	9
	- 2 คาบ	5
	- ให้แทรกไปตลอดทั้งเทอม	4
	- 3 คาบ	2
	- 7 คาบ	2
	- 8 -10 คาบ	1
ประเด็นที่ 5	การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
	- มีส่วนร่วมในการเลือกภาพต้นแบบตามที่คุณเสนอ	15
	- ไม่มีส่วนร่วม เพราะเด็กไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนเลย	12
	- มีส่วนร่วมในการเสนอแหล่งเรียนรู้	5
ประเด็นที่ 6 รูปแบบการสร้างสรรคงานศิลปะไทย		
	- ควรเรียนแบบประเพณีนิยม	16
	- ควรเรียนแบบประเพณีนิยมก่อนเรียนตามจินตนาการ	10
	- ควรเรียนแบบตามจินตนาการ	6

จากตารางที่ 7 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา ดังนี้

เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ สอนตามยุคสมัยของศิลปะ(21คน) รองลงมาคือกำหนดตามที่หนังสือแบบเรียนที่โรงเรียน(6คน) สอนเฉพาะสุขทัยถึงรัตนโกสินทร์ (3คน) แต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งไม่สอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (2คน)

เนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ การสอนเฉพาะลายไทย(17คน) การสอนทั้งลายไทยและภาพไทย(7คน) การสอนลายไทย ภาพไทย และการออกแบบ(4คน) แต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นที่ไม่ควรกำหนดเนื้อหาตายตัวให้ดูความสนใจของผู้เรียนแต่ละห้อง(4คน) จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งให้เห็นว่ามีความเหมาะสมพอดีแล้วกับวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (17คน) แต่ครูศิลปศึกษาอีกส่วนอีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการหลักสูตรได้บรรจุสาระการเรียนรู้ไว้มากเกินไป(15คน)

จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่าควรสอนจำนวน 4 คาบ(9คน) รองลงมาคือ ควรสอน 6 คาบ (8คน) 2 คาบ (5คน) แนะนำให้แทรกไปตลอดทั้งเทอม (4คน) เห็นว่าควรสอน 3 คาบ (2คน) 7 คาบ(2คน) และควรสอน 8 -10 คาบ(1คน)

การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการเลือกภาพต้นแบบตามที่คุณเสนอ(15คน)

แต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าไม่ควรมีส่วนร่วม เพราะเด็กไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนเลย(12คน) และหากมีส่วนร่วมควรอยู่ในลักษณะของการเสนอแหล่งเรียนรู้(5คน)

รูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย ควรเรียนแบบประเพณีนิยม(16คน) ควรเรียนแบบประเพณีนิยมก่อนเรียนตามจินตนาการ(10คน) และควรเรียนแบบตามจินตนาการ(6คน)

ตารางที่ 8 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1 วิธีการสอนศิลปะไทยในภาคทฤษฎี		
- บรรยายประกอบ	Power Point	22
- บรรยายอย่างเดียว		4
- บรรยายประกอบภาพ		4
- บรรยายในสถานที่จริง		2
ประเด็นที่ 2 การกำหนดแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของงานศิลปะไทยในแต่ละยุคสมัย		
- สอนโดยยึดยุคสมัยเป็นเกณฑ์	24	
- ผู้สอนกำหนดเองตามความสำคัญ		5
- ผู้สอนคัดสรรประเด็นจากความสนใจของผู้เรียน		3
ประเด็นที่ 3 วิธีการสอนศิลปะไทยด้านสุนทรียศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
- บรรยายถึงคุณค่า และความงามของศิลปะไทย	15	
- สอนตามสถานที่ที่พาไปชม		8
- อธิบายก่อนแล้วให้เด็กพูด		5
- หลากหลายแล้วแต่ยุค		2
- ตั้งคำถามให้เด็กคิดตาม		2
ประเด็นที่ 4 วิธีการสอนเกี่ยวกับความแตกต่างของศิลปะไทยกับศิลปะสากล ด้านจุดประสงค์แนวความคิด และรูปแบบ		
- ให้นักเรียนบรรยายภาพผลงานหน้าชั้น	18	
- ผู้สอนบอกวิธีตีความจากภาพ		8
- ให้นักเรียนอภิปรายกลุ่มจากรายงาน	นหรือผลงานกลุ่ม	4

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
- ผู้สอนอธิบายเปรียบเทียบ ยกตัวอย่างเหตุการณ์		2
ประเด็นที่ 5 วิธีการสอนการสร้างสรรคงานศิลปะไทย		
- สอนเหมือนกันคือการสาธิต	27	
- สอนเหมือนกันคือการอธิบายใบงานและแสดงภาพตัวอย่าง		4
- เชิญช่างมาเป็นวิทยากรในการบรรยายและสาธิตวิธีการสร้างงานศิลปะไทย		1
ประเด็นที่ 6 หัวข้อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย		
- หัวข้อเกี่ยวกับลายไทย	19	
- หัวข้อเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานตามเทศกาล ประเพณี		9
- หัวข้อเกี่ยวกับลายไทยและการออกแบบสร้างสรรค์จากลายไทย		4
ประเด็นที่ 7 การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
- ครูใช้ในการเตรียมการสอน และให้เด็กไปหาข้อมูลนอกเวลา	16	
- ครูใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก และ	14	
เสริมความเข้าใจ		
- ครูไม่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เพราะมันเข้าใจยาก และต้องการสร้างบรรยากาศ		2
การเรียนด้วยตัวครูผู้สอนเอง และการแนะนำรายบุคคล		
ประเด็นที่ 8 การสอนขั้นตอนและการปฏิบัติงานศิลปะไทย		
- ควรสอนขั้นตอนการทำงานก่อนให้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องที่ละขั้นตอน	24	
- ควรสอนขั้นตอนการทำงานหนึ่งคาบและให้ปฏิบัติงานจริงหนึ่งคาบ		5
- วิธีสอนขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงานที่ให้ทำในแต่ละคาบ		2
- ภายในคาบเรียนสอนเฉพาะวิธีการทำงานเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติ		1
สั่งเป็นการบ้าน		
ประเด็นที่ 9 การปฏิบัติงานศิลปะไทยรายกลุ่ม		
- มีการสั่งงานกลุ่ม ได้ผลดีเด็กกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ และเกิด	13	
ความสนใจใน ชั่วโมงเรียน		
- ไม่มีการสั่งงานเป็นกลุ่ม เพราะเด็กไม่มีความรับผิดชอบพอ	14	
- มีการสั่งงานกลุ่ม แต่เด็กไม่มีวินัย และไม่ได้ปฏิบัติงานจริงทุกงาน		5

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 10	ความจำเป็นในการนำเสนอผลงานศิลปะไทยหน้าชั้นเรียน	
	- จำเป็น เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออก และได้ศึกษางานของคนอื่น และทราบ ข้อดีของตัวเอง	16
	- ไม่จำเป็น เพราะครูควรเป็นคนวิจารณ์งานเด็กเอง	10
	- จำเป็นในส่วนของทฤษฎี การนำเสนอรายงานข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย	2
ประเด็นที่ 11	การจัดป้ายนิเทศหรือจัดแสดงผลงานศิลปะ	
	- มีการจัดแสดงผลงานศิลปะ และเกิดผลดีมาก เพราะเด็กที่ทำจะเกิดความ ภาคภูมิใจ และบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาดูได้	2
	- ไม่มีการจัดป้ายนิเทศหรือจัดแสดงผลงานศิลปะ	6
	- มีการแสดงผลงานศิลปะเฉพาะในห้องเรียน ได้ผลดีเพื่อนร่วมชั้นเรียนมีความสนใจ	5
ประเด็นที่ 12	การเชิญช่างหรือศิลปินมาเป็นวิทยากรในชั้นเรียน	
	- จำเป็นพอสมควร เพราะช่างรู้วิธีทำงาน แต่ควรให้ครูประจำวิชาควบคุมเด็ก	12
	- จำเป็น เพราะทำให้เด็กได้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องจากผู้รู้จริง	11
	- ยังไม่จำเป็น เพราะในวัยนี้ควรได้เรียนรู้เพียงเพื่อให้รู้จักเท่านั้น	8
	- ควรให้ผู้สอนไปอบรมกับช่างแล้วนำความรู้มาสอนเด็ก	1
ประเด็นที่ 13	ปัญหาในการสอนศิลปะไทยและวิธีการแก้ไขปัญหาตามที่ครูศิลปศึกษาประสบ	
	- เด็กไม่ค่อยสนใจ เด็กคิดว่ายาก แก้โดยสอนตั้งแต่โครงสร้างอย่างง่าย หรือเพิ่มงาน	12
	- อุปกรณ์ไม่พร้อม แก้โดยจัดหาให้ หรือเปลี่ยนกิจกรรม	8
	- ไม่ประสบปัญหาใด	4
	- เด็กพื้นฐานไม่เท่ากัน เด็กเรียนรู้ยาก แก้โดยกำหนดกิจกรรมให้เด็กสามารถ เลือกได้ ตามความถนัด	3
	- เวลาค่อนข้างน้อย แก้โดยเลือกเทคนิคที่เหมาะสมกับเวลา	3
	- เด็กขาดความรับผิดชอบ แก้โดยการสั่งงานเพิ่ม	2

จากตารางที่ 8 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน ดังนี้

วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ได้แก่ การบรรยายประกอบโปรแกรม Power Point (22คน) รองลงมาคือ การบรรยายอย่างเดียว(4คน) บรรยายประกอบภาพ(4คน) และการบรรยายในสถานที่จริง(2คน)

การกำหนดแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ไทย ครูศิลปะส่วนใหญ่กำหนดการสอนโดยยึดยุคสมัยของศิลปะไทยเป็นเกณฑ์(24คน) รองลงมาคือ ผู้สอนกำหนดเอง(5คน)และวิธีที่ผู้สอนคัดสรรประเด็นจากความสนใจของผู้เรียน(3คน)

วิธีการสอนศิลปะไทยด้านสุนทรียศาสตร์ ได้แก่ การบรรยายถึงคุณค่า และความงามของศิลปะไทย(15คน) รองลงมาคือ สอนตามสถานที่ที่พาไปชม(8คน) การอธิบายก่อนแล้วให้เขาพูด(5คน) การสอนด้วยวิธีที่หลากหลายแล้วแต่ยุค(2คน) และการตั้งคำถามให้เด็กคิดตาม(2คน)

วิธีการสอนศิลปะไทยด้านศิลปวิจารณ์ ได้แก่ การให้เด็กบรรยายภาพผลงานหน้าชั้น(18คน) ผู้สอนบอกวิธีชมงานศิลปะไทย(8คน) ให้เด็กอภิปรายกลุ่มจากรายงานหรือผลงานกลุ่ม(4คน) ผู้สอนเปรียบเทียบยกตัวอย่างเหตุการณ์(2คน)

วิธีการสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทย ได้แก่ การสาธิต(27คน) การอธิบายไปงานและแสดงภาพตัวอย่าง(4คน) และการใช้วิทยากร(1คน)

หัวข้อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย ได้แก่ ลายไทย(19คน)รองลงมาคือ การสร้างสรรค์ตามเทศกาล ประเพณี(9คน) และหัวข้อลายไทยและการออกแบบสร้างสรรค์จากลายไทย(4คน)

การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ใช้ในการเตรียมการสอน และให้เด็กไปหาข้อมูลนอกเวลา(16คน) รองลงมาคือ ครูใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก และเสริมความเข้าใจ(14คน) แต่ครูศิลปะศึกษาส่วนหนึ่งไม่ใช้ เพราะเข้าใจยาก และเห็นว่าควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยตัวครูผู้สอนเองและแนะนำรายบุคคล(2คน)

การสอนขั้นตอนและการปฏิบัติงานศิลปะไทย ควรสอนขั้นตอนการทำงานก่อนให้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนืองทีละขั้นตอน(24คน) ควรสอนขั้นตอนการทำงานหนึ่งคาบและให้ปฏิบัติงานจริงหนึ่งคาบ (5คน) ภายในคาบเรียนสอนเฉพาะวิธีการทำงานเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติตั้งเป็นการบ้าน(1คน) และครูศิลปะศึกษาบางส่วนพิจารณาจากความยากง่ายของงานที่ให้ทำในแต่ละคาบก่อนว่าสามารถสอนและปฏิบัติภายในคาบเรียนได้หรือไม่(2คน)

การปฏิบัติงานศิลปะไทยรายกลุ่ม ครูศิลปะศึกษาที่มีการสั่งงานกลุ่ม ได้ผลดีเด็กกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ และเกิดความสนใจในชั่วโมงเรียน(13คน) ครูศิลปะศึกษาส่วนหนึ่ง

ไม่มีการสั่งงานกลุ่ม เพราะเด็กไม่มีความรับผิดชอบพอ(14คน) และบางส่วนมีการสั่งงานกลุ่ม แต่เด็กไม่มีวินัย และไม่ได้ปฏิบัติตามจริงทุกงาน(5คน)

การนำเสนอผลงานศิลปะไทยหน้าชั้นเรียนมีความจำเป็น เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออก และได้ศึกษางานของคนอื่น และทราบข้อดีของตนเอง(16คน) ครูศิลปะศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นที่ไม่จำเป็น เพราะครูควรเป็นคนวิจารณ์งานเด็กเอง(10คน) และจำเป็นในส่วนของทฤษฎี โดยการนำเสนอเป็นรายงานในข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย(2คน)

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดป้ายนิเทศหรือจัดแสดงผลงานศิลปะ ซึ่งเกิดผลดีมาก เพราะเด็กที่ท้อจะเกิดความภาคภูมิใจ คนนอกก็ได้เข้ามาดู(21คน) โรงเรียนส่วนหนึ่งไม่มีการจัดแสดง(6คน) และบางโรงเรียนมีเฉพาะการจัดแสดงในห้อง และได้ผลดีคือเพื่อนร่วมชั้นเรียนมีความสนใจ(5คน)

การเชิญช่างหรือศิลปินมาเป็นวิทยากรในชั้นเรียน มีความจำเป็นพอสมควร เพราะช่างรู้วิธีทำงาน แต่ควรให้ครูประจำวิชาเป็นผู้ควบคุมเด็กร่วมกัน(12คน) การมีช่างเป็นวิทยากรยังทำให้เด็กได้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องจากผู้จริง(11คน) แต่ครูศิลปะศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ยังไม่จำเป็น เพราะเด็กในวัยนี้ควรได้เรียนรู้เพียงเพื่อให้รู้จักเท่านั้น(8คน) และครูศิลปะศึกษาจำนวนหนึ่งแนะนำให้ครูผู้สอนไปอบรมกับช่างแล้วนำความรู้มาสอนเด็ก(1คน)

ปัญหาในการสอนศิลปะไทยและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ครูศิลปะศึกษาประสบ ได้แก่ เด็กไม่ค่อยสนใจ เด็กคิดว่ายาก แก้โดยสอนตั้งแต่โครงสร้างอย่างง่าย หรือเพิ่มงาน(12คน) รongลงมาคือ อุปกรณ์ไม่พร้อม แก้โดยจัดหาให้ หรือเปลี่ยนกิจกรรม(8คน) เด็กพื้นฐานไม่เท่ากัน เด็กเรียนรู้ยาก(3คน) เวล่าน้อย แก้โดยเลือกเทคนิคที่เหมาะสมกับเวลา(3คน) เด็กขาดความรับผิดชอบ แก้โดยเพิ่มงาน(2คน)แต่ครูศิลปะศึกษาส่วนหนึ่งไม่ประสบปัญหาใดเลย(4คน)

ตารางที่ 9 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	ที่มาของแหล่งข้อมูลในการสอน	
- หนังสือเฉพาะในเรื่องนั้นๆ	13	
- สื่อออนไลน์	นและCDสำเร็จรูป	8
- ความรู้ที่เรียนมา		7
- ประสบการณ์การฝึกอบรมและการทำงาน		2

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
- ถามผู้รู้และการชมงานนิทรรศการต่างๆ		2
ประเด็นที่ 2 สื่อในการประกอบการบรรยาย		
- โปรแกรม	Power Point 16	
- โปรแกรม	Power Point และผลงานตัวอย่าง	6
- ใบความรู้		4
- ผลงานตัวอย่าง		3
- เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต		2
- ผลงานจริงหรือไปสถานที่จริง		1
ประเด็นที่ 3 วิธีการพิจารณาเลือกใช้สื่อ		
- พิจารณาให้สอดคล้องกับหัวข้อที่สอน	15	
- พิจารณาตามความสนใจและพัฒนาการของผู้เรียน		9
- พิจารณาให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอนและศักยภาพของเด็กแต่ละห้อง		4
- พิจารณาให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร		2
- พิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและศักยภาพของเด็กแต่ละห้อง		2
ประเด็นที่ 4 ลักษณะการใช้วัสดุในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย		
- ใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น สีไม้ สีน้ำ สีโปสเตอร์ ปูนปลาสเตอร์ ดินน้ำมัน	28	
และแผ่นอะคริลิก		
- อีสีระไม่กำหนดวัสดุที่ใช้		3
- ใช้ประยุกต์กันทั้งแบบโบราณและสมัยใหม่		1
ประเด็นที่ 5 การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ศิลปะไทยในท้องถิ่น		
- ควบนำไปดูงานในสถานที่จริง	26	
- ควบแนะนำให้เด็กไปหาแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นนอกเวลา		5
- ควบนำแหล่งเรียนในท้องถิ่นมายกตัวอย่างประกอบการสอน		1
ประเด็นที่ 6 สภาพของห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนศิลปะไทย		
- เป็นห้องเรียนเฉพาะที่มีพื้นที่มากพอ อากาศถ่ายเท และมีแสงสว่างเพียงพอ	15	
- ใช้ห้องเรียนปกติได้	12	
- ห้องเรียนมีบรรยากาศแบบไทยๆ และไม่มีเสียงรบกวน		5

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 7	การเลือกใช้เอกสารหรือหนังสือแบบเรียนเพื่อประกอบการสอนศิลปะไทย	
	- ไม่ใช่แบบเรียน แต่ใช้เป็นใบงาน และใบความรู้ที่จัดทำขึ้นเอง 13	
	- เลือจากภาพรวมของเนื้อหาและภาพประกอบ	5
	- เนื้อหาตรงตามหลักสูตร	5
	- ใช้ โรงเรียนเป็นผู้เลือก	4
	- เลือกตามเนื้อหาและความเหมาะสมตามวัยของเด็ก	4
	- เลือกแบบเรียนที่มีเนื้อหาตรงกับหัวข้อหรือเนื้อหาที่สอน	1
ประเด็นที่ 8	ความเหมาะสมของเนื้อหากิจกรรมและภาพประกอบเกี่ยวกับศิลปะไทยในหนังสือแบบเรียนปัจจุบัน	
	- เนื้อหายากและเยอะเกินไป กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพประกอบดี 10	
	- เนื้อหาไม่ครอบคลุม กิจกรรมไม่หลากหลาย ภาพไม่ตรงตามจุดประสงค์	7
	- เนื้อหาเหมาะสมดี กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพเหมาะสมดี	7
	- เนื้อหาดี กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพน้อยเกินไป (ภาพในอินเทอร์เน็ตดีกว่า)	4
	- เนื้อหามากเกินไป กิจกรรมไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก ภาพซ้ำซากและโบราณ	4
ประเด็นที่ 9	ข้อดีและข้อเสียของสื่อสมัยใหม่	
	- ข้อดีคือหาดูง่าย สะดวก ไม่สิ้นเปลือง แต่ข้อมูลบางส่วนเชื่อถือไม่ได้ 17	
	- ข้อดีคือหาดูง่าย สะดวก ไม่สิ้นเปลือง แต่เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยโดยตรงมีน้อย	7
	- ข้อดีคือหาดูง่าย สะดวก ไม่สิ้นเปลือง แต่ไม่สอดคล้องกับความพร้อมของเด็ก	3
	- ข้อดีคือทำให้เด็กเข้าใจมากขึ้น แต่ไม่ตรงกับจุดประสงค์การสอน	3
	- ข้อดีคือสิ้นเปลือง แต่ไม่มีความเป็นไทยที่ชัดเจนขาดความซาบซึ้งจากสิ่งที่จะมองเห็นด้วยตา	2

จากตารางที่ 9 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน ดังนี้

ที่มาของแหล่งข้อมูลในการสอน ได้แก่ หนังสือเฉพาะในเรื่องนั้นๆ(13คน) สื่อออนไลน์/CD สำเร็จรูป (8คน) ความรู้ที่เรียนมา (7คน) ประสบการณ์การฝึกอบรม/การทำงาน (2คน) และการถามผู้รู้/การชมงานนิทรรศการต่างๆ (2คน)

สื่อในการประกอบการบรรยาย ได้แก่ การใช้โปรแกรม Power Point เพียงอย่างเดียว (16คน) ใช้โปรแกรม Power Point และผลงานตัวอย่าง(6คน) ใช้ใบความรู้(4คน) ใช้ผลงานตัวอย่าง (3คน) ใช้การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต(2คน) และการใช้ผลงานจริงหรือนำไปสถานที่จริง(1คน)

วิธีการพิจารณาเลือกใช้สื่อ ควรพิจารณาให้สอดคล้องกับหัวข้อที่สอน(15คน) รองลงมา คือพิจารณาตามความสนใจและพัฒนาการของผู้เรียน(9คน) พิจารณาให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะ สอนและศักยภาพของเด็กแต่ละห้อง(4คน) พิจารณาให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร(2คน) และพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและศักยภาพของเด็กแต่ละห้อง(2คน)

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น สีไม้ สีน้ำ สีโปสเตอร์ ปูนพลาสติก ดิน น้ำมัน และแผ่นอะคริลิค(28คน) รองลงมาคือ การไม่กำหนดวัสดุ(3คน) และการประยุกต์ใช้ทั้ง วัสดุแบบโบราณและสมัยใหม่(1คน)

การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ศิลปะไทยในท้องถิ่น ควรนำเด็กไปดูงานในสถานที่จริง (26คน) รองลงมาคือ ควรแนะนำให้เด็กไปหาแหล่งเรียนรู้เหล่านี้นอกเวลา(5คน) และควรนำแหล่ง เรียนในท้องถิ่นมายกตัวอย่างประกอบการสอน(1คน)

ห้องเรียนศิลปะไทยควรเป็นห้องเรียนเฉพาะที่มีพื้นที่มากพอ อากาศถ่ายเท และมีแสง สว่างเพียงพอ(15คน) แต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นที่ใช้ห้องเรียนปกติได้(12คน) และ ควรเป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศแบบไทยๆ และไม่มีเสียงรบกวน(5คน)

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ใช่หนังสือแบบเรียน แต่ใช้เป็นใบงาน และใบความรู้ที่จัดทำ ขึ้นเอง(13คน) สำหรับครูที่ใช้แบบเรียนจะเลือกแบบเรียนจากภาพรวมของเนื้อหาและ ภาพประกอบ(5คน) รองลงมาคือเลือกจากเนื้อหาที่ตรงตามหลักสูตร(5คน) เลือกตามเนื้อหาและ ความเหมาะสมตามวัยของเด็ก(4คน) ตรงกับหัวข้อหรือเนื้อหาที่สอน(1คน) และอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนเป็นผู้เลือก(4คน)

ความเหมาะสมของแบบเรียนปัจจุบัน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็น เนื้อหา ยากและเยอะเกินไป กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพประกอบดี(10คน) รองลงมาคือ เนื้อหาไม่ ครอบคลุม กิจกรรมไม่หลากหลาย ภาพไม่ตรงตามจุดประสงค์(7คน) เนื้อหาเหมาะสมดี กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพเหมาะสมดี(7คน) เนื้อหาดี กิจกรรมนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาพ น้อยเกินไป(4คน) และเนื้อหามากเกินไป กิจกรรมไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก ภาพซ้ำซากและโบราณ (4คน)

ข้อดีและข้อเสียของสื่อสมัยใหม่ มีข้อดี คือ หาได้ง่าย สะดวก ไม่สิ้นเปลือง แต่ข้อมูล บางส่วนเชื่อถือไม่ได้(17คน) เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยโดยตรงมีน้อย(7คน) ไม่สอดคล้องกับความ

พร้อมของเด็ก(3คน) ไม่ตรงกับจุดประสงค์การสอน(3คน) และไม่มีความเป็นไทยที่ชัดเจนขาด
ความซาบซึ้งจากสิ่งที่จะมองเห็นด้วยตา(2คน)

ตารางที่ 10 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผล

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1 การพิจารณาในการใช้เกณฑ์ในการประเมิน		
- พิจารณาจากความพร้อมและพัฒนาการของเด็ก	13	
- พิจารณาจากยึดตามหลักสูตรสถานศึกษาและตัวเด็ก		8
- พิจารณาจากลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย		7
- พิจารณาโดยยึดตามตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน		4
ประเด็นที่ 2 การลำดับความสำคัญในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย		
- ประเมินเท่ากันทุกด้าน	11	
- เน้นประเมินด้านทักษะพิสัย โดยประเมินด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยเท่ากัน	11	
- เน้นประเมินด้านจิตพิสัย ทักษะพิสัย และพุทธิพิสัยตามลำดับ		5
- ประเมินด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยเท่ากัน และประเมินด้านพุทธิพิสัยน้อยที่สุด		2
- เน้นประเมินด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยตามลำดับ		1
- เน้นด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย ตามลำดับ		1
- เน้นประเมินด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยตามลำดับ ไม่ประเมินด้านพุทธิพิสัย		1
ประเด็นที่ 3 การประเมินการทำงานและการประเมินเฉพาะตัวผลงาน		
- ประเมินเฉพาะผลงานโดยประเมินทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะ		9
- ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นประเมินด้านทักษะ		8
- ประเมินเฉพาะผลงานโดยเน้นการประเมินด้านความคิดสร้างสรรค์		8
- ประเมินเฉพาะผลงานโดยเน้นการประเมินด้านทักษะ		5
- ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นประเมินความคิดสร้างสรรค์		3
- ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานประเมินทั้งความคิดสร้างสรรค์ และทักษะ		1
- ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นทักษะ		1

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 4 คุณลักษณะของผู้เรียนศิลปะไทยที่พึงประสงค์		
- ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ	18	
- ความกล้าแสดงออก ใฝ่รู้ และความคิดสร้างสรรค์		7
- มีสมาธิ และความสุขุม		6
- ไม่คาดหวัง		1
ประเด็นที่ 6 ช่วงเวลาในการประเมินผลทางการเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
- ตามจำนวนชิ้นงาน	10	
- ตามจำนวนชิ้นงาน กลางภาค และปลายภาค		8
- กลางภาค และปลายภาค		5
- ตลอดการเรียนการสอน (ทุกอย่างคือคะแนน)		4
- เฉพาะปลายเทอม		2
- ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน		1
- อาทิตย์ละหนึ่งครั้ง และปลายเทอม		1

จากตารางที่ 10 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผล ดังนี้

พิจารณาเลือกเกณฑ์ในการประเมิน จากความพร้อมและพัฒนาการของเด็ก(13คน) ยึดตามหลักสูตรสถานศึกษาและตัวเด็ก(8คน) พิจารณาตามลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย(7คน) และยึดตามตัวชี้วัด(4คน)

การลำดับความสำคัญในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประเมินเท่ากันทุกด้าน(11คน) และเน้นประเมินด้านทักษะพิสัย โดยประเมินด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยเท่ากัน(11คน) รองลงมาคือประเมินโดยเน้นประเมินด้านจิตพิสัย ทักษะพิสัย และพุทธิพิสัยตามลำดับ(5คน) ประเมินด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยเท่ากัน และประเมินด้านพุทธิพิสัยน้อยที่สุด(2คน) เน้นประเมินด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยตามลำดับ(1คน) เน้นด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย ตามลำดับ(1คน) และการประเมินโดยเน้นประเมินด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยตามลำดับ ไม่ประเมินด้านพุทธิพิสัย(1คน)

การประเมินการทำงานและการประเมินเฉพาะตัวผลงาน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประเมินเฉพาะผลงานประเมินทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะ(9คน) รองลงมาคือ ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นประเมินด้านทักษะ(8คน) ประเมินเฉพาะผลงานเน้นประเมินด้านความคิดสร้างสรรค์(8คน) ประเมินเฉพาะผลงานเน้นประเมินด้านทักษะ(5คน) ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นประเมินความคิดสร้างสรรค์(3คน) ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานประเมินทั้งความคิดสร้างสรรค์และทักษะ(1คน) และ ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงานเน้นทักษะ(1คน)

คุณลักษณะของผู้เรียนศิลปะไทยที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ (18คน) ความกล้าแสดงออก ใฝ่รู้ และความคิดสร้างสรรค์(7คน) มีสมาธิ และความสุขุม(6คน) แต่ ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งไม่คาดหวัง(1คน)

ช่วงเวลาในการประเมินผลทางการเรียนศิลปะไทย ประเมินตามจำนวนชิ้นงาน(10คน) รองลงมาคือประเมินตามจำนวนชิ้นงาน กลางภาค และปลายภาค(8คน) ประเมินเฉพาะกลางภาคและปลายภาค(5คน) ประเมินตลอดการเรียนการสอน (ทุกอย่างคือคะแนน)(4คน) การประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน(1คน)การประเมินเฉพาะปลายเทอม(2คน) และการประเมินอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง และปลายเทอม(1คน)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 11 ระดับความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
- ควรแยกเป็นวิชาเฉพาะ	5	
- อยากให้สถาบันและครูสนับสนุนการสอบและการอนุรักษ์อย่างจริงจัง	5	
- อยากให้ครูสนใจการสอนศิลปะไทยพื้นฐานตั้งแต่เด็กๆ	4	
- อยากให้เรียนอิสระไม่เน้นความชำนาญ	3	
- อยากให้มีหนังสือเรียน เฉพาะวิชาศิลปะไทย	2	
- อยากให้มีการเรียนศิลปะไทยอย่างต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้น	2	
- อยากให้พาไปดูสถานที่จริง ดูของจริง		2
- อยากให้มีครูที่ถนัดเฉพาะด้านการสอนศิลปะไทยมาสอน	2	

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
	- ควรสอนให้เด็กเกิดความรักและซาบซึ้งไม่ต้องปฏิบัติจริง	2
	- ควรมีการบูรณาการกับวิชาสังคมศาสตร์	1
	- อยากให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับศิลปะไทยมากกว่าศิลปะสมัยใหม่	1
	- ไม่ควรมีการประเมินกวดขันครู เพราะเด็กไม่พร้อมสำหรับบางตัวชี้วัด	1
	- ไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	2

จากตารางที่ 11 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

ควรแยกเป็นวิชาเฉพาะ(5คน) อยากให้สถาบันและครูสนับสนุนการสอบและการอนุรักษ์อย่างจริงจัง(5คน) อยากให้ครูสนใจการสอนศิลปะไทยพื้นฐานตั้งแต่เด็กๆ(4คน) อยากให้นักเรียนได้เรียนอย่างอิสระไม่เน้นความชำนาญ(3คน) อยากให้มีหนังสือเรียนเฉพาะวิชาศิลปะไทย(2คน) อยากให้มีการเรียนศิลปะไทยอย่างต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้น(2คน) อยากให้พาไปดูสถานที่จริง ดูของจริง(2คน) อยากให้มีครูที่ถนัดเฉพาะด้านการสอนศิลปะไทยมาสอน(2คน) ควรสอนให้เด็กเกิดความรักและซาบซึ้งไม่ต้องปฏิบัติจริง(2คน) ควรมีการบูรณาการกับวิชาสังคมศาสตร์(1คน) อยากให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับศิลปะไทยมากกว่าศิลปะสมัยใหม่ (1คน)และไม่ควรมีการประเมินกวดขันครู เพราะเด็กไม่พร้อมสำหรับบางตัวชี้วัด(1คน) แต่มีครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ(2คน)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย จำนวน 8 โรงเรียน สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตได้ ดังนี้

โรงเรียนที่ 1

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน และหัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “ศิลปะไทย” โดยนักเรียนเป็นผู้หาแบบลายมาเอง ลักษณะกิจกรรม คือ ให้นักเรียนเขียนลายไทย ภาพไทยบนกระดาษ ไม่กำหนดแบบและขนาดผลงาน ด้านบุคลิกภาพผู้สอนแต่งกายสุภาพ

เหมาะสม พุดคุยเป็นกันเอง มีการเน้นเสียงเมื่อนักเรียนเสียงดัง เวลาในการเข้าสอน 1 ชั่วโมง โดยเด็กเดินมาเรียนที่ห้องเรียนศิลปะ

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ได้แก่ ดินสอ ยางลบ กระดาษ และปากกาหมึกดำ การเตรียมอุปกรณ์ นักเรียนส่วนหนึ่งไม่มีปากกาหมึกดำสำหรับตัดเส้น ความสนใจในการเรียน ผู้เรียนสนใจฟังและปฏิบัติตาม บางช่วงของการปฏิบัติงานมีการจับกลุ่มพุดคุยเสียงดัง

สถานที่ในการถ่ายทอด เป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ มีขนาดเหมาะกับนักเรียน พื้นและผนังปูน อุณหภูมิพอเหมาะโดยติดเครื่องปรับอากาศ แสงสว่างเพียงพอ แสงหลักจากการใช้หลอดไฟ ห้องเรียนมีความสะอาดดี การออกแบบพื้นที่การใช้สอย ที่นั่งเรียนและปฏิบัติงานบนพื้นห้องตามอัธยาศัย การจัดเก็บอุปกรณ์ จัดไว้บริเวณชั้นวางหลังห้อง สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 40 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีการจัดแสดงงานศิลปะภายในห้องเรียน

กระบวนการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการถามความคืบหน้างานชิ้นเดิม ก่อนสาธิตการทำงานและแนะนำการทำงานรายบุคคล โดยมีผลงานของรุ่นพี่เป็นตัวอย่าง ขึ้นสรุปผู้สอนประเมินภาพรวมของผลงานในห้องเรียนและให้ส่งงานท้ายคาบ บรรยากาศในการถ่ายทอดเป็นไปอย่างอิสระ การแสดงออกของผู้เรียนเป็นไปอย่างผ่อนคลาย มีการโต้ตอบกับผู้สอนอย่างเป็นกันเอง

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนมีการดึงความสนใจจากนักเรียนโดยการเน้นเสียงดังเป็นระยะ

โรงเรียนที่ 2

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “ลายประจำยาม” ลักษณะกิจกรรม ให้นักเรียนเขียนลายประจำยามลงสีไม้บนกระดาษ ขนาด A4 บุคลิกภาพผู้สอนแต่งกายสุภาพเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขัน และกระตือรือร้นในการสอน เวลาในการเข้าสอน 50 นาที โดยผู้สอนเดินสอนตามห้องเรียน

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ได้แก่ ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด และสีไม้ การเตรียมอุปกรณ์ นักเรียนส่วนใหญ่เตรียมอุปกรณ์ครบ โดยสีไม้ผู้สอนเป็นคนเตรียมให้ ความสนใจในการเรียน นักเรียนสนใจฟังและปฏิบัติตาม มีการถามตอบทันทีที่มีข้อสงสัย

สถานที่ในการถ่ายทอด เป็นห้องเรียนปกติค่อนข้างแคบ พื้นและผนังเป็นปูน หน้าต่างกระจก อุณหภูมิพอเหมาะโดยใช้พัดลม แสงเพียงพอ ห้องเรียนค่อนข้างสะอาด การออกแบบพื้นที่การใช้สอย จัดพื้นที่เป็นแถวคู่ พื้นที่ในการทำงานเฉพาะบนโต๊ะ สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 40

การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ไม่มีการจัดแสดงผลงานศิลปะในชั้นเรียน แต่มีการจัดแสดงผลงานศิลปะหน้าห้องเรียนทุกห้องเรียน

กระบวนการถ่ายทอด เริ่มต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะเรียน และบรรยายประกอบการฉาย Power point เกี่ยวกับความเป็นมาของลายไทย และสาธิตการเขียนลายไทยบนกระดาษโดยให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละขั้นตอน ระหว่างปฏิบัติงานมีการเดินแนะนำรายบุคคล ขึ้นสรุปมีการเตือนถึงการสอบ และให้นำผลงานมาส่งในอาทิตย์ถัดไป

บรรยากาศในการถ่ายทอด บรรยากาศเป็นกันเอง การแสดงออกของผู้เรียน นักเรียนมีการถามตอบและตั้งใจทำงานดีมาก

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนเดินดูการทำงานเป็นระยะและมีการเล่นมุขตลกเพื่อเสริมสร้างความเป็นกันเอง

โรงเรียนที่ 3

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “สถาปัตยกรรมไทย” ลักษณะกิจกรรม ให้เขียนลายเส้นสถาปัตยกรรมไทยตามแบบบนกระดาษขนาด A3 ด้านบุคลิกภาพ ผู้สอนแต่งกายสุภาพเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส และกระฉับกระเฉง เวลาในการเข้าสอน 1 ชั่วโมง เด็กเดินมาเรียนในห้องเรียนศิลปะ

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ได้แก่ กระดาษ ดินสอ ยางลบ และไม้บรรทัด การเตรียมอุปกรณ์ นักเรียนนำมาเฉพาะดินสอและยางลบ กระดาษ ไม้บรรทัด และแบบผู้สอนเป็นคนเตรียมให้ ความสนใจในการเรียน นักเรียนตั้งใจฟังในการอธิบายขั้นตอน แต่ช่วงปฏิบัติงานมีการพูดคุยก๊วยภายในกลุ่ม

สถานที่ในการถ่ายทอด เป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ ขนาดพอเหมาะ พื้นและผนังเป็นปูน ประตูเป็นกระจก อุณหภูมิพอเหมาะ ติดเครื่องปรับอากาศ แสงสว่างเพียงพอ ห้องเรียนสะอาดพอใช้ การออกแบบพื้นที่การใช้สอย จัดที่นั่งเป็นกลุ่ม พื้นที่ทำงานกว้างขวาง สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1: 10 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีการแสดงผลงานในห้องเรียนและมีการแสดงผลงานตามบอร์ดภายในอาคาร

กระบวนการถ่ายทอด เริ่มต้นด้วยการถามความคืบหน้างานเดิม ก่อนการบรรยายขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยการฉาย Projector และให้นักเรียนปฏิบัติตาม ระหว่างเรียนมีการเดินแนะนำรายบุคคล และมีการนำผลงานรุ่นพี่มาเป็นตัวอย่าง ขึ้นสรุปให้นักเรียนเก็บผลงานและกลับมาทำงานต่อในคาบเรียนของอาทิตย์ถัดไป(ส่งงานสำเร็จท้ายเทอม)

บรรยากาศในการถ่ายทอด เป็นบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง การแสดงออกของผู้เรียนฟังบรรยายอย่างตั้งใจ แต่บางกลุ่มคุยกันขณะปฏิบัติจนงานไม่คืบหน้า

ข้อสังเกตเพิ่มเติม นักเรียนมีจำนวนน้อยผู้สอนเลยสามารถแนะนำรายบุคคลได้อย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้สอบถามได้ตลอดชั่วโมงเรียน

โรงเรียนที่ 4

ผู้ถ่ายทอด ไม่มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “การลงสีตัวละครในงานจิตรกรรมไทย” ลักษณะกิจกรรม ให้นักเรียนลงสีในแบบที่กำหนดในขนาด A4 บุคลิกของผู้สอน แต่งกายสุภาพเหมาะสม พูดเสียงดังฟังชัด เวลาในการเข้าสอน 50 นาที เด็กเดินมาเรียนในห้องเรียนศิลปะ ผู้สอนรอให้นักเรียนเข้าเรียนครบก่อนจึงเข้าสอน

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ประกอบการเรียน ได้แก่ แบบภาพตัวละครและสีไม้ ซึ่งผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียมทั้งหมด ความสนใจในการเรียน นักเรียนตั้งใจฟังบรรยายและตั้งใจปฏิบัติงานดีมาก

สถานที่ในการถ่ายทอด ห้องเรียนมีกว้างขวาง พื้นและผนังเป็นปูน ประตูเป็นกระจกหน้าต่างเป็นกระจกหนึ่งด้าน อุณหภูมิพอเหมาะ ติดเครื่องปรับอากาศ แสงสว่างเพียงพอ ห้องเรียนสะอาดดี การจัดที่นั่งเป็นแบบแถวคู่ พื้นที่ทำงานเฉพาะบนโต๊ะเรียน การจัดเก็บของในห้องเรียน มีจัดเก็บขีดผนังหลังห้อง สัดส่วนครูกับนักเรียน 1 : 42 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีการจัดแสดงผลงานศิลปะภายในห้องเรียนทุกด้านของผนัง และมีการจัดแสดงผลงานศิลปะรอบหมวดศิลปะ

กระบวนการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะเรียน และเริ่มการสอนโดยการบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของจิตรกรรมไทยประกอบการเปิด e-book ที่จัดทำขึ้นเอง และแจกใบงานเป็นภาพตัวละครตัวนาง ระหว่างการปฏิบัติผู้สอนเดินแนะนำรายกลุ่ม ขึ้นสรุปมีการทบทวนความรู้ที่เรียนและสั่งงานให้กลับไปทำที่บ้านและส่งภาพผลงานทาง e-mail ก่อนส่งผลงานจริงในอาทิตย์ถัดไป

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนดึงดูดผู้เรียนด้วยสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง และมีการตั้งคำถามเป็นระยะ ทำให้นักเรียนสนใจในการเรียน

โรงเรียนที่ 5

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “ศิลปะไทย” ลักษณะกิจกรรม เป็นการเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะไทย และการเขียนลาย

ไทย อันประกอบด้วย ลายกนกเปลว ลายกระจังตาอ้อย ลายพุ่มทรวงข้าวบิณฑ์ และลายประจำยาม บุคลิกของผู้สอน แต่งกายสุภาพเหมาะสม(ใส่ชุดไทยตามที่โรงเรียนกำหนด) ยิ้มแย้มแจ่มใส น้ำเสียงนุ่มนวลอ่อนหวาน เวลาในการเข้าสอน 1 ชั่วโมง ผู้สอนเดินมาสอนตามชั้นเรียน

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ได้แก่ สมุดงาน ดินสอ ยางลบ และไม้บรรทัด การเตรียมอุปกรณ์นักเรียนส่วนใหญ่เตรียมอุปกรณ์ครบ สมุดงานผู้สอนเป็นผู้เก็บไว้ และนำมาแจกคืนก่อนเริ่มการเรียนการสอน การสนใจในการเรียน นักเรียนตั้งใจฟังบรรยายและตั้งใจปฏิบัติงานดีมาก มีความกระตือรือร้นในการตอบคำถามดีมาก(ใครตอบจะได้คะแนน) นักเรียนทำงานเสร็จภายในคาบทุกคน

สถานที่ในการถ่ายทอด เป็นห้องเรียนปกติที่มีขนาดค่อนข้างคับแคบเพราะจำนวนเด็กเยอะ ช่องทางเดินระหว่างโต๊ะน้อยมาก อุณหภูมิพอเหมาะติดตั้งเครื่องปรับอากาศและพัดลม แสงสว่างเพียงพอ ห้องเรียนสะอาดพอใช้ การออกแบบพื้นที่ใช้สอย จัดที่นั่งเดี่ยว พื้นที่ทำงาน เฉพาะบนโต๊ะเรียน ภายในห้องไม่มีพื้นที่จัดเก็บงาน สัดส่วนครูและนักเรียน 1: 50 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ไม่มีการจัดแสดงหรือป้ายนิเทศเกี่ยวกับศิลปะ

กระบวนการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการย้อนถึงเรื่องที่เคยเรียนมาและอธิบายว่า เรื่องที่จะเรียนมีความต่อเนื่องกับเรื่องที่เรียนก่อนหน้าอย่างไร เริ่มสอนโดยการบรรยายประวัติความเป็นมาของศิลปะไทยประกอบการฉาย Power point และสาธิตขั้นตอนการเขียนลายไทย โดยให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละขั้นตอน พร้อมเดินดูความคืบหน้างานเป็นระยะ ขึ้นสรุปทบทวนเรื่องที่เรียนและเกริ่นถึงเรื่องที่จะใช้สอบในอาทิตย์ต่อไป

บรรยากาศในการถ่ายทอด เป็นบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความท้าทายจากคำถามที่มีตลอดทั้งคาบ การแสดงออกของผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม และมีวินัยในชั้นเรียนดีมาก

ข้อสังเกตเพิ่มเติม การตั้งคำถามและให้คะแนนได้ผลตอบรับดีมาก นักเรียนสนใจฟังอธิบายและสนใจที่จะตอบคำถาม

โรงเรียนที่ 6

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ ลายกระจังตาอ้อย” ลักษณะกิจกรรม ให้นักเรียนเขียนลายกระจังตาอ้อยตามแบบขนาด A4 ด้านบุคลิกภาพผู้สอน แต่งกายสุภาพเหมาะสม ท่าทางเคร่งขรึม มีการเน้นเสียงหนักเบา และตักเตือนเมื่อนักเรียนไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง เวลาในการเข้าสอน 1 ชั่วโมง ผู้สอนเดินไปสอนที่ห้องเรียน

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ได้แก่ ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด และแบบตามที่คุณสอนกำหนด การเตรียมอุปกรณ์นักเรียนบางส่วนไม่มียางลบและไม้บรรทัดความสนใจในการเรียนสนใจฟังบรรยาย แต่มีการจับกลุ่มพูดคุยในช่วงของการปฏิบัติงาน

สถานที่ในการถ่ายทอด เป็นห้องเรียนปกติ ที่มีพื้นที่กว้างขวางเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน พื้นและผนังเป็นปูน หน้าต่างกระจก อุณหภูมิพอเหมาะติดตั้งเครื่องปรับอากาศ แสงสว่างเพียงพอทั้งแสงธรรมชาติทางกระจกและแสงจากหลอดไฟ ห้องเรียนสะอาดพอใช้ การออกแบบพื้นที่ใช้สอย จัดที่นั่งเป็นรูปตัวยูเหลี่ยม พื้นที่ทำงานเฉพาะบนโต๊ะเรียน การเก็บอุปกรณ์ภายในห้องมีชั้นวางอุปกรณ์และผลงานหลังห้อง สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1: 20 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ไม่มีการจัดแสดงผลงานในชั้นเรียนหรือภายในอาคาร

กระบวนการในการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะเรียน ก่อนบรรยายถึงที่มาของลายไทยประกอบการฉาย Power point และสาธิตการทำงานบนกระดาษก่อนแจกใบงานให้นักเรียนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติผู้สอนเดินแนะนำรายบุคคล ชี้สรุปให้ส่งผลงานทำยาคาบที่ละคนเพื่อแนะนำให้ปรับปรุงในโอกาสต่อไป บรรยากาศในการเรียน ครูเป็นผู้สั่งงานให้นักเรียนปฏิบัติตามเพียงอย่างเดียว การแสดงออกของผู้เรียน สนใจฟังบรรยายแต่ตอบเพียงบางคำถาม

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนเน้นการแนะนำรายบุคคลตลอดทั้งคาบ และลงมือแก้ไขผลงานให้เมื่อติดขัด

โรงเรียนที่ 7

ผู้ถ่ายทอด ไม่มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “ลายกนกตามตัว” ลักษณะกิจกรรม ให้นักเรียนเขียนลายกนกตามตัวตามแบบที่กำหนด ด้านบุคลิกภาพผู้สอนแต่งกายสุภาพเหมาะสม มีอารมณ์ขัน เวลาในการเข้าสอน 50 นาที โดยเด็กจะต้องเดินมาเรียนในห้องเรียนศิลปะ

ผู้รับการถ่ายทอด ห้องเรียนขนาดประมาณ 5x5 ตร.ม. พื้นและผนังห้องเป็นปูน อุณหภูมิพอเหมาะโดยใช้พัดลม แสงสว่างเพียงพอ ห้องเรียนสะอาดดี การออกแบบพื้นที่การใช้สอย นักเรียนนั่งเรียนบนพื้น พื้นที่ทำงานแล้วแต่อ้อยาศัย การจัดเก็บอุปกรณ์มีโต๊ะและตู้จัดเก็บอุปกรณ์อยู่หลังห้อง สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1: 32 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีการจัดแสดงผลงานในห้องเรียนศิลปะ

กระบวนการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะเรียน และแจกใบงานก่อนการสาธิตการเขียนลายกนกสามตัวบนกระดานให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละขั้นตอน ขั้นสรุปหยิบยกผลงานที่โดดเด่นมาให้นักเรียนทั้งหมดภายในห้องดู และให้รวบรวมส่งผลงานทำียบรรยากาศในการเรียน เป็นไปอย่างอิสระ ผู้สอนพูดคุยเป็นกันเอง เด็กสามารถพูดคุยหรือเดินดูผลงานของเพื่อนในชั้นเรียนได้ การแสดงออกของผู้เรียน สนใจฟังและตั้งใจปฏิบัติตาม

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนเน้นการแนะนำรายบุคคลตลอดทั้งคาบเรียน

โรงเรียนที่ 8

ผู้ถ่ายทอด มีการเตรียมแผนการสอน หัวข้อที่ได้สังเกตการจัดกิจกรรมการสอน คือ “การเขียนลายไทย” ประกอบด้วยลายกนกสามตัวและลายกระจังตาอ้อย ลักษณะกิจกรรมให้นักเรียนเขียนลายไทยตามแบบที่กำหนด ด้านบุคลิกภาพ ผู้สอนแต่งกายสุภาพเหมาะสม พูดคุยเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีอารมณ์ขัน เวลาในการเข้าสอน 1 ชั่วโมง เด็กเดินมาเรียนในห้องเรียนศิลปะ

ผู้รับการถ่ายทอด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบ ได้แก่ ใบงาน ดินสอ ยางลบ และสีไม้ การเตรียมอุปกรณ์การเรียนดังกล่าวนักเรียนต้องเตรียมดินสอและยางลบมาเอง ส่วนแบบใบงานและสีไม้ครูเป็นผู้จัดเตรียมให้ ความสนใจในการเรียน นักเรียนสนใจฟังและปฏิบัติตามอย่างเป็นระเบียบ

สถานที่ในการถ่ายทอด ห้องเรียนศิลปะขนาดประมาณ 5x5 ตร.ม. พื้นและผนังเป็นปูนอุดหนุนภูมิพอเหมาะโดยใช้พัดลม แสงสว่างเพียงพอ และมีความสะอาดดีมาก การออกแบบพื้นที่การใช้สอย จัดที่นั่งเป็นกลุ่ม พื้นที่การทำงานใช้เฉพาะบนโต๊ะเรียน มีชั้นวางอุปกรณ์บริเวณทางเข้าของห้องเรียน สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:43 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีการจัดแสดงผลงานศิลปะภายในห้องเรียน และแสดงผลงานใต้ตึกเรียน

กระบวนการถ่ายทอด นำเข้าสู่บทเรียนโดยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะเรียน และแจกใบงานก่อนการสาธิตขั้นตอนการทำงานให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละขั้นตอน มีการเดินแนะนำรายกลุ่มและขั้นสรุปได้เลือกผลงานที่โดดเด่นมาบรรยายถึงความสวยงามให้นักเรียนภายในชั้นเรียนฟังก่อนการเก็บส่งผลงานทำียบรรยากาศในการถ่ายทอดเป็นแบบเป็นกันเอง นักเรียนสามารถพูดคุยและเดินดูผลงานของเพื่อนร่วมชั้นได้ การแสดงออกของผู้เรียนมีความสนใจในการฟังและปฏิบัติตาม แต่มีการจับกลุ่มพูดคุยในช่วงของการปฏิบัติงานเล็กน้อย

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ผู้สอนเป็นกันเองอย่างมากทำให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าถามทันทีที่เกิดปัญหา

อื่นๆ ตัวอย่างผลงานศิลปะไทยที่ประยุกต์ใช้วัสดุสมัยใหม่แทนแบบโบราณ

เทคนิค/วัสดุแบบโบราณ	เทคนิค/วัสดุแบบสมัยใหม่	ข้อสังเกต
<p><u>จิตรกรรมไทย</u></p> <p>เขียนสีฝุ่นบนพื้นปูน ไม้ ผ้า โปลาณ หรือช่อย เป็นต้น</p> <p>กรณีของการเขียนจิตรกรรมไทยบนพื้นปูนมีกรรมวิธี โดยสังเขปคือ การเตรียมพื้น ต้องฆ่าความเค็มด้วยน้ำใบขี้เหล็ก นำดินสอพองมากรอง นำกระดาษทรายมาขัดละเอียด ก่อนการปรุลาย ระบายและเขียนสีติดเส้น</p>	<p>เขียนสีอะครีลิค สีฝุ่นตลับ สีโปสเตอร์ สีน้ำ สีน้ำมัน สีเมจิกบนกระดาษ หรืองานประดิษฐ์ และการชุดสีเทียน เป็นเส้น หรือการแกะแม่พิมพ์แกะไม้ เป็นต้น</p>	<p>ปัจจุบันการทำงานจิตรกรรมไทยนิยมใช้สีสำเร็จรูปซึ่งสีสำเร็จรูปสามารถหาซื้อได้ง่ายราคา และคุณภาพมีให้เลือกหลากหลาย ใช้งานได้ง่าย และสะดวกต่อการเก็บรักษา ประหยัดเวลาในการเตรียมอุปกรณ์</p>
<p><u>ประติมากรรมไทย</u></p> <p>ปั้นดิน แกะสลักไม้ และหล่อโลหะ เป็นต้น</p> <p>กรณีการปั้นหล่อมีกรรมวิธี โดยสังเขปคือ การปั้นดินเหนียวก่อนจะหล่อแทนที่ด้วยโลหะ หรือการปั้นดินเหนียวแล้วนำไปเผา ส่วนการแกะสลักจะเป็นการแกะด้วยมือโดยใช้สิ่วและค้อนเป็นเครื่องมือหลัก</p>	<p>ปั้นดินน้ำมันหล่อปูนปลาสเตอร์ เปเปอร์มาเช่ และการแกะสลักโฟม เป็นต้น</p>	<p>อุปกรณ์ในการทำงานประติมากรรมโดยทั่วไปมีความหลากหลายและหาซื้อได้ง่ายขึ้นอย่างดินน้ำมันหรือปูนสำเร็จรูป และการเรียนการปั้นส่วนใหญ่ นักเรียนจะเริ่มต้นจากการปั้นดินน้ำมัน</p> <p>การปั้นดินน้ำมันแล้วหล่อปูนระบายสีโปสเตอร์ สามารถสร้างงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกับงานปั้นปูนสดของไทย และ</p>

เทคนิค/วัสดุแบบโบราณ	เทคนิค/วัสดุแบบสมัยใหม่	ข้อสังเกต
		<p>ราคาถูก แต่ความคงทนน้อยกว่า ส่วนการแกะสลักโฟมจะใช้ต้นทุนต่ำ สะดวกในการหาซื้อ และขนย้าย แต่ไม่มีความคงทนนัก</p>
<p><u>สถาปัตยกรรม</u></p> <p>ประกอบไม้ทั้งเรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ และการก่ออิฐถือปูน เป็นต้น</p> <p>กรณีการก่ออิฐถือปูนมีกรรมวิธีโดยสังเขปคือ นำอิฐที่ทำด้วยดินเหนียวผสมทรายก่อนจะเผาให้สุกก่อนก่ออิฐต้องนำไปจุ่มน้ำหรือรดน้ำให้เปียกก่อนจะใช้ปูนก่อยึดแผ่นอิฐแต่ละแผ่นให้ติดกัน</p>	<p>การเขียนแบบ และการทำโมเดลจำลอง</p>	<p>การสร้างสรรค์ผลงานสถาปัตยกรรมไทยในการระดับมัธยมศึกษาเน้นในเรื่องของความเข้าใจในองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทยเป็นหลัก</p>
<p><u>หัตถศิลป์ไทย</u></p> <p>ปิดทองรดน้ำบนไม้ โลหะ ปูน ดินเผา เครื่องสาน และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ การประดับกระจกประดับมุกบนสิ่งของการตกแต่ง และการสลัก</p>	<p>ลงสีและตัดเส้นหมึกดำบนพื้นสีโปสเตอร์ การตัดสติ๊กเกอร์สีทองปิดบนพื้นกระดาษสีดำ และการตกแต่งลายบนกระดาษแข็งเขียน</p>	<p>งานหัตถศิลป์ไทยมีความประณีตและขั้นตอนพร้อมทั้งอุปกรณ์ที่ซับซ้อนทำให้ปัจจุบันมีการคิดค้นเทคนิคและวัสดุที่มีความ</p>

เทคนิค/วัสดุแบบโบราณ	เทคนิค/วัสดุแบบสมัยใหม่	ข้อสังเกต
<p>เครื่องสดเป็นต้น</p> <p>กรณีการเขียนลายรดน้ำมีกรรมวิธีโดยสังเขปคือ เตรียมพื้นด้วยรักสมุกลงรักปิดทองรดน้ำ ลายประดับมุกต้องฉลุเปลือกหอยมุกเป็นลวดลายแล้วมาปิดทับลงบนพื้นที่ได้ทำรักสมุกเตรียมไว้ก่อนจะขัดลายมุกและเข็ดรักให้เกิดเงา</p>	<p>ดินสอสี</p>	<p>หลากหลายเหมาะแก่การสร้างสรรค์เป็นผลงานทั้งเพื่อความสวยงามและดัดแปลงให้เข้ากับการใช้งานมากขึ้น</p>
<p>อื่นๆ</p> <p>ผลงานที่นำรูปลักษณะของศิลปะไทยมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน</p>	<p>การกัดกระจก การตัดกระดาษเป็นลายไทยภาพไทย การเขียนเส้นภาพไทยด้วยสีโป้ว การเขียนสีบนกระจก เป็นต้น</p>	<p>ผลงานส่วนใหญ่ในการทำงานศิลปะไทยของนักเรียนมัธยมศึกษามักนำลักษณะของลายไทยหรือภาพไทยมาสร้างสรรค์งานมากกว่าการสร้างสรรค์งานด้วยเทคนิคอย่างช่างโบราณทั้งหมด</p>

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับการนำเสนอ
แนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ตารางที่ 12 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย

ข้อ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ (N=10)
1 เพศ			
	ชาย	9	90
	หญิง	1	10
2 อายุ			
	ต่ำกว่า 30 ปี	1	10
	31 – 40 ปี	3	30
	41 – 50 ปี	2	20
	51- 60 ปี	1	10
	61 ปี ขึ้นไป	3	30
3 วุฒิการศึกษา			
	ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต	2	20
	ปริญญาบัณฑิต	5	50
	ปริญญาโท	2	20
	ปริญญาตรี	1	10
4 สาขาที่สำเร็จการศึกษา			
	ศิลปะไทย	1	10
	ศิลปศาสตร์	2	20
	นิเทศศาสตร์	1	10
	ภาพพิมพ์	1	10
	สารสนเทศ	1	10
	ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย	1	10
	ประติมากรรมไทย	1	10
	แผนกช่างทองหลวง	1	10
	มัธยมศึกษาสามัญ	1	10

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ชื่อ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ (N=10)
5 สถาบันที่สำเร็จการศึกษา			
	มหาวิทยาลัยศิลปากร	3	30
	โรงเรียนนนทบุรี	1	10
	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	1	10
	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2	20
	กรมช่างสิบหมู่	1	10
	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	1	10
	มหาวิทยาลัยราชภัฏมณฑลฉุฉุนบุรี	1	10
6 อาชีพ			
	รับราชการ	6	60
	ข้าราชการเกษียณ	2	20
	ช่างและอาจารย์พิเศษ	2	20
7 ประเภทของศิลปะไทยที่ถนัด			
	จิตรกรรมไทย	3	30
	ประติมากรรมไทย	3	30
	สถาปัตยกรรมไทย	1	10
	หัตถศิลป์ไทย	3	30
8 ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทย			
	10-20 ปี	3	30
	21-30 ปี	4	40
	31-40 ปี	1	10
	41-50 ปี	1	10
	51-60 ปี	1	10
9 สถาบันที่สอน			
	วิทยาลัยในวังชาย	5	50
	มหาวิทยาลัยศิลปากร	3	30

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ชื่อ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ (N=10)
	โรงเรียนเทศบาล 4 จ.สิงห์บุรี	1	10
	วิทยาลัยจันทบุรี	1	10
10 ประสบการณ์ด้านการสอน			
	1 – 10 ปี	3	30
	11-20 ปี	4	40
	21-30 ปี	2	20
	31-40 ปี	--	
	41-50 ปี	1	10

จากตารางที่ 12 สามารถวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยได้ดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ จำนวน 10 ท่าน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 90 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 10

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 61 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 30 และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 3 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 20 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 10 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 10

วุฒิการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 20 ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 20 และจบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 10

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาศิลปศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 20 รองลงมาคือ ภาพพิมพ์ นิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 10 แผนกช่างทองหลวง คิดเป็นร้อยละ 10 มัธยม สายสามัญ คิดเป็นร้อยละ 10 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรมไทย คิดเป็นร้อยละ 10 ศิลปไทย และสารสนเทศ คิดเป็นร้อยละ 10

สถาบันที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ศิลปากร รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โรงเรียนนนทบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

หมู่บ้านจอมบึง กรมช่างสิบหมู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณบุรี

อาชีพ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือ อาชีพช่างและอาจารย์พิเศษ คิดเป็นร้อยละ 20 และเป็นข้าราชการเกษียณ คิดเป็นร้อยละ 20

ประเภทของศิลปะไทยที่ถนัด ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความถนัดด้านจิตรกรรมไทย คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาคือ ด้านประติมากรรม คิดเป็นร้อยละ 30 ด้านทัศนศิลป์ไทย คิดเป็นร้อยละ 30 และถนัดด้านสถาปัตยกรรมไทย คิดเป็นร้อยละ 10

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทยอยู่ในช่วงระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือช่วงระหว่าง 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 ช่วงระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 ช่วงระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 และช่วงระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 10

สถาบันที่สอน ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่สอนที่วิทยาลัยในวังชาย คิดเป็นร้อยละ 50 มหาวิทยาลัยศิลปากร คิดเป็นร้อยละ 30 โรงเรียนเทศบาล 4 จ.สิงห์บุรี คิดเป็นร้อยละ 10 และเทคนิคจันทบุรี คิดเป็นร้อยละ 10

ประสบการณ์ด้านการสอน ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการสอนในสถาบันการศึกษาอยู่ในช่วงระหว่าง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือช่วงระหว่าง 1-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 ช่วงระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 และช่วงระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 10

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 1 3 ระดับความถี่ของความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ศิลปะไทย หมายถึง งานของบรรพบุรุษไทยที่สร้างที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีความอ่อนช้อยตามอย่างที่มีมาแต่โบราณ	2
	- ศิลปะไทย หมายถึง ความเป็นไทยที่สะท้อนไปในการทำงานศิลปะ ผ่านเส้น สี ช่องไฟ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นชาติซึ่งควรแบ่งเป็น 2 ลักษณะ	7

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
	คือ แบบประเพณีตามอย่างช่างโบราณ และแบบประยุกต์ที่คงรูปลักษณะและแนวคิดที่เป็นไทย	
	- ศิลปะไทย หมายถึง ความงาม จิตวิญญาณ ทุกอย่างที่มีความสวยงามทางจิตวิญญาณ	1
ประเด็นที่ 2	ความสำคัญของศิลปะไทยต่อการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ศิลปะไทยมีสำคัญ แต่ครูสอนเพียงเพื่อให้เด็กรู้จักและซึมซับความเป็นไทย ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น	
	- ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก และเราควรเริ่มปลูกฝังความรักและความสนใจในศิลปะไทย ตั้งแต่ระดับอนุบาล-ประถม ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเด็กควรมีพื้นฐานการเขียนศิลปะไทยโดยเฉพาะลายไทยพื้นฐานได้	
ประเด็นที่ 3	ความรู้หรือความถนัดพื้นฐานก่อนเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ควรมีความสนใจในศิลปะไทยอยู่ก่อน	4
	- ควรมีประสบการณ์ด้านการเห็นและรู้จักลักษณะทั่วไปของศิลปะไทย	4
	- ควรมีพื้นฐานการเขียนลายไทยหรือรู้จักอุปกรณ์การทำงานศิลปะไทยมาก่อน	2
ประเด็นที่ 4	การนำงานช่างศิลปะไทยมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- สามารถนำงานช่างไปสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ แต่ควรอยู่ในรูป 10 ของการเรียนรู้ที่มา และลักษณะทั่วไปของศิลปะแขนงนั้นๆ ขั้นตอนการปฏิบัติงานควรเลือกเฉพาะเทคนิคพื้นฐาน และใช้วัสดุที่เหมาะสมกับวัยและไม่อันตราย เช่น เขียนจิตรกรรมไทยเพียงการเขียนบนกระดาษลงสีโปสเตอร์ เขียนแกะสลักจากการสลักผลไม้ และเรียนตอกกระดาษ แทนการตอกหนัง เป็นต้น	
ประเด็นที่ 5	การเชิญช่างหรือศิลปินมาเป็นวิทยากรในชั้นเรียน	
	- มีความจำเป็น เพราะช่างมีความชำนาญมากกว่าครูประจำวิชา แต่อาจเป็น 2 เพียงช่างในท้องถิ่นหรือพ่อแม่ของผู้เรียนเองที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน	
	- มีความจำเป็น เพราะช่างมีประสบการณ์และเทคนิคในการสร้างงานที่สามารถ 6 แบบอย่างที่ดีแก่เด็กได้	
	- ไม่ มีความจำเป็น เพราะครูประจำวิชามีความสามารถในการถ่ายทอดและ 2 ควบคุมชั้นเรียนได้มากกว่าช่าง	

จากตารางที่ 1-3 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสร้างสรรคศิลปะไทยเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

ความหมายและลักษณะของศิลปะไทย ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดคือ ศิลปะไทย หมายถึง ความเป็นไทยที่สะท้อนไปในการทำงานศิลปะ ผ่านเส้น สี ช่องไฟ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นชาติซึ่งควรแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบประเพณีตามอย่างช่างโบราณ และแบบประยุกต์ที่คงรูปลักษณะและแนวคิดที่เป็นไทย (7คน) รองลงมาคือ ศิลปะไทย หมายถึง งานของบรรพบุรุษไทยที่สร้างที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีความอ่อนช้อย ตามอย่างที่มีมาแต่โบราณ (2คน) และศิลปะไทย หมายถึง ความงาม จิตวิญญาณ ทุกอย่างที่มีความสวยงามทางจิตวิญญาณ (1คน)

ความสำคัญของศิลปะไทยต่อการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศิลปะไทยมีความสำคัญมาก และเราควรเริ่มปลูกฝังความรักและความสนใจในศิลปะไทย ตั้งแต่ระดับอนุบาล-ประถม ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเด็กควรมีพื้นฐานการเขียนศิลปะไทยโดยเฉพาะลายไทยเบื้องต้นได้ (8คน) ซึ่งเด็กควรรู้จักและซึมซับความเป็นไทยทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น (2คน)

ความรู้หรือความถนัดพื้นฐานก่อนเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเด็กควรมีความสนใจในศิลปะไทยอยู่ก่อน (4คน) และควรมีประสบการณ์ด้านการเห็นและรู้จักลักษณะทั่วไปของศิลปะไทย (4คน) อีกทั้งควรมีพื้นฐานการเขียนลายไทยหรือรู้จักอุปกรณ์การทำงานศิลปะไทยมาก่อน (2คน)

การนำศิลปะไทยตามที่คุณเชี่ยวชาญนั้นมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำงานช่างไปสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ แต่ควรอยู่ในรูปของการเรียนรู้ที่มาและลักษณะทั่วไปของศิลปะแขนงนั้นๆ ขั้นตอนการปฏิบัติงานควรเลือกเฉพาะเทคนิคพื้นฐาน และใช้วัสดุที่เหมาะสมกับวัยและไม่อันตราย เช่น เรียนจิตรกรรมไทยเพียงการเขียนบนกระดาษสีโปสเตอร์ เรียนแกะสลักจากการสลักผลไม้ และเรียนตอกกระดาษแทนการตอกหนัง เป็นต้น (10คน)

ความจำเป็นในการเชิญช่างหรือศิลปินไปเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำเป็น เพราะช่างมีประสบการณ์และเทคนิคในการสร้างงานที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กได้ (6คน) แต่อาจเป็นเพียงช่างในท้องถิ่นหรือพ่อแม่ของผู้เรียนเองที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน (2คน) และผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าไม่จำเป็น เพราะครูประจำวิชามีความสามารถในการถ่ายทอดและควบคุมชั้นเรียนได้มากกว่าช่าง (2คน)

ตารางที่ 14 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	จุดประสงค์สำคัญของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ควรรู้ที่มาและแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย	
	- ควรเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของศิลปะไทยที่มีผลต่อตัวเองและสังคม 1	
	- ควรสามารถเขียนลายไทยได้และเกิดสมาธิจากการทำงาน 1	
ประเด็นที่ 2	ความสอดคล้องของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับแนวทางการสอนตามทฤษฎี DBAE อันประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ	
	- สอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน โดยไม่เน้นด้านใดเป็นพิเศษ	4
	- สอนทุกด้านยกเว้นด้านศิลปวิจารณ์	4
	- สอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน เน้นด้านสุนทรียศาสตร์	1
	- สอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน แต่ไม่เน้นด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์	1

จากตารางที่ 14 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน ดังนี้

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรรู้ที่มาและแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย (8คน) มากที่สุด รองลงมาคือ ควรเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของศิลปะไทยที่มีผลต่อตัวเองและสังคม (1คน) และควรสามารถเขียนลายไทยได้และเกิดสมาธิจากการทำงาน (1คน)

การสอนศิลปะไทยกับแนวการสอนศิลปะแบบ DBAE ควรสอนให้ครบทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ โดยไม่เน้นด้านใดเป็นพิเศษ (4คน) แต่ผู้เชี่ยวชาญในจำนวนเท่ากันมีความคิดเห็นว่าการสอนทุกด้านยกเว้นด้านศิลปวิจารณ์ (4คน) รองลงมาคือ ควรสอนให้ครบทุกด้านโดยเน้นด้านสุนทรียศาสตร์ (1คน) และสอนให้ครบทุกด้านแต่ไม่เน้นด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์ (1คน)

ตารางที่ 15 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยที่เหมาะสมกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- สอนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และวรรณคดี	5
	- สอนเฉพาะลายไทย และกระบวนการเขียนลายไทย	3
	- สอนพื้นฐานการเขียน ปั้น และแกะลายไทย	2
ประเด็นที่ 2	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบันกับความเหมาะสมต่อวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- มีความเหมาะสมดี แต่ควรเรียนเฉพาะพื้นฐานของแต่ละด้าน	6
	- มีการบรรจุสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยมากเกินไป ควรตัดบางประเด็นออก	4
ประเด็นที่ 3	การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย	
	- ไม่ควรมีส่วนร่วม	7
	- มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น	3

จากตารางที่ 15 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการกำหนดเนื้อหา ดังนี้

เรื่องที่คุณเชี่ยวชาญและนำไปสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และวรรณคดี(5คน) พื้นฐานการเขียน ปั้น และแกะลายไทย (2คน) และผู้เชี่ยวชาญในจำนวนเท่ากันมีความเห็นว่าควรสอนเฉพาะลายไทยและกระบวนการเขียนลายไทย(3คน) สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบันกับความเหมาะสมต่อวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเหมาะสมดี แต่ควรเรียนเฉพาะพื้นฐานของแต่ละด้าน(6คน) ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าเนื้อหาเกินไป และควรตัดบางประเด็นออกไป(4คน) นักเรียนไม่ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย(7คน) แต่ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าคุณนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น (3คน)

ตารางที่ 16 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1 วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- บรรยายประกอบภาพผลงานจริงหรือบรรยายในสถานที่จริง	5
	- บรรยายประกอบแจกเอกสาร	3
	- บรรยายตามยุคสมัย	2
ประเด็นที่ 2 วิธีการสอนด้านคุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น		
	- เล่าเรื่องให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ	4
	- อธิบายภาพจริงหรือนำไปสถานที่จริง	4
	- จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การแต่งกายแบบไทย จัดเทศมหาชาติ เป็นต้น	1
	- ให้เด็กลงมือปฏิบัติจริง แล้วจะเกิดความซาบซึ้งเอง	1
ประเด็นที่ 3 วิธีการสอนขั้นตอนการทำงานศิลปะไทยแก่เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- สอนขั้นตอนการทำงานก่อนให้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องที่ละขั้นตอน	7
	- สอนขั้นตอนการทำงานทั้งหมดก่อนให้ลงมือปฏิบัติจริง	3
ประเด็นที่ 4 วิธีการสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- สารีตประกอบการบรรยาย	8
	- บรรยายพร้อมแจกใบงาน	1
	- พาไปดูของจริงพร้อมอธิบาย	1
ประเด็นที่ 5 การเลือกกิจกรรมการสอนศิลปะไทยให้เหมาะกับจำนวนของผู้เรียน		
	- ศิลปะไทยต้องสอนแบบรายบุคคลเท่านั้น	8
	- จำนวนเด็กน้อยสอนรายบุคคล จำนวนเด็กเยอะสอนเฉพาะทฤษฎี	1
	- จำนวนเด็กน้อยสอนรายบุคคล จำนวนเด็กเยอะสอนแบบแบ่งกลุ่ม	1
ประเด็นที่ 6 ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะไทยที่เหมาะสมต่อการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- การเขียนลายไทยลงสีไม้ หรือสีโปสเตอร์	3
	- การเขียนลายถมพื้นด้วยฟู่กัน หรือปากกาสีเดียว	2
	- การตอกระดาษเป็นลายหรือตัวภาพ	1
	- การระบายสีบนหัวโขนจำลอง	1

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
	- การแกะสลักลายไทยบนก้อนสบู่หรือผลไม้	1
	- การทำแบบจำลองสถาปัตยกรรมไทยอย่างง่าย	1
	- การประดิษฐ์ตุ๊กตาแบบลายประดับมุก	1
ประเด็นที่ 7 ปัญหาที่ผู้เชี่ยวชาญประสบและวิธีการแก้ไข		
	- ปัญหาด้านความสนใจของเด็ก แก้โดยอธิบายถึงสิ่งใกล้ตัว หรือพาไปดูงานในสถานที่จริง	5
	- ปัญหาด้านพื้นฐานของเด็กไม่เท่ากัน แก้โดยสอนจากโครงสร้างอย่างง่าย และดูแลอย่างใกล้ชิด	3
	- ปัญหาด้านเวลา แก้โดยเลือกเทคนิคการสร้างงานให้เหมาะกับเวลาหรือสิ่งเป็นการบ้าน	1
	- ไม่ประสบปัญหาใด	1

จากตารางที่ 16 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการจัดกิจกรรมการสอน ดังนี้

การสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ควรสอนโดยการบรรยายประกอบภาพผลงานจริง/สถานที่จริง(5คน) รองลงมาคือบรรยายประกอบแจกเอกสาร(3คน) และบรรยายตามยุคสมัย(2คน)

การสอนด้านคุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะไทย ควรสอนโดยการเล่าเรื่องให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ(4คน) รองลงมาคือ การอธิบายภาพจริงหรือนำไปสถานที่จริง(4คน) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การแต่งกายแบบไทย จัดเทศกาลชาติ เป็นต้น(1คน) และการให้เด็กลงมือปฏิบัติแล้วจะเกิดความซาบซึ้งเอง(1คน)

การสอนขั้นตอนการทำงานศิลปะไทย ควรสอนขั้นตอนการทำงานก่อนให้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องที่ขั้นตอน(7คน) รองลงมาคือสอนขั้นตอนการทำงานทั้งหมดก่อนให้ลงมือปฏิบัติจริง(3คน)

การสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทย ควรสอนโดยการสาธิตประกอบการบรรยาย(8คน) รองลงมาคือ การบรรยายพร้อมแจกใบงาน(1คน) และการพาไปดูของจริงพร้อมอธิบาย (1คน)

การสอนศิลปะไทยต้องสอนแบบรายบุคคลเท่านั้น(8คน) รองลงมาคือหากจำนวนเด็กน้อย
สอนรายบุคคล จำนวนเด็กเยอะสอนเฉพาะทฤษฎี (1คน) และจำนวนเด็กน้อยสอนรายบุคคล
จำนวนเด็กเยอะสอนแบบแบ่งกลุ่ม (1คน)

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะไทยที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ ได้แก่ การเขียนลายไทยลงสีไม้ หรือสี
โปสเตอร์(3คน) การเขียนลายถมพื้นด้วยพู่กัน หรือปากกาสีเดียว(2คน) การตอกกระดาษเป็นลาย
หรือตัวภาพ(1คน) การระบายสีบนหัวโขนจำลอง(1คน) การแกะสลักลายไทยบนก้อนสบูหรือผลไม้
(1คน) การทำแบบจำลองสถาปัตยกรรมไทยอย่างง่าย(1คน) และการประดิษฐ์ตุ๊กตาดูเลียนแบบลาย
ประดับมุก(1คน)

ปัญหาและวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยที่ผู้เชี่ยวชาญเคยประสบ ได้แก่ปัญหา
ด้านความสนใจของเด็ก แก้โดยอธิบายถึงสิ่งใกล้ตัว หรือพาไปดูงานในสถานที่จริง(5คน)
รองลงมาคือปัญหาด้านพื้นฐานของเด็กไม่เท่ากัน แก้โดยสอนจากโครงสร้างอย่างง่าย และดูแล
อย่างใกล้ชิด (3คน) ปัญหาด้านเวลา แก้โดยเลือกเทคนิคการสร้างงานให้เหมาะกับเวลาหรือสั่ง
เป็นการบ้าน (1คน) และผู้เชี่ยวชาญบางส่วนไม่ประสบปัญหาใด (1คน)

ตารางที่ 17 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1	การนำเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณมาใช้ในการสอนศิลปะไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ต้องนำตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์แบบดั้งเดิมให้เด็กดู แต่ขั้นตอนปฏิบัติสามารถ ใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนได้	5
	- พยายามนำวัสดุอุปกรณ์แบบโบราณมาใช้ให้มากที่สุด แต่สามารถประยุกต์ เป็นแบบสมัยใหม่ได้หากวัสดุแบบโบราณหายาก	4
	- ต้องใช้แบบโบราณไม่ควรประยุกต์	1
ประเด็นที่ 2	ข้อควรพิจารณาในการเลือกวัสดุอุปกรณ์และสื่อในการสอนศิลปะไทยในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ตามลักษณะของงาน	5
	- ความเหมาะสมกับสาระเนื้อหา และความสามารถของเด็ก	4
	- ความทันสมัยและการสื่อสารต่อกันได้	1

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 3 สื่อในการประกอบการสอนศิลปะไทยของผู้เชี่ยวชาญ		
	- นำเด็กไปดูของจริงในสถานที่จริง	3
	- นำวัสดุอุปกรณ์จริงมาให้ดูในชั้นเรียน	2
	- ใช้เอกสารใบงาน	2
	- ใช้ภาพถ่ายจากผลงานจริง	2
	- ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต และโปรแกรม Power point	1
ประเด็นที่ 4 สภาพของห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการสอนศิลปะไทย		
	- เป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะที่มีพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ และอุปกรณ์ครบ	6
	- ใช้ห้องเรียนปกติได้	2
	- ควรเรียนในสถานที่จริง	1
	- ห้องที่มีบรรยากาศแบบไทย ใกล้เคียงธรรมชาติ และก่อเกิดสมาธิ	1
ประเด็นที่ 5 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการทำงานศิลปะไทย		
	- ใช้หนังสือศิลปะไทยโดยเฉพาะ	4
	- ใช้ผลงานจริง หรือภาพถ่ายผลงานจริง	4
	- ใช้ประสบการณ์ส่วนบุคคล	2
ประเด็นที่ 7 ความเหมาะสมของสื่อสมัยใหม่ต่อการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- มีเหมาะสมสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนได้ 5	
	- ควรสอนด้วยตัวเอง โดยมีเอกสารประกอบ และอุปกรณ์จริงประกอบ 3	
	- ควรสอนในสถานที่จริง	2
ประเด็นที่ 8 ข้อดี ข้อเสียของสื่อสมัยใหม่โดยเฉพาะกับการเรียนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- ข้อดีของสื่อสมัยใหม่ คือ รวดเร็วทันสมัย แต่ข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้	8
	- ข้อเสียของสื่อสมัยใหม่ คือ เด็กอาจเกิดความประมาทจากความเร็วและความง่ายตายในการได้มาซึ่งข้อมูล	2

จากตารางที่ 17 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอน ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการใช้สื่อการสอน ดังนี้

ควรนำเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณมาเป็นตัวอย่างให้เด็กดู แต่ขั้นตอน ปฏิบัติใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนได้(5คน) รองลงมาคือ การพยายามนำวัสดุอุปกรณ์แบบโบราณมา ใช้ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด แต่สามารถประยุกต์เป็นแบบสมัยใหม่ได้หากวัสดุแบบโบราณ หายาก (4คน) แต่ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าจะต้องใช้แบบโบราณไม่ควรประยุกต์ (1คน) การเลือกวัสดุอุปกรณ์และสื่อในการสอนศิลปะไทย ควรเลือกตามลักษณะของงาน(5คน) รองลงมาคือ ความเหมาะสมกับสาระเนื้อหาและความสามารถของเด็ก (4คน) และมีความ ทันสมัยสามารถสื่อสารต่อกันได้ (1คน)

สื่อในการประกอบการสอนศิลปะไทยคือการนำเด็กไปดูของจริงในสถานที่จริง(3คน) รองลงมาคือการนำวัสดุอุปกรณ์จริงมาให้ดูในชั้นเรียน (2คน) ใช้เอกสารใบงาน(2คน) ใช้ภาพถ่าย จากผลงานจริง(2คน) และการใช้สื่ออินเตอร์เน็ตและโปรแกรม Power Point(1คน)

ห้องเรียนศิลปะไทยควรเป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะที่มีพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ และอุปกรณ์ครบ(6คน) และอาจใช้ห้องเรียนปกติได้ (2คน) การ เรียนในสถานที่จริง (1คน) หรือเป็นห้องเรียนที่มีบรรยากาศแบบไทย ใกล้ชิดธรรมชาติ และก่อให้เกิด สมาธิ (1คน)

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการทำงานศิลปะไทย ได้แก่ หนังสือศิลปะไทยโดยเฉพาะ(4คน) ผลงาน จริง หรือภาพถ่ายผลงานจริง(4คน) และประสบการณ์ส่วนบุคคล(2คน)

สื่อสมัยใหม่เหมาะสมกับการสอนศิลปะไทยและสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนในชั้น เรียนได้(5คน) แต่ส่วนหนึ่งควรสอนด้วยตัวเอง โดยมีเอกสาร และอุปกรณ์ทุกอย่างจริง ประกอบการสอน(3คน) และควรสอนในสถานที่จริง(2คน)

สื่อสมัยใหม่มีข้อดีคือรวดเร็วทันสมัย แต่ข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้(8คน) และข้อเสียอีก ข้อหนึ่งคือเด็กจะเกิดความประมาทเพราะความรวดเร็วง่ายและความง่ายตายในการได้มาซึ่ง ข้อมูล (2คน)

ตารางที่ 18 ระดับความถี่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผล

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
ประเด็นที่ 1 เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะไทย		
	- ดูโดยรวมทั้งความถูกต้อง ความสวยงาม และพฤติกรรมการทำงาน	5
	- ดูเฉพาะโครงสร้างเป็นหลัก	3
	- ดูความถูกต้องตามลักษณะของงานเป็นหลัก	1
	- ดูความตั้งใจของผู้เรียนเป็นหลัก	1
ประเด็นที่ 2 วิธีการประเมินด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะไทยของเด็กในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น		
	- ประเมินการทำงานในแต่ละชิ้น	5
	- ประเมินโดยการสอบแบบอัตนัย	2
	- ประเมินโดยการสอบแบบปรนัย	2
	- ประเมินจากแฟ้มสะสมงาน	1
ประเด็นที่ 3 การลำดับความสำคัญในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย		
	- เน้นการประเมินด้านจิตพิสัย	5
	- เน้นการประเมินด้านพุทธิพิสัย	2
	- เน้นการประเมินด้านทักษะพิสัย	2
	- ประเมินทุกด้านเท่ากัน	1
ประเด็นที่ 4 ช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	- ประเมินตลอดกระบวนการที่ละขั้นตอน	6
	- ประเมินตามจำนวนครั้งที่ส่งชิ้นงาน	3
	- ประเมินเฉพาะปลายเทอมเพียงครั้งเดียว	1

จากตารางที่ 18 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอน
ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการวัดผลประเมินผลดังนี้

เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะไทย ควรดูโดยรวมทั้ง ความถูกต้อง ความสวยงาม
และพฤติกรรมการทำงาน(5คน) รองลงมาคือ ดูเฉพาะโครงสร้างเป็นหลัก(3คน) ดูความถูกต้อง
ตามลักษณะของงานเป็นหลัก(1คน) และดูความตั้งใจของผู้เรียนเป็นหลัก(1คน)

การประเมินด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะไทย ควรประเมินจากการทำงานแต่ละ
ชั้น(5คน) รองลงมาคือประเมินโดยการสอบถามแบบอัตนัย(2คน) ประเมินโดยการสอบถามแบบปรนัย
(2คน) และประเมินจากแฟ้มสะสมงาน(1คน)

การประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ควรเน้นการประเมินด้านจิตพิสัย
(5คน) รองลงมาคือเน้นการประเมินด้านพุทธิพิสัย (2คน) เน้นการประเมินด้านทักษะพิสัย (2คน)
และประเมินทุกด้านเท่ากัน(1คน)

ช่วงเวลาในการประเมินผลทางการเรียนศิลปะไทย ควรประเมินตลอดกระบวนการทีละ
ขั้นตอน(6คน) รองลงมาคือประเมินตามจำนวนครั้งที่ส่งชิ้นงาน(3คน) และประเมินเฉพาะปลาย
เทอมเพียงครั้งเดียว(1คน)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับ
นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 19 ระดับความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย
สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประเด็น	ข้อความ	ความถี่
-	ควรเน้นในการปลูกฝังให้เด็กรักในศิลปะไทยและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์	4
-	ควรเพิ่มการนำเด็กไปดูผลงานจริงในสถานที่จริง	2
-	ควรเริ่มสอนปฏิบัติอย่างจริงจังในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น	2
-	ควรส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้านศิลปะไทยให้มากขึ้น	1
-	ควรแนะนำให้เด็กรู้จักเฉพาะศิลปะในท้องถิ่นก็เพียงพอสำหรับเด็กในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น	1

จากตารางที่ 19 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการ
สร้างสรรค์ศิลปะไทยเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ดังนี้

ควรเน้นในการปลูกฝังให้เด็กรักในศิลปะไทยและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์(4คน) ควรเพิ่ม
การนำเด็กไปดูผลงานจริงในสถานที่จริง (2คน) ควรเริ่มสอนปฏิบัติอย่างจริงจังในระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (2คน) ควรส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออก

ด้านศิลปะไทยให้มากขึ้น (1คน) และควรแนะนำให้เด็กรู้จักเฉพาะศิลปะในท้องถิ่นก็เพียงพอ
สำหรับเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (1คน)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยทำการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ผล สรุปผลการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 42 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1.1 ครูศิลปศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ที่มีประสบการณ์การสอนด้านศิลปะไทยอย่างน้อย 5 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 32 ท่าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ครูจากโรงเรียนของรัฐ จำนวน 16 ท่าน เพื่อสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง คัดเลือกจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 118 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) เลือกเฉพาะโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนศิลปะไทย โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียน เพื่อให้ครอบคลุมถึงสภาพและปัจจัยความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันตามขนาด โดยแบ่งขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 4 โรงเรียน รวมจำนวน 16 ท่าน

1.1.2 ครูจากโรงเรียนเอกชน จำนวน 16 ท่าน เพื่อสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง คัดเลือกจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 179 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2554) เลือกเฉพาะโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนศิลปะไทย โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียนเพื่อให้ครอบคลุมถึงสภาพและปัจจัยความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนที่ต่างกันตามขนาด โดยแบ่งขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 4 โรงเรียน รวมจำนวน 16 ท่าน

จากครู 32 ท่านข้างต้น เลือกมา 8 ท่าน เพื่อสังเกตการสอนแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเลือกครูที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่โดดเด่น และมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.3 จากโรงเรียนของรัฐ ประเภทโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 1 โรงเรียน รวม 4 ท่าน

1.1.4 จากโรงเรียนเอกชน ประเภทโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ประเภทละ 1 โรงเรียน รวม 4 ท่าน

1.2 ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย ที่มีประสบการณ์การทำงานศิลปะไทยอย่างน้อย 10 ปี และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะจำนวน 10 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

2. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือ การวิจัยเชิงบรรยายและทำการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถามสัมภาษณ์ และสังเกตการจัดกิจกรรมการสอนกับผู้เชี่ยวชาญ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย(สำหรับครูศิลปศึกษา) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านองค์ประกอบการเรียนการสอน

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

ทัศนคติทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับศิลปะไทย

องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน

1. ครู
2. นักเรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบด้านรายละเอียดการสอน

1. การกำหนดจุดประสงค์การสอน

2. การกำหนดเนื้อหา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการสอน
5. การวัดผลประเมินผล

2. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย(สำหรับครูศิลปศึกษา) ใช้คู่กับแบบสอบถามเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านการใช้สื่อการสอน
5. ด้านการวัดผลประเมินผล

3. แบบสังเกตกิจกรรมการสอนเพื่อการวิจัยการเรียนการสอน เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ” แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบ่งประเด็นการสังเกตเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด
2. กระบวนการถ่ายทอด
3. บรรยากาศการถ่ายทอด
4. การแสดงออกของผู้เรียน
5. อื่นๆ

4. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มี

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการสอนด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านการใช้สื่อการสอน
5. ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิตที่ได้มาแปลความหมายและวิเคราะห์ โดยแปลความหมาย และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ สำหรับครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปแบบความเรียงตามลำดับความถี่

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย โดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย

ครูศิลปศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 51-60 ปี มากที่สุด วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาสามารถแบ่งเป็น 3 สาขาใหญ่ คือ สาขาศิลปกรรม สาขาศิลปศึกษา และสาขาอื่นๆ อาทิเช่น นิเทศศาสตร์ เป็นต้น สำหรับประสบการณ์ในการสอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษาระหว่าง 5 – 10 ปี และ 26 – 30 ปี ขึ้นไป ระดับชั้นที่สอนส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1 และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามลำดับ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป และ 31-40 ปี สาขาและสถาบันที่สำเร็จการศึกษามีความหลากหลาย ได้แก่ สาขาภาพพิมพ์ นิเทศศาสตร์ แผนกช่างทองหลวง สารสนเทศ ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรมไทย ศิลปะไทย และสายสามัญ สถาบันที่สำเร็จการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โรงเรียนนนทบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง กรมช่างสิบหมู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อาชีพของผู้เชี่ยวชาญสามารถแบ่งออกเป็น 4 อาชีพ คือ 1)รับราชการ 2)อาชีพอิสระ/อาจารย์พิเศษ 3)ข้าราชการเกษียณ และ 4)ข้าราชการบำนาญ ประเภทของศิลปะที่ผู้เชี่ยวชาญมีความถนัด สามารถแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านจิตรกรรมไทย ด้านประติมากรรม ด้านหัตถศิลป์ไทย และถนัดด้านสถาปัตยกรรมไทย ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทยอยู่ในช่วงระหว่าง 21-30 ปี และ 10-20 ปี สถาบันที่สอน ได้แก่ วิทยาลัยในวังชาย มหาวิทยาลัยศิลปากร โรงเรียนเทศบาล 4 จ.สิงห์บุรี และเทคนิคจันทบุรี ประสบการณ์ด้านการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนในสถาบันการศึกษาในช่วงระหว่าง 11-20 ปี และ 1-10 ปี

ความหมาย และความสำคัญของศิลปะไทยในการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่าการออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทยอันประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม และควรได้รับการอนุรักษ์ทั้งด้านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราว ส่วนข้อที่ครูศิลปศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดคือ ศิลปะไทย หมายถึง งานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติ รวมทั้งงานศิลปะท้องถิ่นด้วย

ด้านความสำคัญของศิลปะไทยครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศิลปะไทยมีความสำคัญต่อการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และควรสอนให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นมา ปฏิบัติได้ และตระหนักในคุณค่า

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดว่า ศิลปะไทย หมายถึง ความเป็นไทยที่สะท้อนไปในการทำงานศิลปะ ผ่านเส้น สี ช่องไฟ และ เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นชาติซึ่งควรแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบประเพณีตามอย่างช่างโบราณ และแบบประยุกต์ที่คงรูปลักษณะและแนวคิดที่เป็นไทย และงานศิลปะไทยเป็นงานของบรรพบุรุษไทยที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีความอ่อนช้อย ตามอย่างที่มีมาแต่โบราณ และผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งให้ความคิดเห็นว่าศิลปะไทย หมายถึง ความงาม จิตวิญญาณ และทุกอย่างที่มีความสวยงามทางจิตวิญญาณ

ด้านความสำคัญของศิลปะไทยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความเห็นเห็นว่าศิลปะไทยมีความสำคัญต่อการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาก และเราควรเริ่มปลูกฝังความรักและความสนใจในศิลปะไทย ตั้งแต่ระดับอนุบาล-ประถม ส่วนในรับมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กควรมีพื้นฐานการเขียนศิลปะไทยโดยเฉพาะลายไทยเบื้องต้นได้ ซึ่งเด็กควรรู้จักและซึมซับความเป็นไทยทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยมีประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับพื้นฐานของเด็กก่อนการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นว่า ก่อนเรียนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเด็กควรมีความสนใจในศิลปะไทยอยู่ก่อน และควรมีประสบการณ์ด้านการเห็นและรู้จักลักษณะทั่วไปของศิลปะไทย อีกทั้งควรมีพื้นฐานการเขียนลายไทยหรือรู้จักอุปกรณ์การทำงานศิลปะไทยมาก่อน และการนำศิลปะไทยตามที่คุณเชี่ยวชาญนั้นมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำงานช่างไปสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ แต่ควรอยู่ในรูปของการเรียนรู้ที่มาและลักษณะทั่วไปของศิลปะแขนงนั้นๆ ขั้นตอนการปฏิบัติงานควรเลือกเฉพาะเทคนิคพื้นฐาน และใช้วัสดุที่เหมาะสมกับวัยและไม่อันตราย เช่น เรียนจิตรกรรมไทยเพียงการเขียนบนกระดาษลงสีโปสเตอร์ เรียนแกะสลักจากการสลักผลไม้ และเรียนตอกกระดาษแทนการตอกหนัง เป็นต้น

แนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านองค์ประกอบรวมของการจัดเรียนการสอน

ด้านครู

โดยสรุปครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อประเด็นความพร้อม ทักษะ และแนวทางในการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครูในการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้นอยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วยมาก ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะไทย และครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน อีกทั้งครูควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานศิลปะไทยเป็นอย่างดี และควรมีการชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในการประกอบอาชีพ

ด้านนักเรียน

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อประเด็นต่อแนวทางในการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านนักเรียนอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยทุกข้อ โดยข้อที่ว่า นักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยครูศิลปศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรเขียนลายไทยพื้นฐานได้ นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝัง ส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยประเภทต่างๆ ครูศิลปศึกษามีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ด้านหลักสูตร

โดยสรุปครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วยมาก ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าหลักสูตรศิลปศึกษาควรกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน รองลงมาคือหลักสูตรศิลปศึกษาควรมีองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย หลักสูตรศิลปศึกษาควรเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่นและศิลปะพื้นบ้านให้มากขึ้นตามลำดับ

แนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านรายละเอียดขององค์ประกอบการสอน

ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

โดยสรุปครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อแนวทางการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วยมาก ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนควรสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้ ควรสอนให้เด็กรู้จักการประยุกต์ศิลปะไทยเข้ากับชีวิตประจำวัน ควรมีการประยุกต์ให้เข้ากับวัสดุสมัยใหม่ และนักเรียนควรสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้ทุกประเภทและจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษา

ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรสอนเพื่อให้เด็กผู้ที่มา ปฏิบัติได้ และตระหนักในคุณค่าในของ ศิลปะไทย

สำหรับลักษณะการส่งเสริมของสถานศึกษา สถานศึกษาส่งเสริมอยู่ในลักษณะของ กิจกรรม เช่น สืบค้นหาสืบสานวัฒนธรรมไทย หรือการจัดกิจกรรมตามประเพณี และรณรงค์ให้อยู่ อย่างวิถีไทย เป็นต้น

ด้านความสอดคล้องของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับแนวทางการ สอนตามทฤษฎี DBAE ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรสอนให้ครบทั้ง 4 ด้าน ทั้ง ด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่าๆ กัน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่านักเรียนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นควรรู้ที่มาและแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย ควรเข้าใจบทบาทและหน้าที่ ของศิลปะไทยที่มีผลต่อตัวเองและสังคม ควรสามารถเขียนลายไทยได้เกิดสมาธิจากการทำงาน มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย

ด้านการสอนศิลปะไทยกับแนวการสอนศิลปะแบบ DBAE ควรสอนให้ครบทั้งด้าน ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ โดยไม่เน้นด้านใดเป็นพิเศษ แต่ ผู้เชี่ยวชาญในจำนวนเท่ากันมีความคิดเห็นว่าควรสอนทุกด้านยกเว้นด้านศิลปวิจารณ์ รองลงมา คือ ควรสอนให้ครบทุกด้านโดยเน้นด้านสุนทรียศาสตร์ และสอนให้ครบทุกด้านแต่ไม่เน้นด้าน สุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์ตามลำดับ

ด้านการกำหนดเนื้อหา

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อต่อแนวทางการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทยในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยทุกข้อ โดยข้อที่ว่า การกำหนดเนื้อหาควรมีการระบุ แนวทางในการอนุรักษ์ครูศิลปศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาคือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความถูกต้องของเนื้อหาในเอกสารการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลปะไทย การสอนการวิจารณ์ ศิลปะไทย ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือหลักปฏิบัติที่ชัดเจน ควรกำหนดเนื้อหาความรู้ เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญในงานศิลปะไทย และการกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้าน ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยเป็นสำคัญครูศิลปศึกษาเห็นด้วยน้อยที่สุด และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ เสนอให้สอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามยุคสมัยของศิลปะ รองลงมาคือกำหนดตามที่หนังสือแบบเรียนที่โรงเรียน และการสอนเฉพาะสมัยสุโขทัยถึงสมัย รัตนโกสินทร์ ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการสอนเฉพาะลายไทยรองลงมาคือ การสอนทั้งลายไทย และภาพไทย การสอนลายไทย ภาพไทย และการออกแบบ

จากสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งให้เห็นว่ามีความเหมาะสมพอดีแล้วกับวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ครูศิลปศึกษาอีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการได้บรรจุสาระการเรียนรู้ไว้มากเกินไป สำหรับจำนวนคาบเรียนครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการสอนจำนวน 4 คาบ รองลงมาคือ การสอน 6 คาบ

ด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเลือกภาพต้นแบบตามที่คุณสอนเสนอ สำหรับรูปแบบการสร้างสรรคงานศิลปะไทยควรเรียนแบบประเพณีนิยม หรือเรียนแบบประเพณีนิยมก่อนการสร้างสรรคตามจินตนาการ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่เสนอให้สอน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และวรรณคดี พื้นฐานการเขียน บัณ และแกะลายไทย และผู้เชี่ยวชาญในจำนวนเท่ากันมีความเห็นว่าควรสอนเฉพาะลายไทยและกระบวนการเขียนลายไทย

จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบันกับความเหมาะสมต่อวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยมีความคิดเห็นว่าเป็นความเหมาะสมดี แต่ควรเรียนเฉพาะพื้นฐานของแต่ละด้าน และไม่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของเด็กในการกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทย แต่ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการเรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

โดยสรุปครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วยมาก ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมการสอนในทุกขั้นตอนให้คำนึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด ควรให้ความสำคัญกับความสามารถและความสนใจเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล ควรจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อศิลปะไทยโดยการเล่าเรื่องหรือให้ศึกษาภาพศิลปะไทยโบราณๆ ที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจของคนไทย และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะในประเด็นความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทยตามลำดับ และการจัดกิจกรรมการสอนในวัยนี้ควร

เน้นเรื่องความจำ และการเลียนแบบจากงานช่างโบราณหรือจากแบบที่ผู้สอนเตรียมไว้ก่อนการสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง การจัดกิจกรรมการสอนควรคำนึงถึงการเกี่ยวข้องของศิลปะไทยกับศาสตร์อื่นๆ

ด้านวิธีการสอนครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เสนอความคิดเห็นว่าวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ควรสอนโดยการบรรยายประกอบ Power Point และ กำหนดการสอนศิลปะไทยโดยยึดยุคสมัยเป็นเกณฑ์ วิธีการสอนศิลปะไทยด้านสุนทรียศาสตร์ ได้แก่ การอธิบายถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไทย รองลงมาคือ สอนตามสถานที่ที่พาไปชม วิธีการสอนศิลปะไทยด้านศิลปวิจารณ์ ได้แก่ การบรรยายผลงานภาพหน้าชั้น บอกวิธีชมงานศิลปะไทย อภิปรายกลุ่มจากรายงานหรือผลงานกลุ่ม เปรียบเทียบยกตัวอย่างเหตุการณ์ วิธีการสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทย ได้แก่ การสาธิต การอธิบายใบงาน/แสดงภาพตัวอย่าง และการใช้วิทยากร สำหรับหัวข้อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่แนะนำให้สอนเกี่ยวกับลายไทย และเสนอให้สอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อย่างต่อเนื่องกันที่ละขั้นตอน

การปฏิบัติงานศิลปะไทยรายกลุ่ม ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ที่มีการสั่งงานกลุ่มมีความคิดเห็นว่าได้ผลดีคือ เด็กกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ และเกิดความสนใจในชั่วโมงเรียน และการนำเสนอผลงานศิลปะไทยหน้าชั้นเรียนมีความจำเป็น เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออก และได้ศึกษางานของคนอื่น และทราบข้อดีของตนเองโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดป้ายนิเทศหรือจัดแสดงผลงานศิลปะ และเกิดผลดีมาก เพราะเด็กที่ทำงานจะเกิดความภาคภูมิใจ คนนอกก็ได้เข้ามาดู

ด้านปัญหาในการสอนศิลปะไทยและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ครูศิลปศึกษาประสบ ได้แก่ ปัญหาเรื่องเด็กไม่ค่อยสนใจ เด็กคิดว่าศิลปะไทยยาก แก้โดยสอนตั้งแต่โครงสร้างอย่างง่าย หรือเพิ่มงาน ปัญหาเรื่องอุปกรณ์ไม่พร้อม แก้โดยจัดหาให้ หรือเปลี่ยนกิจกรรม ปัญหาเรื่องเวลาน้อย แก้โดยเลือกเทคนิคให้เหมาะสมกับเวลา ปัญหาเรื่องเด็กขาดความรับผิดชอบ แก้โดยเพิ่มงานแต่ครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งไม่ประสบปัญหาใดเลย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านวิธีการสอนว่า การสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ควรสอนโดยการบรรยายประกอบภาพผลงานจริง/สถานที่จริง การสอนด้านคุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะไทย ควรสอนโดยการเล่าเรื่องให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ การสอนการปฏิบัติงานศิลปะไทย ควรสอนโดยการสาธิตประกอบการบรรยาย และการสอนศิลปะไทยต้องสอนแบบรายบุคคล

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะไทยที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยแนะนำ ได้แก่ การเขียนลายไทยลงสีไม้ หรือสีโปสเตอร์ การเขียนลายถมพื้นด้วยพู่กัน หรือปากกาสีเดียว การดอก

กระดาษเป็นลายหรือตัวภาพ การระบายสีบนหัวโขนจำลอง การแกะสลักลายไทยบนก้อนสบูหรือผลไม้ การทำแบบจำลองสถาปัตยกรรมไทยอย่างง่าย และการประดิษฐ์ตุ๊กตาแบบลายประดับมุก และเห็นว่าควรเชิญช่างหรือศิลปินมาเป็นวิทยากรในชั้นเรียน

ด้านปัญหาและวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยเคยประสบ ได้แก่ ปัญหาด้านความสนใจของเด็ก แก้โดยอธิบายถึงสิ่งใกล้ตัว หรือพาไปดูงานในสถานที่จริง รองลงมาคือปัญหาด้านพื้นฐานของเด็กไม่เท่ากัน แก้โดยสอนจากโครงสร้างอย่างง่าย และดูตัวอย่างใกล้ขีด ปัญหาด้านเวลา แก้โดยเลือกเทคนิคการสร้างงานให้เหมาะกับเวลาหรือสิ่งเป็นการบ้าน และผู้เชี่ยวชาญบางส่วนไม่ประสบปัญหาใด

ด้านการใช้สื่อการสอน

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการใช้สื่อการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยทุกข้อ โดยข้อที่ว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งควรใช้สื่อที่เป็นผลงานจริง ครูศิลปศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาคือ การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการผสมผสานระหว่างวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณ และแบบสมัยใหม่ตามความเหมาะสม

ลำดับต่อมาคือปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างกรรมวิธีของช่างโบราณหายากขึ้นการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันจึง ควรใช้วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ในการสอนเพื่อความสะดวกและทันสมัย ควรใช้สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรืออินเทอร์เน็ตในการประกอบการสอน และการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณให้มากที่สุดเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเห็นด้วยน้อยที่สุด และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่หาข้อมูลในการสอน จาก หนังสือเฉพาะในเรื่องนั้นๆ สื่อออนไลน์และCDสำเร็จรูป ความรู้ที่เรียนมา ประสบการณ์การฝึกอบรมและการทำงาน และการถามผู้รู้และการชมงานนิทรรศการต่างๆ และสื่อในการประกอบการบรรยายที่ครูศิลปศึกษาใช้มากที่สุดคือการใช้ Power Point การพิจารณาเลือกใช้สื่อ ควรพิจารณาให้สอดคล้องกับหัวข้อที่สอน รองลงมาคือพิจารณาตามความสนใจและพัฒนาการของผู้เรียน ด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ใช้วัสดุสมัยใหม่ในการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ศิลปะไทยในท้องถิ่น ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่แนะนำให้ นำเด็กไปดูงานในสถานที่จริง รองลงมาคือ ควรแนะนำให้เด็กไปหาแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นนอกเวลา

และควรนำแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมายกตัวอย่างประกอบการสอน สำหรับห้องเรียนศิลปะไทยควรเป็นห้องเรียนเฉพาะที่มีพื้นที่มากพอ อากาศถ่ายเท และมีแสงสว่างเพียงพอ การเลือกแบบเรียน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ เลือกจากภาพรวมของเนื้อหาและภาพประกอบ และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นสื่อสมัยใหม่โดยเฉพาะสื่ออินเตอร์เน็ต มีข้อดีคือ หาได้ง่าย สะดวก ไม่สิ้นเปลือง แต่ข้อมูลบางส่วนเชื่อถือไม่ได้

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณว่า ควรนำเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณมาเป็นตัวอย่างให้เด็กดู แต่ขั้นตอนปฏิบัติใช้วัสดุอื่นทดแทนได้ การเลือกวัสดุอุปกรณ์และสื่อในการสอนศิลปะไทย ควรเลือกตามลักษณะของงาน และสื่อในการประกอบการสอนศิลปะไทยที่เหมาะสมคือการพาไปดูของจริงในสถานที่จริง รองลงมาคือการนำวัสดุอุปกรณ์จริงมาให้ดูในชั้นเรียน สำหรับห้องเรียนศิลปะไทยควรเป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะที่มีพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ และอุปกรณ์ครบ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการทำงานศิลปะไทยที่ผู้เชี่ยวชาญใช้ ได้แก่ หนังสือศิลปะไทยโดยเฉพาะ ผลงานจริง หรือภาพถ่ายผลงานจริง และประสบการณ์ส่วนบุคคล

สำหรับสื่อสมัยใหม่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมกับการสอนศิลปะไทยและสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนได้ โดยสื่อสมัยใหม่มีข้อดีคือรวดเร็วทันสมัย แต่ข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้

ด้านการประเมิน

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการประเมินการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยทุกข้อ โดยข้อที่ว่า ในการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ควรมีการประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนทุกครั้งซึ่งครูศิลปศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด โดยข้อควรประเมินผลงานศิลปะไทยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ มีความคิดเห็นแตกต่างจากข้ออื่นๆ คือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วย สำหรับข้อพิจารณาในการเลือกเกณฑ์ของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ คือ ความพร้อมและพัฒนาการของเด็ก การลำดับความสำคัญในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประเมินเท่ากันทุกด้าน และเน้นประเมินด้านทักษะพิสัย โดยประเมินด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยเท่ากัน การประเมินการทำงานและการประเมินเฉพาะตัวผลงาน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประเมินเฉพาะผลงานประเมินทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะ รองลงมาคือ ประเมินตลอดกระบวนการทำงาน เฉพาะผลงาน

เน้นประเมินด้านทักษะ คุณลักษณะของผู้เรียนศิลปะไทยที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีสมาธิ และความสุขุม

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านการประเมินผลงานศิลปะไทยว่า ควรดูโดยรวมทั้ง ความถูกต้อง ความสวยงาม และพฤติกรรมการทำงาน รองลงมา คือ ดูเฉพาะโครงสร้างเป็นหลัก ส่วนการประเมินด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยควรประเมินจากความเข้าใจในการทำงานแต่ละชิ้น

การประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรเน้นการประเมินด้านจิตพิสัย รองลงมาคือเน้นการประเมินด้านพุทธิพิสัย สำหรับช่วงเวลาในการประเมินผลทางการเรียนศิลปะไทย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการประเมินตลอดกระบวนการที่ละขั้นตอน รองลงมาคือประเมินตามจำนวนครั้งที่ส่งชิ้นงาน และประเมินเฉพาะปลายเทอมเพียงครั้งเดียว

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครูศิลปศึกษามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ ควรแยกเป็นวิชาเฉพาะ อยากระบายและครูสนับสนุนการสอนและ

การอนุรักษ์อย่างจริงจัง อยากระบายและครูสนใจการสอนศิลปะไทยพื้นฐานตั้งแต่เด็กๆ อยากระบายให้นักเรียนได้เรียนอย่างอิสระไม่เน้นความชำนาญ อยากระบายให้มีหนังสือเรียนเฉพาะวิชาศิลปะไทย อยากระบายให้มีการเรียนศิลปะไทยอย่างต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้น อยากระบายให้พาไปดูสถานที่จริง ดูของจริง อยากระบายให้มีครูที่ถนัดเฉพาะด้านการสอนศิลปะไทยมาสอน ควรสอนให้เด็กเกิดความรักและซาบซึ้งไม่ต้องปฏิบัติจริง ควรมีการบูรณาการกับวิชาสังคมศาสตร์ อยากระบายให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับศิลปะไทยมากกว่าศิลปะสมัยใหม่ และไม่ควรมีการประเมินกดดันครูเพราะเด็กไม่พร้อมสำหรับบางตัวชีวิต แต่มีครูศิลปศึกษาส่วนหนึ่งไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ดังนี้ ควรเน้นในการปลูกฝังให้เด็กรักในศิลปะไทยและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ ควรเพิ่มการนำเด็กไปดูผลงานจริงในสถานที่จริง ควรเริ่มสอนปฏิบัติอย่างจริงจังในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้านศิลปะไทยให้

มากขึ้น และควรแนะนำให้เด็กรู้จักเฉพาะศิลปะในท้องถิ่นก็เพียงพอสำหรับเด็กในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปผลข้อมูลจากการสังเกตการสอนศิลปะไทยของครูศิลปศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ถ่ายทอด

จากการสังเกตการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากกลุ่มตัวอย่าง 8
โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คาบ พบว่า

ด้านบุคลิกภาพ ผู้สอนทั้งหมดแต่งกายสุภาพ และส่วนใหญ่จะแสดงออกซึ่งการยิ้มแย้ม
แจ่มใส และให้การแนะนำผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

เนื้อหาที่สอน สามารถแบ่งออกเป็น 4 เรื่องด้วยกัน คือ 1)พื้นฐานการเขียนลายไทย 2)ตัว
ภาพในงานศิลปะไทย 3)ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย และ 4)การสอนโดยไม่กำหนดรูปแบบ

ลักษณะกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นการวาดเส้นลายไทยมากกว่าการลงสี และสอนในชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 1 และปีที่ 2 ตามลำดับ

ช่วงเวลาในการสอน ตามกำหนดเวลาอยู่ที่ประมาณ 50 นาทีถึง 1 ชั่วโมง

ผู้รับการถ่ายทอด

การเตรียมอุปกรณ์ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมอุปกรณ์(สี)ไว้ให้นักเรียนยืมใช้ภายใน
คาบเรียน ความสนใจในการเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมในการเตรียมอุปกรณ์พื้นฐาน
อย่าง กระดาษ ดินสอ ยางลบและไม่บรรทัด

ความสนใจในการเรียน ผู้เรียนสนใจฟังและปฏิบัติตามดี มีเพียงบางส่วนจับกลุ่มพูดคุย
ในช่วงของการปฏิบัติงาน

สถานที่ในการถ่ายทอด

สภาพทั่วไป เป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ มีขนาดพอเหมาะกับผู้เรียน หากเป็น
ห้องเรียนปกติจะมีพื้นที่น้อยกว่า ด้านอุณหภูมิส่วนใหญ่จะเป็นห้องแอร์และมีพัดลมสำรอง แสง
สว่างในห้องเรียนศิลปะเพียงพอดี แต่ห้องเรียนปกติแสงจะน้อย แสงหลักเกิดจากการใช้หลอดไฟ
ด้านความสะดวกส่วนใหญ่ห้องเรียนสะอาดดี

การออกแบบพื้นที่ใช้สอย ในการจัดที่นั่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ 1)ที่นั่งเดียว
หนึ่งคน 2)จัดเป็นกลุ่ม 3)จัดเป็นแถวคู่ และ 4)การจัดเป็นรูปตัวยูเหลี่ยม โดยพื้นที่ทำงานมีทั้ง
การทำงานบนโต๊ะส่วนบุคคล และบนพื้นห้อง

การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน จากการจัดแสดงผลงานโดยส่วนใหญ่มีการจัดแสดงทั้งในหมวดวิชาและภายในห้องเรียน ตกแต่งบริเวณตึกและการจัดบอร์ดนิทรรศการ

กระบวนการการถ่ายทอด

การนำเข้าสู่บทเรียน สามารถแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การชักชวนพูดคุยเกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียน และการถามถึงความคืบหน้าของงานที่สั่งไว้ก่อนหน้า

ขั้นการปฏิบัติ มีทั้งการบรรยายประกอบ Power Point บรรยายประกอบภาพตัวอย่าง และบรรยายประกอบ e- book ต่อมาจึงสาธิตเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามในแต่ละขั้นตอน

ขั้นการสรุป มักเป็นการส่งงานทำคาบ หรือส่งอาทิตย์ถัดไป และการสั่งงานให้ทำต่อจนเสร็จจึงบอกคะแนน

บรรยากาศการถ่ายทอด จะมี 3 ลักษณะคือ 1)บรรยากาศแห่งความอบอุ่นเป็นกันเอง 2)บรรยากาศที่เป็นอิสระ และ3)บรรยากาศท้าทายและมุ่งสู่ความสำเร็จ

การแสดงออกของผู้เรียน ผู้เรียนมีความสนใจฟังและตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย บางส่วนมีการถามตอบ แต่อาจมีการพูดคุยเสียงดังเฉพาะในช่วงของการปฏิบัติงาน

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ผู้สอนสร้างแรงจูงใจและการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจฟังหรือสนใจในคำสั่ง โดยการกระตุ้นด้วยมุขตลกที่ทันสมัย การเน้นเสียงดังเป็นระยะ การให้คะแนนสำหรับคนที่มีคำตอบและสนใจเรียน การช่วยเด็กทำเมื่อติดขัด และการดูแลอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ มีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งแตกต่างจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยที่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จะเห็นได้ว่าเพศไม่มีผลต่อการประกอบอาชีพครูศิลปศึกษา สำหรับช่างวิบูลย์ ลีสุวรรณ(2547) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนช่างอาจสอนกันในวัดโดยพระภิกษุ หรือสอนกันในสกุลช่าง เหล่านี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ผู้สอนไม่เลือกศิษย์ที่เป็นผู้หญิง หรืออาจเพราะงานช่างดูเป็นงานหนักสำหรับผู้หญิง อีกทั้งงานช่างส่วนใหญ่ยังคงต้องทำงานอยู่กับวัดกับวังเป็นส่วนใหญ่ทำให้ผู้หญิงจะไม่สะดวกในการทำงานดังกล่าว สาขาที่ครูศิลปศึกษาสำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้อง กับศิลปะโดยตรง ส่วนสาขาที่ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย

สำเร็จการศึกษา แม้จะจบจากหลากหลายสาขา แต่ส่วนใหญ่มีภูมิหลังการศึกษาจากสาขาวิชาช่างศิลป์ไทยมาก่อน ประสบการณ์การสอนของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5-10 ปี รองลงมาคือ 26-30 ปี ส่วนผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ระหว่าง 1-20 ปี ซึ่งไม่แตกต่างกันมากนัก และจากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ทั้งครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการสอน และมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะโดยเฉพาะศิลปะไทย เพื่อนำมาประกอบการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ และเพิ่มพูนทักษะการปฏิบัติแก่ผู้เรียน

2. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย เรื่องความหมาย และความสำคัญของศิลปะไทยในการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากผลการวิจัยพบว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่าการออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย ซึ่งประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม รวมถึงงานศิลปะท้องถิ่นด้วย ซึ่งสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นชาตินั้นมีได้โดยเฉพาะในรูปของงานศิลปะที่เป็นศิลปกรรมแต่ยังคงอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและชีวิตของคนในท้องถิ่น สำหรับศิลปะท้องถิ่นถึงแม้ไม่ใช่รูปแบบศิลปะที่สะท้อนลักษณะจำเพาะของชาติโดยรวม แต่ก็ทรงคุณค่าในแง่ของวิถีชีวิต และควรได้รับการยกย่อง ส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบสานให้ดำรงอยู่ในส่วนหนึ่งของศิลปะแห่งชาติไทย สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภชัย นทีตานนท์(2549)ด้านจุดประสงค์และเนื้อหาที่ว่า ควรให้ความสำคัญแก่ความเป็นไทยและการอนุรักษ์ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายของศิลปะไทยว่า ศิลปะไทย หมายถึง ความเป็นไทยที่สะท้อนไปในการทำงานศิลปะ ผ่านเส้น สี ช่องไฟ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นชาติซึ่งควรแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบประเพณีตามอย่างช่างโบราณ และแบบประยุกต์ที่คงรูปลักษณะและแนวคิดที่เป็นไทย จะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีการยอมรับในรูปแบบของศิลปะไทยสมัยใหม่มากกว่าครูศิลปศึกษา อาจเพราะผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ในการทำงาน และมีการติดตามความเคลื่อนไหวในวงการศิลปะอยู่เสมอจึงพบเห็นรูปแบบของงานศิลปะไทยที่มีลักษณะหลากหลายมากกว่าครูศิลปศึกษา แต่ทั้งครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยล้วนมีความคิดเห็นว่า ศิลปะไทยมีความสำคัญมากต่อการนำมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และควรเริ่มปลูกฝังความรักความสนใจในศิลปะไทยตั้งแต่ระดับอนุบาล เพราะเด็กต้องมีประสบการณ์ด้านการเห็น รู้จักลักษณะทั่วไปของงานศิลปะไทย และมีความสนใจในศิลปะไทยก่อนการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะโดยพื้นฐานเด็กจะ

แสดงออกซึ่งประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของมูดี(1992)ซึ่งเขาได้วิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนวาดภาพเด็กช่วงก่อนวัยรุ่น โดยมีโปรแกรมเกี่ยวกับพัฒนาการความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการสำรวจคุณลักษณะต่างๆ จากการมองเห็นและสัญลักษณ์ที่นำไปสู่ความหมายซึ่งนั้นจะแสดงถึงความคิดและความรู้สึกของเด็กได้ผ่านทางหนึ่ง และผลการวิจัยของลี ชู เซน(1998)พบว่า เรื่องราวในภาพวาดของเด็กนักเรียนชาวอเมริกาและนักเรียนชาวไต้หวันได้ใช้เรื่องราวและบุคลิกลักษณะจากเทพนิยายและตำนานวีรบุรุษตามวัฒนธรรมของตนมาใช้ในการวาดภาพ ผลการวิจัยนี้ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการที่เด็กได้นำประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มาวาดภายในภาพ และด้วยศิลปะไทยมีความเกี่ยวเนื่องอยู่กับวิถีชีวิตคนไทยตั้งแต่เกิดตั้งนั้นการที่เด็กได้สัมผัสกับศิลปะไทยตั้งแต่เด็กๆ จะเป็นการสร้างความคุ้นเคย และทัศนคติที่ดีต่อศิลปะไทย พร้อมทั้งซึมซับความละเอียดประณีต สร้างความอดทนในตนเองและสะท้อนให้เห็นความอดทนละเอียดอ่อนของครูช่างไทย อันจะนำไปสู่ความเคารพยกย่องและเห็นคุณค่าของศิลปะไทยในที่สุด (โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550) สำหรับการเชิญช่างหรือศิลปินมาเป็นวิทยากรในชั้นเรียนนั้นทั้งครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย มีความคิดเห็นว่ามีควมจำเป็นที่จะต้องเชิญช่างมาเป็นวิทยากร เพราะช่างมีประสบการณ์และเทคนิคในการสร้างงานที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กได้ และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมีความคิดเห็นว่าเป็นสามารถนำงานช่างศิลปะไทยที่ตนถนัดมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ แต่ควรอยู่ในรูปของการเรียนรู้ที่มาจากลักษณะทั่วไปของศิลปะไทยแขนงนั้นๆ และปฏิบัติเฉพาะขั้นตอนการสร้างงานเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะช่างมีประสบการณ์การทำงานที่มากกว่าจึงสามารถปฏิบัติงานที่มีความละเอียดประณีต วิจิตรพิศดารได้มาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยใจรักและความหมั่นเพียรมาเป็นระยะเวลายาวนาน

3. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทย เกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านครู นักเรียน และหลักสูตร

ครูควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับเส้นทางสู่คุณภาพตามจุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตร การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลหรือ ROADMAP ของกระทรวงศึกษาธิการ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ กระตุ้น เร่งรัด ส่งเสริมสนับสนุน การนำจุดเน้นไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทุกรูปแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2553) สำหรับศิลปะไทยสามารถแสดงออกได้ทั้งการจัดเวทีประกวดแข่งขัน การจัดนิทรรศการ หรือเพียงการจัดป้ายนิเทศภายในโรงเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออก

ตามความสามารถระดับความสามารถมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ คือการได้วาดภาพ สังเกตได้จากการที่เด็กๆ ชอบขีดเขียนวาดภาพตามพื้น ผนัง ถนน กระจกที่มีฝุ่นจับ เป็นต้น เพราะการเขียนภาพเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดและสื่อความหมายได้ง่าย เป็นภาษาสากลที่เด็กและผู้ใหญ่สามารถแปลความหมายและเข้าใจได้อย่างแจ่มชัด (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) และจากการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2523 ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของราชการ และเอกชนเป็นอย่างดี มีผลงานเด็กจากทั่วประเทศส่งมาเพื่อประกวดชิงทุนการศึกษา และร่วมแสดงผลงานถึง 4,163 ภาพ(สมาคมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย, 2524) และวิชัย วงศ์ใหญ่ (2529) ได้ให้ทัศนะว่า การประกวดเป็นปัจจัยที่มากกระตุ้นแรงเร้า สภาพการเรียนรู้การสอนศิลปะเด็กให้มีชีวิตชีวา และมีความหมายมากขึ้น และปิยะชาติ แสงอรุณ(2525) กล่าวว่า การประกวดศิลปะของเด็กเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกถึงความสามารถในเชิงศิลปะ ทำให้เห็นบรรยากาศของช่างงานศิลปะของเด็ก มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตลอดจนพัฒนาการตามอายุและสภาพแวดล้อมและสังคม ก่อให้เกิดความตื่นตัว

ด้านนักเรียน

นักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย และสามารถเขียนลายไทยพื้นฐานได้ จะเห็นว่าสอดคล้องกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กในวัยมัธยมศึกษาตอนต้น กล่าวคือ เป็นวัยที่แสดงออกในทางที่ริเริ่มสร้างสรรค์ทางศิลปะได้สูงกว่าทุกวัย และสามารถพิจารณาสิ่งที่ตนได้พบเห็น สามารถจำได้ เขียนได้ ปรับปรุงให้แปลกใหม่ได้ (ชลอ พงษ์สามารถ, 2536) อีกทั้งศิลปะไทยได้บรรจุอยู่ในหลักสูตรศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตั้งแต่ หลักสูตรศิลปะศึกษา ปี 2521 (วุฒ วุฒนสิน, 2541) จนถึงหลักสูตรปัจจุบันอันสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนในวัยนี้สามารถปฏิบัติงานศิลปะไทยได้จริง และเหมาะสมกับเด็กวัยนี้ แต่ยังคงต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม ความเป็นตัวตนของเราเอง ดังที่นายสมชาย เสียงหลาย ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้กล่าวในการบรรยายหัวข้อ มรดกวัฒนธรรมอาเซียน ในโครงการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับสูง: ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม ซึ่งตอกย้ำให้คนไทยก้าวสู่กระแสเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ โดยดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน ส่วนการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้นอกจากจะเป็นการกระตุ้นการสร้างสรรคแล้วนั้น ยังทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งใกล้ตัว และเกิดปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นอีกด้วย สำหรับการเขียนลายไทยพื้นฐานนั้นเป็นบทเรียนหนึ่งก่อนที่จะนำไปสู่การสร้างสรรคศิลปะไทยทุกแขนงต่อไป

ด้านหลักสูตร

หลักสูตรศิลปศึกษาควรกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน และควรนำองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย ซึ่งสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้แกนกลางในชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ว่า ลักษณะ รูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น และความแตกต่าง ของทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอังกศักดิ์ อังรังเลิศฤทธิ์(2540) ที่ กล่าวไว้ว่าแนวโน้มของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายของเนื้อหาและกระบวนการ เรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chung, Sheng Kuan(2004)ที่ว่า การศึกษาเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมใน ศิลปศึกษานำมาซึ่งการฟื้นฟูวัฒนธรรมของศิลปศึกษาจากวิชาอื่นๆ เหมือนเป็นสังคมวิทยา สนับสนุนศิลปศึกษาสำหรับการทำให้สังคมดีขึ้น ครูศิลปะ นักเรียนและชุมชนจะต้องเข้าใจและมี ทัศนคติเกี่ยวกับความคิดทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเหล่านี้มีความสำคัญมาก เพราะโดยพื้นฐานแล้ว ศิลปะไทยก็คือศิลปะรูปแบบหนึ่งที่มีทั้งลักษณะของงานจิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรม เช่นเดียวกับศิลปะของนานาอารยประเทศ แต่มีเอกลักษณ์ทางแนวคิดและอัต ลักษณ์ภายนอก ดังนั้นเราจึงสามารถนำเอกลักษณ์แห่งความเป็นชาติมาขับเคลื่อนหรือสอดแทรก เข้าไปอยู่ในงานศิลปะรูปแบบใดก็ได้ เพราะด้วยมิติของเวลาปัจจุบันที่วัฒนธรรมสามารถส่งต่อ ระหว่างพรมแดน ข้ามประเทศ ข้ามชุมชน การอยู่คนละที่คนละวัฒนธรรมก็สามารถสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมต่างแดนได้ ดังนั้นเราควรเรียนรู้ทั้งศิลปะไทยและศิลปะสากลไปพร้อมๆกันจะขาดเสีย สิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีรเดช ทองอินทร์(2550)ที่นำเสนอการจัดการ เรียนการสอนที่ส่งเสริมการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นว่า ด้านจุดประสงค์ควรให้นักเรียนได้ เรียนรู้คุณค่าภูมิปัญญาทางศิลปะในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการจัด ประสพการณ์เรียนรู้ควรกำหนดให้นักเรียนนำประสบการณ์จากการร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมใน ชุมชนมาใช้เป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะของตนเอง ด้านสาระการเรียนรู้ในเรื่องแนว ทางการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ประสบการณ์จริงในท้องถิ่น ด้านกระบวนการสอนควรให้ผู้เรียนเห็นจุดเด่นของงานศิลปะท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจต่องานศิลปะท้องถิ่น และด้านการประเมินควรประเมินใน เรื่องคุณค่าของงานศิลปะสร้างสรรค์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น และด้วยสมัยปัจจุบันนั้นกระแส เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2555 ทำให้ประเทศไทยขานรับ

กับนโยบายด้านวัฒนธรรมและด้านสารสนเทศมากขึ้น จึงเกิดการนำเสนอโครงการที่ส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับเรื่องอาเซียน ดังที่นางสุกมล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมได้นำเสนอโครงการไว้ ณ ที่ประชุมคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสนเทศ ครั้งที่ 46 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ โดยโครงการที่นางสุกมล คุณปลื้ม นำเสนอ อาทิ โครงการค่ายเยาวชน โครงการส่งเสริมเครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรมระดับประชาชน โครงการอาเซียนทีวี โครงการเว็บไซต์อาเซียน เป็นต้น(มติชน, 2555) ซึ่งจะทำให้การศึกษาด้านต่างๆ รวมทั้งด้านศิลปศึกษาของไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงสู่การเข้าใจตน และเข้าใจโลกมากขึ้น สำหรับการออกแบบรูปแบบของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ก็ควรมีโครงสร้างและจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษา และโครงสร้างของหลักสูตร ควรยืดหยุ่นเพียงพอที่ครูและนักเรียนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน (Lewis, 1979)

4. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านรายละเอียดขององค์ประกอบการสอนด้านการกำหนดจุดประสงค์

จากผลการวิจัยพบว่า จุดประสงค์สำคัญของการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคือ ควรสอนเพื่อให้เด็กที่มาจากศิลปะไทย สามารถปฏิบัติได้ และอภิปรายถึงคุณค่าของงานศิลปะไทยได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวชิษฐ์ นาสารีย์(2544) ด้านจุดประสงค์การสอนที่ว่า ควรเน้นเรื่องความรู้เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เหล่านี้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่บ่งเฉพาะเจาะจงว่า หลังจากการเรียนการสอนแล้วสามารถผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่สังเกตได้ตามที่ตั้งไว้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) โดยจะเห็นได้ว่าจุดประสงค์ที่กำหนดนั้นสอดคล้องกับแนวทางการสอนศิลปะในแนวทางทฤษฎี DBAE เฉพาะส่วนของประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะปฏิบัติ โดยครูได้ให้ความคิดเห็นที่เด็กยังไม่พร้อมที่จะทำการวิจารณ์ เพราะยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคณิงหา สุภานนท์(2544) ที่แกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ได้ระดับความคิดเห็นจากครูศิลปศึกษาในระดับต่ำที่สุด สงวน รอดบุญ(2533)กล่าวว่า ผู้ที่จะวิจารณ์งานศิลปะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และความรู้กว้างขวาง และมะลิฉัตร เอื้ออานนท์ (2543)ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสอนด้านศิลปวิจารณ์ว่า ในเชิงทฤษฎีการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ศิลปะนั้น นักวิจารณ์บางคนในสาขาศิลปะกล่าวว่ามักกระทำกับศิลปะในช่วงที่เรียกกันว่า ศิลปะสมัยใหม่หรือศิลปะร่วมสมัยมากกว่าศิลปะในยุคโบราณ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวิจารณ์ของด้าน

ศิลปวิจารณ์ของสาขาศิลปะ เช่น โสเวิร์ต ริซซัตติ(Risatti, 1987) ให้เหตุผลว่า เนื่องจากศิลปะในสมัยโบราณส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าประเด็นกับขั้นตอนการวิจารณ์ แต่ถ้าในกรณีที่ผลงานศิลปะยุคเก่านั้นมีประเด็นสอดคล้องกับความเข้าใจในปัจจุบัน จึงสามารถนำเอามาวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่ชุมชนแบบบาร็อควางวัลการสอนดีเด่นในสหรัฐอเมริกา มีความคิดเห็นว่าการศึกษาศิลปะที่มีคุณภาพประกอบด้วย การเรียนรู้การวิจารณ์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการผลิตงานศิลปะ ผู้ใดก็ตามที่สอนศิลปะควรรับผิดชอบการสอนให้นักเรียนคิดเกี่ยวกับศิลปะ และตระหนักว่าศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับจิตใจเท่าๆ กับมือผลิตศิลปะ สำหรับการวิจารณ์ศิลปะ คือ กระบวนการในการศึกษา ทำความเข้าใจ และพิจารณาตัดสินงานศิลปะ ผู้วิจารณ์ศิลปะคือ ผู้ที่ฝึกฝนวิจารณ์ศิลปะเพื่อเป็นงานหรือวิชาชีพ จุดมุ่งหมายของขั้นตอนในการวิจารณ์ศิลปะทั้ง 4 ขั้นตอน คือ บรรยาย วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า นั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ใช้สอนนักเรียนทุกวัย คำว่า วิจารณ์ไม่ควรจะเป็นคำที่ให้นักเรียนกลัว หรือเป็นการขู่เด็ก เพราะนักเรียนได้เรียนรู้การวิจารณ์ศิลปะนั้นใช้ขั้นตอนที่มีเหตุผล พวกเขาได้ศึกษาและพินิจพิจารณาทั้งงานด้านศิลปะอย่างถี่ถ้วน หากความหมายจากสาระที่ศิลปินนำเสนอด้วยวิธีรับรู้ได้ทางสายตา นักเรียนจะรวบรวมข้อเท็จจริงและข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยกำหนดวินิจฉัยงานศิลปะ เรียนรู้แล้วครั้งหนึ่งก็นำมาประยุกต์ใช้กับงานศิลปะของตนเองได้ วิธีการนี้จะช่วยพวกเขาปรับปรุงทักษะและเรียนรู้วิธีสร้างคำบรรยายสิ่งที่มองเห็น(สุพรรณวี วราทร, 2545)

ด้านการกำหนดเนื้อหา

จากผลการวิจัยสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ด้าน คือ 1)ด้านประวัติศาสตร์ ควรเน้นเรื่องศิลปะไทยแต่ละยุคสมัย เรื่องราวพุทธประวัติ และวรรณคดี สอดคล้องกับประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542)และอมร ศรีพจนารถ(2514) ที่ว่า งานศิลปะไทยโดยเฉพาะจิตรกรรมไทยมักแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับ รามเกียรติ์ ชาดก และพุทธประวัติ 2)ด้านสุนทรียศาสตร์ ควรมีการระบุแนวทางในการอนุรักษ์อันเป็นการดำรงซึ่งคุณค่าแห่งศิลปะประจำชาติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภชัย นทีทานนท์(2549) ที่ว่า ด้านเนื้อหาการสอนควรสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์การสืบทอดและทำนุบำรุงศิลปะไทย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอำรงค์ศักดิ์ อ่างเลิศฤทธิ์(2540) ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและเห็นคุณค่าของศิลปะภูมิปัญญาไทยที่สัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 3)ด้านศิลปวิจารณ์ ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือหลักที่นักเรียนในวัยนี้ปฏิบัติได้จริง จากผลการวิจัยของคณิงหา สุภานนท์(2544) พบว่า พื้นฐานที่สำคัญของการวิจารณ์ คือ การอธิบายหลักขององค์ประกอบศิลป์ ซึ่งศิลปะไทยมีลักษณะร่วมกับศิลปะแขนงอื่นๆอยู่หลาย

ประการ(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524) และที่สำคัญคือ ศิลปะไทยเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทหนึ่ง จึงสามารถใช้การวิจารณ์ร่วมกับงานทัศนศิลป์ทั่วไปได้ แต่ต้องคำนึงถึงบริบทของสังคม วัฒนธรรม เฉพาะของประเทศด้วย 4)ด้านศิลปะปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยมีความคิด เห็นให้สอนเกี่ยวกับลักษณะของลายไทย และวิธีการเขียนลายไทย ซึ่งการเขียนลายไทยเป็น พื้นฐานในการทำงานศิลปะไทยทุกประเภท สอดคล้องกับวิทย์ พิณคันเงิน (ม.ป.ป.)ที่ว่า สำหรับ กระบวนการทางช่างถือว่า ช่างเขียนเป็นแม่บทหลักสำคัญควรแก่การศึกษาาก่อนเป็นอันดับแรก ช่างเขียนนับได้ว่าเป็นแม่บทของงานช่างทุกแขนงและเป็นที่ยอมรับกันในกระบวนการช่างของไทย ไม่ว่าจะป็นงานช่างใดก็ตาม จะต้องอาศัยช่างเขียนในการวางแผน กะแบบ การฝึกหัดเป็นช่าง เขียนผู้ฝึกจะต้องมีใจรัก อดทนฝึกฝนอย่างหนักเพื่อให้เกิดความชำนาญ สำหรับสาระการเรียนรู้ แกนกลางเกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบัน ทั้งครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการ สร้างสรรค์ศิลปะไทยมีความคิดเห็นว่าเป็นศิลปะที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น แต่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นศิลปะที่เหมาะสมกับพื้นฐานของแต่ละด้าน การสร้างงาน ศิลปะไทยทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากการเขียนแบบหรือเขียนลาย โดยครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่แนะนำ ให้เรียน จำนวน 4-6 คาบต่อเทอม ซึ่งการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้นกำหนดให้นักเรียน แต่ละชั้นปีเรียน 2 หน่วยกิต ในเวลา 80 ชั่วโมง (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) ซึ่งจะต้องเรียนร่วมกันระหว่างสาระการเรียนรู้ที่ 1 ทัศนศิลป์ สาระการเรียนรู้ที่ 2 ดนตรี และสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการยากในการเพิ่มคาบด้านการสอนศิลปะไทยจากเดิมที่โรงเรียน ส่วนใหญ่สอนศิลปะไทยจำนวน 2 คาบต่อเทอม โดยประเด็นด้านเวลานี้เป็นปัญหาที่มีอยู่ก่อน กล่าวคือ วิบูลย์ จันทร์แย้ม (2531) ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องเวลาเรียนไว้ว่ามีน้อยเกินไปไม่เพียงพอ ในการจัดการเรียนการสอน มีผลทำให้นักเรียนปฏิบัติงานในเวลาเรียนไม่สำเร็จ กิจกรรมขาด ความต่อเนื่อง และสังคม ทองมี (2533) ได้แนะนำเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาโครงสร้างหลักสูตรไม่ เหมาะสมไว้ว่า ควรแยกวิชาศิลปศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ และจัดการเรียนการสอนเป็น รายวิชาเดียว

ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่มีแบบปฏิบัติสืบทอดมาอย่างยาวนาน ดังนั้นครูศิลปศึกษาและ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยจึงมีความคิดเห็นว่าการที่เด็กจะมีส่วนร่วมได้ก็เฉพาะ การเลือกภาพต้นแบบจากที่ผู้สอนเสนอ หรือการเสนอแหล่งเรียนรู้ โดยรูปแบบของงานที่ครู ศิลปศึกษาให้นักเรียนปฏิบัติ คือ ศิลปะไทยตามแบบประเพณีนิยมมากกว่าการสร้างสรรคตาม จินตนาการ เพราะการเริ่มต้นเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยควรเริ่มจากฐานรากเดิมของความรู้ อย่าง การเขียนลายไทยแบบประเพณีก่อนจะคิดดัดแปลงหรือประยุกต์สร้างสรรค์ อันจะได้เรียนต่อไปใน

ระดับที่สูงขึ้น อีกประการหนึ่งอาจเพราะศิลปะไทยเป็นศิลปะที่มีแบบแผนและลักษณะรูปแบบที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนานทั้งในส่วนของเรื่องราว และรูปแบบ อันมีลักษณะความงามทางเชื้อชาติปรากฏอยู่เสมอ อาทิเช่น ลักษณะอันอ่อนไหวพวยพุ่งอย่างมีจังหวะของ “ลายไทย” ทรวดทรงอันซับซ้อนและตระหง่านงามของ “พุทธสถาปัตยกรรมไทย” หรือลักษณะอ่อนหวานของเส้นในพระพุทธรูป “ปางลีลา” สมัยสุโขทัย(สงวน รอดบุญ, 2524) ซึ่งจะเห็นว่าส่วนใหญ่จะสอนกันในเรื่องของตัวลายที่เรียกว่า “แบบอย่างของกระหนก” ตามที่สันติ เล็กสุขุม (2553) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของงานประดับอันมีกระหนกเป็นหลักนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1) แบบอย่างของกระหนก 2)กลุ่มอิสระ 3)กลุ่มช่างที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง ซึ่งรูปแบบของลายที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้สอน คือ กลุ่มที่ 1)แบบอย่างของกระหนก หมายถึง กระหนกที่มีเกณฑ์มีสัดส่วน ซึ่งยังคงมีเรียนอยู่ในสถาบันที่สังกัดกรมศิลปากร และการปฏิบัติใช้จริงในงานช่างหลวง โดยรูปแบบที่สร้างสรรค์ตามจินตนาการยอมรับและนิยมกันในกลุ่มศิลปิน อันมีการพัฒนางานให้เป็นลักษณะเฉพาะซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยพบว่า *การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์* ควรสอนโดยการลำดับตามยุคสมัยเป็นเกณฑ์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการที่ต่อเนื่อง การสอนในแนวนี้จะยึดเอายุคสมัยทางศิลปะเป็นแกนซึ่งเป็นแนวการสอนที่นิยมกันในปัจจุบัน โดยการบรรยายที่ละยุคสมัย เริ่มต้นจากสมัยที่เก่าแก่ที่สุด แล้วไล่ลงมาตามลำดับ ทั้งนี้กรอบของเนื้อหาสำหรับการสอนในแต่ละยุคนั้น ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดขึ้น เช่น ลำดับของงานศิลปะ ตามวัน เดือน ปี สภาวะสังคม ศิลปิน รูปแบบการแสดงออกในงาน เป็นต้น แนวการสอนแบบนี้ เหมาะสำหรับหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ในเชิงพุทธิปัญญา โดยลักษณะแล้ว จะสะดวกต่อการจัดการสอน เพราะสามารถเตรียมไว้ล่วงหน้าได้ ซึ่งหนังสือตำราทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ส่วนใหญ่มักจัดลำดับเนื้อหาตามแนวนี้อยู่แล้ว นอกจากนั้นยังสะดวกต่อการเรียน เพราะหากพิจารณาถึงการเรียนแล้ว จะเป็นวิธีที่ผู้เรียนคุ้นเคย กล่าวคือ มีความคล้ายคลึงกับวิชาอื่นๆ ในหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวิชาประวัติศาสตร์และวิชาอารยธรรม อย่างไรก็ตามการสอนแนวนี้เหมาะสำหรับ การให้ความรู้แนวกว้างมากกว่าแนวลึก เพราะช่วงเวลาในแต่ละภาคการศึกษานั้นส่วนใหญ่จะไม่เพียงพอในการเจาะลึกถึงสาระต่างๆ ในแต่ละสมัยโดยละเอียดได้ (Paterakis, 1979)

การสอนสุนทรียศาสตร์ สอนโดยการบรรยายถึงคุณค่า ความงาม และความสำคัญของศิลปะไทยหรือการสอนตามสถานที่ที่พาไปชม โดยโยฮันเซน กล่าวว่า การพูดถึงศิลปะในเชิง

สุนทรียศาสตร์นั้นเป็นการพูดแสดงภูมิปัญญาแห่งผู้รู้ ถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงานนั้นๆ (มะลิฉัตร เอื้ออานนท์, 2543) และผลจากวิจัยของเซเทลแลท(1982) พบว่า เด็กที่ได้รับการส่งเสริมทางด้านสุนทรียศาสตร์จะแสดงความสามารถที่ซ่อนอยู่ภายในออกจากสิ่งแวดล้อม ครูศิลปะมีอิทธิพลต่อการทำงานของเด็กมาก ผู้ปกครองควรส่งเสริมพัฒนาคุณสมบัติในด้านสุนทรียศาสตร์แก่เด็ก ครูสามารถปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อศิลปะไทยได้โดยการเล่าเรื่องหรือให้นักเรียนศึกษาภาพศิลปะไทยโบราณๆ ที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจของคนไทย ซึ่งการเล่าเรื่อง หรือวิธีสอนแบบปาฐกถาที่เป็นวิธีการสอนเก่าแก่ โดยที่ผู้รู้เล่าเรื่องบอกสิ่งที่ตนรู้ให้ผู้อื่นฟัง การบอกเล่าเช่นนี้เน้นการถ่ายทอดความรู้มีการอธิบายข้อเท็จจริง แสดงข้อคิดเห็นโดยที่ครูเป็นผู้พูดนักเรียนเป็นผู้ฟัง การสอนโดยการเล่าเรื่องจึงต้องอาศัยการตั้งใจฟัง และการติดตาม ซึ่งวิธีนี้เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา(สมบัติ แสงรุ่งเรือง, 2524)มากกว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การสอนศิลปะวิจารณ์ ควรสอนโดยการบรรยายถึงสิ่งที่ควรกล่าวถึงภายในภาพ การตีความหมายจากภาพ แล้วจึงให้นักเรียนอธิบายผลงานของตนหน้าชั้นเรียน หรือการอภิปรายกลุ่ม โดยการให้นักเรียนได้วิพากษ์วิจารณ์งานหรือการนำเสนอหน้าชั้นนั้นเป็นการส่งเสริมทักษะในการสื่อสาร เพราะผู้นำเสนอผลงานจะต้องมีสาระความรู้ในส่วนที่จะนำเสนอ มีเทคนิคในการถ่ายทอด และมีบุคลิกที่ดี(กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) และสอดคล้องกับการสอนแบบ studio thinking (Hetland, Winner, Veneema, Sheridan, 2007) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พิจารณาผลงานของตนเอง 2) การตอบสนองของนักเรียนโดยให้นักเรียนถ่ายทอดความคิดของตัวเองออกมาให้เพื่อนในชั้นเรียนรับฟัง 3) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้โต้ตอบแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน 4) การอภิปรายผลงานที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดมีลักษณะงานที่เฉพาะตัว ส่วนวิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการให้นักเรียนคิดร่วมกัน มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันพิจารณาปัญหาและพยายามหาหนทางแก้ปัญหา ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันตามระบบประชาธิปไตย วิธีสอนแบบนี้ใช้ได้ดีในระดับอุดมศึกษา และนักศึกษาที่มีความรับผิดชอบสามารถค้นคว้าด้วยตัวเอง และสามารถแสดงออกได้(สมบัติ แสงรุ่งเรือง, 2524) ซึ่งครูศิลปศึกษาที่สอนวิธีนี้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ประสบปัญหา คือ เด็กไม่มีความรับผิดชอบ เด็กไม่ได้ทำงานทุกคน หรือทำงานไม่เท่ากัน ครูผู้สอนจึงควรพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นของนักเรียน การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ควรคำนึงถึงหลักที่สำคัญ 3 ประการคือ 1)การนำศักยภาพของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2)การมีส่วนร่วมใน

กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 3) การปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน(กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การสอนศิลปะปฏิบัติ ควรสอนโดยการสาธิตที่ละขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภชัย นทีตานนท์(2549) ด้านการดำเนินการสอน ควรสอนโดยการสาธิตขั้นตอนการปฏิบัติงานพร้อมตัวอย่างผลงาน และสอดคล้องกับวิบูลย์ ลี้สุวรรณ(2531) ที่ว่า รูปแบบและวิธีการสอนในอดีตมักจะสอนแบบปากเปล่าและเน้นฝึกปฏิบัติแบบตัวต่อตัว วิธีสอนแบบสาธิตเป็นการแสดงให้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถปฏิบัติตามได้ ผู้เรียนจะเกิดจากการเรียนรู้จากการสังเกตกระบวนการขั้นตอนการสาธิตนั้นๆ วิธีสอนแบบสาธิตจึงเป็นการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้สอนเป็นผู้วางแผนดำเนินการ และลงมือปฏิบัติ วิธีสอนแบบนี้เหมาะสำหรับจุดประสงค์การสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติ(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) อย่างศิลปะไทย จะเห็นได้ว่าวิธีการส่วนใหญ่ที่ครูศิลปศึกษาใช้ในการสอนศิลปะไทยทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปวิจารณ์นั้น เป็นวิธีการบรรยายเป็นหลัก ซึ่งชลอ พงษ์สามารถ(2536) ได้เสนอให้เป็นวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การบรรยายมีความเหมาะสมต่อการสอนเนื้อหาทางทฤษฎีแก่ผู้เรียน เพราะสามารถสอนกับผู้เรียนจำนวนมากได้ ดำเนินการสอนคนเดียวได้ และมีโอกาสที่จะปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เวลา และองค์ประกอบอื่นๆ ได้ดีกว่าวิธีอื่นและการบรรยายประกอบสื่อการเรียนอย่าง Power Point ผลงานจริง ภาพตัวอย่าง หรือของจำลอง ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) กิจกรรมที่ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยแนะนำเป็นการสร้างงานด้วยทักษะอย่างง่ายและวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน โดยพิจารณาเลือกกิจกรรมจากระยะเวลาที่ต้องสอน และวัตถุประสงค์การใช้สอยในตัวผลงาน ซึ่งการเลือกที่จะสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยที่ใช้วัสดุสมัยใหม่แทนแบบโบราณนั้นเป็นตัวเลือกหนึ่งของการนำมาสอนในระดับมัธยมศึกษา และปัจจุบันขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยนั้นได้ปรากฏการใช้วัสดุใหม่ๆ ขึ้นทำให้ขั้นตอนบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปด้วย อาทิเช่น

การเขียนงานจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมไทยปัจจุบันนิยมใช้สีไม้ สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีอะคริลิก สีน้ำมัน และสีฝุ่นตลับซึ่งเป็นสีสำเร็จรูปมีกาวผสมอยู่ภายในหลอดหรือตลับสีนั้นๆ แทนการใช้สีฝุ่นที่ช่างไทยโบราณใช้ที่จะเป็นสีจากวัสดุธรรมชาติซึ่งต้องมีการผสมกาวกระดิน กาวมะขวิด หรือกาวหนังสัตว์ ซึ่งมีกรรมวิธีการทำที่ต้องใช้เวลา ส่วนพื้นงานมักเขียนลงบนพื้นกระดาษหรือผืนผ้า ดังนั้นการใช้สีสำเร็จเขียนบนพื้นกระดาษหรือผืนผ้า นั้นจะประหยัดเวลา สะดวกในการใช้งาน และง่ายต่อการเก็บรักษามากกว่าการใช้สีฝุ่นแบบโบราณ

การปั้นปูนสด ปัจจุบันปูนสดสามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาดและไม่จำเป็นต้องหาส่วนผสมหรือยุ่งยากในการเตรียมดิน ปูนสดโดยเฉพาะปูนไทยสามารถหมักเก็บไว้ใช้ได้นาน แข็งแรงทนต่อสภาพอากาศ แต่ยังคงต้องใช้ทักษะมากในการปั้นปูนเพราะเป็นงานที่ต้องทำมือ และมีความประณีตมาก ส่วนหนึ่งต้องแข่งกับเวลา และต้องมีกรรมวิธีในการเก็บรักษาซึ่งไม่สะดวกสำหรับการสอนเด็กนักเรียนจึงมีการปั้นดินน้ำมันหล่อปูนพลาสติกแทนการปั้นปูนสดซึ่งมีลักษณะภายนอกใกล้เคียงกัน และมีความทนทานในระดับหนึ่ง มีราคาถูก อีกทั้งดินน้ำมันยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ไม่สิ้นสุด

การเขียนลายรดน้ำ การสร้างงานลายรดน้ำมีขั้นตอนที่ซับซ้อนตั้งนั้นช่างหรือผู้สร้างสรรค์งานลายรดน้ำปัจจุบันพยายามคิดค้นสิ่งมาทดแทนเพื่อลดขั้นตอนในการทำงานอย่างการใช้สีโป๊วแทนการใช้รักสมุกในการเตรียมพื้นอย่างช่างโบราณ ซึ่งสีโป๊วเป็นผลิตภัณฑ์โพลีเมอร์สังเคราะห์ โดยมากมักใช้สำหรับทาหลังคาอาคารที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันการรั่วซึม สีโป๊วสามารถใช้กับพื้นที่ขนาดใหญ่หรือบริเวณที่มีรอยแตกหลายๆ ทนต่อแสงแดดหรือฝน และสีที่แห้งจะมีความยืดหยุ่น ไม่แตกร่อนง่าย ไม่ลามไฟและสามารถทาสีทับได้ การเตรียมพื้นด้วยสีโป๊วเพียงเตรียมพื้นผิวที่จะทาให้แห้ง ปราศจากฝุ่น และคราบไขมัน ก็สามารถทาสีโป๊วบนพื้นได้ทันที ซึ่งลดขั้นตอนในการเตรียมพื้นด้วยรักสมุกได้อย่างมาก เช่นเดียวกับการใช้แผ่นอะคริลิคในการเป็นพื้นก่อนลงรักซึ่งแผ่นอะคริลิคจะมีพื้นที่เรียบสนิทไม่ต้องมีการปรับพื้นด้วยรักสมุก ขั้นตอนการเตรียมพื้นเพียงนำดินสอพองผสมน้ำพอและฉนวนให้ทั่วบนแผ่นพลาสติกเพื่อล้างความมันและความเค็มของเหงื่อแล้วสามารถลงรักปิดทองได้ และในปัจจุบันสามารถหาซื้อได้ง่าย อีกทั้งมีราคาไม่สูงนัก ส่วนรักน้ำเกลี้ยงที่ใช้ในขั้นตอนการเช็ดรักก่อนปิดทองนั้นสามารถใช้พ्लีกแทนได้ ซึ่งพ्लีกเป็นสีน้ำมันชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับปิดทอง ส่วนมากจะใช้ปิดทองในพื้นที่กว้างๆ เนื่องจากมีคุณสมบัติที่แห้งเร็ว และสามารถใช้สีโปสเตอร์แทนหรดาลในการทำน้ำยาเขียนลายได้ โดยสีโปสเตอร์เป็นสีที่มีเนื้อแน่นละเอียดมีหลากหลายยี่ห้อและมีราคาที่แตกต่างกัน สามารถหาซื้อได้ง่ายกว่าหรดาลมาก สำหรับการนำไปใช้ยังต้องผสมน้ำตมฝักส้มป่อยและกาวกระถินอยู่คล้ายกับการใช้หรดาล

ปัญหาหลักๆ ที่ครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยประสบ คือ ความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถแก้โดยการสอนตามขั้นตอนอย่างง่ายจากโครงสร้าง และการเลือกสอนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ส่วนปัญหาอันเนื่องมาจากหลักสูตรอย่างปัญหาด้านเวลา สามารถแก้ได้โดยการเลือกเทคนิคการสร้างงานให้เหมาะสมกับเวลาหรือการสั่งเป็นการบ้านหรือการแบ่งการสอน เช่น ภาคการศึกษาต้นสอนทัศนศิลป์ ภาคการศึกษาปลายสอนดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นต้น

ด้านการใช้สื่อการสอน

จากผลการวิจัยพบว่า ที่มาของแหล่งข้อมูลในการสอนของครูศิลปศึกษา ได้แก่ หนังสือ เฉพาะในเรื่องนั้นๆ สื่อออนไลน์ CD สำเร็จรูป ความรู้ที่เรียนมา ประสบการณ์การฝึกอบรม การทำงาน การถามผู้รู้ และการชมงานนิทรรศการต่างๆ โดยสื่อที่ใช้การประกอบการบรรยาย มากที่สุด คือ Power Point โปรแกรม Power Point เป็นโปรแกรมหนึ่งของชุด Microsoft Office ใช้สำหรับการนำเสนอข้อมูล โดยผ่านทางคอมพิวเตอร์ โปรแกรมนี้ถือว่เป็นที่นิยมมากที่สุด โปรแกรมหนึ่งในการนำเสนองาน เนื่องจากการใช้งานง่าย และไม่จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากนัก และคอมพิวเตอร์สามารถส่งเสริมการสอนศิลปะได้มากขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Hodgson-Thomas(1995) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน แผนการเรียนรู้อิลปะระดับ 9-12 ของนักการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและผู้อำนวยการของรัฐมิสซูรี พบว่า ครูสอนศิลปะยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีนี้เพื่อนำมาเป็นสื่อการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยอมรับของผู้บริหารด้วยและเห็นว่าการใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในแผนการสอนศิลปะมีความสำคัญ และเหมาะสมเท่าๆ กับการเรียนการสอนในวิชาอื่นๆ และจากผลการวิจัยของเบญจวรรณ วรรณะบุรณ์(2550) ซึ่งศึกษาเรื่อง บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องลายรดน้ำ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มผู้เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ งานลายรดน้ำเป็นงานฝีมือซึ่งโดยปกติต้องเป็นการเรียนแบบปฏิบัติจริงที่ได้ในด้านทักษะและความชำนาญ แต่การเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะได้เพียงความรู้ด้านวิชาการแต่ไม่ได้ปฏิบัติจริงซึ่งจัดเป็นจุดด้อย เพราะธรรมชาติของงานลายรดน้ำเป็นงานที่ต้องเรียนแบบปฏิบัติจึงจะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานงานลายรดน้ำได้จริง ส่วนสื่อที่ใช้ประกอบการสอนปฏิบัติควรใช้วัสดุอุปกรณ์จริงให้มากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของธำรงค์ศักดิ์ ธำรงค์เลิศฤทธิ์(2540) ที่พบว่าหลักสูตรศิลปศึกษาในทศวรรษจะเน้นการใช้สื่อจริงในท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิภาพร ย่องเจริญ(2551) ด้านสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ใช้สถานที่สำคัญๆและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาเป็นสื่อให้ผู้เรียนศิลปศึกษา สำหรับวีดิทัศน์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทมากขึ้น และสื่อที่ดีที่สุดคือการนำไปชมขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงหรือสอนในสถานที่จริง ซึ่งเป็นวิธีการศึกษานอกสถานที่ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาคำตอบจากประสบการณ์ตรงและสถานการณ์จริง โดยควรมีวิทยากรให้ความรู้ การพาผู้เรียนไปนอกสถานที่เป็นการได้รับความสนใจผู้เรียน การศึกษานอกสถานที่ถือว่เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่ามาก เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนควรคำนึงถึงเป็นอันดับแรกๆ เพราะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ตรง สามารถเกิดเจตคติที่พึง

ประสงค์ ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักห่วงแหน ภาคภูมิใจ รักและห่วงใยต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับความสนใจและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนเพราะผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็น วัยที่อยากรู้อยากเห็น(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และห้องเรียนศิลปะไทยควรเป็น ห้องเรียนเฉพาะที่มีพื้นที่มากพอ อากาศถ่ายเท และมีแสงสว่างเพียงพอ โดยวิจิตร วรุตบางกูร (2535)ได้กล่าวว่า ห้องเรียนวิชาเฉพาะบางวิชาจะได้ผลดีตามประสงค์จะต้องใช้สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ที่มีความพิเศษแตกต่างกันออกไป เป็นต้นว่า ห้องปฏิบัติการ ห้องเรียนศิลปะ ห้องดนตรี ห้องนาฏศิลป์ ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งห้องเหล่านี้ต้องอาศัยการออกแบบที่ต้องเอาใจ ใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามความต้องการทางการศึกษาและหลักสูตร

ด้านการวัดผลประเมินผล

จากผลการวิจัยพบว่า การพิจารณาการเลือกเกณฑ์ในการประเมิน คือความพร้อมและ พัฒนาการของเด็กและการยึดตามหลักสูตร เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะไทย ควรดู โดยรวมทั้งความถูกต้อง ความสวยงาม และพฤติกรรมการทำงาน หากดูที่ผลงานควรเน้นเรื่อง โครงสร้างเป็นหลัก เกณฑ์ด้านทักษะปฏิบัติด้านการประเมินด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยควร ประเมินจากความเข้าใจในการทำงานแต่ละชิ้น โดยไพฑูรย์ บรรลือทรัพย์(2543) ได้เสนอ ผลการวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์ในการประเมินภาคปฏิบัติของกลุ่มวิชาศิลปะไทยไว้ว่าเกณฑ์ในการ พิจารณาให้คะแนนรวม สามารถจำแนกได้ดังนี้ ด้านความคิดและการออกแบบ ร้อยละ 40 ด้าน ทักษะในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 30 และด้านความสมบูรณ์ในความงาม ร้อยละ 30 และการสอบ แบบอัตนัย การสอบแบบปรนัย และการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน โดยการสอบแบบอัตนัย การสอบแบบปรนัย เหมาะสำหรับการวัดความรู้ความเข้าใจในภาคทฤษฎี ส่วนภาคปฏิบัติควร ประเมินตามสภาพจริง ซึ่งจากการปฏิรูปการศึกษาในประเทศมาเลเซียพบว่าจากการเปลี่ยนการ ประเมินผลการเรียนในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพจากการทดสอบด้วยข้อเขียนมาเป็นการประเมินจาก ความสามารถพื้นฐานของแต่ละคนนั้นทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ค่อนข้างพอใจกับการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องนี้ เนื่องจากวิชาชีพที่เรียนสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้ แต่ทั้งนี้ประเทศมาเลเซียใช้ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) สำหรับการลำดับ ความสำคัญในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประเมิน เท่ากันทุกด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของธำรงค์ดี ธำรงเลิศฤทธิ์(2510) ที่ว่า การวัดและ ประเมินผลจะมีจุดมุ่งหมายที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลผลิตของผลงาน เน้นการปฏิบัติจริงโดย

จัดทำแฟ้มสะสมผลงาน โดยการประเมินจากแฟ้มสะสมงานเป็นหนึ่งในวิธีการประเมินตามสภาพจริง กล่าวคือ แฟ้มสะสมงานสามารถสะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2546) ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะไทยมีความคิดเห็นว่าการประเมินด้านจิตพิสัย เพราะหากมีใจรักที่จะทำงานงานก็จะออกมาดี สอดคล้องกับLansing(1976) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนควรที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนศิลปะโดยฝึกให้ตนเองเกิดทัศนคติพื้นฐานที่ดีเกี่ยวกับการเรียนทางศิลปะ มีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการสร้างและประเมินคุณค่าผลงานศิลปะ ความมั่นใจในตนเองเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการกล้าแสดงออกทั้งทางด้านความคิด ด้านจินตนาการและความรู้สึก แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก อันเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และเจตคติ โดยวิธีการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนมีหลายวิธี เช่น การให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง โดยวิธีการอธิบาย หรือการจัดประสบการณ์ การชักจูงให้เกิดการยอมรับโดยการแนะนำ บอกเล่า หรือให้ความรู้เพิ่มเติม การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง และการสร้างความประทับใจแก่ผู้เรียน(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

ช่วงเวลาในการประเมินผลทางการเรียนศิลปะไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยมีความคิดเห็นว่า ควรประเมินตลอดกระบวนการที่ละขั้นตอน ส่วนครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ควรประเมินตามจำนวนชิ้นงาน หรือการประเมินตามจำนวนชิ้นงาน และการประเมินกลางภาค ปลายภาค และควรมีการประเมินทั้งก่อนระหว่าง และหลังการเรียนทุกครั้ง ด้านรายละเอียดของการประเมินควรมีการประเมินให้ครบทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ อันสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Jaw, Shuenn-Ju(1998)เกี่ยวกับการบูรณาการศิลปศึกษาแบบประเพณีของจีนและศิลปศึกษาตามหลักเกณฑ์ (DBAE) ในพิพิธภัณฑ์นั้นมีความเหมาะสม ให้ประโยชน์ในทางปฏิบัติจริงและมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าการวัดผลประเมินผลควรวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน เพื่อเป็นการประเมินผลว่าหลังจากการสอนแล้วผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อะไรบ้าง และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ การประเมินผลจะทำให้ผู้สอนสามารถทราบได้ว่าระบบการสอนนั้นมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เหล่านี้ในการสอนครั้งต่อไป

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อที่มึ่ความคิดเห็นเหมือนกัน คือ อยากให้สถานศึกษาและครูสนับสนุนการสอนและการอนุรักษ์ศิลปะไทยอย่างจริงจัง และควรนำไปศึกษาดูงานในสถานที่จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยข้างต้นในเรื่องของหลักสูตรที่ต้องการกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน และควรนำองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย และตรงกับผลการวิจัยด้านสื่อการสอนในภาคปฏิบัติที่ควรเน้นให้เด็กได้ศึกษาของจริงในสถานที่จริง

5. สรุปผลจากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการสังเกตการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากกลุ่มตัวอย่าง 8 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คาบ

ผู้ถ่ายทอด

ด้านผู้ถ่ายทอด พบว่า เรื่องที่ครูศิลปศึกษานำมาจัดกิจกรรมการสอนสามารถแบ่งออกเป็น 4 เรื่อง คือ 1)พื้นฐานการเขียนลายไทย 2)ตัวภาพในงานศิลปะไทย 3)ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย และ 4)การสอนโดยไม่กำหนดรูปแบบ จากข้อ 1)พื้นฐานการเขียนลายไทยและ ข้อ 2)ตัวภาพในงานศิลปะไทย จัดอยู่ในหมวด กนก นารี กระปี่ คช จากข้อ 3)ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย โดยลำดับวิวัฒนาการศิลปะไทยนั้นสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้ ศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18) ศิลปะลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 12-18) ศิลปะเชียงแสน (พุทธศตวรรษที่ 18-23) ศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 19-20) ศิลปะอู่ทอง (พุทธศตวรรษที่ 17-20) ศิลปะอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20-23) ศิลปะรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-25) และจากข้อ 4) การสอนโดยไม่กำหนดรูปแบบ การสอนลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจเฉพาะของผู้เรียนซึ่งเป็นแนวทางการสอนรายบุคคล กล่าวคือ แนวทางการสอนรายบุคคลนี้สนองความสนใจของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับการสอนวิชาศิลปะปฏิบัติที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาเรื่องที่ตนสนใจโดยอิสระ ในการดำเนินการสอนนั้นผู้สอนจะให้ผู้เรียนกำหนดเรื่อง เป้าหมาย ขั้นตอน และวิธีการศึกษาเอง ซึ่งอาจทำขึ้นมาในรูปแบบของโครงการ ผู้สอนจะช่วยปรับโครงการให้กระชับ และมีความเป็นไปได้ในการศึกษา แนะนำแหล่ง และวิธีการค้นคว้า ตลอดจนทำความเข้าใจกับผู้เรียนในการประเมินผล โดยปกติคือการประเมินจากโครงการที่ผู้เรียนได้เสนอ (Paterakis, 1979) จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทศศิลป์ มาตราฐาน ศ. 1.1 และ 1.2 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยได้ คือ ลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยของแต่ละยุคสมัย และ

การศึกษาที่แท้จริงจะต้องมีองค์ประกอบที่กว้างขวางไม่ปิดแคบอยู่แต่เพียงศิลปกรรมไทยเท่านั้น นักเรียนควรจะต้องทราบถึงลักษณะและความเป็นจริงในศิลปกรรมของชาติต่างๆ ตลอดจนแบบอย่างศิลปะที่เรียกว่า “สากล” ด้วย การพัฒนาศิลปกรรมไทยให้เป็นศิลปะสมัยใหม่ได้เป็นสิ่งพึงปรารถนาอย่างยิ่งยวด และจะเป็นเกียรติแก่ชาติไทยอันเป็นที่ของเราอย่างมาก (จิตร บัวบุศย์ และคณะ, 2515) อันสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้แกนกลางชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล สาระการเรียนรู้แกนกลางชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ การออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล และสาระการเรียนรู้แกนกลางชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทยและสากล ด้านช่วงเวลาที่ใช้สอนจะอยู่ระหว่าง 50-60 นาที ต่อคาบ ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่เพียงพอ เพราะนักเรียนต้องใช้เวลาในการเดินทางเปลี่ยนห้องเรียนอย่างน้อย 10 นาที ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิบูลย์ จันทร์แย้ม (2531) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องเวลาเรียนไว้ว่ามีน้อยเกินไปไม่เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน มีผลทำให้นักเรียนปฏิบัติงานในเวลาเรียนไม่สำเร็จกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง และสังคม ทงมี (2533) ได้แนะนำเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาโครงสร้างหลักสูตรไม่เหมาะสมไว้ว่า ควรแยกวิชาศิลปศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ และจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาเดียว และเพิ่มเวลาเรียนวิชาบังคับแกนเป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค

ลักษณะกิจกรรม

กิจกรรมการสอนศิลปะไทยส่วนใหญ่เป็นการวาดเส้นลายไทยมากกว่าการลงสี และทั้งการวาดเส้นลายไทยและการลงสีจัดอยู่ในประเภทจิตรกรรมไทย ซึ่งงานจิตรกรรมไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ภาพประเภทลายเส้น คือ การเขียนภาพบนวัสดุที่เรียบ 2) ภาพสีแบบเอกรงค์ คือ การเขียนสีหน้าแบบสีเดียว เช่น ลายลงรักปิดทอง 3) การเขียนภาพพหุรงค์ คือ ภาพเขียนที่มีหลายหลากสีเป็นรูปทรงแบบต่างๆ ทำให้เห็นภาพเป็นจริงมากขึ้น (กรมศิลปากร, 2547) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวาดตามแบบประเพณี อันเป็นวิธีการเริ่มต้นการฝึกการทำงานศิลปะไทย โดยจิตร บัวบุศย์ และคณะ (2515) ได้กล่าวถึงประโยชน์ข้อนี้ไว้ว่า ในด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยในขั้นต้นๆ จะรู้สึกว่าคุณบังคับ แต่นั่นเป็นเพียงวิธีสอน ซึ่งเป็นไปตามขนบธรรมเนียมเท่านั้น หากได้ศึกษาสูงขึ้นไปถึงขั้นการสร้างสรรค์ด้วยตนเองแล้ว จะเห็นได้ว่าเรื่องราวที่ครูอาจารย์เคยบิบบังคับมาตั้งแต่แรกเป็นเพียงกลอุบายของผู้สอนที่จะพยายามให้ศิษย์เอาใจใส่ในวิชาความรู้

และเพื่อให้หมั่นฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ครูอาจารย์ทุกคนไม่ประสงค์จะให้ศิษย์ของตน
ลอกเลียนแบบ แต่ประสงค์ให้เรียนรู้ถึงระเบียบวิธีและลักษณะแบบอย่างเท่านั้น

ผู้รับการถ่ายทอด

การเตรียมความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอด ความพร้อมหรือธรรมชาติของผู้เรียนหมาย
รวมทั้งวุฒิภาวะของผู้เรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนหรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน
องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นตัวบังคับหรือชี้้นำในการแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552) สำหรับความพร้อมในด้านพฤติกรรมที่สามารถ
สังเกตเห็นได้ คือ ความตรงต่อเวลาและการเตรียมอุปกรณ์ทางการเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ที่
ได้รับการสังเกตจะมีปัญหาเรื่องการเข้าเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่จะต้องเดินย้ายห้องเรียนส่วนใน
เรื่องการเตรียมอุปกรณ์พื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และหากโรงเรียนใดมีการเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้
นักเรียนยืมใช้ภายในคาบเรียนก็จะไม่เกิดปัญหาในส่วนนี้ แต่โดยพื้นฐานแล้วนักเรียนควรมีหน้าที่
และสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ได้ ดังที่โคเบิร์ก(Kohlberg 1969 อ้างถึงใน ปรีชา
พร วงศ์อนุตรโรจน์, มปป.) ซึ่งได้ศึกษาระดับพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคล ได้กล่าวว่า เด็ก
ในวัยนี้ 13-16 ปี จะถือเอาหน้าที่และการรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นหลักในการปฏิบัติ
เด็กจะเข้าใจถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ และศรัทธาต่อเกณฑ์ของสังคมจนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ
ดังนั้นหากมีการตกลงเรื่องการเตรียมอุปกรณ์หรือการตกลงเรื่องเวลาเรียนที่เป็นไปตามความเป็น
จริงที่สามารถปฏิบัติได้ นักเรียนก็จะมีความสำนึกในส่วนนี้

สถานที่ในการถ่ายทอด

ส่วนใหญ่เป็นห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ มีขนาดเหมาะสมกับผู้เรียน หากเป็นห้องเรียนปกติ
จะมีพื้นที่น้อยกว่า ซึ่งบุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536) ได้เสนอถึงการจัดห้องเรียนไว้ว่า นักเรียน
มัธยมควรคิดเนื้อที่ภายในห้องเรียนคนละประมาณ 2.00 ตารางเมตร โดยนักเรียนทุกคนควรมี
อัตราเฉลี่ยปริมาตรภายในห้องเรียนคนละประมาณ 5-8 ลูกบาศก์เมตร ด้านอุณหภูมิพอเหมาะดี
แล้ว ซึ่งมักจะใช้เครื่องปรับอากาศและมีพัดลมสำรอง แสงสว่างในห้องเรียนศิลปะเพียงพอดี แต่
ห้องเรียนปกติแสงจะน้อย แสงหลักมาจากการใช้หลอดไฟ โดยจตุพล รักเปี่ยม (2551)
ทำการศึกษาพัฒนาช่องเปิดรับแสงธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงห้องศิลปะ พบว่าควรออกแบบ
ห้องให้แสงเข้ามาในห้องอย่างสม่ำเสมอ ส่วนตำแหน่งจุดวางกระดานวาดภาพที่มีความเหมาะสม
ด้านความสม่ำเสมอของแสงบริเวณผู้วาดมากที่สุดคือ ตำแหน่งด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือ

และอัญชลี โสมดี (2530) ได้เสนอว่า สภาพของห้องเรียนศิลปะ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ขนาด ขนาดของห้องเรียนศิลปะศึกษาศรมมีขนาดที่กว้างขวางพอสมควรเพื่อให้เด็กได้ ปฏิบัติงานอย่างสะดวก ควรมีขนาดที่พอเหมาะกับความหนาแน่นของนักเรียน 2) สภาพทั่วไป ได้แก่ แสง สี เสียง และการถ่ายเทอากาศ ห้องเรียนศิลปะควรมีแสงสว่างพอสมควร เพราะนักเรียนจะต้องใช้ เวลาในการปฏิบัติงานศิลปะ ควรให้แสงสว่างเข้าทางด้านซ้ายมือ และความสว่างทั่วทั้งห้อง ถ้า แสงสว่างจากธรรมชาติไม่เพียงพอต้องมีไฟฟ้าติดให้รับแสงสว่างอย่างเพียงพอ ภายในห้องเรียน ควรมีหน้าต่างหลายๆ บาน เพื่อการรับแสงและถ่ายเทอากาศ

การออกแบบพื้นที่ใช้สอย

จากการสังเกตพบว่ามีการจัดที่นั่ง 4 แบบ คือ 1) ที่นั่งเดี่ยวหนึ่งคน 2) จัดเป็นกลุ่ม 3) จัดเป็นแถวคู่ และ 4) การจัดเป็นรูปตัวยูเหลี่ยม ซึ่งการจัดที่นั่งนักเรียน ควรจะมีการเปลี่ยนรูปแบบ ของการจัดโต๊ะเรียนในลักษณะต่างๆ เพื่อช่วยเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนให้เกิดความแปลก ใหม่ นักเรียนได้มีโอกาสหมุนเวียนที่นั่งในกลุ่มเพื่อนอย่างทั่วถึง และควรจัดให้เหมาะสมกับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ (กรมวิชาการกระทรวงศึกษา, มปป.) และครูควรจะต้องตรวจสอบ จำนวนนักเรียนในการดูแลและจัดเตรียมที่นั่งให้เพียงพอสำหรับทุกคนครูส่วนใหญ่มักจะให้ นักเรียนนั่งเรียนรายโต๊ะ การนั่งเป็นกลุ่มจะมีผลดีกว่า เพราะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ในระหว่างการทำงานร่วมกันนักเรียนจะมีการระดมความคิด แก้ไขปัญหาที่เกิด และปฏิบัติงาน ร่วมกัน การปฏิบัติงานบนโต๊ะจะส่งเสริมสุขภาพลักษณะของผู้เรียน (Bates, 2000) ส่วนรูปแบบการจัด ที่นั่งเป็นรูปตัวยูเหลี่ยม เหมาะสำหรับการสอนแบบสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การ อภิปราย และการเรียนการสอนทั่วไป (กรมวิชาการกระทรวงศึกษา, มปป.) ซึ่งพื้นที่ในการ ทำงานส่วนใหญ่อยู่บนโต๊ะส่วนบุคคล แต่ Koster (2009) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะไม่จำเป็นต้อง ทำงานบนโต๊ะ หรือการจัดกิจกรรมทั้งหมดจะต้องทำอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ขา ตั้งกระดานวาดรูปควรจัดวางในพื้นที่สำหรับงานวาดรูปโดยเฉพาะ โดยมีพู่กัน แปรง ขวดสี จัด วางไว้ข้างๆ อย่างสวยงาม

การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ด้านการจัดแสดงผลงานโดยส่วนใหญ่มีการจัดแสดง ทั้งในหมวดวิชาและภายในห้องเรียน การตกแต่งบริเวณตึกและการจัดป้ายนิทรรศการ การจัด แสดงผลงานหรือการจัดป้ายนิทรรศกาลจะติดไว้ที่ฝาผนังของห้องเรียน ซึ่งอาภรณ์ ใจเพียง (2537) กล่าวว่า ครูควรใช้ประโยชน์จากผลงานเหล่านี้ต่อการเรียนการสอนโดย 1) จัดตกแต่ง ออกแบบให้

สวยงาม น่าดู สร้างความสนใจแก่นักเรียน 2) จัดเนื้อหาสาระประกอบให้สอดคล้องกับสิ่งที่เรียน 3) จัดให้ใหม่อยู่เสมอ และ 4) จัดติดผลงานนักเรียน และแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าในการเรียน ของนักเรียน จะเป็นการสร้างแรงจูงใจวิธีหนึ่ง การแสดงงานในที่สาธารณะ จุดประสงค์ของการ แสดงงานในที่สาธารณะแตกต่างจากการแสดงงานในห้องเรียน เพราะพื้นที่สาธารณะใช้แสดง งานของคนทั่วไปที่ไม่คุ้นเคยกับการทำงานของเด็ก การแสดงงานในที่สาธารณะเป็นผลดีต่อ หลักสูตรศิลปะ เพราะเป็นการแสดงให้ผู้ปกครองของเด็กและชุมชนได้เข้าใจว่าเด็กได้เรียนรู้ อะไรบ้าง และอัญชลี โสมดี(2530) ได้กล่าวถึงโรงเรียนที่มีห้องปฏิบัติการว่าสามารถสร้าง บรรยากาศในห้องเรียนได้ เช่น การจัดป้ายนิเทศติดผลงานศิลปะ หรือการนำผลงานศิลปะประเภท ประติมากรรมมาจัดวางหรือแขวนประดับในห้องเรียนหมุนเวียนไปเรื่อยๆ หรือจัดทำโครงการใน การแสดงผลงานของนักเรียนนอกห้องเรียนเนื่องในโอกาสต่างๆ ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ แสดงความสามารถของตนเอง มีความตื่นตัวในการทำงานและตั้งใจในการทำกิจกรรมศิลปะยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูควรคำนึงถึงการแสดงผลงานศิลปะของตนในห้องเรียน เพราะนักเรียนมักจะคาดหวังถึงงาน ศิลปะของคุณ วิธีที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้ทำงานศิลปะเพิ่มมากขึ้นสามารถ สร้างได้โดย ครูสามารถที่จะแลกเปลี่ยนการชมทางศิลปะร่วมกันกับเด็ก (Bates, 2000)

กระบวนการถ่ายทอด

จากการสังเกตพบว่า การนำเข้าสู่บทเรียน สามารถแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การชักชวนพูดคุย เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียน และการถามถึงความคืบหน้าของงานที่ส่งไว้ก่อนหน้าเพื่อสร้างความสนใจ ของนักเรียนหรือทำให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน ซึ่งการชักชวนพูดคุยถึงเรื่องที่จะเรียนเป็น วิธีการนำเข้าสู่บทเรียนที่เสียเวลาน้อยและตรงตามจุดประสงค์ ชั้นการปฏิบัติ มีทั้งการบรรยาย ประกอบ Power Point ประกอบภาพตัวอย่าง หรือบรรยายประกอบ e- book ซึ่งจะเห็นได้ว่า คอมพิวเตอร์มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น อันสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทิ มา ปกครอง(2549) พบว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ โดย ใช้คอมพิวเตอร์สามารถใช้ได้ตามมาตรฐานการจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ และ พบว่าคอมพิวเตอร์สามารถนำมาใช้ได้ในทุกองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉลอง บุญญานันต์(2547) พบว่า อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในปัจจุบันมีผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทุกรายวิชาที่สำคัญ และในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ (2546) ยังสนับสนุนว่าคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมืออเนกประสงค์ที่สามารถเพิ่มคุณค่าทางการศึกษาในห้องเรียน อาทิเช่น การใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการประมวลผลข้อมูลทั่วไป เช่น สเปรดชีต ฐานข้อมูลเวิร์ดโปรเซสเซอร์ โปรแกรมวาดกราฟ โปรแกรมจัดหน้า และโปรแกรมนำเสนอผลงาน เช่น Microsoft World Excel และ Power Point เป็นต้น ซึ่งเป็นโปรแกรมในสำนักงานที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนและงานอื่นๆ ที่ครูและนักเรียนทำเป็นประจำได้ เป็นต้น ลำดับต่อมาคือ การสาธิตเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามในแต่ละขั้นตอน ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการสอนในทุกระดับชั้น(อุบล ตู่จันทา, 2532) ซึ่งขั้นการปฏิบัตินี้มีความสำคัญมากที่สุดเพราะนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในการสอนหรือไม่ขึ้นอยู่กับขั้นตอนนี้ ขั้นการสรุปและวัดผล มักเป็นการส่งงานทำยคาบ หรือส่งอาทิตย์ถัดไป และการสั่งงานให้ทำต่อจนเสร็จแล้วจึงบอกคะแนน ซึ่งจัดว่าไม่ได้ครบขั้นตอนในการวัดผลประเมินผลภายในคาบเรียน แต่เป็นกิจกรรมขั้นส่งท้าย และผู้สอนสามารถวัดผลประเมินผลได้ในลำดับต่อไป

บรรยากาศการถ่ายทอด

จากการสังเกตบรรยากาศในการถ่ายทอดสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) บรรยากาศที่มีความอบอุ่น เป็นการเรียนการสอนศิลปะที่เป็นไปด้วยความรู้สึกใกล้ชิดและอบอุ่น อันเกิดจากความเป็นกันเอง ไม่มีลักษณะความตึงเครียด มีการชมเชยหรือให้กำลังใจ ให้แสดงการกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ เช่น แสดงการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมสนับสนุนผู้อื่นมีอารมณ์ขันโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ยอมรับและทำให้ผู้อื่นสบายใจตามวิธีการของมิตร 2)บรรยากาศที่มีอิสระ เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมาย และมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดพลาดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกตึงเครียด สอดคล้องกับดนัย ไชยโยธา(2534) ที่ได้เสนอแนวทางในการสอนศิลปะว่าควรสร้างบรรยากาศที่ดีมีความเป็นกันเองกับนักเรียน แสดงความสนใจในตัวนักเรียนให้ทั่วถึง ให้นักเรียนได้ทำงานอย่างอิสระ และได้ใช้ความคิดของตนเองไม่บังคับให้นักเรียนทำงานทุกอย่างตามครู 3) บรรยากาศที่ทำท่าย เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ(สมบัติ แสงรุ่งเรือง , 2524) สำหรับการแสดงออกของผู้เรียน ผู้เรียนมีความสนใจฟังและตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายดี และมีการถาม ตอบ เหล่านี้แสดงถึงการตอบสนองตามความต้องการของผู้สอน และทำให้การเรียนผ่านไปได้อย่างราบรื่น สำหรับการสร้างแรงจูงใจหรือการกระตุ้นให้ผู้เรียน

แสดงออกหรือตอบสนองต่อผู้สอนสามารถกระทำได้หลายวิธี และวิธีการที่ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ ที่ทำการสังเกตได้ใช้คือ การเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) โดยเฉพาะการให้คะแนน สำหรับผู้ที่ตอบคำถามได้ และสนใจเรียน การช่วยนักเรียนทำงานเมื่อติดขัด การยิ้มแย้มชมเชย และการแนะนำอย่างใกล้ชิดซึ่งตัวเสริมแรงเหล่านี้มีอิทธิพลมากสำหรับนักเรียนทั้งยังตรงกับความต้องการอย่างหนึ่งของคน คือ ต้องการเป็นที่ยอมรับ เป็นที่รัก ต้องการคำชมเชย(พรวณีย์ ช.เจนจิต, 2528) ซึ่งนอกจากหลักการเสริมแรงแล้ว ครูศิลปศึกษาายังต้องนำหลักการรับรู้มาใช้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ เช่น การจัดอุปกรณ์การสอนให้เร้าความสนใจ หรือให้ผู้เรียนรับรู้ได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นขนาด ความเข้ม การมีสีสันเด่นชัด หรือการเคลื่อนไหวของสิ่งเร้า และยังคงต้องตระหนักถึงความแตกต่างกันในแต่ละด้านของบุคคลอีกด้วย(วัชรวิ ทรัพย์มี, มปป.)

การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากผลการศึกษาแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปเป็นแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยพิจารณาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาปี 2551 นำเสนอตามรายละเอียดขององค์ประกอบการสอน 5 ด้าน คือ 1) ด้านจุดประสงค์การสอน 2) เนื้อหา 3) กิจกรรมการเรียนการสอน 4) สื่อการสอน และ 5) การวัดผลประเมินผล โดยแบ่งเป็นแกนความรู้ตามทฤษฎี DBAE (Discipline-Based Art Education) 4 แกน คือ

แกนประวัติศาสตร์ศิลป์

แกนสุนทรียศาสตร์

แกนศิลปวิจารณ์

แกนศิลปะปฏิบัติ

ตามรายละเอียดดังนี้

แกนประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ศ. 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล จากมาตรฐาน ศ. 1.2 ได้ระบุตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะไทยไว้ ดังนี้

ตัวชี้วัด

- ระบุและบรรยายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นตนเองจากอดีต จนถึงปัจจุบัน
- ระบุและบรรยายเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างๆ ที่สะท้อนถึงงานทัศนศิลป์ในปัจจุบัน

สาระการเรียนรู้

- ลักษณะ รูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น
- วัฒนธรรมที่สะท้อนในงานทัศนศิลป์ปัจจุบัน

การกำหนด จุดประสงค์การสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทย ด้านประวัติศาสตร์ คือ นักเรียนควรรู้ที่มาของศิลปวัฒนธรรมไทยทั้งทางด้านรูปแบบแนวคิด และจุดประสงค์ของการสร้างงานทัศนศิลป์ของชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะ รูปแบบ แนวคิด และจุดประสงค์ ของการสร้างงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นไทยจากอดีตถึงปัจจุบันได้
- นักเรียนสามารถอธิบายถึงที่มาของศิลปวัฒนธรรมไทยได้
- นักเรียนสามารถอธิบายถึงวัฒนธรรมที่สะท้อนในงานทัศนศิลป์ปัจจุบันได้

การกำหนดเนื้อหา

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาศิลปะไทย ด้านประวัติศาสตร์ คือ นักเรียนควรรู้ลักษณะและรูปแบบของงานศิลปะไทยแต่ละยุคสมัย พุทธประวัติ และวรรณคดี

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ลักษณะ รูปแบบ และจุดประสงค์ของการสร้างงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น
- งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย

- วิวัฒนาการที่หลากหลายและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับพุทธศาสนา
- พุทธประวัติ และวรรณคดี
- การผสมผสานระหว่างศิลปะไทยกับศิลปะสากล

การจัด กิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยด้านประวัติศาสตร์ คือ ควรจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกสถานที่ โดยให้ผู้เรียนได้ทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อย่างพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน รวมถึงการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การบรรยายประกอบภาพผลงานจริงหรือบรรยายในสถานที่จริง
- การบรรยายประกอบการฉาย Power Point และเอกสารใบความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะไทยตามลำดับยุคสมัย และการเล่าเรื่องพุทธประวัติและวรรณคดีไทย
- การให้นักเรียนไปศึกษา สัมภาษณ์ เกี่ยวกับศิลปะภายในท้องถิ่น เพื่อทำรายงานและนำเสนอหน้าชั้นเรียนด้วยตนเอง
- การแบ่งกลุ่มให้นักเรียน ทำรายงานเกี่ยวกับศิลปะไทยยุคสมัยต่างๆ แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียนตามลำดับยุคสมัย

การใช้สื่อการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ด้านประวัติศาสตร์ คือ ควรใช้สื่อทั้งที่เป็นศิลปวัตถุ โบราณสถาน และเครื่องมือสมัยใหม่อย่างโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การบรรยายในโบราณสถาน
- ศิลปวัตถุ

- ภาพถ่ายจากผลงานจริง
- เอกสาร/ใบความรู้
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่าง E-book และ CD สำเร็จรูป
- โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างโปรแกรม Power point
- สื่ออินเทอร์เน็ต

การประเมินผล

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนศิลปะไทย ด้านประวัติศาสตร์ คือ ควรมีการประเมินทั้งการสอบแบบปรนัยหรืออัตนัย ในการสอบกลางภาค และปลายภาค ทั้งการสอบปากเปล่า การสอบข้อเขียน และการมีส่วนร่วมในการอภิปราย

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การใช้ข้อสอบ แบบปรนัย เกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงาน ศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้
- การสอบปากเปล่าเกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงาน ศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ ในกรณีที่เป็นห้องเรียนใหญ่การประเมินวิธีนี้จะเป็นการประเมินความรู้ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หรือหลังเรียน โดยการสุ่มถามนักเรียนแต่ละคน
- การประเมินจากการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายในชั้นเรียน
- การประเมินจากแผนภาพสรุปประเด็นจากสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละคาบเรียน
- การประเมินจากเล่ม รายงาน

แกนสุนทรียศาสตร์

มาตรฐาน ศ. 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล จากมาตรฐาน ศ. 1.2 ได้ระบุตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ศิลปะไทยไว้ ดังนี้

ตัวชี้วัด

- ศึกษาและอภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรม

สาระการเรียนรู้

- งานทัศนศิลป์กับการสะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรม

การกำหนด จุดประสงค์การสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทย ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ ควรสอนให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์และเผยแพร่สืบไป

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- นักเรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมในผลงานศิลปะไทยได้
- นักเรียนสามารถบรรยายถึงความซาบซึ้งในคุณค่าทางความงามและความสำคัญของศิลปะไทยที่ตนเองรับรู้ได้
- นักเรียนสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้
- นักเรียนสามารถอธิบายถึงความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย และเข้าใจแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทย และความ

การกำหนด เนื้อหา

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาการสอน ด้านสุนทรียศาสตร์ศิลปะไทย คือ ควรกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งด้านความงาม และความสำคัญของศิลปะไทยที่ตนเองรับรู้ได้ และทราบแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะไทยให้สืบต่อไป

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- รูปแบบและความงามในงานศิลปะไทย

- คุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะไทย
- คุณค่าของวัฒนธรรมที่สะท้อนในงานศิลปะไทย
- แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะไทย

การจัด กิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ ควรนำนักเรียนไปทัศนศึกษายังพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน และบรรยายเล่าเรื่องและให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับภาพศิลปะไทย

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การบรรยายถึงคุณค่า และความงามของศิลปะไทย
- การตั้งคำถามเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไทย
- การเล่าเรื่อง และอธิบายถึงคุณค่าและความสำคัญจากภาพศิลปะไทยโบราณ
  - การจัดอภิปรายกลุ่มโดยกำหนดให้ผู้เรียนได้นำความประทับใจในศิลปะไทย หรือศิลปะ ห้องถิ่นที่มีอยู่มาเป็นฐานความคิด
  - การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การแต่งกายแบบไทย จัดเทศกาลชาติ หรือการจัดกิจกรรมตามประเพณี และวรรณคดีให้อยู่อย่างวิถีไทย เป็นต้น
  - การให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าด้วยตนเอง

การใช้ สื่อการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ ควรใช้สื่อผลงานจริง รูปถ่ายจากผลงานจริง และการทัศนศึกษาในสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อศิลปะไทย

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ศิลปวัตถุและโบราณสถานที่ทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนหรือท้องถิ่น
- ภาพถ่ายจากผลงานจริง
- เอกสาร/ใบความรู้

การประเมินผล

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ด้านสุนทรียศาสตร์ คือ ควรประเมินจากความสามารถในการบรรยายถึง ลักษณะความงาม คุณค่า และความสำคัญของศิลปะไทย

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ตาม ตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ให้นักเรียนได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะไทย โดยให้นักเรียนแสดงความ คิดเห็นความรู้สึก และความประทับใจต่อความงามในงานภาพผลงานศิลปะ ไทย ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบ และแนวความคิด
- ให้นักเรียนพูดหรือเขียนบรรยายถึงงานศิลปะไทยที่สะท้อนคุณค่าของ วัฒนธรรม

แกนศิลปวิจารณ์

มาตรฐาน ศ. 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล
จากมาตรฐาน ศ. 1.2 ได้ระบุตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะไทยไว้ ดังนี้

ตัวชี้วัด

- ระบุและเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ของภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- เปรียบเทียบความแตกต่างของจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ของ วัฒนธรรมไทยและ สากล
- บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงของงานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัยโดยเน้น แนวคิดและเนื้อหาของงาน
- เปรียบเทียบแนวคิดในการออกแบบงานทัศนศิลป์ที่มาจากวัฒนธรรมไทยและ สากล
- เปรียบเทียบความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรม ไทยและสากล

สาระการเรียนรู้

- งานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

- งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย
- การออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทยและสากล

การกำหนด จุดประสงค์การสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทย ด้านศิลปวิจารณ์ คือ ควรให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยในงานศิลปะ ตามขั้นตอนศิลปวิจารณ์

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- นักเรียนสามารถอธิบายความงามของศิลปะไทยตามขั้นตอนของศิลปวิจารณ์ได้
- นักเรียนสามารถอธิบายเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ในประเทศไทยได้
- นักเรียนสามารถเขียนแผนภาพสรุปประเด็นความแตกต่างของจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากลได้
- นักเรียนสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิดและเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ไทยในแต่ละยุคสมัยได้
- นักเรียนสามารถอธิบายเปรียบเทียบถึงการออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากลได้
- นักเรียนสามารถเขียนแผนภาพสรุปประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทยและสากลได้
- นักเรียนสามารถแยกแยะความเป็นไทยในศิลปะสมัยใหม่ได้

การกำหนด เนื้อหา

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปวิจารณ์ คือ ควรกำหนดเกณฑ์การวิจารณ์ศิลปะไทย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการวิจารณ์ที่ชัดเจนและมีหลักการ

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- หลักการวิจารณ์ ศิลปะไทย และหลักความงามในงานศิลปะไทย

- ความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของงานศิลปะไทยในแต่ละท้องถิ่นของ
ไทย
- ลักษณะการออกแบบและความแตกต่างของงานศิลปะไทยและสากลแต่ละยุค
สมัย
- งานทัศนศิลป์ไทยในแต่ละภูมิภาค
- ความเป็นไทยในศิลปะสมัยใหม่

การจัด กิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย
ด้านศิลปวิจารณ์ คือ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะในประเด็นความเป็น
เอกลักษณ์ของศิลปะไทย และควรสอนให้นักเรียนได้วิจารณ์และวิเคราะห์ผลงานของตนเอง เพื่อ
พัฒนางานต่อไป

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ตาม
ตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ผู้สอนอธิบาย หลักการ ขั้นตอน พร้อมยกตัวอย่างการวิจารณ์ศิลปะไทย
  - ผู้สอนอธิบายวิธีการตีความจากภาพผลงานศิลปะไทย
  - ผู้สอนบรรยายเกี่ยวกับความแตกต่างของศิลปะไทยกับศิลปะสากล ด้านการ
ออกแบบ จุดประสงค์ แนวคิด และรูปแบบ
  - ให้นักเรียนวิจารณ์ผลงานศิลปะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ความ
เป็นไทย
  - ให้นักเรียนนำเสนอผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียนในประเด็นความงามและ
ความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทย
  - ให้นักเรียนอภิปรายกลุ่มจากรายงานหรือผลงาน ที่เกี่ยวกับศิลปะไทย
  - ครูตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดและสังเกตสิ่งที่สำคัญในการวิจารณ์
ศิลปะไทย
  - การบรรยายเกี่ยวกับความแตกต่างของศิลปะไทยกับศิลปะสากล ด้านการ
ออกแบบ จุดประสงค์ แนวคิด และรูปแบบ

การใช้ สื่อการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปวิจารณ์ คือ ครูควรนำผลงานของช่าง/ศิลปิน ผลงานครู และผลงานของนักเรียนเองมา ประกอบการจัดกิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ตัวอย่างข้อเขียนหรือเทปบันทึกภาพและเสียงของการวิจารณ์ศิลปะไทย
  - ผลงานของช่าง/ศิลปิน
  - ผลงานของครูผู้สอน
  - ผลงานของนักเรียน
  - ภาพถ่ายจากผลงานจริง

การประเมินผล

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปวิจารณ์ คือ ควรประเมินจากความสามารถในการพรรณนาตีความ และประเมินคุณค่าในผลงานศิลปะไทย

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ประเมินจากความสามารถของนักเรียนในการวิจารณ์ตามขั้นตอน
- ประเมินจากการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายภายในชั้นเรียน
- การให้นักเรียนเขียนบรรยายวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะไทย
- การให้นักเรียนเขียนบรรยายเปรียบเทียบความแตกต่างของศิลปะไทยและศิลปะสากล ด้านการออกแบบ จุดประสงค์ แนวคิด และรูปแบบ

แกนศิลปะปฏิบัติ

มาตรฐาน ศ. 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากมาตรฐาน ศ. 1.1 ได้ระบุตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะไทยไว้ ดังนี้

ตัวชี้วัด

- มีทักษะในการสร้างงานทัศนศิลป์อย่างน้อย 3 ประเภท

สาระการเรียนรู้

- การสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล

การกำหนด จุดประสงค์การสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทย ด้านศิลปะปฏิบัติ คือ นักเรียนควรมีทักษะในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย โดยกำหนดตามสภาพความพร้อมและความต้องการของชุมชน

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- นักเรียนสามารถสร้างงานศิลปะไทยโดยเฉพาะการเขียนลายไทยพื้นฐานได้
- นักเรียนสามารถสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยขั้นพื้นฐานได้
- นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ประติมากรรมไทยขั้นพื้นฐานได้
- นักเรียนสามารถสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยขั้นพื้นฐานได้
- นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่นมาสร้างสรรคงานศิลปะไทยอย่าง

เหมาะสม

- นักเรียนสามารถประยุกต์ ใช้วัสดุสมัยใหม่มาสร้างสรรคงานศิลปะไทยอย่างเหมาะสม
- นักเรียนควรเขียนแบบอย่างง่ายหรือสร้างแบบจำลอง สถาปัตยกรรมไทยได้
- นักเรียนสามารถประยุกต์ศิลปะไทยให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้

การกำหนด เนื้อหา

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปะปฏิบัติ คือ ควรกำหนดให้ครอบคลุมทั้งลักษณะและวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยประเภทต่างๆ

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการกำหนดเนื้อหาการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การเขียนลายไทยพื้นฐาน
- การสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยขั้นพื้นฐาน

- การสร้างสรรค์ประติมากรรมไทยขั้นพื้นฐาน
- การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยขั้นพื้นฐาน
- การประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่นมาสร้างสรรคงานศิลปะไทยอย่างเหมาะสม
- การประยุกต์ใช้วัสดุสมัยใหม่มาสร้างสรรคงานศิลปะไทยอย่างเหมาะสม
- การเขียนแบบอย่างง่ายและการสร้างแบบจำลอง
- การประยุกต์ศิลปะไทยให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้สถาปัตยกรรมไทย
- แนวคิดในการออกแบบงานศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่น
- การสร้างสรรคงาน ศิลปะไทยตามประเพณี และเทศกาล
- การนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในการคิดหาวิธีการสร้างสรรคผลงานศิลปะไทย รูปแบบใหม่ๆ

การจัดกิจกรรมการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปะปฏิบัติ คือ การจัดกิจกรรมการสอนในทุกชั้นตอนให้คำนึงถึงพัฒนาการตามวัยเป็นสำคัญ และควรให้ความสำคัญกับความสามารถ และความสนใจเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล วิธีการสอนควรสอนโดยการสาธิตทีละชั้นตอนแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม หรือมีวิทยากรในการสาธิตและเผยแพร่ผลงานนักเรียนสู่สาธารณะ

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- สอนแบบรายบุคคล
- สอนโดยการสาธิต และให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละชั้นตอน
- สอนโดยการอธิบายใบงานและแสดงภาพตัวอย่างก่อนให้ปฏิบัติงานจริง
- เชิญช่างมาเป็นวิทยากรในการบรรยายและสาธิตวิธีการสร้างงานศิลปะไทย
- พานักเรียนไปดูผลงานในสถานที่จริงพร้อมอธิบายก่อนกลับมาปฏิบัติงานจริงในชั้นเรียน
- สอนรูปแบบการสร้างสรรคงานศิลปะไทยแบบประเพณีนิยมก่อนการสร้างงานตามจินตนาการ

- ให้นักเรียนได้สร้างสรรค์รูปแบบผลงานศิลปะของตนเอง โดยยึดวิธีการหรือ
รูปลักษณะของศิลปะไทยไว้เพียงบางส่วน อาทิเช่น ให้นักเรียนนำลายประจำ
ยามไปปักบนผ้าเช็ดหน้า หรือตัดสติ๊กเกอร์ปิดบนกล่องดินสอ เป็นต้น
- ในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ควรให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเองในทุกขั้นตอน ตั้งแต่
การเตรียม
อุปกรณ์จนงานสำเร็จ
  - การใช้วัสดุในท้องถิ่นในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย
  - การใช้วัสดุสมัยใหม่ในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย
    - ให้นักเรียนจัดแสดงนิทรรศการผลงานศิลปะไทย พร้อมทั้งเสนอข้อความ
อธิบายความรู้ที่ได้รับจากการเรียน
  - นำหัวข้อหรือเนื้อหาในวิชาอื่นๆมาบูรณาการเป็นโจทย์ในการทำงานศิลปะ
เพื่อให้เข้าใจวิชานั้นๆ ได้ง่ายขึ้น

การใช้ สื่อการสอน

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ด้าน
ศิลปะปฏิบัติ คือ ควรเน้นการใช้วัสดุตามแบบโบราณและประยุกต์ใช้วัสดุสมัยใหม่ที่มีในท้องถิ่น
ได้ตามความเหมาะสม และใช้สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและ
จุดประสงค์การเรียนรู้

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการใช้สื่อการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่าง
ดังต่อไปนี้

- วัสดุอุปกรณ์จริง
- เอกสารใบงาน
- ภาพถ่าย
- ผลงานจริงในพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่สำคัญๆ ของชุมชน
  - การเลือกใช้วัสดุทดแทนจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามความเหมาะสม
  - การใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทน เช่น สีไม้ สีน้ำ สีโปสเตอร์ ปูนพลาสติก ดิน
น้ำมันและแผ่นอะคริลิค
- สื่ออินเตอร์เน็ต และโปรแกรม คอมพิวเตอร์

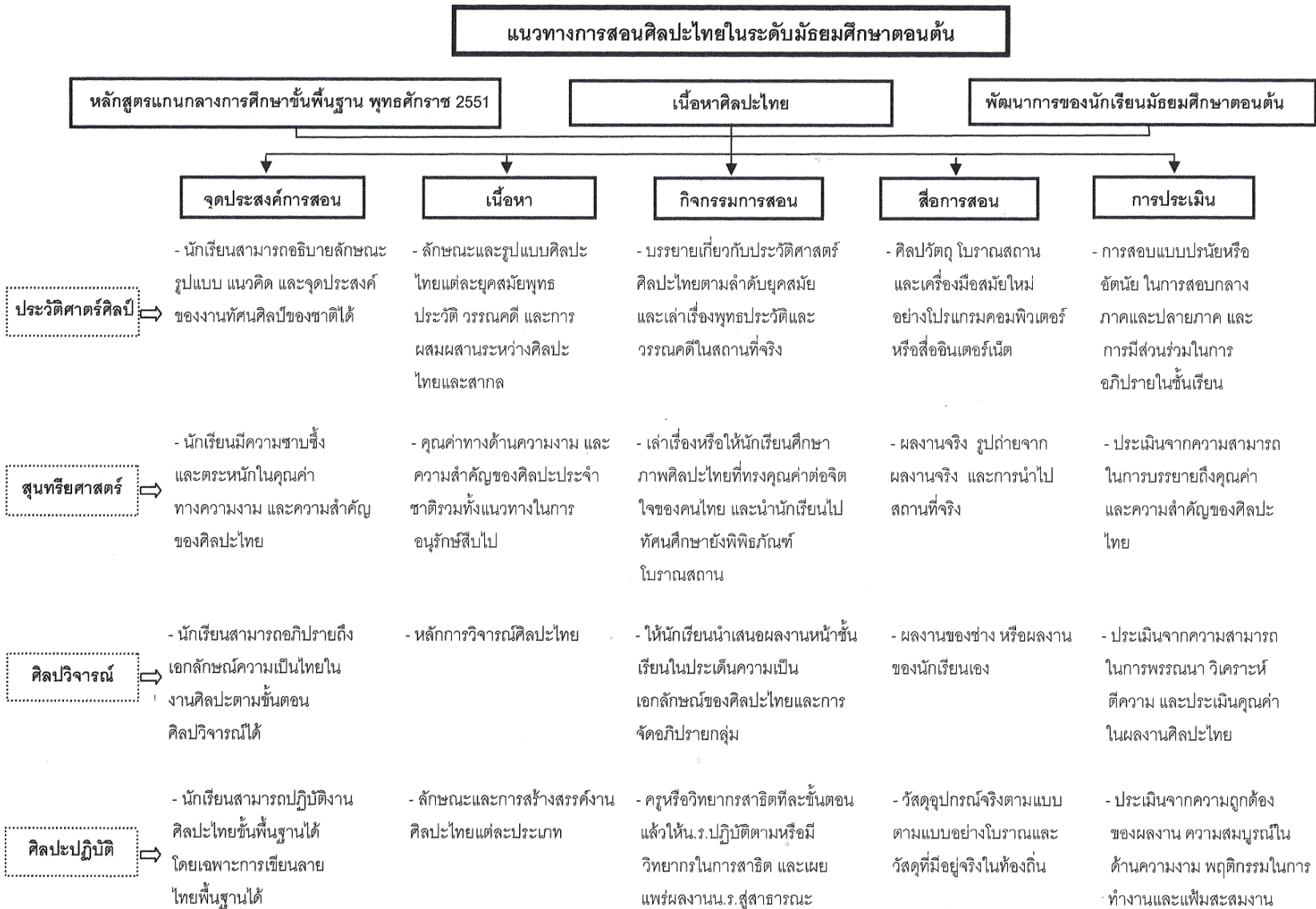
การประเมินผล

จากผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ด้านศิลปะปฏิบัติ คือ ควรประเมินในประเด็นของความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ความงาม พฤติกรรมในการทำงาน และการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน โดยเน้นการดูพัฒนาการการทำงานของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

จากผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการประเมินผลการสอนศิลปะไทย ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ประเมินตามสภาพจริง ด้วยการสังเกตการทำงานของนักเรียนในทุกชั้นตอน
  - ประเมินโดยรวมทั้งความถูกต้อง ความสวยงาม และพฤติกรรมการทำงาน
- ประเมินผลงาน ทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะฝีมือ
- ประเมินผลงานการสร้างสรรค์ศิลปะไทยจากการเลือกใช้เทคนิคและวัสดุที่เหมาะสม
  - ประเมินผลงานการสร้างสรรค์ศิลปะไทยเฉพาะโครงสร้างเป็นหลัก
- ประเมินจากแฟ้มสะสมงาน
  - ประเมินผลงานโดย การอิงตน (ดูความก้าวหน้าเฉพาะบุคคล)
    - ช่วงเวลาในการประเมิน ประเมินตลอดกระบวนการที่ละชั้นตอน
- การประเมินตามจำนวนครั้งที่ส่งชิ้นงาน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ครูควรมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติศิลปะไทยเป็นอย่างดี
2. ครูและนักเรียนควรร่วมกันจัดแสดงผลงานและตกแต่งห้องเรียนให้เป็นระเบียบและส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้
3. ครูควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน
4. นักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย
5. หลักสูตรศิลปะไทยควรเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทยในระดับต่างๆ มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยแนวทางการสอนศิลปะไทยให้ครอบคลุมในทุกระดับการศึกษา
2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางในการนำงานศิลปะไทยมาใช้ในการสอนทัศนศิลป์ในประเด็นอื่นๆ มากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ก่อ สวัสดิพานิชย์. วัยรุ่นและการปรับปรุงบุคลิกคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2518.

กานต์ทิศา สีหมากสูง. กรรมวิธีของงานลายรดน้ำและลักษณะของลวดลาย: กรณีศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.

บุญศรี คำชาย. จิตวิทยาและแนะแนวเด็กวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2542.

คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ. การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรมวิชาการ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.

คณิงหา สุภานนท์. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จิตร บัวบุศย์ และคณะ. การศึกษาศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: จักรานุกุลการพิมพ์, 2516.

จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. โลกศิลปะศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2545.

ชลอ พงษ์สามารถ. ศิลปะสำหรับครูมัธยม. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยาการพิมพ์. ภาควิชาศิลปศึกษา วิทยาลัยครูสวนดุสิต, 2536.

ช่วง สเลตานนท์. วิชาวาดเขียน ภาพไทย. พระนคร: จันทน์, 2493.

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: แพลน พับลิชชิ่ง, 2533.

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. ศิลปะกับชีวิต. ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาการเรียนการสอนและประชุมปฏิบัติการเขียนตัวอย่างแผนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2533.

- ณัฐยา ทิพรัตน์. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 หนึ่งตะลุง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุ
 ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ต่อต้าน ธาภิเกษม. สภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, สาขาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2537.
- ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. การวิเคราะห์จิตกรรรมสากล. มปท., 2528.
- ทินกร พันธุ์วร. ผลการใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนลายไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2. หนองบัวลำพู: โรงเรียนชุมชนนาคำไฮวิทยา, 2551.
- ทศนา เขมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
 กรุงเทพมหานคร: แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- อัครศักดิ์ อัครเลิศฤทธิ์. ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาด้าน
ศิลปะศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในศตวรรษ
หน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุ
 ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- น. ณ ปากน้ำ. ความเข้าใจในศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2543.
- น. ณ ปากน้ำ. ความงามในศิลปะไทย. นนทบุรี: คอมแพคพริ้นท์, 2542.
- น. ณ ปากน้ำ. จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2525.
- น. ณ ปากน้ำ. ถาม – ตอบ ศิลปะไทย. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2549.
- นพวัฒน์ สมพิน. งานช่างแกะช่างสลักในท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2541.
- นพวัฒน์ สมพิน. ลายปูนปั้น งานช่างประณีตศิลป์ของไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร,
 2540.
- นันทวัลย์ ตั้งพรประเสริฐ. ทฤษฎีประติมากรรม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2552.
- นาคนุช หน่อพัฒน์. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกศิลปะไทย หลักสูตรศิลปะบัณฑิต
(ต่อเนื่อง 2 ปี) ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. วิธีสอนศิลปะแบบต่างๆ. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

นุกูล ชมภูนิช. บ้านไทยเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2530.

บรรจงจิต เรืองรงค์. ศึกษากิจการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตราชเทวี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, วิชาเอกศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2551.

เบ็ญจวรรณ วรรณระบุรณ์. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องลายรดน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2550.

ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ. ลายไทย ภาพไทย 1. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลีฟวิ่ง, 2538.

ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ. ลายไทย ภาพไทย 2. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลีฟวิ่ง, 2538.

ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ. สมุดภาพรวมเกียรติ. กรุงเทพมหานคร: นครเชชมบุ๊คส์ไตร์, มปป.

ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิตติวิบูลย์. นโยบายการศึกษาของไทยในยุครัตนโกสินทร์. ในเอกสารนิเทศการศึกษานับสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2525.

ประเสริฐ ศิลรัตน์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2542.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, มปป.

ผดุง ศิริรัตน์. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค., 2551.

ผดุง ศิริรัตน์. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค., 2551.

พรชัย ตระกูลวรานนท์. ชุดโครงการวิจัยศึกษา สกว. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://pr.trf.or.th/index.php?option=com> [2554, สิงหาคม 22]

- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พรรณณี ช.เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน(จิตวิทยาการศึกษาสำหรับครูในชั้นเรียน). ภาควิชา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- พระเทพาภินิมิต. สมุดตำราลายไทย. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, 2486.
- พระพรหมพิจิตร. พุทธศิลป์สถาปัตยกรรมภาคต้น. มปท., 2495.
- พัชริน สงวนผลไพโรจน์. การสำรวจสภาพและความต้องการของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับ
ห้องปฏิบัติการทางศิลปะ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538.
- พิทักษ์ สายัณห์. ศิลปะประจำชาติลายไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา, 2547.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ธารอักษร,
2546.
- พิษณุ ศุภนิมิต. มหัศจรรย์แห่งศิลปะ Miracal of art. กรุงเทพฯ: สดส์ปดาห์สำนักพิมพ์, 2549.
- เพ็ญนี บุญอาสา และคณะ. การจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา:
<http://rci2010.files.wordpress.com> [2554, สิงหาคม 22]
- โพธิ์ ใจอ่อนน้อม. คู่มือลายไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2496.
- ไพฑูริย์ ลินลาวัฒน์. หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช, 2524.
- ภวัตส์ สังข์เผือก. การศึกษาแนวคิดการสอนทัศนศิลป์ขั้นพื้นฐานในแนวปฏิรูปการศึกษา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, วิชาเอกศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2548.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. สุนทรียวิจิตรกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2547.
- มะลิฉัตร เอื้ออานนท์. ศิลปศึกษา: ความเป็นมา หลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตรทฤษฎีการ
เรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- มะลิฉัตร เอื้ออานนท์. ศิลปศึกษาแนวปฏิรูปฯ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ไทยเจ้าภาพ 'วัฒนธรรมอาเซียน' ผนึกโครงการเชื่อมสัมพันธ์ '10' ปท. มติชน (12 มกราคม 2555):

22.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาวิทยาการสอน. สาขาวิชา

ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552.

โยธิน เฟือกผ่อง. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษาหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขา

ศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: เพื่อนพิมพ์, 2530.

โรงเรียนรุ่งอรุณ. MORE THAN ART มากกว่าศิลปะลอกเลียนงานไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

แปลนพรีนจำกัด, 2550.

เลิศ พวงพระเดช. ศิลปะไทยชุด ตำราภาพไทย. กรุงเทพมหานคร: วาดศิลป์, 2542.

เลิศ อานันทนะ. ศิลปะในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กราฟิเคอาร์ท, 2523.

วราภรณ์ ศุภาลัย. หลักสูตรและหลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษา คณะ

ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535.

วิศิษฐ์ นาสารีย์. การศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา

ศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,

สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

วัชรวิทย์ ทรัพย์มี. จิตวิทยาสำหรับครู. ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

มปป.

วาสนา บุญสม. ศิลปวัฒนธรรมไทย สบายใจจากอดีต. กรุงเทพมหานคร: พีรามิต, 2548.

วิโชค มุกดามณี. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.), 2551.

วิทย์ พิณคันเงิน. ศิลปกรรมและการช่างของไทย และโบราณสถานบางแห่งของไทย.

กรุงเทพมหานคร: โดเดียมสโตร์, 2503.

วิทย์ พิณคันเงิน. สาระน่ารู้ในศิลปะไทย. กรุงเทพมหานคร: พีรามิต, 2547.

- วิบูลย์ จันทร์แย้ม. สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, วิชาเอกศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2531.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ทัศนศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ปิรามิด, 2547.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. หนังสือเรียนศิลปกรรม รายวิชา ศ0119 ศิลปะไทย 1 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตาม
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ทัศนศิลป์ศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน, 2532.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, 2534.
- วิไลรัตน์ ทองลอย. การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาจิตรกรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เรื่องลายไทยขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ศรีสะเกษ: โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์,
2552.
- วิทย์ พิณคันเงิน. ชุดเรียนรู้ศิลปะ งานช่างเขียนของไทย. กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์,
2547.
- วิทย์ พิณคันเงิน. ชุดเรียนรู้ศิลปะ สถาปัตยกรรมไทยและงานตกแต่ง. กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์
การพิมพ์, 2547.
- วิทย์ พิณคันเงิน. ชุดเรียนรู้ศิลปะ สืบสานศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์,
2547.
- วุฒิ วัฒนสิน. ศิลปะระดับมัธยมศึกษา. ปัตตานี: แผนกวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2541.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่ง
ประเทศไทย, 2516.
- ศิลปากร, กรม. สุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีแห่งวิจิตรศิลปากร ฉบับที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ
นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.
- ศิลปากร, กรม. สุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีแห่งวิจิตรศิลปากร ฉบับที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ
นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. นโยบายการประเมินผลการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.
ใน สุวิมล ว่องวาณิช (บรรณาธิการ), การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. หน้า 3-24.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร: ครูสภา, 2533.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค., 2551.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค., 2551.
- ศุภชัย นทีตานนท์. การศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ศุภสิทธิ์ วงษ์สุวรรณ. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ศูนย์ส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ. รายงานวิจัยเรื่อง การกำหนดลำดับความสำคัญของขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางการศึกษาไทย. มปท, 2541.
- เศรษฐพันธุ์ กระจ่างวงศ์. เกาหลีพีเวอร์: การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อ. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/web/2454.php> [2554, สิงหาคม 22]
- สงัด อุทรานันท์. การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. กรุงเทพมหานคร: ดวงเดือน, 2532.
- สุชาติ เกาทอง สังคม ทองมี อารงค์ศักดิ์ อารงเลิศฤทธิ์ และรอง ทองดาดาษ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2551.
- สุชาติ เกาทอง สังคม ทองมี อารงค์ศักดิ์ อารงเลิศฤทธิ์ และรอง ทองดาดาษ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2551.

- สน วัฒนสิน. การศึกษำปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สน สีมำตรัง. รวมบทความวิชาการมัณฑนศิลป์ 27. กรุงเทพมหานคร: คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- สมใจ ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณี และวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- สมชาติ มณีโชติ. จิตกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2529.
- สมบัติ แสงรุ่งเรือง. สู่การสอนทั่วไป. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- สมบุญ ชาติพงศ์. เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องพัฒนาหลักสูตร. สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- สังคม ทองมี. ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปะศึกษาและผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อวิชาศิลปะศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาศิลปะศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สันติ เล็กสุขุม. ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย(ฉบับย่อ): การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานช่างในศาสนา. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2548.
- สุขคุม ลอยประโคน. การพัฒนาทักษะการเขียนลายไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะเรื่อง การเขียนเกลาลาย กาบ กนก และนกคาบชั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: โรงเรียนนาบัววิทยา, 2550.
- สุขุม เหล่าจิริงกูร. รายงานการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะไทย เรื่อง การเขียนลายไทยที่ส่งผลต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ, 2552.
- สุชา และ สุรางค์ จันทร์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: อักษรบริการ, 2515.

- สุดใจ ทศพร และ โชคก เก่งเขตรกิจ. หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา ศ 203 ศิลปะกับชีวิต 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- สุธี คุณาวิชยานนท์. จากสยามเก่าสู่ไทยใหม่: ว่าด้วยความพลิกผันของศิลปะจากประเพณีสู่
สมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: บ้านหัวแหลม, 2546.
- สุนิสา โกศลจະ. การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาหลักสูตรและการสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.
- สุพิน บุญชูวงศ์. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,
2538.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ดี.ดี. บุ๊คส์โตร์, 2532.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สยามการพิมพ์, 2518.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2539.
- สุมิตร คุณานุกา. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2445.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมเสวนาเรื่อง “ประชาชน
ได้อะไรจากการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม”. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,
2545.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่ม
อาเซียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2549.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่างๆ.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2548.
- เสริมศรี ไชยศรี. ระบบหลักสูตร-การสอน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.
- อมร ศรีพจนารถ. ภาพจิตรกรรมไทย. พระนคร: โสมนัIMIT, 2514.

อวยพร เรืองตระกูล. สถิติประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์ 1. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและ
จิตวิทยาศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

อารี สุทธิพันธุ์ และคณะ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สารศึกษาการพิมพ์, 2515.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2537.

อาภรณ์ อินฟ้าไธ. ศิลปปลายไทย ฉบับนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทย์บรรณการ, 2530.

อัมพร ม้าคนอง. แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อำไพ ตีรณสาร. การสอนศิลปะปฏิบัติ. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cont3.htm> [2554,
กุมภาพันธ์ 2]

อุไร สิงห์ไพบูลย์พร. ช่างสิบหมู่: ศิลปกรรมไทยโบราณ. กรุงเทพมหานคร: เอส.ที.พี.เวิลด์มีเดีย,
2541.

อุษา ทองจันทา. การพัฒนาการสอนศิลปะไทยในห้องเรียน โดยใช้วัดลำพญา เป็นแหล่งเรียนรู้ของ
นักเรียน. นครปฐม: โรงเรียนวัดลำพญา, 2550.

ภาษาอังกฤษ

Adams, R.A., and Others. Adolescent Life Experiences. California: Brooks/Cole, 1994.

Alghame, Ahmed A.G. Investgation of Conditions Affecting Art Teacher Preparation and
Art Education Curriculum Implentation in Saudi Arabia. Dissertation Abstract
International 47(October 1986): 3639.

Bates, J. K. Becoming an art teacher. California: Custom/Bawden (VHP Group), 2000.

Bickley-Green,C.. Travels from the Traditional to the Comtemporary: Art Education in
Lviv. Journal of Cultural Research in Art Education 25 (2007): 39-51.

Bloom, B.S. Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals.
New York: David McKay, 1956.

Chen, Li-Tsu. "Culturally Accommodated Imagination: Discovering Children's Fantasy
Worlds in Drawing". Dissertation Abstracts International. 58(3)(September 1997).

- Chetelat, Frank Joseph. A Preliminary Investigation into Life Situation and Environments which Nurture the Artistically Gifted and Talented Child. Doctoral Dissertation, The Pennsylvania State University, 1982.
- Clark, G, Day, M.D. and Geer, W. Discipline-Base Art Education: Becoming Student of art. Journal of Aesthetic Education 21 (February 1987): 129-196.
- De Vera, L.L. Theoretical Guidelines for Developing a Discipline-based Art Teacher Education Program in the Philippines (Discipline-based Art Education) [Online]. 1996. Available from: [http:// cdnet3.car.chula.ac.th](http://cdnet3.car.chula.ac.th) [2010, July 11]
- Funk, C. B. The Development of Professional Studio Art Training in American Higher Education, 1860-1960 (Professional Art Training). Thesis (Ed.D) Columbia University Teaching college, 1990.
- Hashim, A. A Balanced Art Education Curriculum for the Secondary Schools of Malaysia. Dissertation Abstract International 50 (August 1989): 2359-A.
- Hetland, L. ,and others. Studio Thinking: The Real Benefits of Visual Art Education. New York: Teachers College Press, 2007.
- Hodgson-Thomas,C. An observation of ritual painting in Balianits implication for the teaching and learning of art. Masters Abstract International 56(4) (October 1995): 1219-A.
- Gail Levin. Between Two Worlds: Folk Culture, Identity, and the American Art of Yasuo Kuniyoshi, Archives of American Art Journal, Vol. 43, No. 3/4 (2003): 2-17.
- Jane K. Bates. Becoming an Art Teacher. California: Wadsworth, 2000.
- Jaw, Shuenn-Ju. The development and analysis of incorporating Traditional Chinese Art Education in a museum setting. University of Nortern Colorado, Dissertation Abstracts International. Vol.59. No.3. 696-a, 1998.
- Koster, Joan Bouza. Growing Artists: Teaching the Arts to Young Children. 4th Edition. United State of America: Delmar Cengage Learning, 2009.
- Lee, J. The Implication of Discipline-Based Art Education (DBAE) for Studio Art Instruction in Korean Higher Education. 1(January 1992): AA19225477.

- Lewis, E. E. Development and Demonstration of an Art Curriculum Model for Secondary Education Dissertation Abstract International 40 (January 1979): 3707-A.
- Lisa K. Neuman. Painting Culture: Art and Ethnography at a School for Native Americans. Ethnology, Vol. 45, No. 3 (Summer 2006): 173-192.
- Moody, J.L. An Analysis of Drawing Programs for Early Adolescent. Studies in Art Education. 34(1) 1992: 39-47.
- Mursell, J.L. Successful Teaching. Second edition. Tokyo: Kogakusha, 1954.
- Macdowell, M. L. Folk Art Study in Higher Education in North America. Doctoral Dissertation. Michigan State University, 1982.
- Peter G. Roe. Art and Residence among the Shipibo Indians of Peru: A Study in "Microacculturation". American Anthropologist, New Series, Vol. 82, No. 1 (March 1980): 42-71.
- Paterakis, Angela G. Art Education: Senior High School. Virginia : The National Art Association, 1979.
- Rice, F.P. The Adolescent : Development Relationship and Culture 8th Edition Boston: Allyn and Bacon, 1996.
- Wang, Ching-Yi. Investing a cultural product, folk art in k-12 art curricula. University of Idaho, 2004.
- Kolar, Walter W. Bulgarians: Art and Crafts [Online]. 1991. Abstract from: Dialog File 1: ERIC-69-92/NOV 1991 [2010, July 11]
- Seung-Ryul Shin and Chongim Choi. The Art of Minhwa: Korean Folk Painting as a Vital Force of Religion, Life, and Culture. Journal of Cultural Research in Art Education 24(2006): 131-132.
- Stout, Candace J. Critical Conversations about Art: A Description of Higher-Order Thinking Generated Through the Study of Art Criticism. Studies in Art Education 36,3 (1995): p. 170-188.
- Taran, C. Discipline-based art education: from theory to practice, challenges of implementation [Online]. 1997. Abstract

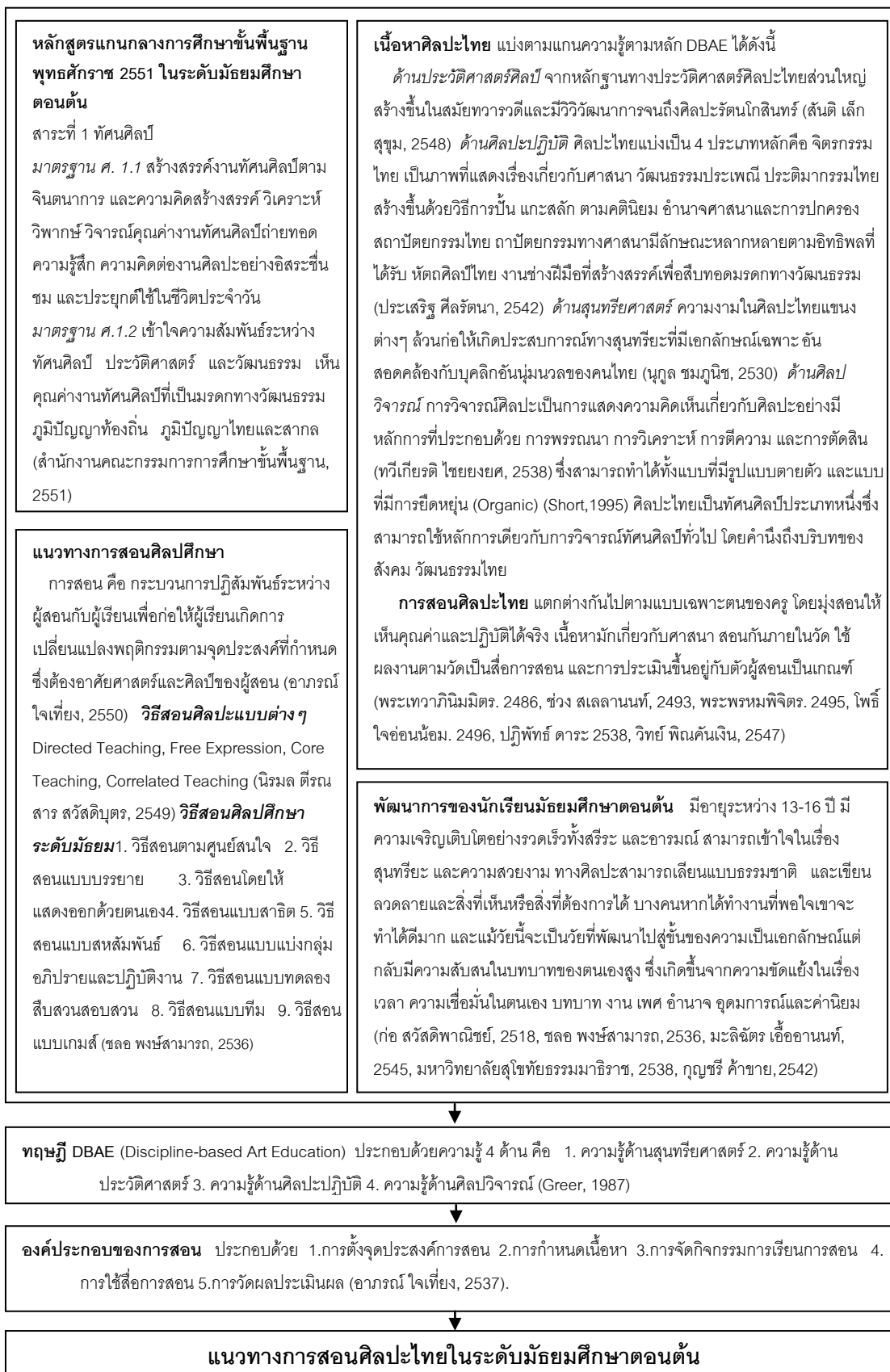
from: http://digitool.Library.McGill.CA:80/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=35320&current_base=GEN01 [2010, July 11]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

เรื่องการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือนักวิจัยจำนวน 3 ท่าน

---

1. อาจารย์ ดร.วัชรินทร์ จิตติอดิษฐ์
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ภาณุภณ กล้าผจญ
อาจารย์วิชาศิลปศึกษา โรงเรียนเทพศิรินทร์
นายกสมาคมพัฒนาวิชาชีพครูศิลปะแห่งประเทศไทย
3. อาจารย์ สนั่น รัตนะ
อาจารย์ศิลปะไทย วิทยาลัยช่างศิลป์
ครูช่างเชี่ยวชาญพิเศษ

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

- 1 โรงเรียนสตรีวิทยา
- 2 โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง
- 3 โรงเรียนบางปะกอก
- 4 โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
- 5 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
- 6 โรงเรียนบางมดวิทยา
- 7 โรงเรียนวัดราชโอรส
- 8 โรงเรียนสายปัญญา ในพระบรมราชินูปถัมภ์
- 9 โรงเรียนสิริรัตนาร
- 10 โรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาคม
- 11 โรงเรียนมักกะสัน
- 12 โรงเรียนสวนอนันต์
- 13 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร
- 14 โรงเรียนยานนาเวศ
- 15 โรงเรียนราชันนทาจารย์สามเสนวิทยา 2
- 16 โรงเรียนวัดสระเกศ

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในเขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร

- 1 โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
- 2 โรงเรียนราชินีบน
- 3 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์
- 4 โรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี
- 5 โรงเรียนศรีวิกรม์
- 6 โรงเรียนกุหลาบวิทยา
- 7 โรงเรียนอมาตยกุล
- 8 โรงเรียนสารสาส์นวิเทศบางบอน
- 9 โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย
- 10 โรงเรียนเพลินพัฒนา
- 11 โรงเรียนवासูเทวี
- 12 โรงเรียนสาธิตพัฒนา
- 13 โรงเรียนบำรุงวิชา
- 14 โรงเรียนเบญจวรรณ
- 15 โรงเรียนศิลปวัฒนา
- 16 โรงเรียนธนบุรีศึกษา

รายชื่อโรงเรียนที่ทำการสังเกตการสอน

1. โรงเรียนสตรีวิทยา
2. โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
3. โรงเรียนสายปัญญา ในพระบรมราชินูปถัมภ์
4. โรงเรียนสิริรัตนาธร
5. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
6. โรงเรียนศรีวิกรม์
7. โรงเรียนนวมวิทาลัย
8. โรงเรียนบำรุงศึกษา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะไทย

1. สมศักดิ์ แต่งพันธ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย
2. ประเสริฐ ภาวนาคโสมภณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย
3. ทิพนตร แยมมณีชัย	ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมไทย
4. ทักษิรัตน์ ภาณุมาศ	ผู้เชี่ยวชาญด้านประติมากรรมไทย (ปั้นปูนสด)
5. พรเทพ จันทรา	ผู้เชี่ยวชาญด้านประติมากรรมไทย (แกะไม้)
6. ทนงศักดิ์ กลิ่นธรรม	ผู้เชี่ยวชาญด้านประติมากรรมไทย (หิวโขน)
7. รองศาสตราจารย์ สมคิด จิระทัศน์กุล	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมไทย
8. วีระ มีเหมื่อน	ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถศิลป์ไทย (หนังใหญ่และหิวโขน)
9. อุดม สมพร	ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถศิลป์ไทย (ทอผ้า)
10. บุญชัย ทองเจริญบัวงาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถศิลป์ไทย (ประดับมุก)

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)

สรุปสาระสำคัญของโครงการวิจัย

หัวข้อ การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัย นางสาว รื่นฤทัย รอดสุวรรณ

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ

1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่มีความงดงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์ของไทย รูปแบบของงานศิลปะไทยที่ปรากฏอยู่ในงานทัศนศิลป์ประเภทต่างๆ มีความแตกต่างจากงานศิลปะของชาติอื่น ในการศึกษาศิลปกรรมและการช่างของไทย ก็เพื่อที่จะทำให้ได้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปกรรมประจำชาติ และเรียนรู้ถึงความเป็นมาของแต่ละยุคแต่ละสมัย เพราะทุกสมัยย่อมมีแบบอย่างแตกต่างกันออกไปตามอุดมคติของศิลปินประจำยุค (วิทย์ พิณคันเงิน, 2503) อย่างไรก็ตามครูช่างทั้งหลายในสมัยโบราณมักถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะหรือเล่าต่อกันมาให้ท่องจำไม่บันทึกความรู้ของตนไว้ อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิชาการช่างของไทยจำนวนมากสูญหายไปพร้อมกับตัวช่าง (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2547)

การเรียนการสอนวิชาศิลปะไทยแบบประเพณีนิยม จะเป็นไปตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคลโดยเรียนจากครูช่างไม่มีการบังคับ ดังนั้นในระบบการศึกษาสมัยใหม่เพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้และความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะไทยตั้งแต่ระดับเยาวชน วิชาศิลปะไทยจึงเริ่มถูกบรรจุเป็นรายวิชาครั้งแรกในหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยระบุเป็นวิชาเลือก (วุฒิ วัฒนสิน, 2541) และในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ระบุความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ใน สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ ของมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.1-3 เช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้น ม. 1-3 เพื่อให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้ศิลปะไทยมากขึ้นทั้งในด้านการสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้อย่างมีความสุข

ตามทฤษฎีพัฒนาการนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่เริ่มมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญาที่จะสามารถเข้าใจในเรื่องสุนทรียศาสตร์และความงามทางศิลปะทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2518, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538) อย่างไรก็ตาม ในการเรียนการสอนในระดับมัศึกษามีข้อจำกัดหลายประการที่วิธีการถ่ายทอดแบบประเพณีนิยมอาจใช้ไม่ได้ผลเต็มประสิทธิภาพด้วยเวลาของคาบเรียนที่มีจำกัด การมีลักษณะและความสนใจเฉพาะตามวัยของผู้เรียนและยุคสมัย การจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยใน

ปัจจุบันจึงต้องมีการประยุกต์ดัดแปลงวิธีการสอนของครูช่างโบราณให้เหมาะกับผู้เรียน สภาพแวดล้อม และลักษณะของหลักสูตรในปัจจุบัน โดยผู้สอนควรทดลองค้นคว้าหาวิธีสอนใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันอยู่เสมอ (เลิศ อำนันทนะ, 2523) นอกจากนี้ แนวทางการจัดการศึกษาศิลปศึกษาในปัจจุบัน ก็เน้นการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ DBAE ที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ครบถ้วนทั้งประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปปฏิบัติ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตาม องค์ประกอบของการสอน 5 ด้านที่ประกอบด้วย จุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญการสอน ศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการสอนศิลปะไทยที่เหมาะสม กับพัฒนาการตามวัยและเป็นไปในทิศทางที่หลักสูตรกำหนดไว้

2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับ วัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบันทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบัน ด้วยการศึกษเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ประเภทและลักษณะของศิลปะไทย สุนทรียะในศิลปะไทย การวิจารณ์ศิลปะไทย การถ่ายทอดศิลปะไทยศิลปะไทยในหลักสูตรศิลปศึกษา พัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แนวทางการสอนศิลปศึกษา

4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางการสอน หมายถึง แนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ศิลปะไทย หมายถึง ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถศิลป์ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ *ศิลปะไทยแบบประเพณีนิยม* ที่มีแบบปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานทั้งในเรื่องรูปแบบและวัสดุ และ *ศิลปะไทยแบบสมัยใหม่* ซึ่งมีการนำวัสดุที่หาได้ง่ายในปัจจุบันมาใช้ทดแทนวัสดุแบบดั้งเดิม

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง ระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ วิจารณ์ คัดสรรสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยหรือมีประสบการณ์ในด้านการสอนศิลปะไทย

5 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างคือ ครูศิลปศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 32 ท่าน และผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย จำนวน 10 ท่าน

6 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาหาข้อมูลเรื่องการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการวิจัยเพื่อหาแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตร โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล ศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 42 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

- 2.1 ครูศิลปศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ที่มีประสบการณ์การสอนด้านศิลปะไทยอย่างน้อย 5 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 32 ท่าน
- 2.2 ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะไทย ที่มีประสบการณ์การทำงานศิลปะไทยอย่างน้อย 10 ปี และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะ จำนวน 10 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (สำหรับครูศิลปศึกษา) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านองค์ประกอบการเรียนการสอน

3.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับครูศิลปศึกษา) ใช้คู่กับแบบสอบถาม เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 แบบสังเกตกิจกรรมการสอนเพื่อการวิจัยการเรียนการสอน เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

3.4 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทย) เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัย รายงาน หรือเอกสารสัมมนา ทางด้านการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและ ดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับวิจัย

4.2 ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติมก่อนนำโครงร่างเครื่องมือที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

4.3 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

4.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

4.5 ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปทดลอง (Try-out) กับครูศิลปศึกษาและผู้รู้ด้านศิลปะไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยง

4.6 นำปัญหาที่พบมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาการนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC+ Statistical Package for the Social Sciences/ Personal Computer) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

7.1 การหาค่าร้อยละ

7.2 หาค่ามัชฌิมเลขคณิต โดยใช้สูตร

7.3 หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

8. การสรุป การอภิปราย และการรายงานผลการวิจัย

เมื่อตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ นำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของหลักสูตรในปัจจุบันตามองค์ประกอบของการสอนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล ส่วนการอภิปรายผลการวิจัย เป็นการสรุปรวมผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและสาระสำคัญ และอภิปรายถึงข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ การรายงานผลนำเสนอในรูปแบบความเรียง

7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและตรงกับความต้องการของหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

2. เกิดการสนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นคุณค่าศิลปะไทย และเกิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างจริงจัง

(ผู้เชี่ยวชาญทุกคนจะได้รับเอกสารฉบับนี้พร้อมกับเครื่องมือวิจัย)

ศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุถึง คุณภาพ
ผู้เรียนและสาระการเรียนรู้แกนกลางในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับศิลปะ
ไทย ดังต่อไปนี้

คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนต้น - รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและ
พัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่
สะท้อนวัฒนธรรมและสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่างๆ

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1 และ มาตรฐาน
ศ. 1.2 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ระบุถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - ลักษณะ รูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น

- งานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 - วัฒนธรรมที่สะท้อนในงานทัศนศิลป์ปัจจุบัน

- งานทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละยุคสมัย
- การออกแบบงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 - การสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล

- งานทัศนศิลป์กับการสะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรม
- ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในแต่ละยุคสมัยของวัฒนธรรมไทยและสากล

จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ. 1.1 และ 1.2
ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยได้ คือ ลักษณะ รูปแบบ
เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยของแต่ละยุคสมัย

(ผู้เชี่ยวชาญทุกคนจะได้รับเอกสารฉบับนี้พร้อมกับเครื่องมือวิจัย)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (สำหรับครูศิลปศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนการสอน

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

ทัศนคติทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับศิลปะไทย

องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน

1. ครู
2. นักเรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบด้านรายละเอียดการสอน

1. การกำหนดจุดประสงค์การสอน
2. การกำหนดเนื้อหา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการสอน
5. การวัดผลประเมินผล

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 -40 ปี

41 – 50 ปี

51- 60 ปี

61 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญา บัณฑิต ปริญญาบัณฑิต

ปริญญาโท บัณฑิต ปริญญาดุษฎีบัณฑิต

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

ศิลป าษา ศิลปกรรม

อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา

1 – 5 ปี

6-10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

26 – 30 ปีขึ้นไป

6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

มัธยมศึกษา ปีที่ 1

มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2

มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นในแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในด้านองค์ประกอบการเรียนการสอน

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
ความคิดเห็นทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับศิลปะไทย							
1	ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีเรื่องราวเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา						
2	ศิลปะไทย คือ งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการใช้สอยภายในวัด และวัง						
3	ศิลปะไทย คือ งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ในท้องถิ่น						
4	ศิลปะไทย คือ ศิลปะที่มีลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานที่สะท้อนความเป็นชนชาติไทย						
5	ศิลปะไทยประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม						
6	ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่ควรได้รับการอนุรักษ์ทั้งด้านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราว						
7	ศิลปะไทยเป็นศิลปะที่ควรได้รับการพัฒนาทั้งด้านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี และเรื่องราวที่สร้างสรรค์ให้เข้ากับสมัยนิยม						
8	เราควรเรียนรู้ศิลปะไทยเพื่อนำไปประกอบอาชีพ						
องค์ประกอบรวมในการจัดการเรียนการสอน							
ครู							
1	ครูควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานศิลปะไทยเป็นอย่างดี						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
ครู (ต่อ)							
	ศิลปะไทยในสถานศึกษา						
2	ครูควรศึกษาแบบอย่างการทำงานของช่างหรือศิลปิน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดด้าน						
3	ครูควรมีการสร้างสรรค์ผลงานส่วนตัวในด้านศิลปะไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง						
4	ครูควรสำรวจความสนใจและความต้องการการเรียนรู้ด้านศิลปะไทยของผู้เรียนก่อนการเรียนจริง						
5	ครูควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะไทย						
6	ครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านศิลปะไทยสู่สาธารณชน						
7	ครูควรมีการชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในการประกอบอาชีพ						
นักเรียน							
1	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝัง ส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยประเภทต่างๆ						
2	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนควรเขียนลายไทยพื้นฐานได้						
3	นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะไทยไปใช้ในชีวิตประจำวัน						
4	นักเรียนควรรู้จักการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
หลักสูตร							
1	หลักสูตรศิลปศึกษาควรรำนำองค์ความรู้ด้านศิลปะไทยมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะไทย						
2	หลักสูตรศิลปศึกษาควรรำนำกำหนดให้เห็นความสำคัญของศิลปะไทยในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน						
3	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยที่ระบุในหลักสูตรศิลปศึกษาปัจจุบันเหมาะสมกับเวลาหรือจำนวนคาบเรียนดีแล้ว						
4	หลักสูตรศิลปศึกษาควรรำนำเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้านให้มากขึ้น						
องค์ประกอบด้านรายละเอียดการสอน							
การกำหนดจุดประสงค์การสอน							
1	การกำหนดจุดประสงค์เกี่ยวกับศิลปะไทยควรรำนำยึดตามหลักสูตรเป็นสำคัญ						
2	การกำหนดจุดประสงค์เกี่ยวกับศิลปะไทยควรรำนำยึดตามสภาพความพร้อมและความต้องการของชุมชน						
3	นักเรียนควรรำนำสามารถอธิบายลักษณะรูปแบบ แนวคิด และจุดประสงค์ของงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นไทยจากอดีตถึงปัจจุบันได้						
4	นักเรียนควรรำนำสามารถอธิบายถึงคุณค่าในงานศิลปะไทยได้						
5	นักเรียนควรรำนำสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความแตกต่างและคล้ายคลึงกันของงานศิลปะไทยในแต่						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การกำหนดจุดประสงค์การสอน (ต่อ)							
	ละห้องถิ่นของไทย						
6	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรสอนให้เด็กรู้จักการประยุกต์ศิลปะไทยให้เข้ากับชีวิตประจำวันมากที่สุด						
7	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรยึดถือตามอย่างวิธีการของช่างโบราณให้มากที่สุด						
8	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการประยุกต์ให้เข้ากับวัสดุสมัยใหม่						
9	นักเรียนควรสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะไทยได้ทุกประเภท						
10	ด้านสถาปัตยกรรมไทยนักเรียนควรเขียนแบบอย่างง่ายหรือสร้างแบบจำลองสถาปัตยกรรมไทยได้						
การกำหนดเนื้อหา							
1	การกำหนดเนื้อหาศิลปะไทยในรายวิชาทัศนศิลป์ควรยึดตามสาระการเรียนรู้แกนกลางในหลักสูตรปัจจุบันเป็นหลัก						
2	กำหนดเนื้อหาศิลปะไทยควรยึดตามหนังสือประกอบการเรียนที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นหลัก						
3	การกำหนดเนื้อหาควรมีการระบุแนวทางในการอนุรักษ์						
4	ควรมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในเอกสารการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลปะไทย						
5	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การกำหนดเนื้อหา(ต่อ)							
	ไทยเป็นสำคัญ						
6	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นการวิเคราะห์ความงามในศิลปะไทยเป็นสำคัญ						
7	การกำหนดเนื้อหาศิลปะไทยควรมีการเปรียบเทียบกับงานศิลปะไทยกับงานศิลปะสากล						
8	ในการสอนการวิจารณ์ศิลปะไทยควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติที่ชัดเจน						
9	การกำหนดเนื้อหาควรเน้นด้านการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ						
10	การกำหนดเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์ควรเรียงตามยุคสมัยเป็นสำคัญ						
11	การกำหนดเนื้อหาเชิงปฏิบัติการควรเรียงตามลำดับขั้นตอนการสร้างงาน						
12	ควรกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง ลักษณะรูปแบบ วัตถุประสงค์ในการสร้างงาน เนื้อหาเรื่องราว และแนวคิดในการออกแบบงาน						
13	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนได้รู้จักวัฒนธรรมที่หลากหลายและได้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับพุทธศาสนา						
14	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนแยกแยะความเป็นไทยในศิลปะสมัยใหม่ได้						
15	ควรกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญในงานศิลปะไทย						
16	ควรกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนรู้จักวัสดุอุปกรณ์ก่อน						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การกำหนดเนื้อหา(ต่อ)							
	การสอนขั้นตอนปฏิบัติงาน						
17	การกำหนดเนื้อหาการปฏิบัติงานควรเป็นการใช้วัสดุที่มีอยู่ในปัจจุบันแต่ควรมีความรู้เกี่ยวกับวัสดุโบราณด้วย						
18	การกำหนดเนื้อหาควรนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆมาใช้ในการคิดหาวิธีการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบใหม่						
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน							
1	การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรสาธิตการปฏิบัติงานก่อนให้นักเรียนปฏิบัติงานจริง						
2	การจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด						
3	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยควรสอนให้ปฏิบัติตามแบบประเพณีอย่างเคร่งครัด						
4	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติงานศิลปะไทยไม่ควรสอนโดยใช้วิธีบังคับ ควรให้อิสระนักเรียนในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างไม่จำกัด						
5	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรนำหัวข้อหรือเนื้อหาในวิชาอื่น ๆ มาบูรณาการเป็นโจทย์ในการทำงานศิลปะเพื่อให้เข้าใจวิชานั้นๆ ได้ง่ายขึ้น						
6	การจัดกิจกรรมการสอนด้านการปฏิบัติการศิลปะไทยควรมีการนำเรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบันมาเป็นสื่อในการแสดงออก ไม่ควรเน้นเรื่องราวในวรรณคดีหรือพุทธประวัติเท่านั้น						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน(ต่อ)							
7	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรสร้างกิจกรรมศิลปะที่นักเรียนสามารถกระทำได้ร่วมกัน						
8	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยในขั้นตอนการปฏิบัติงานควรให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเองในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์จนงานสำเร็จ						
9	การจัดกิจกรรมการสอนศิลปะไทยควรเชิญวิทยากรที่เป็นช่างชำนาญงานมาสาธิตการทำงาน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากผู้ปฏิบัติงานจริง						
10	การจัดกิจกรรมการสอนควรให้นักเรียนนำเสนอ						
การใช้สื่อการสอน							
1	ปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างกรรมวิธีของช่างโบราณหายากขึ้นการสอนศิลปะไทยในปัจจุบันจึงควรใช้วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ในการสอนเพื่อความสะดวกและทันสมัย						
2	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณให้มากที่สุดเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย						
3	การสอนศิลปะไทยในปัจจุบันควรมีการผสมผสานระหว่างวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างช่างโบราณและแบบสมัยใหม่ตามความเหมาะสม						
4	ในการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งควรใช้สื่อที่เป็นผลงานจริง						
5	ในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนโรงเรียนควรเชิญช่างผู้ชำนาญงานมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำ						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การใช้สื่อการสอน (ต่อ)							
	เอกสารประกอบการเรียนการสอน						
6	ควรใช้สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นสื่อการสอนให้ เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้						
7	ควรใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างโปรมแกรมคอมพิวเตอร์ หรืออินเทอร์เน็ตในการประกอบการสอน						
การวัดผลประเมินผล							
1	ในการประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะไทย ควรมีการ ประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนรู้ทุกครั้ง						
2	ในการประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะไทย ควรมีการ ประเมินครบทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ						
3	ในการประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะไทย ภาคทฤษฎี ควรใช้ข้อสอบแบบปรนัย เกี่ยวกับศิลปะไทยและ ศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงาน ศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้						
4	ในการประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะไทย ภาคทฤษฎี ควรใช้ใช้การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับศิลปะไทยและ ศิลปะท้องถิ่นในเรื่อง รูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และแนวคิดในการออกแบบงาน รวมทั้งวัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในงาน ศิลปะไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้						
5	ควรประเมินด้านทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะไทยโดยให้ นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และความ						

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		เห็นด้วยมากที่สุด → น้อยที่สุด					
		5	4	3	2	1	
การวัดผลประเมินผล (ต่อ)							
	ประทับใจต่อคุณค่าในงานศิลปะไทย						
6	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยด้านการวิจารณ์ โดยให้นักเรียนสร้างเกณฑ์การประเมินและการวิจารณ์งานศิลปะไทยพร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยแก่บุคคลอื่นได้						
7	ควรประเมินผลงานศิลปะไทยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ						
8	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติตามสภาพจริงด้วยการสังเกตการทำงานของนักเรียนในทุกชั้นตอน						
9	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติโดยให้นักเรียนสร้างสรรค์งานศิลปะไทยประเภทต่างๆ ได้ โดยใช้เทคนิคและวัสดุที่เหมาะสม						
10	ควรประเมินผลการเรียนศิลปะไทยภาคปฏิบัติโดยการใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการประเมินที่ทำให้เห็นพัฒนาการการทำงานของแต่ละบุคคลได้ง่ายและทั่วถึง						
11	ควรประเมินผลงานโดยอิงตน (ดูความก้าวหน้าเฉพาะบุคคล)						
12	ควรประเมินผลงานโดยอิงเกณฑ์						
13	ควรประเมินผลงานโดยอิงกลุ่ม						

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)

**แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)**

ใช้คู่กับแบบสอบถาม

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาศิลปะไทย เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

ด้านการกำหนดเนื้อหา

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านการใช้สื่อการสอน

ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

**แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)**

ใช้คู่กับแบบสอบถาม

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ..... ถนน ..... ตำบล .....
 อำเภอ ..... จังหวัด ..... โทร .....
 สถานที่ทำงาน.....
 วิชาที่สอน..... ระดับชั้นที่สอน.....
 สถานที่สัมภาษณ์ .....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....
 เวลาเริ่มสัมภาษณ์ ..... น. สัมภาษณ์ถึงเวลา ..... น.

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ศิลปะไทยในความหมายของท่านคืออะไรและครอบคลุมถึงงานลักษณะใดบ้าง
 .....
2. ท่านคิดว่าศิลปะไทยมีความสำคัญอย่างไรและควรบรรจุไว้ในรายวิชาทัศนศิลป์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากน้อยเพียงใด และท่านคิดว่าศิลปะไทยควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับชั้นใด
 .....
3. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องเชิญช่างหรือศิลปินมามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการสอนศิลปะไทย หรือเป็นวิทยากรในการสอนศิลปะไทย
 .....

ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

1. จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้บรรจุสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยไว้ทั้งเรื่อง ลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา คุณค่า การออกแบบ และการสร้างงานศิลปะไทยของแต่ละยุคสมัย ท่านได้กำหนดจุดประสงค์การสอน ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ทั้งหมดหรือไม่ และท่านคิดว่าจุดประสงค์สำคัญที่ควรกำหนดไว้ในการสอนเกี่ยวกับศิลปะไทยคืออะไร

2. นโยบายของสถานศึกษามีการส่งเสริมเกี่ยวกับศิลปะไทยหรือไม่ และมีผลต่อการกำหนดจุดประสงค์การสอนศิลปะไทยของท่านหรือไม่ อย่างไร

3. ปัจจุบันมีแนวทางการสอนศิลปะแบบ DBAE (Discipline Base Art Education) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนศิลปะที่ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ 4 แกน คือ ด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการสอนศิลปะไทยควรสอดคล้องตามแนวทางดังกล่าว และควรให้ความสำคัญในทุกด้านเท่ากันหรือควรเน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษหรือไม่ เพราะเหตุใด

ด้านการกำหนดเนื้อหา

1. จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ท่านคิดว่ามีความเหมาะสมต่อวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ และท่านคิดว่าเด็กในวัยนี้ควรเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง

2. จากสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ท่านได้สอนครบตามหลักสูตรหรือไม่ และควรใช้ที่คาบในการสอนต่อหนึ่งภาคการศึกษา

3. เนื้อหาที่ท่านสอนประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ที่เกี่ยวกับศิลปะไทยประกอบด้วยเรื่องใดบ้าง และแหล่งข้อมูลในการเลือกหรือกำหนดเนื้อหามาจากที่ใด ท่านได้นำความรู้จากครูช่างหรือศิลปินมาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร

4. จากเนื้อหาที่ท่านเลือกสอนท่านเน้นเรื่องใดเป็นพิเศษ

.....

5. ในการกำหนดเนื้อหาให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมหรือไม่
อย่างไร

.....

6. ท่านคิดว่าควรนำแหล่งเรียนรู้ศิลปะไทยทั้งในท้องถิ่น และศิลปะในวัดและวังมาใช้ในการสอนใช่
หรือไม่ อย่างไร

.....

7. ท่านเน้นให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยในรูปแบบใด เช่น แบบประเพณีนิยม แบบตาม
จินตนาการ หรืออื่นๆ

.....

ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

1. ท่านมีวิธีการสอนศิลปะไทยในแต่ละประเด็นต่อไปนี้อย่างไรบ้าง

1.1 ประวัติศาสตร์ศิลป์

.....

1.2 สุนทรียศาสตร์

.....

1.3 ศิลปะปฏิบัติ

.....

1.4 ศิลปวิจารณ์

.....

2. สมาคมศิลปศึกษาในสหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

- แนวทางการสอนตามยุคสมัยทางศิลปะ (การสอนศิลปะโดยยึดยุคสมัยเป็นเกณฑ์)
- แนวการสอนตามความสนใจ (ผู้สอนคัดสรรประเด็นจากความสนใจของผู้เรียน)
- แนวการสอนรายบุคคล (ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเรื่อง เป้าหมาย ขั้นตอน และวิธีการศึกษาเอง)

ท่านคิดว่าแนวทางการสอนใดเหมาะสมต่อการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย เพราะเหตุใด

.....

3. ปัจจุบันมีสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเข้าถึงได้ง่ายทำให้นักเรียนหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง และมีทั้งข้อความ
ภาพ และเสียงประกอบที่สมบูรณ์มากขึ้น ท่านได้ใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านี้อย่างไร และมีวิธีการ

สอนอย่างไรเป็นการต่อยอดความรู้ที่นอกเหนือจากที่เด็กศึกษาได้เองจากสื่อ

.....
4. ประเด็นหรือหัวข้อที่สอนในส่วนของทฤษฎีจะต่อเนื่องกับการสอนปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

.....
5. ในการจัดการเรียนการสอนท่านมีการให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มหรือไม่ โปรดวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของการเรียนในลักษณะดังกล่าว

.....
6. ท่านคิดว่าการนำเสนอผลงานและอภิปรายในชั้นเรียนมีความจำเป็นหรือมีความสัมพันธ์กับการสอนในภาคปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....
7. ท่านได้กำหนดหัวข้อในการสร้างสรรค์ผลงานหรือไม่ หากมีเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง

.....
8. ในการจัดการเรียนการสอนท่านมีการกำหนดให้นักเรียนนำเสนอผลงานผ่านป้ายนิเทศหรือจัดแสดงงานให้แก่บุคคลภายนอกได้ชมหรือไม่ การจัดกิจกรรมดังกล่าวเกิดผลเช่นไร

.....
9. ท่านมักประสบปัญหาเกี่ยวกับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้และทักษะศิลปะไทยในเรื่องใด และท่านเลือกวิธีใดในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ด้านการใช้สื่อการสอน

1. ท่านใช้สื่อใดในการสอนในส่วนของทฤษฎีและใช้สื่อใดในการประกอบการสอนปฏิบัติงาน ท่านทำสื่อเหล่านี้เองหรือไม่ และได้ผลอย่างไร

.....
2. ท่านเลือกใช้สื่อการสอนต่างๆ โดยพิจารณาจากสิ่งใด

.....
3. ท่านสอนศิลปะไทยโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณหรือเป็นแบบสมัยใหม่ แล้วในส่วน ของวัสดุอุปกรณ์ที่หายากขึ้นท่านได้ใช้สิ่งใดทดแทน

.....

4. ท่านจัดสภาพของห้องเรียนโดยพิจารณาจากสิ่งใด และท่านคิดว่าห้องเรียนศิลปะไทยที่ดีควรมีลักษณะเช่นไร

.....

5. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของท่านมีอะไรบ้าง และท่านได้ใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษา รายวิชาทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551หรือไม่ และท่านมีวิธีการคัดเลือกหนังสือในการประกอบการสอนอย่างไร

.....

6. จากหนังสือที่นำมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยหนังสือเรียน ทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักพิมพ์องค์การค้ำของ สกสค.(กระทรวงศึกษาธิการ) องค์การค้ำของ สกสค.(ผดุงศิริรัตน์) บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด. และสำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

ท่านคิดว่าหนังสือเรียนที่ผลิตตามหลักสูตรปัจจุบันมีเนื้อหา กิจกรรมเสนอแนะ และภาพประกอบ เกี่ยวกับศิลปะไทยที่ความเหมาะสมต่อเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่

.....

7. ท่านเห็นด้วยกับการใช้สื่อสมัยใหม่เช่น การสอนผ่านจอโทรทัศน์ หรือการใช้คอมพิวเตอร์หรือไม่ เพราะเหตุใด โปรดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการใช้สื่อเหล่านี้พอสังเขป

.....

ด้านการวัดผลประเมินผล

1. ในการประเมินท่านกำหนดเกณฑ์การประเมินจากสิ่งใดเป็นหลัก เช่น พัฒนาการของผู้เรียนหรือจากตัวชี้วัดในหลักสูตร เป็นต้น

.....

2. ท่านมีเกณฑ์ในการประเมินด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย อย่างไร และท่านเน้นประเมินด้านใดเป็นพิเศษเพราะเหตุใด

.....

3. ท่านกำหนดจุดประสงค์ในการประเมินให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนในด้านใด ระหว่างผลงานกับกระบวนการทำงาน ในส่วนของผลงานท่านเน้นการประเมินในส่วนใดระหว่างความคิดสร้างสรรค์หรือทักษะฝีมือ

.....

4. คุณลักษณะใดของผู้เรียนศิลปะไทยที่ท่านพึงประสงค์ เช่น ความสุขุม รอบคอบ กล้าแสดงออก หรือความคล่องแคล่ว เป็นต้น (สอนให้เขาเป็นได้)

.....

5. ท่านใช้เครื่องมือใดในการรวบรวมข้อมูลความก้าวหน้าของผู้เรียน เช่น แบบสอบถาม แบบประเมินตนเอง แบบสังเกต เทปบันทึกการอภิปราย แฟ้มสะสมงาน หรือการจดจำด้วยตนเอง

.....

6. ท่านคิดว่าในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นควรประเมินในช่วงใดบ้าง และควรใช้เกณฑ์ใดในการประเมินงานในแต่ละด้าน (ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย สุนทรียในศิลปะไทย การวิจารณ์ผลงานศิลปะไทย และผลการปฏิบัติงานศิลปะไทย)

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ฉ
แบบสังเกตเพื่อการวิจัยการเรียนการสอน

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสังเกตมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการสังเกตเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด

1.1.1 แผนการสอน

1.1.2 บุคลิกภาพ

1.1.3 สื่อการสอน

1.1.4 อุปกรณ์การสอน

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

- ขนาด

- พื้นและผนังห้อง

- อุณหภูมิและการระบายอากาศ

- แสงสว่าง

- ความสะอาดเรียบร้อย

1.3.2 การออกแบบพื้นที่ใช้สอย

- การจัดที่นั่ง

- พื้นที่การทำงาน

- วิธีการจัดเก็บงานศิลปะ

- สัดส่วนของครู

1.3.3 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

- การแสดงงานศิลปะในห้องเรียน
- การแสดงงานศิลปะในที่สาธารณะ

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

2.2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

2.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ลักษณะกิจกรรม)

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

2.3 ขั้นสรุปและวัดผล

3. บรรยากาศการถ่ายทอด (บรรยากาศที่ทำทหาย บรรยากาศที่เป็นอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน บรรยากาศที่มีความอบอุ่น บรรยากาศแห่งการมีวินัยแห่งตน บรรยากาศแห่งความสำเร็จ หรือบรรยากาศแห่งความใกล้ชิด)

4. การแสดงออกของผู้เรียน

5. อื่นๆ

(เช่น การกระตุ้นเด็ก ความใส่ใจของครู การให้รางวัล การสร้างการแข่งขันและการร่วมมือ หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า, ทักษะคตินักเรียนหลังเรียนเสร็จ, ความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

แบบสังเกตกิจกรรมการสอน

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

ชื่อสถานที่ที่สังเกตการสอน

.....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ชื่อผู้ถูกสังเกต ..... ชื่อผู้สังเกต.....

เวลาเริ่มต้นสังเกต ..... น.   สักเกตถึงเวลา ..... น.

1. ความพร้อมของการถ่ายถอด

1.1 ผู้ถ่ายถอด

1.1.1 แผนการสอน

.....

1.1.2 ด้านบุคลิกภาพ

.....

1.1.3 สื่อการสอน

.....

1.1.4 อุปกรณ์ในการเรียน

.....

1.1.5 เวลาในการเข้าสอน

.....

1.2 ผู้รับการถ่ายถอด

1.2.1 การเตรียมอุปกรณ์การเรียน

.....

1.2.2 ความสนใจในการเรียน

.....

1.3 สถานที่ในการถ่ายถอด

1.3.1 สภาพทั่วไป

- ขนาด

.....
- พื้นและผนังห้อง

.....
- อุณหภูมิและการระบายอากาศ

.....
- แสงสว่าง

.....
- ความสะอาดเรียบร้อย

1.3.2 การออกแบบพื้นที่ใช้สอย

- การจัดที่นั่ง

.....
- พื้นที่การทำงาน

.....
- วิธีการจัดเก็บงานศิลปะ

.....
- สัดส่วนของครู

1.3.3 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

- การแสดงงานศิลปะในห้องเรียน

.....
- การแสดงงานศิลปะในที่สาธารณะ

2.กระบวนการถ่ายทอด

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

2.2 ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ดำเนินการสอน)

2.2.1 เทคนิควิธีสอน

.....

2.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ลักษณะกิจกรรม)

.....

2.2.3 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

.....

2.3 ชั้นสรุปและวัดผล

.....

3. บรรยายภาคการถ่ายทอด (บรรยายภาคที่ทำทหาย บรรยายภาคที่เป็นอิสระ บรรยายภาคที่มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน บรรยายภาคที่มีความอบอุ่น บรรยายภาคแห่งการมีวินัยแห่งตน บรรยายภาคแห่งความสำเร็จ หรือบรรยายภาคแห่งความใกล้ชิด)

.....

.....

4. การแสดงออกของผู้เรียน

.....

.....

5. อื่นๆ (เช่น การกระตุ้นเด็ก ความใส่ใจของคุณ การให้รางวัล การสร้างการแข่งขันและการร่วมมือ หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า, ทักษะคติของนักเรียนหลังเรียนเสร็จ, ความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

.....

.....

.....

ภาคผนวก ช
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทย)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะไทย)

เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย
เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทยที่สอดคล้องกับ
องค์ประกอบของการสอนด้านต่างๆ ดังนี้

    ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

    ด้านการกำหนดเนื้อหา

    ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

    ด้านการใช้สื่อการสอน

    ด้านการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับ
นักเรียนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ..... ถนน ..... ตำบล .....

อำเภอ ..... จังหวัด ..... โทร .....

สถานที่สัมภาษณ์ .....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ..... เดือน..... พ.ศ. ....

เวลาเริ่มต้น ..... น. ถึงเวลา ..... น.

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 30 ปี

31 -40 ปี

41 – 50 ปี

51- 60 ปี

61 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี

ปริญญาโท อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา.....

5. ท่านสำเร็จการศึกษาจากที่ใด.....

6. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ.....

7. ศิลปะไทยที่ท่านถนัด.....

8. ท่านมีประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะไทย .....ปี

9. ท่านมีประสบการณ์การสอนหรืออบรมที่ใดมาบ้าง..... ก็ปี (ถ้ามี) .....ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ศิลปะไทยในความหมายของท่านคืออะไรและครอบคลุมถึงผลงานลักษณะใดบ้าง

.....

2. ท่านคิดว่าศิลปะไทยมีความสำคัญอย่างไร เหมาะสำหรับการสอนเด็กอายุ 13-16 ปี หรือไม่

.....

3. ปัจจุบันนี้ท่านได้สอนศิลปะไทยอยู่ในสถานใดและในระดับใดบ้าง (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....

4. หากท่านมีโอกาสได้สอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและสามารถเลือกศิษย์ได้ ศิษย์ของท่านควรมีพื้นฐานความรู้หรือความถนัดในสิ่งที่ท่านจะสอนมาก่อนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

5. ท่านคิดว่าศิลปะไทยที่ท่านถนัดสามารถนำไปสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้หรือไม่อย่างไร

.....

6. ท่านคิดอย่างไรกับการเชิญช่างหรือศิลปินไปเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน

.....

ด้านการกำหนดจุดประสงค์การสอน

1. ลักษณะงานที่ท่านทำอยู่ท่านมีจุดประสงค์ในการทำงานอย่างไร และหากท่านมีโอกาสได้สอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ท่านจะตั้งจุดประสงค์การสอนอย่างไรให้สอดคล้องกับหลักสูตรปัจจุบัน (ตามเอกสารที่แนบไว้)

.....

2. จากรูปแบบการสอนของวงการศิลปศึกษาปัจจุบันที่มุ่งให้ความสำคัญตามแกนความรู้ด้านต่างๆ คือ ประวัติความเป็นมา ความงาม การวิจารณ์ และการสร้างงานศิลปะ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการสอนศิลปะไทยควรสอดคล้องตามแนวทางดังกล่าว และควรให้ความสำคัญในทุกด้านเท่ากันหรือควรเน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

3. วัสดุประสงค์สำคัญที่ควรกำหนดไว้ในหลักสูตรการสอนเรื่องศิลปะไทยระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น คืออะไร

.....

ด้านการกำหนดเนื้อหา

1. เนื้อหาส่วนใหญ่ในงานของท่านมักเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง และสามารถนำมาใช้ประกอบการสอน
ในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้หรือไม่ อย่างไร

.....

2. จากความรู้ในการสร้างงานของท่านสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นได้หรือไม่ อย่างไร

3. จากคำตอบในข้อ 2 ท่านคิดว่าควรเน้นเรื่องใดเป็นพิเศษ

.....

4. ผลงานของท่านมักมีขนาดเท่าไร และในการทำงาน 1 ชิ้น ท่านใช้เวลานานเท่าไร หากจะนำมา
สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเด็กควรทำงานขนาดเท่าไร และใช้เวลานานเท่าไร

.....

5. จากการสอนในแต่ละเทอมท่านมีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้างที่ทำให้สอนได้ไม่ตรงเป้าหมายใน
การสอน และท่านจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์
สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....

6. ท่านคิดว่าเนื้อหาศิลปะไทยในหลักสูตรปัจจุบัน (ตามเอกสารที่แนบไว้) มีความเหมาะสมต่อวัย
ของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ อย่างไร

.....

7. ท่านคิดว่าเด็กในวัยนี้ควรเรียนรู้ศิลปะไทยเกี่ยวกับอะไรบ้าง (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็น
อาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....

8. ในห้องเรียนของท่านผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาหรือลักษณะของกิจกรรมหรือไม่
อย่างไร (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือ
ระดับอุดมศึกษา)

ด้านการจัดกิจกรรมการสอน

1. ในช่วงที่ท่านศึกษาเล่าเรียนอาจารย์ของท่านได้จัดกิจกรรมการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ด้วยวิธีใดและท่านคิดว่าจะนำมาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างไร
.....
2. สมาคมศิลปศึกษาในสหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้
  - แนวทางการสอนตามยุคสมัยทางศิลปะ (การสอนศิลปะโดยยึดยุคสมัยเป็นเกณฑ์)
  - แนวการสอนตามความสนใจ (ผู้สอนคัดสรรประเด็นจากความสนใจของผู้เรียน)
  - แนวการสอนรายบุคคล (ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเรื่อง เป้าหมาย ขั้นตอน และวิธีการศึกษาเอง)
 ท่านคิดว่าแนวทางการสอนใดเหมาะสมต่อการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะเหตุใด
3. ท่านคิดว่าควรสอนเรื่องคุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างไร
.....
4. จากการสอนของท่านในส่วนของทฤษฎีจะต่อเนื่องกับการสอนปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)
.....
5. ท่านคิดว่าควรใช้วิธีการใดในการสอนขั้นตอนการทำงานศิลปะไทยแก่เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
.....
6. ในการทำงานของท่าน ท่านประสบปัญหาใดมากที่สุด และใช้วิธีการใดในการแก้ปัญหา และหากท่านอยู่ในฐานะผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและเด็กนักเรียนเจอปัญหาดังกล่าวท่านจะทำอย่างไร
.....
7. จำนวนของผู้เรียนมีผลในการเลือกกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)
.....
8. ปัจจุบันมีการแจกเอกสารประกอบการสอนที่สามารถกลับไปอ่านที่บ้านได้ และสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเข้าถึงได้ง่ายทำให้นักเรียนหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง เพราะมีทั้งข้อความ ภาพ และเสียงประกอบ ดังนั้นในการสอนส่วนของเนื้อหาข้อมูลท่านมีวิธีการสอนอย่างไรให้นักเรียนได้ความรู้และไม่

เพื่อในการเรียนแต่ละครั้ง (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับ
อาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....
ด้านการใช้สื่อการสอน

1. ในการทำงานของท่านท่านต้องใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ใดบ้าง และวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวมี
ความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ อย่างไร

.....
 2. ท่านคิดว่าการทำงานศิลปะไทยควรใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ตามอย่างโบราณหรือแบบ
สมัยใหม่ เพราะเหตุใด

.....
 3. ในการสอนแต่ละบทเรียนท่านเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ ประกอบการสอนท่านพิจารณา
จากสิ่งใด (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือ
ระดับอุดมศึกษา)

.....
 4. การบรรยายการสอนของท่านใช้สื่อใดประกอบการสอนและใช้สื่อใดประกอบการสอน
ปฏิบัติงาน ท่านทำสื่อเหล่านี้เองหรือไม่ และได้ผลอย่างไร (คำถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็น
อาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....
 5. สถานที่ปฏิบัติงานศิลปะของท่านมีลักษณะอย่างไร และคิดว่าสิ่งแวดล้อมลักษณะใดเหมาะสม
ต่อการทำงานศิลปะไทยมากที่สุด

.....
 6. ท่านใช้หนังสือหรือสื่อใดในการประกอบการหาข้อมูลก่อนการปฏิบัติงาน และในการเลือก
แหล่งข้อมูลดังกล่าวท่านใช้หลักเกณฑ์ใด

.....
 7. ท่านเห็นด้วยกับการใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น การสอนผ่านจอโทรทัศน์ หรือการใช้คอมพิวเตอร์
หรือไม่ เพราะเหตุใด โปรดวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของการใช้สื่อเหล่านั้นพอสังเขป (คำถาม
สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนศิลปะไทยในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา)

.....

ด้านการวัดผลประเมินผล

1. ท่านคิดว่าในการประเมินผลงานศิลปะของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรพิจารณาจากสิ่งใดเป็นหลัก

.....

2. ท่านคิดว่าควรประเมินผลด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยวิธีการใด

.....

3. ท่านคิดว่าในการประเมินผลการเรียนของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นควรให้ความสำคัญกับสิ่งใดมากที่สุดตามลำดับระหว่างพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

.....

4. ท่านคิดว่าในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นควรประเมินในช่วงใดบ้าง และควรใช้เกณฑ์ใดในการประเมินงานในแต่ละด้าน(ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย สุนทรียในศิลปะไทย การวิจารณ์ผลงานศิลปะไทย และผลการปฏิบัติงานศิลปะไทย)

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการสอนศิลปะไทย สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ซ
ตัวอย่างจดหมายขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/54-

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน เลขาธิการพระราชวัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาววรีนฤทัย รอดสุวรรณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัย
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตาม
ความคิดของผู้เชี่ยวชาญ” โดยมีอาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณี
นี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับอาจารย์ผู้สอนวิชาประดับมุก
งานจิตรกรรมไทย งานฉลุและแกะสลัก งานปูนปั้น และงานหัตถ์ไม้อ่อน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้
ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูล
วิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/54-

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาววรีนฤทัย รอดสุวรรณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัย
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสอนศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตาม
ความคิดของผู้เชี่ยวชาญ” โดยมีอาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้
นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กับครูศิลปศึกษา
ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูล
วิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว รื่นฤทัย รอดสุวรรณ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรศิลปบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีการศึกษา 2551 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2552